

Sprawozdanie

z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. Września 1873
po koniec Czerwca 1874.

Wysoki Sejmie !

Stosownie do postanowienia §. 26. statutu krajowego przedkładamy niniejszem sprawozdanie z czynności naszych za czas od 1. Września 1873 do końca Czerwca 1874.

I. Prośby do Najjaśniejszego Pana.

Adres dziękczynny za dar 10000 zlr. udzielony na wspomnienie mieszkańców powodzią dotkniętych.

Allegat A.

Wskutek odezwy Prezydium e. k. Namiestnictwa z dnia 11. czerwca 1874 l. 4517/pr donoszącej, że Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najłaskawiej udzielić z własnych funduszów 10.000 zlr. na wspomnienie dotkniętych powodzią mieszkańców Galicyi, Wydział krajowy postanowił złożyć u stóp tronu adres z wyrazami szczerego podziękowania i najgłębszej wdzięczności, jaką kraj cały przejął ten nowy a tak wspaniałomyślny akt łaski Monarszej. Adres ten wysłał Wydział krajowy za pośrednictwem Prezydium e. k. Namiestnictwa. Według odezwy Prezydium e. k. Namiestnictwa z dnia 11. lipca b. r. l. 5593/pr Najjaśniejszy Pan raczył najłaskawiej przyjąć ten adres do wiadomości.

II. Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

A. Sankcyonowane.

1). Najwyższem postanowieniem z dnia 17. Kwietnia 1874 raczył Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość użyć najłaskawiej najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Sejm krajowy projektowi ustawy przedłużającej do końca 1874 r. upoważnienie dane Wydziałowi krajo-

wemu ustawą z dnia 12. lutego 1873 do udzielania pożyczek powiatom, których ludność zagrożoną jest niedostatkiem.

2). Najwyższem postanowieniem z dnia 3. Kwietnia 1874 raczył Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość zatwierdzić najlaskawiej uchwalony przez Sejm krajowy rozkład dodatków krajowych do podatków bezpośrednich na r. 1874, mianowicie na pokrycie potrzeb funduszy indemnizacyjnych Galicyi wschodniej i zachodniej i W. X. Krakowskiego po 51 centów a na pokrycie potrzeb funduszu krajowego po 30 centów od jednego zlr. w. a. podatków bezpośrednich z dodatkiem $\frac{1}{2}$.

3) Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył postanowieniem z dnia 17. Czerwca 1874 r. najlaskawiej udzielić sankcyi uchwalonym przez Sejm krajowy projektom do ustawy:

- a) zmieniającej postanowienia §. 44. Ustawy o reprezentacyi powiatowej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.
- b) zmieniającej postanowienia §§. 102 i 108 Ustawy gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.
- c) zmieniającej postanowienie §. 80. Ust. gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 r. i §. 23. Ust. o reprezentacyi powiatowej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.
- d) zmieniającej postanowienie §. 99 Ust. gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.
- e) zmieniającej postanowienie §. 70 Ustawy gminnej i §. 22. Ustawy o reprezentacyi powiatowej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.
- f) zmieniającej postanowienie §. 51. Ustawy gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 r.

4. Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył udzielić najwyższej sankcyi projektom do ustaw zezwalających na pobór wyższego dodatku gminnego do podatku konsumcyjnego, lub też na pobór innych opłat gminnych:

- a) Gminie *Kossów* na pobór dodatku 75% do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina.
- b) Gminie m. *Kalusz* na pobór opłat od napojów gorących.
- c) Gminie m. *Nadwórnej* na pobór opłat od napojów gorących.
- d) Gminie m. *Mościska* na pobór opłat od napojów gorących.
- e) Gminie m. *Lwowa* na pobór dodatku gminnego do podatku konsumcyjnego od wina.
- f) Gmina m. *Brody* na pobór dodatku od podatku konsumcyjnego.
- g) Gminie *Tyczyn* na pobór opłat od napojów gorących.
- h) Gminie m. *Strzyżowa* na pobór opłat od słodzonych napojów gorących.
- i) gminie m. *Podgórze* na podwyższenie dotychczasowych opłat od napojów gorących.

5. Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył udzielić najwyższej sankcyi projektom do ustaw względem pozwolenia 229 gminom na pobór wyższego dodatku gminnego do podatków bezpośrednich, a mianowicie:

Powiatu *Bialskiego* na rok 1874 :

gminie	Międzybrodzie lipnickie	w wysokości	dwadzieścia i dziewięć (29) ‰
„	Heczmarowice	„	czterdzieści i ośm (48) ‰
„	Bulowice	„	czterdzieści sześć i pół (46½) ‰

powiatu *Horodeńskiego* na rok 1874 :

gminie	Repuszyńce	w wysokości	dwadzieścia i dziewięć (29) ‰
„	Dąbki	„	dwadzieścia i siedm (27) ‰
„	Głuszków	„	trzydzieści i pięć (35) ‰
„	Isaków	„	dwadzieścia i ośm (28) ‰
„	Żywaczów	„	trzydzieści i cztery (34) ‰
„	Wierzbowce	„	dwadzieścia i ośm (28) ‰
„	Targowica	„	trzydzieści i pięć (35) ‰
„	Hawrylak	„	trzydzieści (30) ‰
„	Chmielowa	„	trzydzieści i trzy (33) ‰

na lat trzy 1874, 1875 i 1876 :

gminie	Czernelica	w wysokości	trzydzieści i jeden (31) ‰
„	Serafince	„	trzydzieści i dwa (32) ‰
„	Stryleze	„	trzydzieści (30) ‰

Powiatu *Kałuskiego* w r. 1874 :

gminie	Zagórze	w wysokości	czterdzieści i sześć (46) ‰
„	Bania	„	sześćdziesiąt dwa i pół (62½) ‰
„	Broszniów	„	dwadzieścia siedm i pół (27½) ‰
„	Petranka	„	trzydzieści i cztery (34) ‰
„	Dąbrowa	„	czterdzieści cztery (44) ‰
„	Tomaszowce	„	dwadzieścia i siedm (27) ‰
„	Dubowica	„	trzydzieści i siedm (37) ‰
„	Tużyłów z Kotiatyczami	w wysokości	dwadzieścia dziewięć i pół (29½) ‰
„	Kopanka	w wysokości	dwadzieścia i sześć (26) ‰
„	Perekosy	„	trzydzieści i trzy (33) ‰
„	Podhorki	„	czterdzieści (40) ‰
„	Zawój	„	trzydzieści (30) ‰
„	Grabówka	„	trzydzieści i jeden (31) ‰
„	Bereźnica szlachecka	w wysokości	trzydzieści i jeden (31) ‰
„	Słobudka	w wysokości	czterdzieści i pięć (45) ‰
„	Śliwki	„	trzydzieści i pięć (35) ‰
„	Majdan	„	sześćdziesiąt i jeden (61) ‰
„	Przysłup	„	czterdzieści (40) ‰
„	Wojniłów	„	trzydzieści i pięć (35) ‰
„	Dolszka	„	trzydzieści cztery i pół (34½) ‰
„	Łuka	„	dwadzieścia dziewięć i pół (29½) ‰
„	Cwitowa	„	trzydzieści i cztery (34) ‰
„	Siołko	„	czterdzieści i siedm (47) ‰
„	Seredne	„	trzydzieści i pięć (35) ‰

gminie	Mysłów	w wysokości	trzydzieści ośm (38) ‰
„	Jaworówka	„	sześćdziesiąt i siedm (67) ‰
„	Nowy Kałusz	„	czterdzieści i jeden (41) ‰
„	Humenów	„	dwadzieścia ośm i pół (28½) ‰
„	Jasień	„	dwadzieścia sześć i pół (26½) ‰
„	Dołhe	„	trzydzieści i ośm (38) ‰

Powiatu *Kołomyjskiego* na rok 1873:

gminie	Bania berezów	w wysokości	trzydzieści (30) ‰
--------	---------------	-------------	--------------------

Powiatu *Mieleckiego* na rok 1874:

gminie	Przeclaw	w wysokości	siedmdziesiąt i dwa (72) ‰
„	Trzaciana	„	siedmdziesiąt i trzy (73) ‰
„	Breń	„	trzydzieści i dwa (32) ‰
„	Czermin	„	czterdzieści i dziewięć (49) ‰
„	Chorzelów	„	czterdzieści (40) ‰
„	Cyranka	„	sześćdziesiąt i sześć (66) ‰
„	Durdy	„	sześćdziesiąt i trzy (63) ‰
„	Gawłuszowice	„	ośmdziesiąt (80) ‰
„	Goleszów	„	pięćdziesiąt i dwa (52) ‰
„	Jozefsdorf	„	sześćdziesiąt i dziewięć (69) ‰
„	Jamy	„	siedmdziesiąt i pięć (75) ‰
„	Książnice	„	siedmdziesiąt i ośm (78) ‰
„	Kliszów	„	czterdzieści i dziewięć (49) ‰
„	Kawenczyn	„	ośmdziesiąt i siedm (87) ‰
„	Knapy i Smykle	„	sześćdziesiąt i ośm (68) ‰
„	Łysaków	„	trzydzieści i cztery (34) ‰
„	Otałęż	„	sześćdziesiąt i sześć (66) ‰
„	Podleszany	„	siedmdziesiąt i ośm (78) ‰
„	Szafranów	„	czterdzieści (40) ‰
„	Surowa	„	dwadzieścia i ośm (28) ‰
„	Tuszów narodowy	„	trzydzieści i pięć (35) ‰
„	Wola wadowska	„	trzydzieści i dwa (32) ‰
„	Wojśław	„	czterdzieści i pięć (45) ‰
„	Wola otałęska	„	trzydzieści i dziewięć (39) ‰
„	Waupierzów	„	czterdzieści (40) ‰
„	Wola mielecka	„	pięćdziesiąt i cztery (54) ‰
„	Zaduszniki	„	sześćdziesiąt i siedm (67) ‰
„	Złotniki	„	ośmdziesiąt (80) ‰
„	Ziempniów	„	trzydzieści i dwa (32) ‰
„	Wadowice dolne	„	czterdzieści i ośm (48) ‰
„	Wadowice górne	„	czterdzieści sześć i pół (46½) ‰
„	Dobryniń	„	trzydzieści i dziewięć (39) ‰
„	Tuszów kolonia	„	ośmdziesiąt siedm i pół (87½) ‰

Powiatu *Łudzińskiego* na rok 1874:

gminie	Kanafosty	w wysokości	trzydzieści (30) ‰
--------	-----------	-------------	--------------------

gminie Rozdziałowice	w wysokości	trzydzieści i cztery	(34) ‰
„ Kupnowice	„	trzydzieści i ośm	(38) ‰

Powiatu *Samborskiego* na rok 1874:

gminie Majnicz	w wysokości	trzydzieści i pięć	(35) ‰
„ Podmanasterek	„	pięćdziesiąt i ośm	(58) ‰
„ Spryńka mała	„	dwadzieścia i ośm	(28) ‰
„ Towarnia	„	pięćdziesiąt	(50) ‰
„ Barańczyce	„	trzydzieści	(30) ‰
„ Chlewiska	„	czterdzieści	(40) ‰
„ Korniów	„	czterdzieści i pięć	(45) ‰

Powiatu *Śniatyńskiego* na rok 1873 i 1874:

gminie Mikulińce	w wysokości	pięćdziesiąt i dwa	(52) ‰
„ Popielniki	„	dwadzieścia i siedm	(27) ‰

na rok 1873:

gminie Nowosielice	w wysokości	trzydzieści siedm i pół	(37½) ‰
--------------------	-------------	-------------------------	---------

na rok 1874:

gminie Rożnów	w wysokości	czterdzieści i sześć	(46) ‰
„ Budyłów	„	pięćdziesiąt i cztery	(54) ‰
„ Demycze	„	trzydzieści	(30) ‰
„ Lubkowice	„	trzydzieści i dwa	(32) ‰
„ Trościaniec	„	dwadzieścia sześć i pół	(26½) ‰

Powiatu *Sokalskiego* na rok 1873:

gminie Hohółów	w wysokości	trzydzieści i ośm	(38) ‰
„ Ostrów	„	pięćdziesiąt i sześć	(56) ‰

Powiatu *Trembowelskiego* na rok 1874:

gminie Boryczówka	w wysokości	trzydzieści i jeden	(31) ‰
„ Tiutków	„	dwadzieścia dziewięć	(29) ‰
„ Nałuże	„	trzydzieści	(30) ‰
„ Zazdrość	„	trzydzieści	(30) ‰
„ Słobudka janowska	„	trzydzieści i cztery	(34) ‰
„ Młyniska	„	trzydzieści i dwa	(32) ‰

Powiatu *Borszczowskiego* na rok 1873 i następane 3 lata 1874, 1875 i 1876:

gminie Załucze	w wysokości	trzydzieści i cztery	(34) ‰
„ Paniowce	w wysokości	trzydzieści i trzy	(33) ‰
„ Zawala	w wysokości	czterdzieści i siedm	(47) ‰
„ Koraczówka i Okopy	w wysokości	dwadzieścia i ośm	(28) ‰

Powiatu *Kołomyjskiego* na rok 1873 :

- gminie Łucza w wysokości trzydzieści (30) ‰
 „ Młodziatyn w wysokości czterdzieści i siedm (47) ‰
 „ Piadyki w wysokości trzydzieści i dwa (32) ‰
 „ Żukocin w wysokości trzydzieści i cztery (34) ‰

Powiatu *Kosowskiego* w roku 1873, 1874 i 1875 :

- gminie Uścieryki w wysokości czterdzieści (40) ‰
 „ Perechrestne w wysokości trzydzieści (30) ‰

w roku 1874 i 1875 :

- gminie Stebne w wysokości czterdzieści i ośm (48) ‰
 „ Dołhopole w wysokości sześćdziesiąt i pięć (65) ‰
 „ Polanka w wysokości pięćdziesiąt (50) ‰

w roku 1873 :

- gminie Smódna w wysokości trzydzieści pięć i pół (35½) ‰

Powiatu *Krośniańskiego* w roku 1874 :

- gminie Iskrzynia w wysokości pięćdziesiąt i sześć (56) ‰
 „ Korczyna w wysokości pięćdziesiąt (50) ‰

Powiatu *Limanowskiego* w roku 1874 :

- gminie Bałazówka w wysokości dwadzieścia i sześć (26) ‰
 „ Jadamwola w wysokości czterdzieści i trzy (43) ‰
 „ Lipowe w wysokości dwadzieścia i dziewięć (29) ‰
 „ Makowica w wysokości trzydzieści (30) ‰
 „ Owieczka w wysokości czterdzieści i sześć (46) ‰
 „ Pryszowa w wysokości trzydzieści (30) ‰
 „ Świdniki w wysokości pięćdziesiąt i dwa (52) ‰
 „ Zagorów w wysokości czterdzieści i dwa (42) ‰
 „ Zawadka w wysokości trzydzieści i dwa (32) ‰

Powiatu *Mieleckiego* w roku 1874 :

- gminie Błonie w wysokości sześćdziesiąt i trzy (63) ‰
 „ Piechota w wysokości osmdziesiąt siedm i pół (87½) ‰
 „ Grzybów w wysokości czterdzieści dwa i pół (42½) ‰
 „ Czajkowa w wysokości trzydzieści i ośm (38) ‰
 „ Schönanger w wysokości pięćdziesiąt sześć i ćwierć (56¼) ‰
 „ Domacyna w wysokości czterdzieści i pół (40½) ‰
 „ Rzędzanowice w wysokości sześćdziesiąt sześć i pół (66½) ‰
 „ Rzemień i Łuże w wysokości dwadzieścia dziewięć i pół (29½) ‰
 „ Rzochów w wysokości czterdzieści pięć (45) ‰
 „ Borowa w wysokości czterdzieści ośm i pół (48½) ‰
 „ Kielków w wysokości dwadzieścia sześć i ćwierć (26¼) ‰
 „ Piątkowice w wysokości sześćdziesiąt dwa i ćwierć (62¼) ‰

- gminie Szydłowice w wysokości dwadzieścia sześć (26) $\frac{0}{0}$
 „ Przykop w wysokości trzydzieści sześć i pół (36 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Pluty w wysokości pięćdziesiąt i pięć (55) $\frac{0}{0}$
 „ Wojków w wysokości pięćdziesiąt dwa i pół (52 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Wylów z Kondziołkami w wysok. trzydzieści sześć i pół (36 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Babule w wysokości siedmdziesiąt dwa i pół (72 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Padew kolonia w wysokości osmdziesiąt trzy i ćwierć (83 $\frac{1}{4}$) $\frac{0}{0}$
 „ Jaślany w wysokości trzydzieści trzy i pół (33 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Ostrówek w wysokości dwadzieścia dziewięć i pół (29 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Reichsheim w wysokości trzydzieści siedm i pół (37 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Nadwórniańskiego* na rok 1873 :

- gminie Mołodyłów w wysokości trzydzieści i siedm (37) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Pilzneńskiego* na rok 1874 :

- gminie Łuczki brzeskie w wysokości trzydzieści i siedm (37) $\frac{0}{0}$
 „ Goleńczyna w wysokości trzydzieści i jeden (31) $\frac{0}{0}$
 „ Parkosz w wysokości trzydzieści i siedm (37) $\frac{0}{0}$
 „ Połomeja w wysokości trzydzieści i cztery (34) $\frac{0}{0}$
 „ Dobrków w wysokości pięćdziesiąt (50) $\frac{0}{0}$
 „ Brzeźnica w wysokości trzydzieści (30) $\frac{0}{0}$
 „ Mokrzec w wysokości czterdzieści i jeden (41) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Samborskiego* na rok 1873 :

- gminie Sprynia wielka w wysokości pięćdziesiąt (50) $\frac{0}{0}$
 „ Podmanasterek w wysokości pięćdziesiąt i jeden (51) $\frac{0}{0}$
 „ Chlewiska w wysokości trzydzieści i ośm (38) $\frac{0}{0}$
 „ Majnicz w wysokości trzydzieści i pięć (35) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Tarnowskiego* na rok 1874 :

- gminie Bistuszowa w wysokości sześćdziesiąt i pół (60 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Błonie w wysokości trzydzieści trzy (33) $\frac{0}{0}$
 „ Buzyn w wysokości sześćdziesiąt i sześć (66) $\frac{0}{0}$
 „ Chyszów w wysokości sześćdziesiąt i cztery (64) $\frac{0}{0}$
 „ Dąbrówka infułacka w wysokości dwadzieścia i ośm (28) $\frac{0}{0}$
 „ Dąbrówka szczepanowska z Lubczą z wysok. trzydzieści jeden i pół (31 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Garbek w wysokości czterdzieści jeden (41) $\frac{0}{0}$
 „ Gumniska w wysokości trzydzieści i trzy (33) $\frac{0}{0}$
 „ Janowice w wysokości trzydzieści i ośm (38) $\frac{0}{0}$
 „ Karwodrza w wysokości dwadzieścia i siedm (27) $\frac{0}{0}$
 „ Kowalowa w wysokości trzydzieści ośm i pół (38 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Kielanowice w wysokości siedmdziesiąt i sześć (76) $\frac{0}{0}$
 „ Lichwin w wysokości trzydzieści i pięć (35) $\frac{0}{0}$
 „ Łowczów w wysokości czterdzieści cztery i pół (44 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
 „ Łękawica w wysokości trzydzieści i sześć (36) $\frac{0}{0}$
 „ Łowczówek w wysokości pięćdziesiąt i pięć (55) $\frac{0}{0}$

gminie	Nieciecza	w wysokości	trzydzieści i jeden	(31) $\frac{0}{0}$
"	Ostrów	w wysokości	dwadzieścia dziewięć	(29) $\frac{0}{0}$
"	Łęg ad Partyń	w wysokości	trzydzieści i pięć	(35) $\frac{0}{0}$
"	Pleśna	w wysokości	sześćdziesiąt i cztery	(64) $\frac{0}{0}$
"	Podlesie dębowe	w wysokości	pięćdziesiąt i siedm	(57) $\frac{0}{0}$
"	Poręba radlna	w wysokości	trzydzieści i sześć	(36) $\frac{0}{0}$
"	Piotrkowice	w wysokości	czterdzieści cztery i pół	(44 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Radlna	w wysokości	trzydzieści i dziewięć	(39) $\frac{0}{0}$
"	Rzędzin	w wysokości	pięćdziesiąt cztery i pół	(54 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Rzuchowa	w wysokości	ośmdziesiąt dwa i pół	(82 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Siedliska	w wysokości	czterdzieści i siedm	(47) $\frac{0}{0}$
"	Skrzyszów	w wysokości	dwadzieścia ośm i pół	(28 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Targowisko	w wysokości	trzydzieści sześć	(36) $\frac{0}{0}$
"	Tarnowiec	w wysokości	czterdzieści i ośm	(48) $\frac{0}{0}$
"	Trzemesna	w wysokości	sześćdziesiąt i ośm	(68) $\frac{0}{0}$
"	Wróblowice	w wysokości	sześćdziesiąt i pięć	(65) $\frac{0}{0}$
"	Zabłędza	w wysokości	sześćdziesiąt i siedm	(67) $\frac{0}{0}$
"	Żukowice stare	w wysokości	dwadzieścia ośm i pół	(28 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Żdzary	w wysokości	trzydzieści i cztery	(34) $\frac{0}{0}$
"	Konary	w wysokości	czterdzieści dwa i pół	(42 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Zgłobice	w wysokości	trzydzieści i siedm	(37) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Tłumackiego* na rok 1873 :

gminie	Kłubowce	w wysokości	trzydzieści i trzy	(33) $\frac{0}{0}$
--------	----------	-------------	--------------------	--------------------

Powiatu *Żółkiewskiego* na rok 1873 :

gminie	Wiązowa	w wysokości	pięćdziesiąt i jeden	(51) $\frac{0}{0}$
"	Stanisłówka	w wysokości	siedmdziesiąt ośm	(78) $\frac{0}{0}$

na rok 1874 :

gminie	Mierzwica	w wysokości	czterdzieści i jeden	(41) $\frac{0}{0}$
"	Wiesenberg	w wysokości	dziewięćdziesiąt	(90) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Doliniańskiego* na rok 1873, 1874, 1875 i 1876 :

gminie	Debelówka	w wysokości :	pięćdziesiąt dwa i pół	(52 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Engelsberg	"	dziewięćdziesiąt dziewięć	(99) $\frac{0}{0}$
"	Jaworów	"	trzydzieści sześć i pół	(36 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Kniażołuka	"	dwadzieścia dziewięć i pół	(29 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Lolin	"	dziewięćdziesiąt jeden i pół	(91 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Maksymówka	"	pięćdziesiąt i pół	(50 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Nowoszyn	"	dziewięćdziesiąt i dziewięć	(99) $\frac{0}{0}$
"	Słobudka dolinańska	w wysok.:	trzydzieści dziewięć i pół	(39 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Spas	w wysokości :	czterdzieści i pół	(40 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Tołuków	"	siedmdziesiąt siedm i pół	(77 $\frac{1}{2}$) $\frac{0}{0}$
"	Teresówka	"	dziewięćdziesiąt i dziewięć	(99) $\frac{0}{0}$
"	Turza gniła	"	pięćdziesiąt	(50) $\frac{0}{0}$

Powiatu *Horodeńskiego* na rok 1874 :

gminie Okno w wysokości dwadzieścia i siedm (27) ‰

na rok 1874, 1875 i 1876 :

gminie Probabia w wysokości czterdzieści trzy i pół (43½) ‰.

- „ Bienkówce, powiatu myślenickiego, w wysokości czterdzieści (40) ‰
- „ Huciska, powiatu bialskiego, w wysokości dziewięćdziesiąt (90) ‰
- „ Międzybrodzie, powiatu bialskiego, w wysokości pięćdziesiąt i dziewięć (59) ‰
- „ Bujaków, powiatu bialskiego, w wysokości osmdziesiąt i jeden (81) ‰
- „ Czudca, powiatu rzeszowskiego, w wysokości pięćdziesiąt i pięć (55) ‰
- „ Posada sanocka, powiatu sanockiego, w wysokości trzydzieści i jeden (31) ‰
- „ Zawadka ad Bukowsko, powiatu sanockiego, w wysok. czterdzieści sześć i pół (46½) ‰
- „ Klimkówka, powiatu sanockiego, w wysokości czterdzieści i sześć (46) ‰
- „ Jaśliska, powiatu sanockiego, w wysokości czterdzieści i pięć (45) ‰

6) Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył udzielić najwyższej sankcyi projektowi do ustawy względem rozłączenia osad : Dziewięcierz i Einsingen w powiecie Rawskim dotychczas w jedną gminę połączonych.

7) Jego ces. i król. Apost. Mość raczył najwyższem postanowieniem z d. 31. Maja 1874 najlaskawiej użyzyć Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wys. sejm projektowi do ustawy zmieniającej ustęp drugi artykułu V. ustawy z dnia 22. Czerwca 1867 (n. 13. dz. ust. kraj.) o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem księstwem krakowskiem.

8) Dalej sankcyonowane zostały Najwyższem postanowieniem z 12. Października 1873 :

Ustawa o zmianie istniejącej dla król. stoł. miasta Lwowa taryfy do poboru opłaty myta drogowego i rogatkowego.

9) Najwyższem postanowieniem z 17. Kwietnia 1874:

Ustawa odnosząca się do postępowania przy udzielaniu koncesyi na pobór opłat mytnicznych na rzecz funduszów powiatowych, gminnych, jakoteż na rzecz strón prywatnych.

Ustawa o udzieleniu prawa do poboru opłat mytnicznych przez lat cztery Radom powiatowym :

Bocheńskiej drogowego na drodze powiatowej Bocheńsko-Ujskiej.

Brzeskiej drogowego na drodze powiatowej Bogumiłowiecko-Zakliczyńskiej.

Grybowskiej drogowego na drodze powiatowej Zborowicko-Grybowskiej w Siedliskach.

Jasielskiej drogowego na drodze powiatowej Warzycko-Lubelskiej w Lubli.

Pilźnieńskiej drogowego na drodze powiatowej z Pilzna do Czarnej i Radomyśla w Pilznionku i mostowego w Czarnej.

Mieleckiej mostowego na drodze powiatowej z Mielca do Radomyśla w Zgórsku.

Niskiej mostowego na drodze powiatowej od mostu na Tanwie pod Ulanowem i na Rudzie w Rudzie.

Stryjskiej mostowego na drodze gminnej na rzece Opor w Hrebenowie.
Wielickiej mostowego na drodze gminnej Podgórsko-Kobierzyńskiej
od mostu na rzece Wildze.

Chrzanowskiej przewozowego na drodze powiatowej Chrzanowskiej
na Wiśle w Bóbrku.

10) Najwyższem postanowieniem z 18. Kwietnia 1874.

Ustawa o podwyższeniu taryf mytniczych obowiązujących przy
drogach powiatowych : Wielicko-Dobczyckiej w powiecie Wielickim
w Taszycach, i Domaradzko-Strzyżowskiej w powiecie Rzeszowskim
w Strzyżowie.

Ustawa o udzieleniu prawa do poboru opłaty kopytkowej gminie
miasta Rzeszowa i ustawa o udzieleniu takiegoż samego prawa gminie
miasta Przemyśla.

11) Najwyższem postanowieniem z 6. Maja 1874.

Ustawa o udzieleniu prawa do poboru opłat mytniczych przez cztery
lata obszarom dworskim :

w Glinny w powiecie Brzeżańskim mostowego na rzece Strypie przy
drodze gminnej z Pomorzana do Kozłowa,

w Pniowie w powiecie Tarnobrzesckim mostowego w Pniowie na dro-
dze od Rzeszowa i Tarnowa do komory celnogranicznej w Chwałowicach,

w Busku powiatu Kamionki Strumiłowej mostowego w Busku przy
moście Nr. 3. od strony Krasnego i Złoczowa i przy moście Nr. 5. od
strony Jaryczowa,

w Lisowcach w powiecie Zaleszczyckim mostowego na rzece Serecie
przy drodze z Tłustego do Jezierzana,

w Sufeczynie w powiecie Bireckim mostowego na rzece Stubnicy
w Sufeczynie przy drodze z Birczy do Iskani a dalej do Dubiecka,

w Kutkorzu powiatu Złoczowskiego mostowego na rzece Pełtwi pod
Kutkorzem,

w Wysocku powiatu Jarosławskiego przewozowego na Sanie pod
Wysockiem,

w Bobrownikach powiatu Tarnowskiego przewozowego na Dunaju
pod Bobrownikami przy drodze z Tarnowa do Radłowa,

w Tomicach powiatu Wadowickiego przewozowego na rzece Skawie
pomiędzy Tomicami a Witanowicami,

w Przeciszowie powiatu Wadowickiego przewozowego na Wiśle
w gminie Podolszu w przysiółku Podziarkach

w Bóbrku powiatu Chrzanowskiego przewozowego na Wiśle w Grom-
cu; oraz gminom :

w Świącanach powiatu Jasielskiego mostowego tamże,
miasta Sokołowa w powiecie Stryjskim łącznie z obszarem dworskim
mostowego na drodze gminnej od Bolechowa do kolei Lwowsko-Czer-
niowieckiej

Bukaczówce powiatu Rohatyńskiego łącznie z tamtejszym obszarem
dworskim mostowego na rzece Swirz w Bukaczówce

miasta Śniatyna tegoż powiatu przewozowego na Prucie w Śniatynie.

12) Najwyższem postanowieniem z 13. Maja 1874.

Ustawa o udzieleniu Radzie powiatowej w Chrzanowie dalszego prawa poboru opłaty mytniczej na lat cztery a to drogowego przy drodze powiatowej Trzebińsko-Lgockiej na stacyi w Myślachowicach.

Ustawa o udzieleniu gminie wspólnie z obszarem dworskim w Mełnej powiatu Rohatyńskiego prawa poboru myta mostowego na lat cztery od mostu na rzece Świérzu.

13) Najwyższem postanowieniem z 17. Maja 1874.

Ustawa o udzieleniu funduszowi krajowemu prawa do poboru dodatkowej opłaty mytniczej przy moście w Szczawnicy na gościńcu krajowym Krościenko-Szczawnickim.

14) Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył najwyższem postanowieniem z dnia 17. Stycznia 1874 r. użyczyć najłaskawiej najwyższej Sankcyi uchwalonemu przez wysoki Sejm krajowy projektowi do ustawy, zawierającej postanowienia na wypadek, że poseł Sejmu ulegnie kondemuacie sądowej lub zostaje pod śledztwem karnem.

15) Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 20. Marca 1874 roku najłaskawiej użyczyć najwyższej Sankcyi uchwalonemu przez wysoki Sejm krajowy projektowi do ustawy względem założenia i wewnętrznego urządzenia ksiąg hipotecznych (gruntowych) w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem.

16. Uchwalona przez Wysoki Sejm na dniu 12. Stycznia 1874 roku. Ustawa o przyjmowaniu chorych izraelitów do szpitalu powszechnego we Lwowie otrzymała sankcyę Jego ces. i król. Apostolskiej Mości na dniu 23. Kwietnia b. r. a ogłoszona w dzienniku Ustaw i rozporządzeń krajowych z 15. Maja 1874 roku (Nr. 37.), weszła w wykonanie z dniem 30. Maja 1874 roku.

B. Niesankcyonowane.

1. Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania Wydział krajowy nie otrzymał uwiadomnienia o sankcjonowaniu uchwały W. Sejmu upoważniającej Wydział krajowy do pozbycia w drodze sprzedaży realności u św. Maryi Magdaleny we Lwowie pod l. 20 $\frac{1}{2}$, należącej do zakładowego majątku krajowego funduszu policyjnego.

Nie przypuszczając, ażeby powyższej uchwale odmówioną została najwyższa sankcja, Wydział krajowy prowadził rokowania z c. k. nadprokuratorem państwa we Lwowie o warunki kupna i porozumiał się już w tej mierze tak, że zaraz po sankcjonowaniu uchwały sejmowej przystąpić może do spisania kontraktu. Według odezwy c. k. nadprokuratorowi państwa we Lwowie z dnia 12. kwietnia br. l. 785 c. k. ministerstwo

sprawiedliwości zgodziło się w zasadzie na kupno gmachu u św. Maryi Magdaleny, ale ofiarowało za niego tylko 120.000 złr. i postawiło warunek, ażeby aż do zupełnego uiszczenia ceny kupna do domu kary dla kobiet przyjmowane były korekcyonistki w liczbie 30 — 40. W odpowiedzi swojej z dnia 14. Kwietnia br. l. 6210 Wydział krajowy zgodził się na ofiarowaną cenę kupna a co do powyższego warunku przyjął propozycję c. k. Ministerstwa sprawiedliwości z zastrzeżeniem, że zarząd domu karnego będzie obowiązany przyjąć w razie potrzeby wyższą liczbę korekcyonistek t. j. do 50 głów, jeżeli to bez uszczuplenia niezbędnego miejsca dla więźniów będzie mogło nastąpić. Skoro liczba korekcyonistek i innych kobiet więzionych w domu karnym będzie wynosić 400 głów, zarząd domu karnego nie będzie obowiązany do przyjmowania korekcyonistek po nad liczbę 40. Zarazem udał się Wydział krajowy do Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą o przyspieszenie najwyższej sankcyi dla uchwały sejmowej. Do chwili zamknięcia sprawozdania nie nadeszła odpowiedź od c. k. nadprokuratorcy państwa we Lwowie, ale Wydział krajowy oczekuje, że c. k. ministerstwo sprawiedliwości zatwierdzi określone powyżej warunki.

Tymczasem wskutek zgaśnięcia kontraktu z r. 1869 o najem realności u św. Maryi Magdaleny Wydział krajowy widział się spowodowanym przedłużyć ten kontrakt na dalsze cztery lata t. j. od 15 maja 1874 do tegoż dnia 1878 z następującą zmianą artykułu III :

1. Fundusz domu karnego obowiązuje się płacić funduszowi policyi krajowej począwszy od 15. maja 1874 z góry po 9.500 złr. jako nowy czynsz za ten budynek.

2. Wydział krajowy zgadza się ze swojej strony, ażeby zapłacona za pierwszy rok najmu kwota 9.500 złr. po nadejściu najwyższej sankcyi przy zawarciu kontraktu policzoną została na rachunek umówionej ceny kupna w kwocie 120.000 złr. po strąceniu uiszczonych tymczasem podatków i ewentualnych kosztów reperacyi; fundusz domu karnego zaś obowiązuje się płacić począwszy od 15. maja 1874 6% od reszty ceny kupna, która pozostanie po strąceniu już zapłaconego czynszu i kwoty uiszczonej tytułem pierwszej raty ceny kupna.

Ta dodatkowa umowa przedłożoną została przez c. k. nadprokuratorcy państwa we Lwowie c. k. Ministerstwu sprawiedliwości do zatwierdzenia.

2. Ustawa zmieniająca postanowienie §. 50. Ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia r. 1866 i §. 29 Ustawy o reprezentacyi powiatowej z dnia 12. sierpnia 1866 r.

3. Ustawa zmieniająca postanowienia §§. 50 i 51 Ustawy reprezentacyi powiatowej z d. 12. sierpnia 1866.

C. Zawieszono w sankcyonowaniu.

Co do ustawy względem odłączenia miasta *Bieczu* od przedmieść i utworzenia dwóch osobnych gmin administracyjnych, zażądano wedle Odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 13. Kwietnia 1874 r. do liczby 2030 bliższego wyświecenia co do dawnych granic miasta *Bieczu*. W skutek tego przedłożył Wydział powiatowy rozprawę uzupełniającą. Gdy rozprawa ta wyświeciła dokładnie dawne granice miasta, a stosownem jest, ażeby dla uniknienia wszelkich nieporozumień granice rozdzielić się mających gmin z całą ścisłością w ustawie oznaczonymi były wnosi Wydział krajowy oddzielnem sprawozdaniem nowy projekt do ustawy co do odłączania miasta *Bieczu* od przedmieść.

III. Sprawy specjalnie przekazane.

Petycja Rady powiatowej w Tarnowie o poparcie u wys. c. k. Rządu żądania, ażeby gospodarzom tego powiatu odpisano $\frac{2}{3}$ podatku gruntowego za r. 1873 z powodu klęsk elementarnych odstąpił Wydział krajowy Prezydium c. k. krajowej dyrekcji skarbowej z prośbą o uwzględnienie.

Petycję Michała Skrzyszowskiego, dzierżawcy dóbr w Bełzcu o wstawienie się do Władz rządowych, ażeby podatek zarobkowy nałożony na jego sługę został odpisany, odstąpił Wydział krajowy Prezydium c. k. krajowej dyrekcji skarbowej do uwzględnienia w miarę możności.

Załatwiając petycję czterech pogorzalców gminy Welesnicy w powiecie Nadworniańskim: Józefa Wojny, Onufrego Petryka, Filipa Kocha i Gittli Weneser udzielił Wydział krajowy petentom po 10 złr. tytułem bezzwrotnej zapomogi.

Petycje gmin Tyniec i Kostrze w powiecie Wielickim o uwolnienie od zwrotu zapomogi udzielonej przez Rząd w r. 1846 tamtejszym mieszkańcom w ziemiopłodach, odstąpił Wydział krajowy Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą o poparcie takowych w c. k. ministerstwie spraw wewnętrznych i skarbu.

Petycje gmin: Radłów, Wola Radłowska, Wał i Ruda, Zabawa Przybysławice, Marcinkowice, Zdrochce, Biskupice radłowskie, Niwka i Głów w powiecie Brzeskim o odpisanie jednorocznego podatku z powodu nieurodzajów, petycję gminy Wołczyszczowia w powiecie Mościskim o odpisanie podatku, wreszcie petycje gmin Strzelce wielkie i Strzelce małe w powiecie Brzeskim o powstrzymanie egzekucyi za zaległe podatki, o odpisanie bieżących podatków i o następczenie zarobku przy sypaniu wałów, odstąpił Wydział krajowy Prezydium c. k. Namiestnictwa do uwzględnienia w miarę możności, załatwiając równocześnie te żądania petycji, które należą do zakresu działania władz autonomicznych.

Petycja Rady powiatowej Tarnowskiej o odpisanie $\frac{2}{3}$ podatku gruntowego z powodu klęsk elementarnych.

Petycja Michała Skrzyszowskiego od odpisanie podatku zarobkowego nałożonego na jego sługę.

Petycja pogorzalców gminy Welesnicy o zapomogę

Petycja gmin Tyniec i Kostrze o uwolnienie od zwrotu zapomogi.

Petycja niektórych gmin powiatu Brzeskiego o odpisanie podatków.

Petycja gmin parafii Tropie o wzbronienie zużycia nader wielkiej ilości ziemniaków w gorzelniach.

Petycję gmin należących do parafii Tropie w powiecie Brzeskim z wnioskiem, ażeby dla zapobieżenia niedostatkowi ludności wzbroniono spekulantom wywozić dla gorzelń nader wielkie zapasy ziemniaków i zboża, złożył Wydział krajowy do aktów, gdyż pomysł tej petycji nie dawał powodu do żadnego zarządzenia.

Petycja gminy Mutne o subwencyę.

W skutek odstąpionej Wydziałowi krajowemu do zbadania i załatwienia petycji gminy Mutne o subwencyę z funduszków krajowych z powodu szkód wyrządzonych ulewami i gradobiciem, Wydział krajowy zażądał od Wydziału powiatowego i c. k. Starostwa w Żywcu potrzebnych wyjaśnień. Przekonawszy się, że prośba petycji była uzasadnioną udzielił Wydział krajowy gminie Mutne za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Żywcu 200 złr. tytułem bezzwrotnej zapomogi.

W sprawie funduszków indemnizacyjnych.

Na posiedzeniu z dnia 10. Stycznia 1874 Wysoki Sejm powziął uchwałę następującej treści :

„Sejm wzywa c. k. Rząd, aby w sprawie uposażenia galicyjskich funduszków indemnizacyjnych i oddania ich w zarząd reprezentacyi kraju w myśl rokowań przeprowadzonych z Wydziałem krajowym, poczynił odpowiednie kroki do ostatecznego załatwienia tej sprawy.“

W odezwie z dnia 30. marca br. l. 2399 Wydział krajowy przypomniał Prezydium c. k. Namiestnictwa potrzebę spiesznego załatwienia tej sprawy. Odpowiedź na tę odezwę dotąd nie nadeszła.

W sprawie uwolnienia urzędników gminnych od dodatków krajowych i indemnizacyjnych.

Odezwą z dnia 9. marca 1864 l. 9741 c. k. Namiestnictwo zapytało Wydział krajowy o opinię w sprawie wystosowanego do c. k. ministerstwa podania urzędników magistratualnych w Stanisławowie i Przemyślu o uwolnienie od dodatków krajowych i indemnizacyjnych do opłacanego przez nich podatku dochodowego. W odpowiedzi swojej z dnia 17. czerwca br. l. 4497 Wydział krajowy przedstawił powody, dla których według jego zdania podanie wspomniane powinno być odmownie załatwione.

W sprawie pożyczki kr. z roku 1873.

Na posiedzeniu z dnia 10. Stycznia 1874 Wysoki Sejm uchwalając ustawę przedłużającą do końca 1874 upoważnienie dane Wydziałowi krajowemu ustawą z dnia 12. lutego 1873 do udzielania pożyczek powiatom, których ludność zagrożoną jest niedostatkami, powziął zarazem następującą uchwałę: „Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby do zrealizowania reszty ustawą z dnia 12. Lutego 1873 dozwolonej pożyczki krajowej przystąpił, jeżeli cała pomienioną ustawą objęta pożyczka krajowa „uwolnioną zostanie od wszelkich opłat bezpośrednich i podatków.“

Przekonawszy się z dawniejszych oświadczeń Wysokiego c. k. rządu, że w sprawie uwolnienia pożyczki krajowej od opłat bezpośrednich i podatków w kołach decydujących panuje opinja wręcz nieprzychylna, Wydział krajowy nie łudził się nadzieją, że warunek przez Wysoki Sejm postawiony rychło i łatwo spełniony zostanie. Mimo to Wydział krajowy przejęty przeświadczeniem, że powyższe żądanie jest słusznem i uwzględ-

nienia godnem nietylko w interesie kraju, lecz także i państwa, nie zrażał się ujemnym wynikiem dotychczasowych przedstawień swoich, lecz postanowił użyć wszelkich środków dla pokonania istniejących trudności. Najodpowiedniejszym i najpraktyczniejszym środkiem wydało się Wydziałowi krajowemu ponowne podniesienie tej sprawy w Radzie państwa z inicjatywy galicyjskich deputowanych. W tym celu wystosował Wydział krajowy dnia 11. Lutego b. r. l. 2331 do galicyjskich członków Izby Deputowanych: Dra Mikołaja Zyblikiewicza, Dra Franciszka Smolki, Dra Juliana Dunajewskiego, i p. Bazylego Kowalskiego, pismo, w którym powołując się na ich tyle razy wypróbowaną troskliwość o dobro kraju prosił, ażeby znakomitym wpływem swoim zechcieli wyjednać w komisji skarbowej i pełnej Izbie deputowanych pomyślnie załatwienie sprawy uwolnienia pożyczki krajowej od bezpośrednich opłat i podatków.

Alegat D. Do wezwania tego załączył Wydział krajowy memoriał z dnia 10. Lutego 1874 L. 2331 D. wyświecający cały przebieg sprawy pożyczkowej, wyłuszczający cele pożyczki i wszystkie powody, które przemawiają za wskazanymi powyżej ulgami. Równocześnie udał się Wydział krajowy z prośbą do Jego Excellencyi ministra Dra Floryana Ziemiałkowskiego, ażeby użyzył tej sprawie swojego poparcia i był jej orędownikiem w radzie ministrów i wobec korony. Wreszcie przedstawił Wydział krajowy Prezydium c. k. Namiestnictwa potrzebę uwolnienia pożyczki krajowej od bezpośrednich opłat i podatków nietylko w interesie kraju, lecz także w interesie państwa i c. k. rządu.

Powyższe pismo Wydziału krajowego odniosło wkrótce o tyle skutek pożądany, że na posiedzeniu Izby deputowanych Rady państwa z dnia 17. Marca b. r. Deputowani: B. Kowalski, Dr Smolka i Dr Dunajewski wnieśli następujący przez 47 innych galicyjskich deputowanych podpisany wniosek:

„Wysoka Izba zechce uchwalić:

Ustawa z dnia... uwalniająca od podatku i opłat galicyjską pożyczkę krajową w sumie 5.200.000 złr.

Zgodnie z uchwałą obu Izb Rady państwa rozporządzam co następuje:

§. 1. Kwity tymczasowe, obligacye i kupony galicyjskiej pożyczki krajowej w sumie 5.200.000 złr. sankcyonowanej ustawą z dnia 12. Lutego 1873 wolne są od opłaty należności stemplowej, odsetki zaś tej pożyczki od opłaty podatku dochodowego tudzież od tego podatku, który w miejsce podatku dochodowego ma być przez przyszłe ustawy zaprowadzonym.

§. 2. Obligacye tej pożyczki użyte być mogą jako przynoszący odsetki kapitał fundacyjny zakładów zostających pod nadzorem publicznym oraz jako pieniądze pupilarne, fideikomisowe i depozytowe, wreszcie w wysokości kursu giełdowego jako kaucye służbowe i na zapewnienie interesu.

§. 3. Wykonanie tej ustawy polecam Ministrom spraw wewnętrznych i skarbu.“

Pierwsze czytanie tego wniosku odbyło się na posiedzeniu Izby deputowanych z dnia 20. Marca b. r. a deputowany p. Bazyli Kowalski uzasadniając takowy w dłuższej przemowie przedstawił reprezentacyi państwa, jak słusznem jest żądanie zawarte w przedłożonym projekcie ustawy wobec panującego w Galicyi niedostatku, jak znacznie upośledzoną jest Galicya co do państwowych linii komunikacyjnych w porównaniu z innemi krajami koronnemi, wreszcie jak stanowczo domaga się interes skarbu państwowego, ażeby zrealizowaną została pożyczka, za pomocą której kraj nasz wyręczyłby państwo w budowie dróg najniezbędniejszych zarówno pod względem ekonomicznym jak i strategicznym. W końcu powołał się mowca na precedensy przemawiające dobitnie za uwzględnieniem jego wniosku a następnie deputowany Dr Dunajewski zwrócił uwagę, że skarb państwa w skutek uwolnienia galicyjskiej pożyczki od opłat bezpośrednich i podatków nie dozna uszczerbku, gdyż w razie uchylecia wniesionego projektu ustawy, pożyczka wcale nie będzie zrealizowaną.

Izba deputowanych uwzględniając motywa zawarte w mowach obu deputowanych galicyjskich uchwaliła na ich wniosek odesłać powyższy projekt ustawy do komisji budżetowej. Już ten wynik głosowania dodał otuchy Wydziałowi krajowemu zwłaszcza wobec faktu, że nawet w prasie wiedeńskiej objawiła się zaraz potem dość korzystna zmiana opinii. Nawet najnieprzyjaźniejsze krajowi naszemu dzienniki wiedeńskie nie poważyły się wprost wystąpić przeciw wniesionemu projektowi ustawy a niektóre z nich uznały go słusznym i przemówiły za uwzględnieniem. Można było zatem pocieszać się choć na chwilę nadzieją, że wreszcie i w kołach decydujących nastąpi korzystniejsza zmiana opinii, że komisya budżetowa przedłoży Izbie deputowanych przychylny wniosek i że takowy uzyska w Radzie państwa większość głosów. Ażeby jeszcze w ostatniej chwili przyczynić się do takiego rezultatu wyczerpującem wyjaśnieniem sprawy w kole deputowanych nie znających ani potrzeb naszego kraju ani właściwych celów pożyczki, Wydział krajowy wysłał pismem z dnia 27. Kwietnia 1874 l. 7158 na ręce członka Izby deputowanych p. Bazylego Kowalskiego 300 a na ręce członka Izby panów Rady państwa J. O. Księcia Karola Jabłonowskiego 100 egzemplarzy memoriału w języku niemieckim celem rozpowszechnienia takowego w kołach parlamentarnych. Memoriał ten tak samo jako wysłany poprzednio polski, od którego różni się tylko mało znaczącemi zmianami, przedstawia cały przebieg sprawy pożyczkowej i motywa znane Wysokiemu Sejmowi z zeszłorocznego sprawozdania.

Pomimo tych wszystkich zabiegów sprawa pożyczki krajowej z roku 1873 nie znalazła przychylnego przyjęcia już w komisji budżetowej Izby deputowanych. Komisya ta idąc za zdaniem Jego Excellencyi pana ministra skarbu nie zgodziła się na uwolnienie pożyczki od opłat bezpośrednich i podatków przychylając się tylko do drugiego ustępu wniosku pana Bazylego Kowalskiego. Ustępstwo to ma znaczenie jedynie dla wydanych już obligacyi, gdyż w myśl uchwały Wysokiego Sejmu dalsza część pożyczki może być zrealizowaną tylko w razie jej uwolnienia od opłat bezpośrednich i podatków.

Sprawozdanie komisji budżetowej rozdano już członkom Izby deputowanych, która załatwi sprawę ostatecznie na jesiennej sesji Rady państwa. Obecnie nie możemy przewidzieć, jak wypadnie to ostateczne załatwienie. W Izbie deputowanych, której członkowie w przeważnej części tak mało znają stosunki kraju naszego a o sprawie niniejszej nie są dokładnie poinformowani, wniosek komisji oparty na zdaniu ministra skarbu zagraża bardzo wnioskowi pana Bazylego Kowalskiego. Z drugiej strony jednakże dodaje nam otuchy słuszność samej sprawy i obrona galicyjskich deputowanych a mianowicie wnioskodawców, którzy w stanowczej chwili z podwójną gorliwością ujmą się za tą sprawą i wymownymi przedstawieniami trafić mogą do przekonania większości parlamentarnej.

Z czynności administracyjnych dotyczących się już zrealizowanej części pożyczki podnosi Wydział krajowy jako ważniejsze następujące :

Na mocy ustawy państwowej z dnia 12. Maja 1873 uwalniającej od należytości prawnych dokumenta wystawione na zapomogi zwrotne udzielone powiatom i gminom z funduszków krajowych udał się Wydział krajowy dnia 14. Lipca 1873 l. 11227 do c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu, ażeby zarządziła zwrot należytości prawnych już uiszczonych przed sankcjonowaniem tej ustawy. Odezwą z dnia 13. Października 1873 l. 45360 c. k. krajowa Dyrekcyja Skarbu uczyniła zadość temu wezwaniu i wydała stosowne polecenie c. k. powiatowym Dyrekcyom skarbowym.

Również pomyślny skutek odniosło przedstawienie do c. k. galicyjskiej Dyrekcyi poczt z dnia 10. Lutego b. r. l. 1545, w którym Wydział krajowy w myśl artykułu VIII. ustawy z dnia 2. Października 1865 roku wykazał, że od przesyłek obligacji pożyczki krajowej i pieniędzy do banków, które spełniały funkcje organów Wydziału krajowego w przeprowadzeniu subskrypcyi, nie może być pobierane portoryum pocztowe.

Już w zeszłorocznem sprawozdaniu wspomnieliśmy, że Wydział krajowy udał się do Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą, ażeby obligacje pożyczki krajowej notowane były w urzędowym dzienniku kursów wiedeńskiej giełdy i ażeby służyć mogły do lokowania kapitałów funduszowych, kapitałów pupilarnych, fideikomisowych i depozytowych tudzież do zabezpieczenia kaucyj służbowych. Odezwą z dnia 28. Grudnia 1873 l. 10019/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa doniosło Wydziałowi krajowemu, że pan minister skarbu gotów jest zarządzić notowanie obligacji pożyczki krajowej z roku 1873 w urzędowym dzienniku kursów giełdy wiedeńskiej jednakże dopiero wtedy, gdy przynajmniej połowa wydanych kwitów tymczasowych zostanie zamienioną na całkowicie opłacone obligacje. Co do drugiego żądania oznajmił pan Minister skarbu, iż zezwolenie to nie może być udzielonem w drodze administracyjnej lecz tylko w drodze ustawodawczej. W odpowiedzi swojej z dnia 26. Stycznia b. r. l. 22603 Wydział krajowy uczynił zadość żądaniu pana ministra skarbu a zarazem przedstawił powody, dla których starał się w drodze administracyjnej wyjednać pozwolenie, ażeby obligacje pożyczki krajowej uży-

wane były do lokowania kapitałów funduszowych. W skutek tej odezwy Wydziału krajowego pan minister skarbu zatwierdził przedłożone mu do przejrzania formularze obligacyi galicyjskiej pożyczki krajowej i oświadczył, że co do zezwolenia, ażeby te obligacye mogły służyć do lokowania kapitałów funduszowych, pupilarnych fideikomisowych i depozytowych tudzież do zabezpieczenia kaucyi decyzya później powzięta zostanie. Tymczasem wniesiony został w Izbie deputowanych przez p. Bazylego Kowalskiego projekt ustawy powyżej przytoczony a zawierający w drugim ustępie stosowne postanowienie w tej mierze. Komisya budżetowa Izby deputowanych zgodziła się na ten ustęp wniosku p. Bazylego Kowalskiego a jej sprawozdawca przedstawił go Izbie do przyjęcia.

Gdy w Kwietniu b. r. wysłany przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbową komisarz rządowy sprawdził, że połowa kwitów tymczasowych zamienioną została na całkowicie spłacone obligacye pożyczki krajowej, pan minister skarbu polecił reskryptem z dnia 27. Maja b. r. 2188/F. M. rządowemu komisarzowi giełdowemu, ażeby zarządził notowanie obligacyi galicyjskiej pożyczki w rządowym dzienniku giełdy wiedeńskiej pod rubryką: Inne publiczne pożyczki.

W chwili, gdy odbywała się przemiana wydanych kwitów tymczasowych na całkowicie spłacone obligacye c. k. krajowa Dyrekcyja skarbowa zarządziła według odezwy Prezydyum c. k. Namiestnictwa z dnia 5. Marca b. r. l. 1802/pr. rządową kontrolę tak co do kwoty w drodze pożyczki osiągnąć się mającej jako też co do faktycznie wypłaconych a podlegających opłacie podatku dochodowego odsetków od kwitów tymczasowych a względnie od obligacyj pożyczki krajowej. Sposób wykonywania tej kontroli określony został przez ces. król. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym a pan minister skarbu reskryptem z dnia 21. Września 1873 l. 4493/F. M. zatwierdził takowy w zupełności. Na tej podstawie wydało Prezydyum c. k. krajowej Dyrekcyi skarbowej zarys instrukcyi dla rządowego komisarza, którym mianowany został ces. król. radca skarbowy Jan Trzcieniecki. Wreszcie wydał Wydział krajowy instrukcyę określającą postępowanie przy losowaniu i spłaceniu obligacyj pożyczki krajowej, tudzież dla oddziału rachunkowego i kasy krajowej instrukcyę o winkulacyi i dewinkulacyi obligów pożyczkowych.

O obrocie funduszów pożyczkowych i o kosztach połączonych z udzielaniem pożyczek podają potrzebne szczegóły załączone wykazy E. tudzież zamknięcie rachunków. Tutaj nadmieniamy tylko, że raty amortyzacyjne wpływały od powiatów, w ubiegłym roku punktualniej niż w Maju b. r. Jestto naturalny skutek pory przednowku, która nie pozwala wieśniakowi dopełnić przyjętych zobowiązań pieniężnych. Fundusz krajowy osłaniają przed stratami karty dłużne wystawione przez powiaty, które są dłużnikami wyłącznie odpowiedzialnymi i za zwłokę uiszczają muszą 10 % od zalegającego kapitału. Z relacyi Wydziałów powiatowych nadsyłanych w skutek wezwania do uiszczenia zaległych rat amortyza-

cyjnych powziął Wydział krajowy przekonanie, że po zbiorze dłużnicy powiatów a względnie funduszu krajowego dopełnią swoich zobowiązań i dla tego wstrzymaliśmy się w danych wypadkach od bezwłocznego zarządzenia egzekucyi politycznej dozwolonej ustawą państwową z dnia 21. Maja 1873 roku.

Sprzedaż obligacyi niepokrytych subskrypcyą uskutecznił Wydział krajowy bezpośrednio bez zawiązywania komisowych stosunków z zakładami kredytowemi. Sprzedaż ta postępowała ze względu na obecne stosunki pieniężne wcale szybko i pod korzystnymi warunkami.

Udzielając pożyczek powiatom dotkniętym klęskami Wydział krajowy ściśle przestrzegał zasad wytkniętych w rozporządzeniach, które załączone zostały do zeszłorocznego sprawozdania. Chcąc mieć trafną dyrektywę przy rozdziale funduszków pożyczkowych pomiędzy powiaty Wydział krajowy jeszcze przed sankeyonowaniem ustawy przedłużającej dane mu przed rokiem upoważnienie do udzielania pożyczek udał się dnia 2. Marca 1874 l. 17106 do Prezydyum c. k. Namiestnictwa z prośbą, ażeby c. k. Starostwa podały wskazówki, o ile w ich powiatach okazuje się potrzeba wspomżenia ludności pożyczkami z funduszu krajowego. Prezydyum c. k. Namiestnictwa uczyniło zadość tej prośbie i w odezwie swojej z dnia 30. Kwietnia b. r. l. 3043/pr. przedłożyło Wydziałowi krajowemu żądane sprawozdania c. k. Starostów, które ważną oddały przysługę przy ocenianiu wpływających prośb o pożyczki i przy wymiarze takowych w stosunku do potrzeby.

Przy udzielaniu pożyczek zaszła atoli jedna okoliczność, którą Wydział krajowy musi usprawiedliwić wobec Wysokiego Sejmu.

§. 24. Ustawy o reprezentacyi powiatowej stanowi, że do zaciągnięcia na rzecz powiatu pożyczek przewyższających 50 % podatków bezpośrednich w powiecie przypisanych potrzebną jest ustawa krajowa.

Jakkolwiek Wydział krajowy starał się zawsze przestrzegać tego postanowienia z najdalej idącą ścisłością, mimo to przecież co do niektórych powiatów, jak wykazuje załączony wykaz udzielonych pożyczek i podatków przez powiaty opłacanych, znalazł się w przymusowem położeniu, z którego wyjść nie mógł bez wkroczenia w atrybucyę Wysokiego Sejmu.

W powiatach tych bowiem nadzwyczajne klęski i wyjątkowe potrzeby doszły w porównaniu z sumą opłacanych podatków bezpośrednich do tak wysokich rozmiarów, że bezwzględne zastosowanie powyższego postanowienia prawnego wykluczało możliwość skutecznej pomocy. Pożyczka wynosząca tylko 50 % podatków bezpośrednich mogła tam pomódz biednej ludności tylko częściowo i w sposób niepozostawiający po sobie trwałszych śladów a tem samem niedający rękojmi, że w produkcyjnem użyciu otrzymanej pomocy fundusz krajowy znajdzie zabezpieczenie swojej należytości. Przy tak niewystarczającej pomocy ludność chwilowo i nieznacznie poratowana musiałaby mimo to popaść w ręce lichwiarskie albo zaniechać uprawy roli a tem samem pozbyć się wszelkich warunków egzystencyi. Zresztą bezwzględne przestrzeganie §. 24. ustawy o reprezentacyi

powiatowej nie dałoby się w wielu wypadkach pogodzić nietylko z warunkami jak najstosowniejszego użycia funduszków pożyczkowych lecz także z wymaganiami słuszności. Powiaty bowiem opłacające wyższą kwotę podatków bezpośrednich a więc znajdujące się w pomyślniejszym położeniu materialnym korzystałyby z funduszków pożyczkowych więcej niż powiaty trapiące klęskami w całym szeregu lat a w skutek klęsk najświeższych wystawione na największą nędzę. Taki zaś rozdział funduszków nie odpowiadałby pewnie celowi, który Wysoki Sejm wytknął pożyczce krajowej z roku 1873.

Wobec powyższych uwag Wydział krajowy miał przed sobą alternatywę, która wkładała na niego trudną odpowiedzialność. Mógł bowiem nie odstąpić ani na krok od powołanego powyżej postanowienia prawnego chociażby z pominięciem celu wytkniętego pożyczce krajowej z roku 1873 albo wkroczyć w atrybucyę Wysokiego Sejmu i usprawiedliwić postępowanie swoje okolicznościami wyjątkowymi i niecierpiąciami zwłoki. Że zaszły istotnie takie wyjątkowe okoliczności, dowodzą urzędowe sprawozdania o panującym niedostatku przedkładane nietylko przez Wydziały powiatowe lecz także i przez c. k. Starostwa. Że dalej okoliczności, skłaniające Wydział krajowy do pominięcia postanowienia zawartego w końcowym ustępie §. 24. ustawy o reprezentacyi powiatowej były nadto niecierpiąciami zwłoki, wynika z tego, że pożyczki udzielane były w czasie zasiewów a przekroczonemu postanowieniu ustawy mogło się stać zadość dopiero na jesiennej sesyi sejmowej a właściwie jeszcze później, jeżeli się zważy, że od uchwalenia ustawy aż do jej sankcyonowania upływa zwyczaj kilka miesięcy. W razie takiej zwłoki ścisłe zastosowanie powołanego paragrafu spotęgowałoby nędzę do rozpaczliwych rozmiarów, których potem może i udzielona pożyczka nie zdołałaby już złagodzić.

Krajowe bióro statystyczne.

Uchwałą z d. 17. grudnia r. z. postanowił Wys. Sejm utworzyć tymczasowe bióro statystyczne przy Wydziale krajowym i wyznaczył na utrzymanie tego bióra z funduszu krajowego sumę do wysokości 5000 złr. rocznie przez lat 3 po sobie następujących. W wykonaniu tej uchwały powołał Wydział krajowy prof. Dr. Tadeusza Pilata, który zajmował się pracami przygotowawczemi celem urządzenia bióra, do objęcia kierownictwa tegoż za wynagrodzeniem 2000 złr. rocznie. Następnie mianował Wydział krajowy współpracownikiem conceptowym w biórze statystycznym Dr. Władysława Ocheńkowskiego, który dał się poznać z kilku prac ekonomicznych i wyznaczył dlań wynagrodzenie w kwocie 1200 złr. rocznie, nareszcie przyjął dla bióra trzech pomocników dziennie płatnych, a mianowicie jednego z płacą 1 zł. 70 ct., drugiego z płacą 1 zł. 50 ct., trzeciego z płacą 1 zł. 10 ct. dziennie. Wszystkie te posady nie są stałemi gdyż w myśl uchwały Wys. Sejmu bióro jest tymczasowem.

Ponieważ wspomniana poprzednio uchwała Wys. Sejmu nie zawierała żadnych postanowień co do dalszych stosunków bióra statystycznego przeto Wydział krajowy uchwałą z dnia 20. Stycznia b. r. 1. 937 określił stanowisko bióra w ten sposób, że takowe zostaje pod rewizyą jednego z Członków Wydziału i pod aprobatą marszałka krajowego. Ekspedycyę bióra traktowane są tak jak ekspedycyę z innych biór Wydziału kra-

jowego. Zażewania w przedmiocie zbierania dat wystosowane do Władz autonomicznych tudzież odezwy w tym samym przedmiocie wystosowane do Władz rządowych, zakładów, towarzystw i t. p. również jak wszelkie ważniejsze przedmioty poddawane bywają uchwale Wydziału krajowego. Wykazy lub formularze układane w któremkolwiek biurze Wydziału krajowego a mające związek ze statystyką bywają udzielane przed aprobatą biórowi statystycznemu, które ma objawić swoje zdanie w tej mierze.

Biuro statystyczne ma wreszcie poruczony sobie zarząd podręcznej biblioteki Wydziału kraj. umieszczonej w tym lokalu i posiadającej odrębną dotację na zakupno książek.

Sprawozdanie szczegółowe z prac bióra statystycznego zawarte jest we wstępie do tegorocznych publikacji biórowych, które osobno przedkładamy Wys. Sejmowi.

Wydział krajowy zajął się tą sprawą z całą energią i powiodło mu się, przy współdziałaniu c. k. Namiestnictwa, c. k. Ministerstwa rolnictwa, obywateli troskliwych o rozwój gospodarstwa lasowego w kraju, głównie zaś galic. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie do tego stopnia przyspieszyć czynności przygotowawcze, że szkoła ta już z początkiem najbliższego roku szkolnego (1874/5) we własnym budynku we Lwowie otwartą zostanie. Bliższe wyjaśnienia w tej sprawie zawiera oddzielne sprawozdanie z właściwymi wnioskami Wys. Sejmowi przedłożone.

Subwencya w kwocie 7000 zł. w. a. Uchwałą Wys. Sejmu przyznana szkole rolniczej w Czernichowie, została na rok 1873 wypłaconą tejże szkole do rąk komitetu Towarzystwa gospodarczego w Krakowie:

Na rok następny t. j. 1875 wstawia Wydział krajowy równą kwotę w budżet krajowy jako subwencję dla szkoły rolniczej w Czernichowie.

Kwota 1000 zł. w. a. przyznana uchwałą Wys. Sejmu dla Muzeum przemysłowego w Krakowie, wypłaconą została temuż Muzeum do rąk prezydenta miasta Krakowa.

Na rok bieżący wstawia Wydział krajowy do budżetu równą sumę na rzecz Muzeum przemysłowego w Krakowie.

Uchwała przez Wys. Sejm powzięta na posiedzeniu z dnia 16. Stycznia 1874 nad przedłożeniem rządowem w przedmiocie zastosowania powszechnej Ust. górniczej do minerałów, — następującej treści:

1. Sejm oświadcza się stanowczo przeciw projektowi rządowemu zamierzającemu olej ziemny (naftę), smołę ziemną i wosk ziemny zaliczyć w myśl §. 3. powszechnej Ustawy górniczej do minerałów zastrzeżonych;

2. Olej ziemny (nafta), smoła ziemna i wosk ziemny winne zostać własnością prywatną, a w szczególności winne pozostać przynależnością do gruntu, którą sam tylko właściciel gruntu ma prawo rozporządzać. Wszelkie wątpliwości względem tego prawa własności, również jak wszel-

W sprawie urzędzenia szkoły Gospodarstwa leśnego.

Subwencya w kwocie 7000 złr. w. a. przyznana szkole rolniczej w Czernichowie.

Kwota 1000 złr. dla Muzeum przemysłowego w Krakowie.

Sprawa zastosowania powszechnej ustawy górniczej do minerałów żywiczych.

kie ograniczenia teje, winne być w interesie prawa własności stanowczo usunięte ;

3. Wielce pożądaną jest specjalna ustawa, któraby zastrzegając właścicielowi gruntu, lub jego praw nabywcy wyłączne prawo poszukiwania i wydobywania oleju skalnego (nafty) smoły ziemnej i wosku ziemnego, uregulowała tę gałąź przemysłu pod względem ekonomicznym i policyjnym, i oddała przedsiębiorstwo tego przemysłu pod ścisłą kontrolę władz publicznych ;

4. Powyżej zastrzeżona ustawa mogłaby pójść tak daleko, aby przedsiębiorcy, t. j. właścicielowi gruntu lub jego praw nabywcy nie wolno było, ani poszukiwać ani wydobywać w mowie będących przedmiotów bez zezwolenia i koncesyi władz publicznych, a to dla tego, aby przedsiębiorca zmuszonym był do przestrzegania postanowień, jakieby w tej mierze Ustawa przepisywała ; wysłaną została wprost z bióra Sejmowego do Wys. Rządu. — Wydział krajowy udawał się do Prezydyum Namiestnictwa z zapytaniem, co z powodu tej uchwały ze strony Wysokiego Rządu zarządzeniem zostało, — nie otrzymał jednak do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania żadnych wyjaśnień.

Sprawa przedłożenia projektu do ustawy o wykupnie prawa propinacyi.

Wysoki Sejm uchwalił zasady przeprowadzenia wykupna prawa propinacyi, i zawezwał Wys. Rząd, ażeby na najbliższej kadencji przedłożył Wys. Sejmowi projekt do Ustawy o wykupnie prawa propinacyi na powyższych zasadach opartego.

Nie mając pewności, czyli Wys. Rząd powyższemu wezwaniu zadość uczyni, wygotował Wydział krajowy projekt do Ustawy o wykupnie prawa propinacyi, oparty na zasadach przez Wys. Sejm uchwalonych i przedkłada go Wysokiemu Sejmowi oddzielnem sprawozdaniem.

Zmiana terytoryalna jurydykcyi górniczej.

Zgodnie z uchwałą Wys. Sejmu z dnia 2. Stycznia 1874 rozporządziło ministerstwo sprawiedliwości na dniu 28. Stycznia 1874 r. do l. 5 Dz. u. p. w porozumieniu z ministerstwem rolnictwa, że okręg jurydykcyi górniczej sądu obwodowego w Samborze, obejmujący dotychczasowe okręgi trybunałów w Samborze, Przemyśle i Lwowie, rozszerza się także na okręgi trybunałów w Stanisławowie, Złoczowie i Tarnopolu, w ten sposób, że w Galicyi odtąd prócz sądu krajowego w Krakowie, tylko sąd obwodowy w Samborze we wschodniej części kraju, wykonywać ma jurydykcyę górniczą.

Petycja reprezentacyi powiatu jasielskiego o rozłożenie na cały kraj skradzionych z kasy powiatowej pieniędzy, pożyczonych na zapomogę.

Przedewszystkiem porozumiewał się Wydział krajowy w tej sprawie z sądem powiatowym w Jasle, z sądem obwodowym w Tarnowie, które przeprowadzały śledztwo z powodu kradzieży, niemniej z prokuraturą państwa w Tarnowie i z Prezydyum Wys. Sądu krajowego w Krakowie. Następnie wysłał Wydział krajowy dla dokładnego i wszechstronnego zbadania tej sprawy ze stanowiska wskazanego reprezentacyi krajowej postanowieniami §. 48 U. o. rep. pow. oddzielną komisję do Jasła. Wynik tych badań przedstawia Wydział krajowy wraz z właściwemi wnioskami Wys. Sejmowi oddzielnem sprawozdaniem.

W sprawie petycyi p. Stan. Brandysa, o zniesienie ustawy, zezwalającej gminie Kalwaryi na pobór opłat od napojów gorących.

Petycyja p. Stanisława Brandysa o zniesienie ustawy zezwalającej gminie Kalwaryi na pobór opłat od napojów gorących wprowadzanych w obręb gminy załatwił Wydział krajowy jeszcze w czasie trwania przeszłorocznej kadencji Wys. Sejmu, na dniu 12. Grudnia 1873 po otrzymaniu wyjaśnień, tak od Wydziału powiatowego w Wadowicach, jakoteż od tamtejszego Starostwa, że w Kalwaryi istnieje osobny obszar dworski, który nie jest połączony z gminą, — w ten sposób, iż zawezwał Wydział powiatowy w Wadowicach do oznajmienia tak Zwierzchności gminnej, jak obszarowi dworskiemu w Kalwaryi, że zarówno, wedle ogólnych postanowień Ust. gminnej, i Ust. o obszarach dworskich, jak wedle Ustawy specjalnej przyzwalającej gminie Kalwaryi na pobór opłat od napojów gorących w obręb gminy wprowadzanych, prawo gminie przyznane pobierania takich opłat ograniczonem jest na własny obręb gminy, ztąd też gmina nie uzyskała prawa pobierania opłat od napojów sprowadzanych i używanych na obszarze dworskim, a tem samem obszar dworski nie ma żadnej podstawy żądać uchylecia zezwalającej na pobór powyższych opłat gminnych.

W sprawie petycyi gminy Radymna, o pozwolenie na pobór dodatku do podatku konsumcyjnego od napojów gorących.

Petycyja gminy Radymna o pozwolenie na pobór dodatków do podatku konsumcyjnego od napojów gorących do gminy wprowadzanych, przesłaną została Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu celem dania wyjaśnień, jakoteż przedłożenia tej sprawy w myśl §. 100 Ust. gmin, przedewszystkiem Radzie powiatowej do objawienia zdania swojego w tej mierze.

Gdy sprawa ta ani w czasie kadencji sejmowej, ani do teraz przez Wydział powiatowy w Jarosławiu napowrót przedłożoną nie została, przeto nie wszedł Wydział krajowy w położenie poczynienia dalszych kroków w tej sprawie.

Wniosek posła Szczepeńskiego, i petycyje Wydziałów powiatowych jasielskiego i przemyskiego w sprawie przymusowej asekuracji.

Uchwałą Wys. Sejmu z d. 17. Grudnia 1873 przekazano Wydziałowi krajowemu wniosek p. Szczepeńskiego o zaprowadzenie ogólnego przymusu asekuracyjnego, uchwałami zaś z d. 19. Grudnia 1873 tudzież 2 i 17. Stycznia 1874 przekazano Wydziałowi krajowemu petycyje niektórych Wydziałów powiatowych w tym samym przedmiocie, tyczące się bądź ogólnego przymusu asekuracyjnego bądź ubezpieczenia budynków plebańskich i wójtowskich, z poleceniem: zbadania sprawy, zebrania potrzebnych materyałów i przedstawienia Wys. Sejmowi na najbliższej sesyi odpowiednich wniosków. W skutek tego odnieśliśmy się do wszystkich Wydziałów krajowych z zapytaniem, czy sprawa przymusowej asekuracji była w tamtejszych Sejmach już poruszoną i do jakich doszła rezultatów oraz z prośbą o udzielenie nam wszelkich odnośnych materyałów.

Na nasze wezwanie odpowiedział Wydział krajowy z Voralbergu, Bukowiny, Niższej Austrii, Styryi, Szląska, Morawy, Karynty, Tyrolu, Gorycyi, Czech, Dalmacyi, Salcburga i Austrii Wyższej — oraz udzieliło nam wszystkie wnioski i rozprawy w tamtejszych sejmach w tej sprawie. Z tego materyału powzięliśmy przekonanie, że dotychczas w żadnym kraju koronnym nie istnieje przymus asekuracyjny a z odezwy

wyższo-austryackiego Wydziału kraj. z dnia 23/3 1874 l. 831 powzięliśmy wiadomość, że w tamtejszym Sejmie przeszedł był wniosek o przymusowej asekuracji, chociaż w ramach bardzo ścieśnionych, albowiem tylko dla budynków krajowych, dla budynków stanowiących własność stowarzyszeń, korporacji lub innych moralnych osób, tudzież dla takich budynków, które już raz były asekurowane, i wskutek uszkodzenia przez ogień otrzymały wynagrodzenie. Pomimo tego ograniczenia przymusu asekuracyjnego na pewne tylko budynki, nie udzielił Najj. Pan odnośnemu projektowi do ustawy najwyższej sankcyi, właśnie z powodu wyrzeczonego w tym projekcie przymusu. Z tych tedy względów Wydział krajowy nie przedstawia Wys. Sejmowi wniosku do Ustawy, bądź to tyczącej się przymusu w ogóle, bądź tylko dla niektórych budynków.

W sprawie przyjęcia nauczycieli szkoły dublańskiej na etat funduszu krajowego, i wyjednania subwencyi dla tej szkoły u ces. król. Rządu

W sprawie przyjęcia nauczycieli szkoły dublańskiej i wyjednania subwencyi dla tej szkoły, podjął Wydział krajowy rokowania z komitetem ces. król. gal. Towarzystwa gospodarczego. Te rokowania nie doszły wprawdzie w obecnej chwili do stanowczego załatwienia, Wydział krajowy ma jednak nadzieję, iż te rokowania przed otwarciem kadencyi Wysokiego Sejmu ostatecznie ukończone zostaną, i Wydział krajowy wejdzie w możność przedstawienia wyniku ich z właściwymi wnioskami Wysokiemu Sejmowi oddzielnem Sprawozdaniem.

W sprawie wniosku posła p. Bauma o wcieleniu niektórych obszarów dworskich do właściwej gminy.

Wniosek posła Bauma o wcielenie obszarów dworskich opłacających mniej aniżeli 100 złr. w. a. rocznych podatków bez dodatku nadzwyczajnego, do właściwej gminy, przekazany uchwałą Wysokiej Izby Wydziałowi krajowemu do załatwienia, sięga głęboko w teraźniejszy ustrój gminny. Przyjęcie tego wniosku mogłoby nadto łatwo doprowadzić do zmian w postanowieniach będących podstawą obowiązujących urządzeń konstytucyjnych, gdyż takie obszary dworskie mają przy wyborach do Rady państwa i do Wys. Sejmu zawarowane oddzielne stanowisko co do wykonywania prawa wyboru. Nie mogąc w tak krótkim czasie, jaki przedziela ostatnią kadencyę Wys. Sejmu od czasu zamknięcia niniejszego sprawozdania, zebrać dostatecznych dat statystycznych, potrzebnych do wystąpienia przed Wys. Izbę z wszechstronnie obmyślanym i wszystkim danym warunkom odpowiadającym wnioskiem, poprzestaje Wydział krajowy na załatwieniu jej w ten sposób, iż projekt oddzielnem sprawozdaniem Wys. Izbie przedłożony o utworzeniu okręgów gminnych, naznacza obszarom dworskim, płacącym mniej aniżeli 100 złr. rocznego podatku bez dodatku nadzwyczajnego, w ustroju gminnego okręgu właściwe stanowisko, odpowiadające warunkom takich obszarów dworskich, w skutek czego odpadną niedogodności wpływające z dotychczasowego stanowiska takich obszarów dworskich, które spowodowały wnioskodawców do uczynienia powyższego wniosku, Wys. Izbę zaś do przekazania go Wydziałowi krajowemu.

W sprawie wniosku posła Bartoszewskiego o zbadanie przyczyn zubożenia ludności rolniczej i przedłożenia na tej podstawie odpowiednich wniosków.

Zadanie, które Wys. Sejm poruczył Wydziałowi krajowemu uchwalając na wniosek posła Bartoszewskiego, ażeby Wydział krajowy zajął się zbadaniem przyczyn zubożenia ludności wiejskiej i małomiejskiej poczynił w tej mierze odpowiednie wnioski, jest nader wielkiej wagi, i może być

początkiem pracy na polu ustawodawczem i administracyjnem. Czynność ta atoli jedynie pod tym warunkiem przyniesie pomyślne owoce dla kraju jeżeli z jak największą starannością i świadomością rzeczy przeprowadzoną zostanie. To też zadaniem Wydziału krajowego i krajowego Bióra statystycznego było obeznać się przedewszystkiem z badaniami w tym samym przedmiocie gdzieindziej przeprowadzonymi, i zastanowić się nad możliwością zastosowania tych badań wśród naszych stosunków przy pomocy organów, jakimi Wydział krajowy rozporządzać mógłby.

Badanie przyczyn zubożenia ludności rolniczej i rzemieślniczej w naszym kraju winno nastąpić w drodze ankiety statystycznej, to jest, przez zbieranie pisemnych i ustnych (protokolarnych) odpowiedzi na szereg pytań, zmierzających do wyświecenia stosunków ludności rolniczej i rzemieślniczej w kraju naszym, do sprawdzenia zmian zaszłych w tych stosunkach i przyczyn, które je wywołały.

Pytania, o których mowa należałoby przesłać Wydziałom powiatowym, burmistrzom miast większych, oddziałom Towarzystw rolniczych, i komitetom Towarzystw głównych, niemniej osocom prywatnym, po których możnaby się spodziewać, iż potrafią przynieść pomoc w sprawie, o którą chodzi. — Następnie Izbowi handlowym, przelożonym korporacji rzemieślniczych i t. p., — żądając odpowiedzi szczegółowych trzymając się faktów, niekoniecznie do wszystkich odnoszących się pytań, lecz tylko do tych, które obejmują stosunki odpowiadajacemu dokładnie wiadome.

Także wypadnie wezwać Wydziały powiatowe, ażeby ze swojej strony udzielały wszystkie, lub niektóre z przysłanych im pytań osobom, których odpowiedzi mogłyby rozjaśnić badane stosunki, mianowicie duchowieństwu, które ma sposobność najlepszą do poznania stosunków ludności w niższych jej warstwach.

Jasną jest rzeczą, że, jakkolwiek zestawienie materiału w ten sposób zebranego w odpowiedziach wymagać będzie dłuższej pracy, bystrości kombinacji i krytyki, oraz technicznej wprawy, to jednak punkt ciężkości całej pracy poruczonej przez Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu leży w należytem ułożeniu pytań postawić się mających. Od tego zależy będzie powodzenie całej ankiety, a następnie i pożytek tego, co by chciano zrobić na podstawie rezultatów przez nią wykazanych. Ułożenie pytań jest rzeczą nader trudną, już z tego względu, że chcąc je należyście postawić, trzeba znać do pewnego stopnia stosunki, o których chce się otrzymać szczegółowe wiadomości. Trzeba wiedzieć, o jakie szczegóły, i w jakim kierunku pytać się należy, a wreszcie sformułować pytania w taki sposób, ażeby łatwo było otrzymać wyczerpujące odpowiedzi, ile możliwości ułatwić odpowiedzi, a zarazem uzyskać możliwość kontroli danych odpowiedzi pod względem dokładności i wiarygodności. — Trudność zadania i potrzeba wielostronnej wiadomości stosunków krajowych nastęrczają myśl zwołania w tym celu komisji złożonej z osób, znających stosunki rozmaitych okolic kraju naszego, a mianowicie stosunki naszej wiejskiej ludności.

Doświadczenie uczy zaś, że komisye podobne tylko wówczas rażno działać mogą, jeżeli im podanym zostanie przedmiot już poprzednio opracowany i przygotowany.

Krótkość czasu od zamknięcia kadencji Wys. Sejmu, mnogość i ważność innych spraw ustawodawczych i administracyjnych w tym czasie przedsiębranych, sama zresztą trudność i niezwykła doniosłość przedmiotu, nie dozwoliła Wydziałowi krajowemu przygotować do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania szeregu pytań i programu obrad dla tej komisji znawców. Zresztą nawet w chwili obecnej wśród zajęć gospodarskich, bez straty odłożyć się nie dających, trudną rzeczą byłoby zebrać dostateczną liczbę mężów z tym przedmiotem obeznanych. Wydział krajowy dołoży jednak starań, aby przed otwarciem posiedzeń Wys. Sejmu ukończyć przygotowawcze prace. Pomiędzy członkami Wys. Izby dla obrad Sejmowych zebranych, znajdzie się dostateczna liczba mężów ze stosunkami ludu obeznanych do złożenia komisji powyższej celem zbadania stosowności pytań przedłożyć się mających i wskazania możliwych poprawek, poczem pytania te członkom Wys. Izby rozdane i po kraju rozesłane zostaną, tak iż materyał do dalszych prac w tej mierze w ciągu roku 1875 zebranych być musi.

W sprawie zbadania przedłożenia rządowego o Ust. wodnej, i przedłożenia odpowiednich wniosków.

W sprawie Ustawy wodnej przesłał Wydział krajowy przedewszystkiem Wydziałom powiatowym, Izbowi handlowym i komitetom Towarzystwa rolniczego szereg pytań, a otrzymawszy od wielu odpowiedzi na nie, przystąpił do wypracowania wniosków, który przedkłada Wys. Izbie w oddzielnem sprawozdaniu.

Wniosek p. Jędrzejewskiego w sprawie ograniczenia wolności obrotu własnością ziemską.

Uchwałą Wys. Sejmu z d. 14. Stycznia 1874 r. l. 442 przekazano Wydziałowi krajowemu wniosek p. Jędrzejewskiego w przedmiocie ograniczenia obrotu własnością ziemską, z poleceniem zebrania potrzebnych materyałów do wypracowania i przedłożenia Wys. Sejmowi na najbliższej sesji projektu do Ustawy, w myśl której dotychczasowa bezwzględna wolność dzielenia gruntów włościańskich została ograniczoną odpowiednio do stosunków kraju.

W skutek tego odnieśliśmy się do wszystkich Wydziałów powiatowych z wezwaniem, ażeby wniosek p. Jędrzejewskiego i poszczególne jego powody pod ścisły wzięły rozbiór i ażeby objawiły nam swe zdanie, czy te powody są uzasadnione lub bezpodstawne ze względu na stosunki powiatu. Zawezwaliśmy oraz Wydziały powiatowe, aby nam wykazały statystycznie, ile podziałów gruntów niegdyś rustykalnych zaszło od czasu wejścia w życie Ustawy krajowej z dnia 1. Listop. 1868 r. l. 25 t. j. od d. 8. Grud. 1868 r. (jako dnia wejścia tej Ustawy w życie) aż do najnowszych czasów, tudzież jakie przestrzenie były przedmiotem obrotu i kto je nabył.

Z tego polecenia wywiązało się po dzień zamknięcia niniejszego sprawozdania, t. j. po koniec Czerwca tylko 13 Wydziałów powiatowych, a mianowicie: Mielecki, Brzeski, Podhajecki, Kolbuszowski, Kołomyjski, Doliński, Sanocki, Kossowski, Liski, Tarnowski, Krakowski, Nowo Sandercki, Horodeński.

Siedm Wydziałów powiatowych oświadczyło się stanowczo przeciw wnioskowi p. Jędrzejewskiego, sześć zaś za wnioskiem.

Lubo Wydział kraj. nie posiada jeszcze dostatecznego materiału, ażeby osądzić zdołał, czyli korzystnie lub niekorzystnie oddziałała Ustawa z d. 11. List. 1868 r. o wolności obrotu własnością ziemską na stosunki naszego kraju, wszelako już teraz wyrzec może, że projekt do ograniczenia obrotu tej własności nie jest duchowi czasu odpowiedni, i nie otrzymałby — zdaniem Wydziału krajowego — sankcyi monarszej, albowiem ścieśnienie wolności obrotu własnością ziemską sprzeciwia się art. 6 ustawy zasadniczej z 21. Grudnia 1867 o ogólnych prawach obywateli. Zresztą przy nieistnieniu odrębnej cechy gruntów dominikalnych, popadlibyśmy w niekonsekwencyę, wprowadzając ograniczenie wolności obrotu li dla gruntów rustykalnych. Wreszcie przez uchwalenie i sankcyonowanie ustawy o księgach hipotecznych, zaradzono już po części złemu, które znalazło wyraz we wniosku posła Jędrzejewskiego, że przez wolność dzielenia gruntów, kredyt włościan znacznej doznał ujmy, i przez rozdrabnianie tych gruntów powstał zamęt co do granic własności ziemskiej.

Z tych względów Wydział krajowy nie przedstawia Wys. Sejmowi projektu do ustawy o ścieśnieniu wolności obrotu własnością ziemską.

Subwencya dla towarzystwa Proświty.

Uchwałą z dnia 15. Stycznia 1874 przyznał W. Sejm towarzystwu „Proświty“ na rok 1874 subwencyę w kwocie 3000 złr. w. a. Gdy towarzystwo to zalegało z rachunkami z subwencyi, którą W. Sejm udzielił w kwocie 5000 złr. na rok 1873 przeto Wydział krajowy asygnacyę subwencyi na rok bieżący zawisłą uczynił od złożenia zaległych tych rachunków, a gdy towarzystwo zadaniu temu zadość uczyniło, asygnowaliśmy dnia 24. Kwietnia pierwszą połowę przyrzekając wypłatę drugiej połowy, skoro rachunki z pierwszej połowy złożone zostaną.

Petycyja komitetu kościelnego w Nawaryi o subwencyę na restauracyę Ikonostazu.

Petycyę komitetu kościelnego w Nawaryi o subwencyę na restauracyę Ikonostazu do Wys. Sejmu wniesioną a Wydziałowi kraj. do załatwienia odstąpioną, pozostawiliśmy bez skutku.

Subwencya dla PP. Benedyktyniek ormiańskich we Lwowie.

Na polecenie Wys. Sejmu z dnia 12. Stycznia 1874 ażeby Wydział kraj. udzielił PP. Benedyktynkom ormiańskim we Lwowie na zapłacenie winnego budowiczemu Janowi Szulcowi długu w sumie 4845 zł. z funduszu dyspozycyjnego jaką za stosowną uzna, udzielił Wydział kraj. temuż klasztorowi zasiłek w kwocie 1000 złr. w. a.

W sprawie założenia szkoły średniej w Sanoku

Czyniąc zadość uchwale Wysokiego Sejmu z dnia 12. Stycznia r. b., którą (w skutek petycyi gminy miasta Sanoka) polecono Wydziałowi krajowemu zbadać stan rzeczy co do potrzeby i rodzaju szkoły średniej w Sanoku, i przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem względem kosztów utrzymania nauczycieli tej szkoły — wystósował Wydział krajowy odezwę do Rady szkolnej krajowej pod dniem 24. Lipca r. b. do l. 5596 tudzież do Wysokiego c. k. Ministerstwa wyznań i oświecenia. Odpis tej ostatniej, niemal równobrzmiącej z pierwszą załączamy pod F.

W przedmiocie odebrania w zarząd reprezentacyi krajowej archiwów aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie.

W skutek polecenia Wysokiego Sejmu z dnia 12. Stycznia 1874 r. przedkładamy osobny wniosek w przedmiocie odebrania w zarząd Reprezentacyi krajowej archiwum aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie znajdujących się.

W sprawie podniesienia kongregacyi na utrzymanie proboszczów i wikaryuszów.

Przekazany Wydziałowi krajowemu uchwałą Wysok. Sejmu z dnia 14. Stycznia 1874 do urzędowania wniosek posła ks. Króla i innych o wezwanie c. k. Rządu, aby wobec polepszonego bytu urzędników powiatowych i krajowych kongregacyę na utrzymanie proboszczów i wikaryuszów podniesiono, odstąpił Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu z usilnem poparciem i z prośbą o zawiadomienie Wydział krajowy o poczynionych krokach i ich wyniku. Nie otrzymaliśmy wszelako żadnej odpowiedzi.

Teatr polski we Lwowie.

W skutek petycyi do Wys. Sejmu za ubiegły Sejm przez dzierżawców teatru polskiego we Lwowie Eugeniusza hr. Cetnera i Augusta hr. Łosia tudzież panów Waleryana Podlewskiego, Antoniego Wolskiego, Stanisława Niedzielskiego i Dra Adolfa Moszyńskiego podanej o wypłacenie tym dzierżawcom do rąk Eugeniusza hr. Cetnera i Augusta hr. Łosia przyznanej już za rok 1873 subwencyi i o uchwalenie dla tej spółki rocznej subwencyi po 10.000 złr. powziął Wysok. Sejm na posiedzeniu z dnia 14. Stycznia 1874 uchwałą treści następującej:

a) Poleca się Wydziałowi krajowemu aby wypłacił roczną subwencyę w kwocie 8.000 złr. do rąk proszącej spółki z funduszów za rok 1873.

b) Zamieszcza się w budżecie na rok 1874 dla spółki dzierżawców teatru Skarbkowskiego subwencyę 8.000 złr.

Przytem oświadczył sprawozdawca komisji budżetowej, iż dla wiadomości Wydziału krajowego nadmienić musi, że do czyich rąk te sumy mają być wypłacone za rok przeszły, tudzież na przyszłość wskazuje załączona petycyja (257).

Oparci na tej uchwale zgłosili się August hr. Łoś i Eugeniusz hr. Cetner dnia 29. Stycznia 1874 za l. 1575 o wydanie im subwencyi za rok 1873 w sumie 8.000 złr.

Lecz już dnia następnego bo 30. Stycznia 1874 za l. 1630 wnieśli inni członkowie spółki a to: pp. Waleryan Podlewski, Antoni Wolski i Dr. Adolf Moszyński prośbę, w której przytaczając, iż w łonie samejże spółki wszczęły się procesa, których dotąd jeszcze nie pokończono, powychodziły na jaw rozmaite pretensye pojedynczych członków mających na oka prywatne swe interesa, i że Eugeniusz hr. Cetner przelał swoje prawa do dzierżawy teatru na trzecie osoby, uważają za stosowne nie podnosić subwencyi ani za rok 1873. ani za rok 1874. tak długo, dopokąd 1. rachunki Augusta hr. Łosia i Eugeniusza hr. Cetnera z administracyi teatru nie zostaną zbadane; 2. Spory sądowe między spółnikami nie zostaną umorzone; 3. Czyny zaległy do fundacyi Skarbkowskiej nie będzie zapłacony i w ogóle rachunki z nią uregulowane; 4. sprawa administrowania ekonomicznego i estetycznego sceny polskiej nie zostanie stanowczo uregulowaną. Odwołują więc plenipotencyę daną Augustowi hr. Łosiowi i Eugeniuszowi hr. Cetnerowi w petycyi do l. 257 do Wyso-

kiego Sejmu wniesioną i proszą, subwencyę za 1873 i 1874 rok wziąć do depozytu a na wydanie dopiero za zezwoleniem wszystkich członków spółki pozwolić.

Wobec takiej nieprzewidzianej w Wys. Sejmie dyssenzyi współników, uważał Wydział krajowy za najstosowniejsze starać się o doprowadzenie do zgody między poważnionymi członkami. Jakoż usiłowaniom naszym udało się po kilkukrotnych naszych rokowaniach przyprowadzić między wszystkimi członkami spółki ugody do skutku, na podstawie których wydaliśmy Augustowi hr. Losiowi 4.000 złr. Eugeniuszowi hr. Ceterowowi 2.500 złr. a p. Stanisławowi Niedzielskiemu 1.500 złr. Tym sposobem kwestya co do subwencyi za rok 1873 załatwiona została.

Zupełnie inaczej postąpiliśmy sobie co do subwencyi na rok 1874. Oparci na naszym prawie żądania dobrej sceny polskiej, na uchwale Wysockiego Sejmu z dnia 10. Października 1871 polecającej nam kontrolę nad instytucjami z funduszu krajowego subwencyowanemi, chcąc usunąć jedną z najszkodliwszych a u nas tak zwykłych przyczyn paraliżowania czynności każdej spółkowej pracy to jest swarów w gronie współników, trzymając się przytem wskazówki, jaką otrzymaliśmy od Wysockiego Sejmu w sprawozdaniu Komisji budżetowej, w którym nam zalecono radą, pośrednictwem a nawet energicznym wystąpieniem zapobiedz sporom i grożącej anarchii w łonie spółki, a głównie w myśli, aby ustalić byt i rozwój sceny polskiej jako instytucji narodowej a zapobiedz jej wyzyskiwaniu na cele spekulacyjne prywatne postanowiliśmy wydanie subwencyi na rok 1874 w kwocie 8.000 złr. zawisłem uczynić od wypełniania warunków zmierzających do dopiero co wyrzeczonego celu głównie przez scisłą kontrolę tak pod względem artystycznym jak ekonomicznym. Wydaną pod tym względem do spółki rezolucyę naszą z dnia 17. Lutego 1874 l. 2816 załączamy w odpisie pod G.

Alegat G.

Postanowienie to nasze odniosło dobry skutek. W podaniu bowiem z dnia 8. Lipca 1874 l. 13723 wykazali pp. Stanisław Dobrzański, Emilian Czyczkiewicz Konarski i Władysław Hertrich Woleński, iż prawa do dzierżawy teatru polskiego nabyli od dawnej spółki, iż zawarli między sobą akt spółki w którym uregulowali stosunki współników tak pod względem wkładów, artystycznego i ekonomicznego zarządu działu zysków, jak pod względem w ogóle wszystkich innych stosunków, — wykazali dalej, iż administracya fundacyi Skarbkowskiej przyrzekła im uznać ich za cesyonaryuszów dawnej spółki, zawrzeć z nimi kontrakt i nawet opuścić im połowę czynszu dzierżawnego i pewną część zaległości, jeżeli się wykażą koncesyą od c. k. Rządu do dawania przedstawień i przerzeczaniem Wydziału krajowego wypłacenia im subwencyi na ręce administracyi. Poddali się nakoniec wszelkiej kontroli Wydziału krajowego tak pod względem artystycznym jak ekonomicznym prosząc o opiekę Wysokiej Reprezentacyi krajowej i Wydziału krajowego. Wreszcie wykazali działalność swoją w pierwszym półroczu i prosili o wydanie subwencyi do rąk administracyi fundacyi Skarbkowskiej.

W przeciągu tego pierwszego półroczu dali współnicy ci 164 przedstawień scenicznych, 6 koncertów i 7 balów maskowych. Przedsta-

wienia sceniczne dzieliły się w równych prawie częściach na przedstawienia dramatów, tragedyi i komedyi i przedstawienia oper poważnej treści i komicznych. W całości znaczny widać postęp tak pod względem repertoarza jak pod względem przedstawień samych, mianowicie porzucano prawie zupełnie pewny rodzaj operetek, któremu głos wykształconej i smak estetyczny na oku mającej publiczności stanowczo się sprzeciwiał — nie można w ogóle zapoznać dobrych chęci przedsiębiorców a z tego wypływa konieczność wspierania i zachęcenia do dalszej pracy.

To też Wydział krajowy przyjmując rezultat pierwszego półrocza za zadatek dalszej i szczerzej pracy, wydał petentom przypadającą na pierwsze półrocze 1874 subwencyę w kwocie 4000 złr. ustanowił komitet do nadzorowania artystycznego kierunku sceny w osobach: Jana Alexandra hr. Fredry, Dra Marcelego Madejskiego, Dra Antoniego Małeckiego, Władysława Łozińskiego i Juliusza Starkla, zaś do ekonomicznego działu delegował Radcę swojego Edmunda Mochnackiego. Obowiązkiem tych organów będzie zdawać Wydziałowi krajowemu peryodyczne raporty, na podstawie których Wydział krajowy zarządzi co potrzeba, cofając w razie sporu subwencyę. Nadto zażądał Wydział krajowy od spółki wykazania się koncesyą Rządu do dawania przedstawień scenicznych i kontraktem z administracją Skarbkowskiej fundacyi o dzierżawę sceny. Rezolucya pod tym względem do spółki wydana dnia 16. Lipca 1874 roku l. 13723 *Alegat H.* załadzamy pod H. Wydział krajowy sądzi że uchwyciwszy tym sposobem kontrolę w swoje ręce będzie mógł ciągle i skutecznie działać na przedsiębiorców, a tem samem działać skutecznie na rozwój sceny w obydwóch kierunkach i nadać jej cechę instytucyi narodowej trwałej a uwolnić ją od tego czem była długie lata to jest spekulacyą pieniężną pojedynczych osób.

Sprawa dotacyi członków kr. Rady szkolnej.

Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 16. Stycznia 1874 wyznaczając członkowi kr. Rady szkolnej remuneracyę w kwocie 800 złr. polecił Wydziałowi krajowemu aby celem umożliwienia jednej przynajmniej części zupełnego oddania czasu i sił dla spraw w gronie kraj. Rady szkolnej załatwianych, przedłożył Wysokiemu Sejmowi na następnej sesyi odpowiednie wnioski.

Gdy z członków autonomicznych kr. Rady szkolnej tylko dwóch jest w możności poświęcenia wszystkich swoich sił pracy w kr. Radzie szkolnej; z nich jeden t. j. p. Henryk Schmitt otrzymał remuneracyę w kwocie 800 złr. — i tylko drugi p. Juliusz Starkel pozostał bez odpowiedniego swojej pracy wynadgodzenia, przeto Wydział krajowy podwyższył mu pobieraną w Wydziale krajowym dyurnę na 3 złr. 60 cent. dziennie i tym sposobem zrównał jego płacę z płacą p. Szmitta.

Tym stosunkowo małym dla funduszu krajowego ciężarem osiągnął Wydział krajowy zamierzony cel. Wstrzymuje się więc od stawiania dalszy fundusz krajowy za nadto obciążających wniosków.

Petycja gminy Niepołomice o zasitek na budowę szkoły ludowej.

Przekazaną nam uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 15. Stycznia 1874 do załatwienia petycyę gminy Niepołomice o zasitek na budowę

szkoły ludowej tudzież o zasiłek w materyale budowlanym z cegielni i lasów rządowych odstąpiliśmy kr. Radzie szkolnej do załatwienia.

Petycyę gminy miasta Jarosławia o subwencyę na budowę szkoły i miasta Tarnowa o pożyczkę 40000 złr. na wykończenie gmachu szkolnego.

Równie odstąpiliśmy kr. Radzie szkolnej do załatwienia przekazane nam uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 15. Stycznia 1874 petycyę gminy miasta Jarosławia o subwencyę na budowę szkoły i miasta Tarnowa o pożyczkę 40.000 złr. a. w. na wykończenie gmachu szkolnego.

Pożyczka 6000 złr. dla księgarza pana Karola Wilda.

Uchwałą z dnia 15. Stycznia 1874 r. zezwolił Wysoki Sejm na 5 % pożyczkę dla księgarza p. Karola Wilda w sumie 6.000 złr. W skutek tej uchwały wypłaciliśmy p. Karolowi Wildowi pożyczkę tę zwrotną w dwunastu od 1. Stycznia 1875 poczynających się ratach a na zabezpieczenie jej otrzymaliśmy jego skrypt i odpowiednią ilość książek jego wydawnictwa w zastaw.

W przedmiocie zaprowadzenia prawa polskiego i jego historyi jako przedmiotu obowiązkowego dla uczniów Uniwersytetów we Lwowie i Krakowie.

W skutek polecenia Wysokiego Sejmu z dnia 17. Stycznia 1874 roku poczyniliśmy u c. k. Rządu kroki, ażeby prawo polskie i jego historia obok prawa niemieckiego było przedmiotem obowiązkowym ścisłego egzaminu prawno-historycznego dla uczniów Uniwersytetu we Lwowie i Krakowie.

Alegat I.

Odpis naszego w tym względzie przedstawienia do c. k. Ministerstwa z dnia 27. Lutego 1874 l. 1846 załączamy pod I.

Petycyę gminy Międzybrodzie i innych o odbudowanie mostu nad Sołą.

W dopełnieniu polecenia Wysokiego Sejmu z 20. Grudnia 1873 roku l. 54/S, którem Wydziałowi krajowemu przekazaną została petycyę gmin Międzybrodzia Lipnickiego, Żywieckiego i Kobiernickiego o odbudowanie mostu nad Sołą na drodze powiatowej Międzybrodzkiej i naprawę zerwanej przez wylew części drogi tej w Porąbce — Wydział krajowy przekonawszy się, iż Wydział powiatowy Bialski przy objęciu dróg przez władze autonomiczne w roku 1868, zarząd całej pomienionej drogi, położonej częścią w powiecie Bialskim a częścią w Żywieckim, Wydziałowi powiatowemu Żywieckiemu pozostawił, nie przyczyniając się do utrzymywania tej drogi w stosunku do części w jego terytorium położonej — zarządził rozporządzeniem z 30. Maja 1874 l. 8268 uregulowanie dalszego zarządu tej drogi za wspólnem porozumieniem się obu Wydziałów powiatowych bądź to przez rozdział administracyi na oba powiaty, bądź to przez poruczenie go jednemu z nich z wyznaczeniem odpowiedniej dotacyi ze strony drugiego.

Petycyę rocznych gmin i reprezentacyi powiatowych w sprawach drogowych.

W załatwieniu przekazanych uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. Stycznia 1874 r. l. 488/S. 27 petycyj sejmowych w sprawach drogowych i niektórych specjalnych, uwzględnił Wydział krajowy petycyę Wydziałów powiatu Kolbuszowskiego i Sądeckiego udzieleniem odpowiednich subwencyi żądanych na budowę dróg;

(l. W. 2039 i 2024/1874). petycyje Wydziału powiatu Brzeskiego względem ulżenia w exekwaniu podatków i Wydziału pow. Sądeckiego o zaliczenie drogi powiatowej Sandecko-Krynickiej do kategorii dróg krajowych lub rządowych — zalecił Wydział krajowy c. k. Rządowi do szczególnego uwzględnienia;

(l. W. 2015, 2031, 2038, 2041, 2042, 2044, 2048, 2050, 2022, 2023; 2045/1874). na petycyje niektórych Reprezentacji powiatowych i gminnych względem budowy lub uznania pewnych dróg za krajowe poinformował Wydział krajowy tychże stosownie do przedmiotu, lub zażądał odpowiednich wniosków od dotyczących Wydziałów powiatowych;

(l. W. 2046/1874). wreszcie petycyję wdowy po konduktorze Myszkowskim uwzględnił Wydział krajowy udzieleniem jej jednorazowego zasiłku w kwocie 50 złr.

W sprawie dróg krajowych do zaniechania proponowanych.

Uchwałą z dnia 15. Stycznia 1874 roku polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, ażeby po dokładnem zbadaniu dróg krajowych do zaniechania proponowanych, przedłożył Wysokiemu Sejmowi na najbliższej sesji stanowcze w tej sprawie wnioski.

Wydział krajowy zastanawiał się raz jeszcze nad ważnością tych dróg i po zważeniu wszystkich okoliczności utwierdził się w swoim dawniejszem przekonaniu, że drogi te, jako idące w kierunku równoległym z kolejami żelaznymi straciły dziś zupełnie cechę dróg krajowych, wskazaną uchwałą Wysokiego Sejmu z 14. Października 1868 roku (D. U. i R. kr. Część VIII. N. 21.).

Wydział krajowy usiłował raz jeszcze skłonić odnośne Rady powiatowe do objęcia w zarząd samoistny tych dróg jako mających ważność dla obrotu miejscowego — lecz z dotychczasowych doniesień nie ma żadnej nadziei, ażeby podjęte na nowo rokowania doprowadziły do pożądanego rezultatu, albowiem Rady powiatowe stawiają takie warunki, iż przyjęcie ich obarczałoby bardziej fundusz krajowy, aniżeli obecne koszta utrzymania dróg do zaniechania proponowanych.

Wydział krajowy nie czyni atoli żadnego osobnego wniosku w tej sprawie, którą starał się załatwić w sposób zasadniczy, w przedstawionym Wysokiemu Sejmowi projekcie do Ustawy drogowej, proponując, ażeby zaniechana droga krajowa potrzebna dla handlowego i przemysłowego ruchu w powiecie stawała się drogą powiatową już z mocy Ustawy, która o zaniechaniu tej drogi — jako krajowej — orzekła.

Jeżeli projekt ten zostanie przyjętym, przedstawi Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi na najbliższej sesji projekt do Ustawy o zaniechaniu tych wszystkich dróg, które straciły znaczenie komunikacji krajowych.

W sprawie ugody z Reprezentacją miasta Lwowa w celu unormowania stosunku gminy miasta do szpitalu powszechnego.

Uchwałą przyjętą na posiedzeniu z dnia 10. Stycznia 1874 roku, Wysoki Sejm upoważnił Wydział krajowy do zawarcia formalnej ugody z Reprezentacją miasta Lwowa, na podstawie warunków, przez Komisję mieszaną ułożonych a przez Radę miejską pod dniem 27. Listopada 1873

roku zatwierdzonych, normujących stosunek gminy miasta Lwowa do lwowskiego szpitala powszechnego.

Zawiadamiamy niniejszem, że w wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy zawarł z Reprezentacją miasta Lwowa w myśl udzielonych skazówek ugodę, która na dniu 7. Sierpnia 1874. roku podpisaną została.

Przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Wykonanie uchwały
Wys. Sejmu polecają-
cej Wydziałowi krajow.
przygotowanie wniosku
w sprawie kosztów le-
czenia ubogich chorych.

Sprawa nowego pro-
sektoryum i trupiarni
przy szpitalu powszech-
nym we Lwowie.

Na posiedzeniu z dnia 15. Stycznia 1874 roku, Wysoki Sejm wezwał Wydział krajowy, ażeby przyspieszył kolaudację, nowo zbudowanego prosektoryum i laboratorium i zarządził usunięcie wykłniętych braków.

W wykonaniu powyższego polecenia mamy zaszczyt zawiadomić, że kolaudacja prosektoryum została przeprowadzoną, i że znalezione braki i niedokładności całkiem usunięte już zostały. Braki te dotyczyły głównie :

- a) posadzki cementowej w prosektoryum, która na koszt przedsiębiorców budowy w własnym zarządzie została poprawioną;
- b) windy,
- c) kuchenki w prosektoryum,
- d) wentylacji,

co wszystko obecnie w należytem znajduje się stanie.

Największą trudność przedstawiało zabezpieczenie budynku od wilgoci. W tym celu przyjęto i wykonano plan odkopania ściany wschodniej i zdrenowania gruntów; plan okazał się zupełnie odpowiednim. Po odkryciu ściany wilgoć w krótkim czasie ustąpiła, i jest wielka nadzieja, że dalsze roboty zabezpieczą stale cały budynek od wilgoci. Nadmienić winniśmy, że koszt tych robót jest wcale nieznaczny i zamieści się w cyfrze wyznaczonej na roboty konserwacyjne budynku szpitalnego.

Uchwałą z dnia 14. Stycznia 1874 roku, Wysoki Sejm upoważnił Wydział krajowy do pokrycia gmachu lwowskiego szpitala nowym dachem i do podniesienia drugiego piętra tegoż gmachu.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy, po ułożeniu warunków pomienionej budowy, wezwał znanych we Lwowie przedsiębiorców do wniesienia ofert. Z pomiędzy wniesionych przyjął i zatwierdził Wydział krajowy najkorzystniejszą ofertę pp. Wincentego Rawskiego i Wiktora Sadłowskiego, z którymi zawarto odpowiedni kontrakt. Kosztorys przyjęty przez przedsiębiorców, tak budowy nowego dachu, jakoteż podniesienia i zewnętrznego przeistoczenia drugiego piętra, wreszcie zewnętrznego oporządzenia całego gmachu, obliczony został na sumę 52.700. Roboty wykonane będą w ciągu dwóch lat, mianowicie połowa w roku bież. 1874,

Pokrycie nowym Da-
chem i podwyższenie
drugiego piętra gmachu
lwowskiego szpitala.

a druga połowa do jesieni r. 1875. Prowadzenie wspomnianych robót powierzył Wydział krajowy architekcie cywilnemu p. J. Janowskiemu, za wynagrodzeniem ryczałtowem w kwocie 2000 złr. płatnem w równych ratach miesięcznych w ciągu dwóch lat.

Dodać wreszcie należy, że roboty na rok bieżący przypadające, prowadzone są energicznie i niema obawy, aby w wyznaczonym terminie oddane nie zostały.

O projekcie budowy
pralni i łazienek w
Lwowskim szpitalu
powszechnym.

Odnośnie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 14. Stycznia 1874 r. donosimy, iż sprawę przygotowania planów i kosztorysów do budowy pralni parowej i łaźni przy Lwowskim szpitalu odroczyliśmy z tego względu, gdyż z powodu powyższych restauracji w gmachu szpitalnym nie możnaby i tak w r. b. przystąpić do rzeczonyj budowy, — a prócz tego radzibyśmy skorzystać z doświadczeń, które nabędziemy z poprzedniego urzędzenia pralni i łazienek w Kulparkowie.

Sprawa emerytury Dra
Neuhausera.

W myśl uchwały Wys. Sejmu z d. 15. Stycznia 1874 r. Wydział krajowy podwyższył emeryturę Dr. Neuhausera z kwoty 900 zł na 1200 złr. rocznie, i zaasygnował mu takową od chwili wstąpienia w stan spoczynku.

Sprawa oddania kra-
kowskiego szpitalu po-
wszechnego o reprezen-
tacy miejskiej.

Na posiedzeniu z dnia 31. Grudnia 1873 r. powziął Wysoki Sejm uchwałę następującej treści:

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomerji i W. Ks. Krakowskiego upoważnia Wydział krajowy po poprzednim porozumieniu się z c. k. Namiestnictwem do zawarcia z reprezentacją miasta Krakowa układu o oddanie tej reprezentacji szpitalu powszechnego jako zakładu gminnego i do oddania go tejże reprezentacji wraz z wydzielonym dla niego majątkiem fundacyjnym“.

W wykonaniu tej uchwały Wydział krajowy pod dniem 8. Stycznia 1874 l. 253 zapytał c. k. Namiestnictwa, czyli zgodzi się w zasadzie na oddanie krakowskiego szpitalu powszechnego reprezentacji miejskiej i czy w rokowaniach zechce wziąć udział; oraz wezwał prezydenta miasta Krakowa do zapytania Rady miejskiej, czy byłaby skłonna do odebrania tegoż szpitalu.

C. k. Namiestnictwo odpowiedziało dopiero dnia 24. Czerwca 1874. do l. 24.874 oświadczając, że w rokowaniach o oddanie szpitalu krakowskiego gminie, postanowiło wziąć udział przez zastępcę w osobie przełożonego c. k. Expozytury prokuratorji Skarbu w Krakowie, że jednak ostateczne oświadczenie się c. k. Namiestnictwa względem przeprowadzenia uchwały Sejmowej z 31. Grudnia 1873 zawisło w skutek wyraźnego brzmienia reskryptu p. Ministra spraw wewn. z 17. Stycznia 1874 l. 183 od poprzedniego przedłożenia tej sprawy do decyzji c. k. Ministerstwa spraw wewn., albowiem zakłady rzeczonyj oddał Rząd krajowi do zarządu

a w obecnym wypadku chodzi o postanowienia dotyczące majątku zakładowego odnośnych fundacyj.

Prezydent miasta Krakowa zawiadomił zaś Wydział krajowy, że Rada miejska wybrała osobną komisję do przeprowadzenia rokowań, które jednakowoż przed przystąpieniem do rokowań potrzebuje rozmaitych wyjaśnień. Żądanych wyjaśnień udzielił Wydział krajowy bezzwłocznie, starając się wszelkimi siłami przynaglić odpowiedź miasta Krakowa. Jednakowoż pismem z dnia 30. Maja 1874 do l. 10.657 oświadczył Magistrat miasta Krakowa, że decyzja Rady miejskiej w przedmiocie odbioru szpitala powszechnego prawdopodobnie w Sierpniu 1874 r. zapadnie.

Od tej odpowiedzi zawisło, jakiego rodzaju wniosek osobny będziemy mieli zaszczyt przedłożyć Wysokiemu Sejmowi.

Szpital dziecięcy św.
Zofii we Lwowie.

W tejże uchwale Wys. Sejmu z dnia 10 Stycznia 1874 przekazanej nam sprawie przeprowadzimy rokowania z reprezentacją miasta Lwowa i ze sukcesorami ś. p. Borzęckiej, poczem przedłożymy Wys. Sejmowi wniosek nasz w osobnem sprawozdaniu.

Pożyczka z funduszków
krajowych w kw. 10000
złr. dla Towarzystwa
opieki szpitalnej dla
dzieci w Krakowie.

Uchwałą powziętą na posiedzeniu z dnia 10. Stycz. 1874 przyznał Wys. Sejm Towarzystwu opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie bezprocentową pożyczkę z funduszków krajowych w kwocie 10.000 zł. na budowę własnego domu dla szpitala tego i polecił nam zarazem, ażebyśmy powyższą pożyczkę wtedy dopiero wypłacili, skoro Towarzystwo budowę szpitala swemi kapitałami doprowadzi do wartości równej sumie pożyczki i gdy takowa na tymże budynku na rzecz funduszu krajowego zahipotekowaną zostanie.

Jakkolwiek rzeczzone Towarzystwo wykazało, że budowa szpitala została już doprowadzoną do wartości równej sumie przyznanej pożyczki, wszelako nie wypłaciliśmy takowej dotychczas, ponieważ Towarzystwo nie przedłożyło nam jeszcze dowodów, że na budynku szpitalnym na rzecz funduszu krajowego hipotekarnie zabezpieczoną została.

Dotacja dla domu ubogich
i sierót zostającego
pod opieką Towarzystwa
dobroczynności w Krakowie.

Na posiedzeniu dnia 14. Stycznia 1874 powziął Wys. Sejm uchwałę, że dotacja dla domu ubogich i sierót w Krakowie udziela się pod warunkiem, iż dóm ten przyjmie na swój koszt pięć kalek z zakładu podrzutków znajdujących się w szpitalu św. Łazaza.

Według sprawozdań Dyrekcyi krakowskich szpitali powszechnych z dnia 15. Kwiet. b. r. do l. 344 i Rady ogólnej Towarzystwa dobroczynności z dnia 10. Maja b. r. do l. 194 dopełniło Towarzystwo tego warunku.

Umieściliśmy zatem w preliminarzu wydatków funduszu krajowego na r. 1875 dla rzeczzonego zakładu zwykły zasiłek w kwocie 5.424 zł.

Załatwienie petycji miasta Krakowa o umorzenie z funduszków krajowych zaliczki 9064 złr. udzielonej przez c. k. Rząd na wydatki choleryczne w r. 1849.

Przy rozprawach nad petycją, wniesioną przez miasto Kraków o umorzenie z funduszków krajowych zaliczki 9.064 złr. udzielonej przez c. k. Rząd na wydatki choleryczne, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z d. 16. Stycznia 1874 r. następującą treść uchwały:

„Wzywa się Wydział krajowy do przeprowadzenia rokowań z Wysokim Rządem, aby zaległość w mowie będącą, jako do lat administracji rządowej się odnoszącą, umorzyć raczył, nie żądając od miasta Krakowa zwrotu tej sumy, wydatkowanej na ówczesne potrzeby krajowe sanitarne, nie zaś na potrzeby chorych miejskich.“

W wykonaniu tego polecenia Wydział krajowy pismem z dnia 6. lutego 1874 r. do l. 1848 zrobił odpowiednie przedstawienie do c. k. Rządu, na co pismem c. k. Namiestnictwa z 26. Czerwca 1874 do l. 13.841 otrzymał odpowiedź, że w sprawie tej wyszło rozporządzenie Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewn. z 18. Grudnia 1870 r. l. 13,104 nie uwzględniające przedstawienia miasta Krakowa przeciw odmownemu postanowieniu c. k. Namiestnictwa z 4. Grudnia 1869 l. 55.324: przeto oświadcza c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu, że w tej sprawie, powołanem rozporządzeniem ministeryalnym już ostatecznie zadecydowanej, żadnych dalszych kroków poczynić nie może.

Załatwienie petycji Rady powiatowej Dąbrowskiej o zarządzenie środków zaradczych przeciw szerzeniu się cholery.

Między petycjami przekazanymi Wydziałowi krajowemu do ostatecznego załatwienia uchwałą Wysokiego Sejmu z 17. Stycznia 1874 znajdowała się petycja Rady powiatowej Dąbrowskiej o zarządzenie środków zaradczych przeciw szerzeniu się cholery.

Wydział krajowy pismem z dnia 13 Marca 1874 do l. 1939 odstąpił tę petycję w myśl ustawy państwowej z 30. Kwietnia 1870 r. c. k. Prezydium Namiestnictwa, jako należącą do zakresu działania c. k. Władz rządowych. Z uwagi jednak, że choroby zaraźliwe, mianowicie cholera, ospa i syfilis niemal rokrocznie bardzo dotkliwe na nasz kraj sprowadzają kłeski, i że niedostateczność środków zaradczych, obecnie używanych, nie ulega wątpliwości, zwrócił Wydział krajowy szczególniejszą uwagę c. k. Rządu na tę sprawę zwłaszcza z powodu, że jakkolwiek cholera wygasła, to wypadki sporadyczne od czasu do czasu w różnych pojawiające się okolicach, wznecają obawę, że epidemia znowu groźnie wybuchnąć może, i że bezustanne grasowanie ospy w Galicyi, tudzież zatrwajające szerzenie się chorób syfilistycznych, wymagają stanowczo skuteczniejszych środków zaradczych. Dalej wyraził Wydział krajowy przekonanie, że najwłaściwszym takim środkiem byłoby ustanowienie komisji sanitarnych po całym kraju, jak to już prawie we wszystkich państwach europejskich uczyniono. Celem takich komisji byłoby nieustanne czuwanie nad zaraźliwymi chorobami i zapobieganie ich szerzeniu się, a to w myśl skazówek i instrukcyj, udzielanych przez Radę sanitarną. Urządziłby je należało we wszystkich miastach i miasteczkach z ludnością 4—5000, tudzież w okręgach gminnych stosownie do ilości mieszkańców i stosunków terytoryalnych powołując do ich składu starostów, delegatów Rad powiatowych, naczelników gmin i obszarów dworskich, lekarzy

i mężów zaufania, wypadaloby jako zakres działania wyznaczyć tymże komisjom mniej więcej następane czynności :

1) Czuwanie nad stanem zdrowia okręgu; 2) usuwanie wszelkich przyczyn wywołujących powstawanie i szerzenie się chorób zaraźliwych; 3) pouczanie ludności jak się zachować należy dla uniknienia zarazy; 4) zarządzenie środków w celu stłumienia wybuchłej zarazy, mianowicie urządzenie szpitali cholerycznych w każdej miejscowości dotkniętej tą chorobą; 5) dozór nad szczepieniem ospy ochronnej, jakoteż nad wypadkami chorób syfalistycznych.

Przedkładając powyższy projekt c. k. Prezydium Namiestnictwa, oświadczył Wydział krajowy gotowość swoją do współdziałania w narażach nad projektami, któreby c. k. Rząd w powyższym celu zarządzić uznał za stosowne.

C. k. Prezydium Namiestnictwa odpowiadając pismem z dnia 11. Czerwca 1874 do l. 2.268 oświadczyło najpierw, że petycja Rady pow. Dąbrowskiej we wnioskach swych przedstawia takie środki zaradcze przeciw szerzeniu się chorób zaraźliwych, jakie faktycznie w każdym danym razie bywają zarządzane o ile tego potrzeba i zachodzące stosunki wymagają.

Co się tyczy wniosków Wydziału krajowego c. k. Rząd uważając że ważność i wielka korzyść komisij miejscowych bynajmniej zaprzeczyć się nie da, zamieścił w projekcie do ustawy o urządzeniu służby zdrowia w gminach, także przepisy co do ustanowienia komisij zdrowia. W myśl uchwały Wys. Sejmu, w czasie ubiegłej sesji powziętej, projekt do ustawy o urządzeniu służby zdrowia będzie ponownie do Wys. Sejmu wniesiony. A ponieważ projekt ten zawiera postanowienia tak o składzie pomienionych komisij zdrowia jakoteż o ich zakresie działania, ponieważ dalej ustanowienie komisij sanitarnych zostaje w ścisłym związku z urządzeniem służby zdrowia w gminach, ponieważ wreszcie zdaniem c. k. Prezydium Namiestnictwa ustanowienie komisij sanitarnych przed organizacją służby zdrowia w gminach byłoby przedwczesnem — c. k. Prezydium Namiestnictwa oświadczyło, że odrębne traktowanie poruszonej przez Wydział krajowy kwestyi nie byłoby obecnie na czasie.

W sprawie powiększenia liczby trybunałów sądowych I. instancyi.

Pod datą 3. Marca b. r. przedłożyliśmy Wys. c. k. ministerstwu sprawiedliwości uchwałę Wys. Sejmu z dnia 15. Grudnia r. z. względem powiększenia liczby trybunałów I. instancyi a mianowicie o rychłe ustanowienie takich trybunałów w Kołomyi, Brzeżanach, Sanoku, Stryju i Wadowicach. Do tego przedłożenia dołączyliśmy wszystkie tej sprawy dotyczące petycje, sprawozdania i opinie Wydziałów i Rad powiatowych, gmin rozmaitych wraz z opinjami prezesów c. k. krajowych sądów wyższych we Lwowie i w Krakowie.

Dodatkowo zaś pod datą 24. Marca b. r. przedłożyliśmy temuż ministerstwu także zgodne zdania obydwóch pomienionych prezesów apelacyjnych, wykazujące potrzebę ustanowienia trybunału I. instancyi w Jaśle

z przydzieleniem do jego okręgu okręgów sądów powiatowych (Dukla, Żmigród i Krosno) w powiecie Krośnieńskim — po wydzieleniu takowych (z okręgu sądu obwodowego w Przemyślu i) z pod jurysdykcji wyższego sądu krajowego we Lwowie.

Dotąd nie wiemy o żadnych w tej mierze zarządzeniach ministerstwa, prócz tego obojętnego zresztą postanowienia, iż polegając na powyższej opiniji Wys. Sejmu ministerstwo sprawiedliwości zwrócić kazało bez skutku prośbę reprezentacyi powiatowej w Brodach o ustanowienie tamże sądu kolegialnego.

Powyższą uchwałą z dnia 15. Grudnia r. z. Wysoki Sejm polecił także Wydziałowi krajowemu porozumieć się najrychlej z c. k. Władzami i reprezentacyami powiatowemi w sprawie ustanowienia innych trybunałów w zachodniej Galicyi. Porozumienie to wdrożyliśmy z odnośnemi starostami za pośrednictwem c. k. Prezydium Namiestnictwa, dalej z prezesem wyższego sądu krajowego w Krakowie i z odnośnemi Wydziałami powiatowemi — a o rezultacie nie omieszkamy zdać sprawę skoro otrzymamy przynajmniej większą część żądanych opinii.

O zebraniu dat, odnoszących się do kradzieży koni, i o środkach zapobieżenia takowej.

Przechodząc do porządku dziennego nad wnioskiem posła Jwaniszowa w przedmiocie uregulowania handlu końmi — Wys. Sejm uchwałą z d. 10. Stycznia 1874 r. polecił Wydziałowi krajowemu dalsze zbieranie dat i obmyślenie środków, jakoby jeszcze (odnośnie do zeszłorocznego sprawozdania naszego) celem zapobieżenia kradzieży koni wynaleść się mogły — i przedłożenie w tym względzie sprawozdania Wys. Sejmowi na następnej kadencji.

O zebranie potrzebnych dat udaliśmy się do c. k. Prezydium Namiestnictwa, do c. k. wyższego Sądu krajowego w Krakowie i we Lwowie (a po odmówieniu z tej ostatniej strony także i) do c. k. Prokuratorji skarbowej we Lwowie, wreszcie do wszystkich reprezentacyj powiatowych, Zebranie tych dat, o ile się odnoszą do czasu minionego trzechlecia połączone jest z wielu trudnościami i w ogóle wiele wymaga czasu i sił kancelaryjnych a w rezultacie nie użyczy jeszcze całkiem pewnych i niczem niezachwianych danych. Dopiero z czasu od Lipca 1873 r. w skutek zarządzenia c. k. Prezydium Namiestnictwa można się spodziewać dat więcej pewnych i zaufanych.

Z tych też powodów Wydział krajowy nie mógł zebrać jeszcze wszelkich niezbędnych materyałów statystycznych, a i te jakie nadeszły potrzebują jeszcze uzupełnień. Zważywszy wreszcie, że i zebrany zewsząd materyał wymagać będzie dłuższego czasu do należytego porównania i ocenienia takiego, iżby mógł służyć za podstawę do niezachwianych wniosków właściwych — czujemy się w obowiązku uprzedzenia Wys. Izby iż nie mamy pewności, czy sprawozdaniem z tego przedmiotu Wys. Sejmowi jeszcze w tej kadencji służyć będziemy mogli. Z drugiej zaś strony możemy nie bez pewnej podstawy przypuszczać, iż kradzieże te obecnie zmniejszyły się w skutek podniesionej czujności władz politycznych i żandarmeryi krajowej za śledzeniem zaszłych wypadków, jakoteż przez

zwrócenie uwagi wszystkich w kraju Władz sądowych na energiczne i w całej surowości prawa wykonywanie sprawiedliwości karnej. A w obec ciągłego pomnażania posterunków żandarmeryi możnaby mieć otuchę dosadnego tych kradzieży poskromienia — gdyby tylko Wys. c. k. Rząd pod względem reorganizacyi sądownictwa w naszym kraju jak najrychlej uwzględnić raczył życzenia, zawarte w odnośnej uchwale Wys. Sejmu z dnia 15. Grudnia r. z.

Petycyja gmin Żurawica i Małkowice o koczła szupasowe.

Przekazaną nam petycyę sejmową gminy Żurawica i Małkowice względem słusznego rozkładu ciężarów gminnych z powodu utrzymania stacyi szupaśniczej i konwoju szupaśników — odstąpiliśmy Wydziałowi powiatowemu w Przemyślu, ażeby tymczasowo w porozumieniu z c. k. starostą możliwą ulgę dla petentów wyjednać się starał.

Petycyja względem nadużyć notaryusza w Rudkach.

Niezałatwioną przez Wys. Sejm petycyę gmin Bienkowej Wiszni, Podhajczyk i Kopniowie względem nadużyć c. k. notaryusza w Rudkach, dla braku podstawy do ocenienia przytoczonych faktów, jakoteż dla braku podstawy do ocenienia przytoczonych faktów, jakoteż dla braku kompetencyi do bezpośredniego zarządzenia odstąpiliśmy Przemyskiej Izbie notaryalnej do odpowiedniego w jej własnym zakresie dochodzenia.

Petycyja gmin i duchowieństwa powiatu Sądowego w Łące.

W ślad uchwały Wys. Sejmu z dnia 20. Grudnia r. z. została przez nas w części dotyczącej ustanowienia posterunku żandarmeryi w Łące, c. k. Prezydium Namiestnictwa przedłożoną do uwzględnienia, którego rzeczywiście doznała, — zaś w części, zawierającej żądanie surowszego niż dotąd karania i obchodzenia się ze zbrodniarzami, przedstawioną do wiadomości trybunału c. k. Sądu najwyższego.

Dalsze petycyje w sprawie nowych posterunków żandarmeryi.

Przekazane nam do załatwienia petycyje Wydziału powiatowego w Brzesku o ustanowienie posterunku żandarmeryi w Czchowiu, tudzież petycyje gmin Jezupola i Lipnicy murowanej o ustanowienie w tych miejscach posterunków żandarmeryi — odstąpiliśmy c. k. Prezydium Namiestnictwa, a to pierwsze dwie z poparciem do możliwego uwzględnienia, zaś ostatnią tylko z nadmienieniem, iż popierać jej nie możemy w przekonaniu, że skoro istniejący o milę w Wiśniczu posterunek (w sile 5 ludzi) na okolicę petentów większą zwróci uwagę, nie ma potrzeby ustanawiać nowego w Lipnicy murowanej.

IV. Inne czynności Wydziału krajowego.

Zmiany w pomieszczeniu biór Wydziału kraj.

Ponieważ zajęte przez Wydział kraj. lokalności w realności pod l. 16 $\frac{1}{4}$ ul. Szeroka, z końcem drugiego roku najmu okazały się niewystarczające, przeto Wydział krajowy z kontraktu najmu tejże realności przez właściciela JE. hr. Alf. Potockiego zwolnionym, wynajął kontraktem z d. 25. Lipca 1873 części drugiego piętra w gmachu Towarzystwa kredytowego, na lat trzy licząc od dnia zawarcia umowy za roczny czynsz 2200 złr. i pomieścił tam Bióro II. i V.

W sprawie urządzenia zakładów korekcyjnych.

Ze względu na ogłoszoną w Nr. 108 Dz. p. p. z r. 1873 ustawę z d. 10. Maja 1873 zawierającą policyjno-karne postanowienia przeciw próżniakom stroniącym od pracy i włóczęgom, jakoteż celem udzielenia Ministerstwu swej opinii co do czasu, kiedy powołana ustawa mogłaby wejść w życie w Galicyi, zwróciło c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 24. Lipca 1873 l. 424 P/pr. uwagę Wydziału krajowego na potrzebę, wczesnego postarania się o zabezpieczenie umieszczenia w domu poprawy, dla większej liczby korekcyonistów, jaka prawdopodobnie z rozciągnięciem na Galicyę powołanej ustawy wyniknie.

Zarazem zażądało c. k. Prezydium udzielenia mu dat dotyczących tutejszych zakładów korekcyjnych i objawienia zdania co do odstąpienia Państwu zarządu tych zakładów wraz z funduszami przeznaczonemi na ich utrzymanie, tudzież co do urządzenia w zakładach korekcyjnych osobnych oddziałów dla młodociannych korygendów.

Czyniąc zadość powyższemu wezwaniu, Wydział krajowy odezwał z dnia 20. Marca 1874 l. 12.789 udzielił c. k. Prezydium Namiestnictwa żądanych dat co do ruchu i kosztów utrzymania korekcyonistów w zakładzie karnym u Św. Maryi Magdaleny w ostatnich trzech latach 1870, 1871 i 1872 wykazując, że przeciętna liczba tychże o wiele niższą była od stypulowanej kontraktem najmu realności u Św. Maryi Magdaleny, jakoteż faktycznie dającej się pomieścić liczby korekcyonistów w istniejących zakładach korekcyjnych, że zatem chociażby liczba korygendów w skutek ustawy z dnia 10. Maja 1873 powiększyć się miała, nie brakłoby na razie miejsca na pomieszczenie takowych. — Nadto zastrzegł sobie Wydział krajowy w razie przyjscia do skutku sprzedaży realności u Św. Maryi Magdaleny, obowiązek c. k. Nadprocuratoryi przyjmowania przez ciąg lat 12 o wiele znaczniejszej liczby korekcyonistów tak męskich jak żeńskich, — nie mógł jednak wówczas już stanowczo dać pod tym względem odpowiedzi; dotyczące rokowania były jeszcze w toku.

Co do oddania krajowych zakładów korekcyjnych, a względnie ich funduszków w zarząd Państwa, Wydział krajowy stanowczo oświadczył, iż nie mógłby podjąć się obrony odnośnego wniosku w obec Reprezenta-

cyi krajowej, bez poprzedniego dokładnego porozumienia się co do kwestyi, jakie właściwie fundusze obowiązane są do urządzania i utrzymywania zakładów korekcyjnych i domów poprawy w ogóle i jaki wpływ wywrzećby mogła na istniejące już zakłady korekcyjne, mająca wejść w życie nowa ustawa.

W końcu oświadczył Wydział kraj. powołując się na dekret kanc. nadw. z d. 24. Czerwca 1843 l. 19.112. Zb. ust. prow. z r. 1843. Nr. 125 str. 350, iż o urządzeniu i utrzymywaniu z krajowego funduszu policyjnego w domach pracy przymusowej osobnych oddziałów dla młodociannych korygendów, w dawniejszych dyrektywach, dotyczących zarządu tymże funduszem wcale mowy nie ma, że zatem zdaniem Wydziału krajowego krajowy fundusz policyjny jako ściśle na utrzymanie prowincjonalnego domu pracy przymusowej przeznaczony, nie mógłby ponosić kosztów ztąd wynikłych.

Obustronnie zapowiedziane dalsze rokowania w tej sprawie, spowodowały Wydział krajowy do zasiągnięcia dat i informacji o urządzeniu i utrzymywaniu zakładów korekcyjnych w innych prowincjach Monarchii.

W tym celu udał się Wydział krajowy załączonemi pod .|. odezwaniami z dnia 23. Marca 1874 l. 22653/73 do Wydziałów krajowych tych prowincyi, mianowicie, w których ustawa z 10 Maja 1873 Dz. p. p. Nr. 108 już weszła w życie, a otrzymane w tej mierze odpowiedzi i wskazówki posłużą za materyał do zużytkowania przy wznowieniu tej sprawy.

W zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego streszczoną została odezwa Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 23. Marca 1873 l. 5125|pr., według której z polecenia c. k. Ministerstwa skarbu mają być przyznawane pewne ulgi w spłacaniu podatków, jeżeli szkody w ziemiopłodach przez mróz wyrządzone, przybrały większe rozmiary. Polecenie to wydane zostało w skutek uchwały Wys. Sejmu z d. 29. Listopada 1872 żądającej zaliczenia tych szkód do kategorii klęsk które do opuszczenia podatków uprawniają.

Mimo tej ulgi Wydział powiatowy w Brzozowie a na jego wezwanie także wiele innych Wydziałów powiatowych wniosło do Wydziału krajowego przedstawienia z prośbą, ażeby na tegorocznej sesyi sejmowej ponowioną została uchwała z r. 1872.

Sprawa odpisywania podatków w razie klęsk nadzwyczajnych należy do ustawodawczej kompetencji Rady państwa. Ustawa państwowa z dnia 24. Maja 1869 o uregulowaniu podatku gruntowego (Dz. u. p. Nr. 88) zapowiada w §. 6 załatwienie tej sprawy, za pomocą specjalnej ustawy. Ponieważ już pierwsza uchwała Wys. Sejmu zwróciła uwagę Rządu, że szkody wyrządzane przez mrozy wiosenne w ziemiopłodach powinny być zaliczone do kategorii klęsk uprawniających do opuszczenia podatków, ponieważ dalej wobec ustaw obecnie obowiązujących ponowna uchwała W. Sejmu zapewne nie osiągnęłaby w drodze administracyjnej lepszego

Szkody w ziemiopłodach przez mróz wyrządzone jako powód opuszczenia podatków.

rezultatu od tego, jaki wynikł z uchwały pierwszej z roku 1872, przeto Wydział krajowy postanowił nie przedkładać Wysokiemu Sejmowi projektu nowej uchwały.

W sprawie pożyczki zaciągniętej w r. 1846. i 1847. z gr. or. bukowińskiego funduszu religijnego, dla funduszu zapomóg poddańczych.

W skutek reskryptu Ministerstwa spr. ww. z dnia 10. Maja 1874 r. l. 2806. wezwało c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 8. Czerwca 1874 r. l. 23034. Wydział krajowy do zapłacenia z funduszu krajowego, gr. or. bukowińskiemu funduszowi religij. kwoty 152,625 złr. 4½ cnt. tytułem odsetek należących się temuż funduszowi od pożyczek udzielanych gminom w latach 1846 i 1847 z funduszu zapomóg poddańczych a z gr. or. bukowińskiego funduszu religijn. zaciąganych. Stawiając do funduszu krajowego powyższą pretensję, ces. król. Namiestnictwo podało za motyw, z jednej strony uchwałą Sejmu galicyjskiego z dnia 23. Września 1845 roku l. IX. jakoteż reskrypt Ministerstwa spr. ww. z dnia 6. Sierpnia 1862 roku l. 8820 mające jakoby obowiązywać fundusz krajowy do ponoszenia tego wydatku, z drugiej zaś strony brak środków pokrycia tej należitości z funduszu zapomóg poddańczych, którego stan czynny niewystarcza na zwrot reszty kapitału, do czego jest w pierwszej linii powołany. — Załączoną pod F. odezwą z dnia 3. Lipca 1874 roku l. 11319. Wydział krajowy stanowczo odmówił powyższemu żądaniu.

Alegat F.

W sprawie czuwania nad osiągnięciem skutku uchwały względem zniesienia brodzkiego wolnocelnego okręgu.

Sprawa ta została bezpośrednio z biura sejmowego Wysokiemu Rządowi odstąpioną.

Prócz tego wznawiał ją Wydział krajowy kilkakrotnie od chwili zamknięcia posiedzeń Wysokiego Sejmu odezwaniami wystosowanymi do Namiestnictwa; otrzymał jednak dopiero odezwą Prezydium Namiestnictwa z dnia 6. Sierpnia 1874. roku l. 6421. uwiadomienie, że Rząd wedle reskryptu Pana Ministra spraw wewnętrznych z dnia 1. Sierpnia 1874 roku l. 3237. wziął powyższą sprawę pod rozważę, i zawiązał rokowania, których wynik w właściwym czasie podanym będzie do wiadomości.

Sprawa ułatwienia użytku z soli.

Uchwały Wys. Sejmu w sprawie zniesienia monopolu soli, zniżenia cen soli w ogóle, zaprowadzenia wyrobu soli bydłoczej, pozwolenia na bezpłatne używanie źródeł solnych, przesłane zostały wraz z zażaleniami na postępowanie Urzędników żupnych przy wydawaniu soli. Wysokiemu Rządowi bezpośrednio z Biura sejmowego.

Wydział krajowy odnosił się kilkakrotnie w tych sprawach do Prezydium c. k. Namiestnictwa, — nie otrzymał jednak do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania uwiadomienia o sposobie ułatwienia spraw powyższych.

W sprawie wezwania Rządu, ażeby polecił znawcom bliżej zbadać stosunki geologiczne w Galicyi z górniczego stanowiska, i w odpowiednich miejscach przeprowadził na koszt państwa głębokie wiercenia.

Odezwą z dnia 31. Lipca 1874. roku l. 6113 uwiadomiło nas Prezydium Namiestnictwa, że c. k. Ministerstwo skarbu zarządza właśnie szczegółowe geologiczne badania pokładów solnych w górach wschodniej Galicyi a przy tych badaniach będą także przedsięwzięte poszukiwania za pokładami węgla, przeto nie widzi się pan Minister rolnictwa na razie spowodowanym zarządzić jeszcze osobnych głębokich wierceń w Galicyi.

Subwencya dla muzeum przemysłowego we Lwowie.

Pismem z dnia 13. Czerwca 1874. r. l. 2431 odniósł się do nas Prezydent miasta Lwowa z przedstawieniem, żeby na urządzenie muzeum przemysłowego i zakupienie dlań przedmiotów przyczynić się datkiem pieniężnym.

Wydział krajowy, uznając jakie korzyści spłyną na kraj z utworzenia muzeum przemysłowego udzielił tej instytucyi prócz subwencji przez Wysoki Sejm uchwalonej w kwocie 1.100 złr. przy sposobności otwarcia jej do publicznego użytku dalszą jednorazową pomoc w kwocie 500 złr. a. w. z funduszu dyspozycyjnego.

Subwencya dla Towarzystwa Tatrzańskiego.

Prezes towarzystwa Tatrzańskiego Mieczysław Rej udzielając nam statuta tegoż nowo-założonego towarzystwa, odniósł się do nas pismem z dnia 1. Czerwca 1874. r. l. 24 polecając rzeczzone Towarzystwo względem i opiece Reprezentacyi krajowej.

Celem towarzystwa tatrzańskiego jest :

- a) Umiejętne badanie Karpat a osobliwie Tatr, i rozpowszechnianie zebranych o nich wiadomości;
- b) Zachęcanie do ich zwiedzania i ułatwianie turystom, a szczególnie specjalistom, udającym się do Tatr w celach naukowych lub artystycznych przystępu do nich i pobytu tamże usuwaniem różnorodnych przeszkód i niedogodności dotychczasowych;
- c) staranie się w ogóle o wzbudzenie i ożywienie szczerego zajęcia się temi górami,
- d) Ochronianie od zagłady zwierząt alpejskich mianowicie kozic i świstaków.

Wydział krajowy mając na względzie pożyteczny cel galicyjskiego Towarzystwa tatrzańskiego przyszedł im w pomoc jednorazowym datkiem w kwocie 500 złr. z funduszu dyspozycyjnego.

Szkoła kucia koni.

Wydział krajowy otrzymał pod dniem 31. Grudnia 1873 r. zawiadomienie ze strony c. k. kraj. Komendy furwezów we Lwowie, że z przedstawionych przez Wydział krajowy ośmiu uczniów cywilnych do szkoły kucia koni, ukończyło kurs od 1. Lipca do końca Grudnia 1873. roku mianowicie 4-rech z postępem dobrym, a 4-rech z postępem bardzo do-

brym; oraz, że wszyscy ośmiu do wykonywania tego rzemiosła pod względem fizycznym uznani zostali uzdolnionymi;

Z przedstawionych zaś na kurs od 12. Stycznia do końca Czerwca 1874. roku pięciu uczni cywilnych, ukończyło kurs z końcem Czerwca 1874. roku czterech uczni z postępem dobrym, a trzech z postępem bardzo dobrym.

Ubolewać jedynie należy, że powiaty, którym na tem zależy powinno, aby posiadać umiejętnie wykształconych kowali, niekorzystają z nabytej kosztem funduszu krajowego możliwości kształcenia uczni w tej sztuce, — i lub wcale nie przysyłają kandydatów, lub też najczęściej takich wysyłają, którzy pobytwszy kilka tygodni w szkole samowolnie ją opuszczają.

Sprawa założenia szkoły weterynaryi.

Sprawa założenia szkoły weterynaryi już od lat wielu była przedmiotem rozpraw Wysokiego Sejmu. Szerząca się klęska zarazy na bydło, tudzież niepowetowane szkody dla rolnictwa i w ogóle dla rozwoju dobrobytu w kraju naszym tą plagą wywołane, spowodowały Wydział krajowy do bliższego rozpatrzenia się w tej sprawie, i do przedstawienia Wys. Izbie wniosków dążących do tego, ażeby szkoła taka, jako zakład krajowy otwartą być mogła z rokiem szkolnym 1875/6.

Sprawę tę przedstawia Wydział krajowy Wysokiej Izbie oddzielnem sprawozdaniem.

Bezpośrednia działalność Wydziału krajow. w sprawach gminnych i powiatowych.

Idąc w ślad za wskazówkami zawartemi w sprawozdaniu przeszłorocznej komisji budżetowej o przekazaniem jej zbadaniu działalności Wydziału krajowego, starał się Wydział krajowy przez wysłanie komisji na miejsce, o ile dozwalały mu na to szczupłe siły, któremi rozporządza, zapoznawać się na miejscu ze stosunkami gmin i powiatów, i nabrać w ten sposób bezpośrednio wiadomości o ważniejszych sprawach załatwionemi być mających.

Wysyłaliśmy komisye administracyjne w sprawach gminnych i powiatowych do Tarnowa, Jasła, Biecza, jakoteż komisye rachunkowe do Tarnowa, Jasła, Biecza i do Drohobyczy. Mamy powody do przypuszczenia, że we wszystkich wypadkach sprawy pomyślnie i z korzyścią interesowanych gmin załatwionemi zostały a bezwzględne, czysto przedmiotowe i uprzejme postępowanie delegatów naszych przekonało nawet osobistości mniej przychylnie samorządowi o zbawienności instytucji autonomicznych, podniosło zaufanie ludności do Wydziału krajowego i przyczyniło się do spieszniejszego załatwienia sprawy Tylko szczupłe siły robocze w Wydziale krajowym, nakazują nam zachować miarę, i nie pozwalają nam wszędzie i zaraz zadość czynić proźbom Wydziałów o bezpośrednie wysyłanie komisji z ramienia Wydziału krajowego w różnych sprawach, a najwięcej dla uregulowania stosunków majątkowych gmin znaczniejszych.

Sprawa bezpośredniego
stykania się Wydzia-
łów powiatowych z lud-
nością w powiatach.

Alegat K.

Podburzające odezwy rozsyłane do Zwierzchności gminnych w kraju naszym, spowodowały Wydział krajowy do zawezwania Wydziałów powiatowych okólnikiem pod K. załączonym ażeby starały się gorliwie pełnieniem obowiązków swoich, zbliżeniem się do ludności, i wejściem w bezpośrednią styczność z takową, wzbudzić w ludzie przekonanie, o pożyteczności reprezentacji powiatowych, i pozyskać ufność jego, przez co same przez się upadną i niemożliwemi się staną pokątne agitacye tego rodzaju.

Największa część Wydziałów powiatowych przysłała Wydziałowi krajowemu odpowiedzi, z których wypływa, że starały się przez usunięcie wszelkich zbytecznych form zbliżyć się do ludności, a gdzie tego dotąd nie uczyniono, w przyszłości stosować się będą do uwag przez Wydział krajowy uczynionych. — Środek mianowicie przez nas proponowany zalecający praktykę w kilku Wydziałach powiatowych przyjętą, wedle której w dniach i o godzinach z góry oznaczonych, mogą zgłaszać się ustnie mieszkańcy powiatu do delegowanych członków Wydziału powiatowego we wszelkich sprawach, stojących w związku z zakresem działania reprezentacji powiatowej, zdaje się, iż rozszerzy się w kraju naszym, i posłuży do zbliżenia się ludności powiatu ze swą władzą autonomiczną, a tem samem przyczyni się do usunięcia nieporozumień i wątpliwości, a spotęguje ufność ludności do Wydziału powiatowego i przyczyni się do podniesienia powagi jego w powiecie.

Z uznaniem podnieść należy okoliczność, iż niektóre Wydziały powiatowe nie poprzestają na urządzeniu takich stałych komisji w swej siedzibie urzędowej, lecz zaprowadzają je także w innych miasteczkach, lub stosownych miejscowościach powiatu.

Wybory do rad powia-
towych.

W bieżącym roku przypadły nowe wybory do rad powiatowych. Wynik tych wyborów przedstawia Wydział krajowy oddzielnie w wiadomościach statystycznych, przez krajowe biuro statystyczne zestawionych. Niech nam wolno będzie w tem miejscu podnieść okoliczność, iż Wydział krajowy z powodu tych wyborów czynnie korzystał z prawnego wpływu, ustawą wyborczą sobie zastrzeżonego na rozkład członków Rady powiatowej pomiędzy pojedyncze grupy. W siedmiu powiatach mianowicie w Brzeżańskim, Jarosławskim, Kosowskim, Rohatyńskim, Stanisławowskim, Siniatyńskim i Wielickim nastąpił w skutek uwag Wydziału krajowego inny podział członków pomiędzy pojedyncze grupy, aniżeli projektowanem było ze strony władz politycznych.

Wypowiedzenie zdania, że ustawa o repr. pow. nie przypuszcza dalszego odwołania się od uchwał powziętych przez zgromadzenie wybranych członków Rady powiatowej co do uznania ważności wyboru.

Alegat L.

Protest, właściwie rekurs p. Dr. Edwarda Stiasnego, obranego z grupy większych posiadłości członkiem Rady powiatowej w Białej, pod L. załączony, wniesiony przeciw uchwałam powziętym na dniu 9. Maja 1874. r. przez zgromadzenie wybranych członków Rady powiatowej w Białej, dał Wydziałowi krajowemu sposobność wyjawienia zdania, czy przypuszczalnemi są rekursa przeciw uchwałam powziętym przez takie zgromadzenie co do uznania ważności odbytych wyborów.

Wedle postanowień §§. 49. i 50. ust. o repr. pow. można wnosić rekursa jedynie przeciw uchwałam Reprezentacyi powiatowej, czyli — jak ustawa wyraźnie przytacza — przeciw uchwałam Rady powiatowej i Wydziału powiatowego, — nie zaś przeciw uchwałam powziętym przez zgromadzenie wybranych członków Rady powiatowej, zebranych w myśl §. 29. ord. wyb. pow.

Nieprzypuszczalność rekursu przeciw uchwałam takiego zgromadzenia jest zresztą wynikiem samej natury przedmiotu, o którym to zgromadzenie stanowiąc powołane jest. Zgromadzeniu takiemu przyznaje ustawa prawo rozpoznawania aktów wyborczych, i rozstrzygania o przypuszczeniu wybranych. Z tego postanowienia ustawy wypływa, iż zgromadzenie wybranych członków Rady powiatowej, zebranych w myśl §. 29. ord. wyb. pow., a nie kto inny, nawet żadna władza przełożona stanowiąc nie może o ważności wyboru, ani też o przypuszczeniu wybranych. Gdyby bowiem rzecz inaczej się miała, to nie zgromadzenie wybranych, lecz przełożona władza, czy to władza rządowa, czy też Wydział krajowy stanowiącaby o przypuszczeniu wybranych.

Wobec powyższego wyraźnego postanowienia ustawy, niemogłyby żadną miarą władze przełożone mieć dalej sięgającej mocy, jak tylko unieważniania uchwały przez zgromadzenie powziętej, i zawezwania zgromadzenia do powzięcia nowej, odmiennej uchwały. Władza znosząca taką uchwałę, nie miałaby atoli odpowiednich środków do dyspozycji celem przymuszenia zgromadzenia, ażeby nie ponowiło zniesionej uchwały. Ostatecznie nie pozostałby inny środek dla ukrócenia możliwej samowoli zgromadzenia, dla wymuszenia posłuchu postanowieniom ustawy, i dla zawarowania powagi władzy przełożonej, jak tylko uciec się w razie oporu do rozwiązania Rady powiatowej (§. 53. ust. o repr. pow.

Wychodząc z tego zapatrywania mniemał Wydział krajowy, że ani Wydział krajowy, ani Namiestnictwo powołanemi nie są do rozstrzygania powyższego rekursu p. Dra Stiasnego, i nie wdawał się nawet w sprawozdanie faktów w tym rekursie przytoczonych.

Zważywszy jednak, że te fakta są nadzwyczaj rażącemi, i świadczyłyby o bezwzględnej i swawolnej pomiataniu przepisami ustaw, jeżeliby prawdziwemi były, zważywszy, że władze rządowe powołanemi są do przestrzegania powagi ustaw, — odstąpił Wydział krajowy, wyraziwszy poprzód powyższe zapatrywanie swoje na tę sprawę, c. k. Prezydium Namiestnictwa wyżej wymieniony rekurs czyli protest pana Dra Stiasnego,

dla zbadania faktów w nim przytoczonych, a w razie sprawdzenia takowych energicznego zarządzenia odpowiednich środków, ażeby powaga ustaw przywróconą została.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie otrzymał Wydział krajowy uwiadomienia, jaki skutek odniosła powyższa jego odezwa.

Winkulowanie obligacyj będących własnością gmin, i zakładów gminnych.

Przekonanie, że tylko przez winkulowanie papierów wartościowych, stanowiących własność gmin lub zakładów gminnych, podaje się pewną rękojmię przeciw możliwym niebezpieczeństwom, spowodowało Wydział krajowy do wydania w tej mierze do Wydziałów powiatowych okólnika, z dnia 19. Maja 1874 roku do l. 7071, który tu pod Ł. załączamy.

Alegat Ł.

Sprawa lasów gminnych.

Ze sprawozdania rocznego c. k. Inspektora lasów, za rok 1873 które przesłanem zostało Wydziałowi krajowemu pismem Namiestnictwa z dnia 14. Kwietnia r. 1874 do l. 17282 przekonał się Wydział krajowy, że lasy gminne w ogóle, równie jak lasy, które przeszły w skutek wykupienia służebnictw w posiadanie gmin i spółek włościańskich, znajdują się w wysokim stopniu zaniedbane. To spowodowało Wydział krajowy do wydania do wszystkich Wydziałów powiatowych w tej mierze okólnika z dnia 22. Maja 1874 r. do l. 7373 tu pod M. załączonego.

Alegat M.

Egzekucya na majątki gminne.

Często zdarzają się wypadki, szczególnie w sprawach serwitutowych, że członkowie gminy nie uwzględniając prawomocnych wyroków władz, dopuszczają się czynów niepokojenia na obszarach dworskich. W skutek tego przeprowadzają c. k. sądy spory prowizoryalne, i utrzymując obszar dworski w spokojnem posiadaniu, zakazują Gminie wszelkie niepokojenia pod zagrożeniem kary pieniężnej. Członkowie gminy nie stosując się do tych orzeczeń, wykraczają przeciw onym. Skutkiem tego bywa Gmina zasądzona na kary pieniężne. Przy ściąganiu tych kar praktykowały c. k. sądy sposób, że brały pod grabież obligacye gminne, i nieuwiadamiając o tem wyższych władz autonomicznych, prowadziły dalsze kroki egzekucyjne. — Ta okoliczność spowodowała Wydział krajowy że w celu sprowadzenia tego przedmiotu na właściwe tory odniósł się d. 14. Kwietnia 1874 do l. 3158 do c. k. sądów krajowych wyższych we Lwowie i Krakowie, załączoną obok pod N. odezwą i wydał oraz okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych tu pod O. załączony z pouczeniem, jak w podobnych wypadkach postępować należy.

Alegat N.

Alegat O.

Żądaniu wystosowanemu do wyższych Sądów we Lwowie i Krakowie stało się zadość, albowiem c. k. wyższy Sąd krajowy lwowski oznajmił nam pod dniem 29. Kwietnia 1874 roku do l. 10528, krakowski zaś pod dniem 10. Czerwca 6516, że pouczyły wszystkie sądy sobie podwładne w myśl odezwy Wydziału krajowego, i poleciły im działać w tym duchu w wypadkach, prowadzonej egzekucyi przeciwko gminom.

Sprawa gminnych kas pożyczkowych.

Wydział krajowy zwrócił szczególną uwagę swą na działalność gminnych kas pożyczkowych, nabrał bowiem przekonania, że instytucje te w znacznej części nie przynoszą oczekiwanego pożytku. Po gruntownem zbadaniu tej sprawy i po przeprowadzeniu rokowań z Namiestnictwem, ułożył Wydział krajowy przedewszystkiem dwa nowe formularze statutów dla gminnych kas pożyczkowych dążące do tego ażeby :

1) z zasady nie udzielać pożyczek bez poręki,

2) udzielać pożyczki na czas nie dłuższy jak 3 lat, i żądać zwrotu takowych w ratach tygodniowych lub miesięcznych. Niemniej stosownem zdawało się Wydziałowi krajowemu podanie gminnych kas pożyczkowych czujniejszej jak dotąd kontroli; zawezwał zatem Wydziały powiatowe, ażeby dla każdej gminnej kasy pożyczkowej w powiecie ustanowiły osobnego opiekuna, któryby przynajmniej raz co trzy miesiące sprawdzał szczegółowo stan kasy i działalność Zarządu. Dla ułatwienia tej czynności ułożył Wydział krajowy wskazówki dla skontrolujących gminne kasy pożyczkowe.

Alegat P. R. S.

Pod P. i R. przedkładamy nowe formularze statutów — pod S. wskazówki dla skontrolujących pod D. zaś okólnik Wydziału krajowego w tej mierze przesłany do Wydziałów powiatowych.

Dodatki do podatków na utrzymanie szkół ludowych uchwalane przez Rady powiatowe w myśl §. 27. Ustawy szkolnej z dnia 2. Maja 1873 r.

W wykonaniu ustawy szkolnej z dnia 2. Maja 1873 roku wydała Rada szkolna krajowa, okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych, w którym wyraziła zapatrywanie, że powiatowe dodatki do podatków pośrednich, które w skutek wstawienia 4 % dodatku na wzmożenie funduszu szkolnego okręgowego przekraczają 10 % podatków bezpośrednich, nie wymagają przyzwolenia Wydziału krajowego. Wydział krajowy nie mogąc podzielić powyższego zdania, widząc w niem rażącą sprzeczność z Ustawą o reprezentacyi powiatowej, i uszczuplenie władzy Wydziału krajowego, a w dalszym wypadku uszczuplenie władzy Wysokiego Sejmu i korony, wygotował do Rady szkolnej kraj. obok załączoną odezwę pod T. z dnia 27. Lutego 1874. roku l. 3321, w której chcąc rzecz sprowadzić na właściwe tory, wezwał krajową Radę szkolną do poczynienia odpowiednich kroków celem uchylenia zaszłej niestosowności. Pomimo przypomnienia z dnia 20. Maja 1874. r. l. 7976, aby tę tak ważną sprawę jak najspieszniej załatwić nie otrzymał Wydział krajowy dotychczas odpowiedzi w tej sprawie.

Alegat T.

Ubolewać należy, że krajowa Rada szkolna w interesie poszanowania obowiązujących ustaw nie uczyniła dotychczas zadość wezwaniu Wydziału krajowego, który przy swem, w odezwie z dnia 27. Lutego 1874. roku l. 3321 objawionem zdaniu jako w prawie uzasadnionem obstaruje i obstarować musi.

Policya służbowa.

Odezwą z dnia 13. Lutego 1872 roku l. 49616. oznajmiło nam c. k. Namiestnictwo, że pragnie zaradzić ogólnie panującemu rozprężeniu w stosunku sług do służbodawców, i usunąć uzasadnione poniekąd powody

do zażeń postanowiło zalecić c. k. starostwom, aby nad należytem i energicznem wykonywaniem ustawy służbowej ściśle czuwały. W tej odezwie abjawilo c. k. Namiestnictwo zdanie, że przełożeni obszarów dworskich, nie mając władzy karania, nie mogą też być uprawnieni do prowadzenia śledztwa w sprawie karnej, a tem mniej do wydawania wyroku. Gdy zaś w regulaminie służbowym przepisy karne, z przepisami innej natury są tak ściśle połączone, że klasyfikacja ich na odpowiednie działy jest prawie niepodobieństwem; gdy dalej w ogóle prawie każda sprawa służbowa jest tylko karze podlegającym przekroczeniem, przeto, wedle zdania c. k. Namiestnictwa, przełożonym obszarów dworskich w tego rodzaju sprawach żadna urzędowa władza przysłużyć nie powinna. Z tych tedy względów sądzi c. k. Namiestnictwo, że załatwianie spraw służbowych na obszarach dworskich należyć powinno do władz administracyjnych rządowych. Uzasadnwszy w ten sposób to zdanie, zapytało c. k. Namiestnictwo Wydział krajowy czy zgadza się na nie.

Alegat U.

W odpowiedzi na tę odezwę wystosował Wydział krajowy pismo z dnia 6. Września 1872 roku do l. 2656 i nieprzychylając się do zdania c. k. Namiestnictwa wyłuszczył swoje zapatrywanie w tym względzie.

W odpowiedzi z dnia 18. Grudnia 1873 roku do l. 61481 oznajmiło c. k. Namiestnictwo, że co do kompetencji przy wykonaniu policyi nad sługami c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych uznało jako prawnie uzasadnione zdanie Namiestnictwa w następujących punktach :

I. że władze administracyjne do dziś dnia są powołane do rozsądzania wszelkich sporów służbowych i najmu między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich pomocnikami gospodarczymi i dziennymi zarobnikami pod warunkami i na zasadzie rozporządzenia ministeryalnego z 15. Marca 1860 roku l. 73 Dz. p. p.

II. że wykonywanie minist. rozporz. z 7. Grudnia 1856 roku l. 224. Dz. pp. tyczącego się rozsądzania sporów między sługami i słuźbodawcami w takich wypadkach przysłuża politycznym władzom powiatowym, w których Zwierzchność gminna, jakkolwiek upoważniona według ustawy gminnej do załatwiania tych spraw lub też przełożony obszar dworskiego jako interesowani wykluczeni są od urzędowania;

III. że w wypadkach, w których idzie o wykonywanie władzy lub o przyznanie wynagrodzenia szkody przez Zwierzchności gminne na podstawie ustawy służbowej z roku 1856, zastosować należałoby analogicznie postanowienia procedury karnej, w wypadkach zaś sporów natury cywilnej zastosować należałoby co do kompetencji władz autonomicznych przepisy cywilnej jurysdykcji, i instrukcy sądowej.

Zasadę streszczoną pod I. wygłosił też pan komisarz rządowy na posiedzeniu sejmowem dnia 30. Grudnia 1873 roku odpowiadając na interpelacyę posła Słoneckiego i towarzyszy.

Zasada streszczona pod II. była przedmiotem kilkakrotnej wymiany zdań między c. k. Namiestnictwem a Wydziałem krajowym, atoli żadne porozumienie nie przyszło do skutku.

Zasada streszczona pod III. nie była dotychczas między Wydziałem krajowym a c. k. Namiestnictwem poruszoną.

Wydział krajowy nie może jednak podzielać zdania przez c. k. Namiestnictwo i c. k. Ministerstwo wypowiedzianego z następujących powodów :

ad I. c. k. Namiestnictwo przyznaje władzom autonomicznym w myśl §. 27. lit. g. ustawy gminnej tylko a) policję nad czeladzią i wyrobnikami b) wykonywanie przepisów o czeladzi służbowej.

Wyklucza zatem z kompetencji tych władz wykonywanie przepisów o wyrobnikach zastrzegając je władzom rządowym. Motywując to zdanie przytacza c. k. Namiestnictwo, że minist. rozporząd. z dnia 15. Marca 1860. roku, które przepisy służbowe rozciągnęło na spory między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich pomocnikami gospodarczymi i dziennymi zarobnikami, nie zostało przez ustawę gminną zniesione, i obowiązuje po dziś dzień; powtóre że §. 27. lit. g. przyznaje gminie tylko administracyjno-policyjny nadzór nad wyrobnikami a nie wykonywanie przepisów o nich.

Tę argumentację nie możemy nazwać przekonywującą, albowiem jeżeli w skutek postanowienia §. 27. lit. g. wykonywanie przepisów o czeladzi służbowej bez wszelkiego zastrzeżenia przeszło na gminę, nie podlega najmniejszej wątpliwości, że i załatwienie sporów między sługami i wyrobnikami, zostającymi u gospodarzy rolnych i leśnych, którzy stanowią tylko pewną kategorię czeladzi służbowej, przeszło równie na gminę, zwłaszcza, że stosunek sług jest nierównie ważniejszy, niż stosunek wyrobników. Inaczej bowiem byłaby ustawa gminna wykluczyła tę kategorię sług wyraźnie lub nadmieniała, że minist. rozp. z dnia 15. Marca 1860 roku pozostaje i nadal w całej pełni w mocy obowiązującej. Gdy się to jednak nie stało, a minist. rozp. z dnia 15. Marca 1860 r. zostając w rażącej sprzeczności z lit. g. §. 27. ust. gm. a ustawa gminna jest późniejszej daty, nie podlega wątpliwości, że powołane minister. rozporz. zostało przez ustawę gminną zniesione.

Jeszcze śmielszą argumentację zawiera drugi powód przez c. k. Namiestnictwo przytoczony, a mianowicie, że już z samej treści lit. g. §. 27. ust. gmin. wypływa, że wykonywanie przepisów o wyrobnikach nie należy do władz autonomicznych.

To postanowienie opiewa „g) policja nad czeladzią i wyrobnikami niemniej wykonywawie przepisów o czeladzi służebnej.“

Otóż c. k. Namiestnictwo wnioskuje z tego, że w tym ustępie §. 27. jest tylko mowa o wykonywaniu przepisów o czeladzi służbowej a nie jest oraz powiedzianem o wykonywaniu przepisów o „wyrobnikach“ że zatem §. 27. lit. g. nie może się odnosić do osób objętych minist. rozporz. z dnia 15. Marca 1860 roku. Temu można snadnie przeciwstawić :

a) na jakiej podstawie może c. k. Namiestnictwo zaliczać sługi u gospodarzy rolnych i leśnych pod nazwę wyrobników? skoro minist.

rozporz. mówi osobno o pomocnikach (którzy są bezprzerwnie sługami) a osobno o wyrobnikach;

b) jak można żądać, żeby prawodawca w §. 27. lit. g. wypowiedział „niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej i o wyrobnikach“ skoro niema osobnych przepisów o wyrobnikach.

Tylko prosty przypadek zrządził, że przepisy o czeladzi służbowej (które oraz traktują o wyrobnikach) noszą nazwę przepisów o czeladzi służebnej, lecz z tego nie można wysnuwać powyższej zasady.

Ad II. Uszczuplając zakres działania władz autonomicznych przy rozstrzyganiu sporów służbowych w takich wypadkach, w których zachodzi perhorescencya władz autonomicznych, argumentuje c. k. Namiestnictwo tak: że §. 27. lit. g. o tyle tylko zmienił minister. rozp. z dnia 7. Grudnia 1856 roku l. 224 o ile idzie o rozstrzyganie sporów przez władze „nienprzedzone“ t. j. gdy niema perhorescencyi, skoro zaś zachodzi wypadek perhorescencyi, już obowiązuje napowrót minist. rozp. z dnia 7. Grudnia 1856 roku l. 224. W czem c. k. Namiestnictwo mogło dopatrzeć takiej myśli prawodawcy takiego ducha ustawy, niepodobna odgadnąć.

Wszak daleko zdrowsza i zupełnie przekonywująca jest następująca argumentacya:

Przez postanowienia lit. g. §. 27. ust. gm. zostało ministr. rozporz. z dnia 7. Grudnia 1856. roku, o ile przekazuje załatwianie sporów służbowych władzom politycznym zupełnie zniesione na podstawie §. 9. kodeksu cywilnego i nie nabywa na powrót mocy obowiązującej dla specjalnych wypadków, a jeżeli zachodzą wypadki perhorescencyi, to na to są inne prawne postanowienia, zawarte w ogólnych ustawach t. j. delegacye.

Ten jedynie środek jako prawny i do celu prowadzący powinien znaleźć zastosowanie.

Ad III. Wydział krajowy nie usuwał nigdy bezwzględnie analogii, lecz dopuszcza ją tylko tam, gdzie jasne brzmienie ustawy (gramatyczna intepretacya) i myśl prawodawcy (logiczna interpretacya) nie wystarczają.

Zresztą analogią tych ustaw, które przytacza c. k. Namiestnictwo, można by się dopiero wtenczas posługiwać, jeżeli wątpliwości nie rozwiązują inne bliżej „pokrewne“ ustawy (§. 7. kodeksu cywilnego). Temi zasadami postanowił Wydział krajowy kierować się przy załatwianiu sporów służbowych i w danym razie bronić tych zasad przed trybunałem państwa. A ponieważ c. k. Namiestnictwo w tych kwestyach odniosło się już do c. k. Ministerstwa i za porozumieniem tej najwyższej władzy postawiło zasady zawarte w odezwie z dnia 18. Grudnia 1873 roku l. 61481, żadne argumentacye i przedstawienia ze strony Wydziału krajowego nie obiecują najmniejszego skutku, dlatego postanowił Wydział krajowy zaniechać dalszej wymiany pism, wyczekiwać specjalnego wypadku, i dotyczący spór o kompetencyę wytoczyć przed trybunałem państwa.

Policja polowa.

Przy wykonywaniu przepisów o policji polowej przez władze autonomiczne następują one wielorakie trudności, i tak z jednej strony odmawia c. k. Namiestnictwo wyższym władzom autonomicznym prawa rozstrzygnięcia rekursu przeciw takim orzeczeniom Zwierzchności gminnej, które nie opiewają na wymiar kary, lecz stanowią tylko o wynagrodzeniu szkody polowej; z drugiej zaś strony wkorzeniła się praktyka, że pomimo jasnego brzmienia ministeryalnego rozporządzenia z dnia 30. Stycznia 1860 roku niemal każde naruszenie własności ziemskiej bywa przez c. k. sądy podciągane pod przepisy patentu prowizoryalnego z dnia 27. Października 1849 roku, a lada targnięcie się na własność rolniczą bywa poczytanem za złośliwe uszkodzenie cudzej własności i traktowane jako przestępstwo przewidziane w §. 468. kodeksu karnego.

Te okoliczności zniewoliły Wydział krajowy do odniesienia się do c. k. Namiestnictwa i Wyższych c. k. sądów krajowych we Lwowie i Krakowie celem uregulowania granic kompetencji przy sądzeniu przestępstw polowych. Dla zasadniczej ważności tej sprawy czuje się Wydział krajowy obowiązany, przedstawić Wysokiemu Sejmowi w krótkości cały przebieg tych rokowań.

W pewnym specjalnym wypadku, w którym wójt sądząc szkodę polową zasądził szkodnika tylko na wynagrodzenie, nie nałożywszy kary, oparła się sprawa o c. k. Namiestnictwo. — C. k. Namiestnictwo wydało pod dniem 13. Grudnia 1871 r. l. 54420 orzeczenie następującej treści:

Zwraca się panu c. k. staroście w Jaśle do dalszego postępowania z uwagą, że ponieważ w niniejszym przypadku nie wymierzono kary policyjnej, i ustawa żadna ani też zakres działania władzy nie zostały przekroczone, władze polityczne nie są powołane do wdania się w osądzenie sprawy, należącej do zakresu władz autonomicznych.

Biorąc pochoz z tego wypadku, ułożył Wydział krajowy pod dniem 8. Marca 1872 roku l. 1867. okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych, aby w duchu orzeczenia c. k. Namiestnictwa. uporządkować granice kompetencji władz autonomicznych w sprawach policji polowej. — i zawiadomił o tem c. k. Namiestnictwo. — W odpowiedzi na to uwiadomienie oznajmiło jednak c. k. Namiestnictwo w odezwie z dnia 12. Kwietnia 1872 r. do l. 14967. że wprost przeciwnie zapatruje się na sprawę kompetencji, aniżeli w poprzednim rozporządzeniu, i zaprzeczyło władzom autonomicznym prawa rozpoznawania rekursów w sprawach polowych, choćby szło tylko o wynagrodzenie szkody. Z tego powodu nastąpiła kilkakrotna wymiana zdań między Wydziałem krajowym i c. k. Namiestnictwem. Załączona obok odezwa pod W. z dnia 4. Listopada l. 10012 streszcza zasady, któremi się kierował Wydział krajowy, broniąc atrybucji władz autonomicznych i wyrażając zdanie:

Alegat W.

1) że rozstrzygnięcie wszelkich rekursów, gdzie idzie tylko o wynagrodzenie, należy wyłącznie do kompetencji władz autonomicznych;

2) że w sprawach, gdzie idzie o karę i o wynagrodzenie, o pierwszej części wyroku orzekać mają władze rządowe, o drugiej zaś władze autonomiczne.

Pomimo przekonującej argumentacji i naszym zdaniem niewątpliwych przepisów ustawy nie przychyliło się c. k. Namiestnictwo do zdania Wydziału krajowego i ograniczając kompetencję wyższych władz autonomicznych w sprawach polowicy polowej do przestrzegania sadzenia drzew oczyszczania takowych, i wydalania bydła niezdrowego lub nierogacizny z pastwisk, wydało okólnik pod X. załączony, do wszystkich pp. starostów, w którym w brew naszemu zapatrywaniu przekazało wszystkie sprawy polowe, chociażby rekurs odnosił się tylko do wynadgodzenia szkody, władzom rządowym. Przy tym składzie rzeczy widział się Wydział krajowy spowodowanym zaniechać dalszej wymiany zdań i ograniczyć się na pouczeniu Wydziałów powiatowych, które, nie mogąc wyjść z chaosu co do kompetencji władz rządowych i autonomicznych w sprawach polowych, odnosiły się z prośbą o wyjaśnienie. Odpowiedziano im w sposób następujący :

Na zapytanie Wydziału powiatowego w przedmiocie zachowania granic kompetencji przy rozstrzyganiu rekursów w sprawach polowicy polowej, oznajmiamy Wydziałowi powiatowemu co następuje :

Trzymając się zasady zawartej w §. 8. kodeksu cywilnego, że jedynie prawodawcy, służy władza tłumaczenia ustaw w sposób powszechnie obowiązujący. Wydział krajowy pozostawia zupełną swobodę Wydziałowi powiatowemu, jakimi zasadami zechce się kierować przy załatwianiu rekursów w sprawach polowicy polowej, a mianowicie, czy zasadami wyrzeczonymi w okólniku naszym z dnia 8. Marca 1872 roku l. 1867, czy też zasadami zawartymi w okólniku c. k. Namiestnictwa z dnia 21. Listopada 1873 roku l. 58147. W szczególnych wypadkach, które dojdą do naszej wiadomości, a w których kompetencję władz autonomicznych zdaniem naszym byłaby niewątpliwą, będziemy bronić jej przed Trybunałem państwa.

Co do Stosunku do władz sądowych rzecz się ma następnie :

Wydział powiat. Horodeński odniósł się do nas pod dniem 5. Lipca 1873 r. l. 791. z prośbą, o wyjednanie u wyższych władz sądowych polecenia do sądów powiatowych, ażeby przy doniesieniach o szkodach polowych, nie rozpoczynały długo trwających sporów prowizoryalnych, lub śledstwa karnego za złośliwe uszkodzenie cudzej własności, lecz sprawy tego rodzaju odsyłały do kompetentnych władz autonomicznych. Tę prośbę poparło kilkanaście innych Wydziałów powiatowych. W skutek tego wystosowaliśmy do c. k. wyższych sądów krajowych we Lwowie i Krakowie załączoną tu obok odezwę Y. z prośbą o polecenie podwładnym sądom, aby ściśle przestrzegały granic kompetencji przy dochodzeniu i sądzeniu przestępstw polowych. Lwowski c. k. wyższy sąd odpowiedział nam swą odezwą z dnia 17. Lipca 1874 roku do l. 14304. że nie podziela w zupełności zdania Wydziału krajowego w powyższem piśmie zawartego. Natomiast krakowski c. k. Sąd krajowy wyższy przychylił się w zupełności do zdania Wydziału krajowego i wydał okólnik do podwładnych c. k. sądów wzywając je do ścisłego przestrzegania granic kompetencji w myśl minister. rozporząd. z dnia 30. Stycznia 1860.

Spór o kompetencje rozstrzygnięcia w sprawach policyi zdrowia, pomiędzy władzami autonomicznymi, a władzami rządowymi, rozstrzygnięty przez trybunał państwa na rzecz kompetencji władz autonomicznych.

W Tyśmienicy, powiatu tłumackiego istnieje garbarnia będąca własnością Abraham i Meszulima Kupferbergów. Rzekę Strymbę płynącą przez Tyśmienicę, z której znaczna część mieszkańców zaopatruje się w wodę do picia, do gotowania i pojenia bydła zanieczyszczają właściciele tej garbarni sprowadzając do niej odpływy z takowej; odpadki zaś z garbarni składają na placu publicznym.

Te okoliczności wywierają wpływ jak najszkodliwszy na zdrowie ludności i bydła w Tyśmienicy, co spowodowało Zwierzchność gminną w Tyśmienicy do wzbronienia Kupferbergom zanieczyszczania wody w Strymbie, i do wezwania, aby odpadki garbarskie, na inne miejsce wywozili.

To postanowienie Zwierzchności gminnej zostało zatwierdzone orzeczeniem Wyższych władz autonomicznych, mianowicie w ostatniej instancji orzeczeniem Wydziału krajowego z dnia 11. Listopada 1872 roku do l. 17265 pod Z. załączonem. Przeciw temu orzeczeniu Wydziału krajowego wniósł Kupferberg zażalenie do ministerstwa handlu, zarzucając niekompetencję władz autonomicznych i prosił o zniesienie orzeczeń przez nie wydanych.

Gdy tymczasem na wezwanie Wydziału powiatowego przystąpił był starosta tłumacki do wykonania orzeczeń władz autonomicznych, uznało c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych powyższe zażalenie Kupferberga przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego wniesione, jako rekurs przeciw zarządzeniom egzekucyjnym starosty w tłumaczu, i poleciło Namiestnictwu rozstrzygnięcie takowego.

Namiestnictwo odrzuciło wprowadzić powyższy rekurs Kupferbergów niemając nic do zarzucenia przeciw orzeczeniu władz autonomicznych, które stały się prawomocnymi. W skutek dalszego odwołania się Kupferbergów wstrzymało jednak c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych zarządzone wykonanie orzeczenia zwierzchności gminnej zatwierdzonego w ostatniej instancji przez Wydział krajowy, i poleciło staroście, aby w własnym zakresie działania jako władza przemysłowa rozpoznał i rozstrzygnął tę sprawę. — Ministerstwo spraw wewnętrznych odmówiło zatem władzom autonomicznym kompetencji do stanowienia w tej sprawie a to z powodu, iż wydane postanowienie sanitarno-policyjne odnosiło się do garbarni, która, w myśl Ustawy przemysłowej, tylko za zezwoleniem władz przemysłowych założoną być może, a sanitarno policyjne zarządzenia władz autonomicznych mogłyby sprzeciwiać się postanowieniom władzy rządowej wydanym przy założeniu fabryki.

Wydział krajowy czuł się temi postanowieniami c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych spowodowanym do poddania wywołanego w ten sposób sporu kompetencyjnego rozstrzygnięciu c. k. Trybunału państwa, Trybunał ten uznał wyrokiem z dnia 1. Maja 1874 roku pod Ż. w niemieckiej treści, pod Ż. w polskim tłumaczeniu załączonym, że władze autonomiczne powołane są do stanowienia przepisów ze względu policyi zdrowia co do kierunku odpływów z garbarni Kupferbergów w Tyśmienicy, i co do składania odpadków z tej garbarni na placu publicznym.

Wyrok ten, a mianowicie uzasadnienie jego dowodzi, że Trybunał państwa, powołany do wydawania w najwyższej instancji orzeczeń w dziedzinie prawa publicznego, ściśle stosuje się do obowiązujących ustaw, i nie podziela naciąganych częstokroć wywodów administracyjnych władz dążących do uszczuplenia zakresu władz autonomicznych.

Alegat A₂.

Wedle odezwy Namiestnictwa pod A₂. otrzymał starosta tłumacki polecenie współdziałania w razie zachodzącej potrzeby przy przeprowadzeniu orzeczeń sanitarno policyjnych przez władze autonomiczne w tej sprawie wydawanych, którym c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych pierwotnie zaprzeczyło było prawomocności i prawnego znaczenia.

Przy ustnej rozprawie przed Trybunałem Państwa zastąpionym był Wydział krajowy przez członka swego, referenta spraw gminnych pana Pawła Skwarzyńskiego.

Zmiany w składzie reprezentacji kraj.

Od ubiegłej sesji złożyli mandaty do Sejmu:

1. Z większych posiadłości ziemskich: P. Edward Dzwonkowski, z okręgu wyborczego Tarnowskiego, hr. Wodzicki Ludwik z okręgu wyborczego Rzeszowskiego i hr. August Łoś z okręgu wyborczego Złoczowskiego.

2. Z miast i Izb handlowo-przemysłowych ks. Adam Sapięha z miasta Przemyśla i Kallir Natan z miasta Brodów.

3. Z 2 gmin wiejskich P. Podhorecki Feliks z okręgu wyborczego Dubiecko.

Wydział krajowy.

W składzie Wydziału krajowego zaszła ta zmiana, iż P. Cezary Haller złożył swój urząd członka Wydziału kraj. a i hr. August Łoś przez złożenie mandatu do Sejmu przestał tem samem być zastępcą członka Wydziału kraj. Czasowo dla poratowania zdrowia nieobecnych członków Oktawa Piestruskiego, Cezarego Hallera i Pawła Skwarzyńskiego zastępowali ich zastępcy PP. Waleryan Podlewski, Maciej Zenon Serwatowski i Dr. Jan Czaykowski, zaś członka Wydziału kraj. Smolkę Franciszka podczas jego funkcji jako członka Rady Państwa i w czasie urlopu jego zastępca P. Julian Szemelowski.

W sprawie zmiany etatu i płac urzędników i sług Wydziału kraj.

Uchwalony przez Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 3. Stycznia 1874 r. nowy etat osób i płac urzędników i sług Wydziału kraj. wprowadziliśmy w życie i tak:

1. Uchwałą z dnia 11. Stycznia 1874 l. 151 mianowaliśmy: P. Edmunda Mochnackiego Radcą krajowym, adjunktami conceptowymi dotychczasowych praktykantów: Dra Dulębę Bronisława i Dra Łozińskiego Bro-

niśława; asystentami konceptowymi dotychczasowych praktykantów: Staniickiego Włodzimierza i Zienkowicza Tytusa, tego ostatniego prowizorycznie i z warunkiem wykazania się do roku pod utratą służby, iż nabył obywatelstwo austriackie. Rozpisaliśmy również konkurs na 10 posad asystentów przy oddziale rachunkowym, zamknęliśmy z dniem 31. Stycznia 1874 wszystkim urzędnikom i sługom etatowym pobierane płace, kwaterowe i dodatki drożyzniane i asygnowaliśmy z dniem 1. Lutego 1874 uchwalone przez Wys. Sejm nowe płace i dodatki.

2. Uchwałą z d. 31. Marca 1874 l. 5291 nadaliśmy opróżnioną przez śmierć Edwarda Łopuszańskiego posadę adjunkta oddziału rachunkowego dotychczasowemu adjunktowi oddziału kasowego p. Władysławowi Gołębskiemu, a opróżnioną przez to nadanie posadę adjunkta oddziału kasowego nadaliśmy p. Ludwikowi Wawrzyńcowi dw. i. Sternalowi, zaś do nowych dziesięciu posad asystentów oddziału rachunkowego powołaliśmy p. Stan. Olpińskiego, Filipa, Gabryela dw. i. Ciołkowskiego, Teofila, Konstantego, Filemona tr. im. p. Żórawskiego. Z tym dla dwóch ostatnich warunkiem, iż tracą posadę jeżeli, do roku nie wykażą się, iż nabyli obywatelstwo austriackie. Zaś prowizorycznie mianowaliśmy pp. Bujnowskiego Włodzimierza, Bielskiego Maryana, Niedzielskiego Piotra, Celestyna, Antoniego tr. im., Niedziałkowskiego Karola, Kocię, Franciszka i Ziembickiego Bolesława z tym do p. Niedziałkowskiego dodatkiem, iż traci posadę, jeżeli do roku się nie wykaże, iż nabył obywatelstwo austriackie.

Nakoniec przymuszeni byliśmy po przeprowadzonym śledztwie dyscyplinarnem cofnąć dotychczasowego adjunkta oddziału rachunkowego Jana Topolnickiego na posadę asystenta tegoż oddziału. Opróżnioną przez to cofnięcie posadę adjunkta oddziału rachunkowego nadaliśmy uchwałą z dnia 30. Czerwca 1874 dotychczasowemu asystentowi tegoż oddziału p. Maryanowi Bielskiemu, który wykazawszy się, iż złożył wymagany przez ustanowę służby kraj. egzamin z VI. klasy realnej dopełnił wszystkich warunków wymaganych tąż ustanową.

Stan sił pracujących w Wydziale krajowym.

W roku bieżącym 1874 utraciliśmy przez śmierć: Sekretarza Antoniego Paszkowskiego, adjunkta rachunkowego Edwarda Łopuszańskiego i kancelistę Władysława Gadzińskiego. Posadę adjunkta oddziału buchalterycznego nadaliśmy Władysławowi Gołębskiemu, adjunktowi oddziału kasowego, opróżnioną przez to nadanie posadę adjunkta kasowego Ludwikowi, Wawrzyńcowi dw. i. Sternalowi, zaś posadę kancelisty nadaliśmy Władysławowi Słomkowskiemu. Posadę sekretarza obsadzimy wkrótce.

Równie jak i w poprzedzających latach tak i w tym roku wstrzymaliśmy się w obec zamierzonej reorganizacji oddziału rachunkowego z obsadzeniem posady zastępcy dyrektora oddziału rachunkowego. Natomiast zaś nie mogliśmy wystarczyć siłami pomocniczymi to jest dytaryuszami budżetem nam przyzwołonymi. Sprawy szupasowe, fundusze zapomóg, nowo odebrany fundusz szkół normalnych, prowadzenie osobnego archiwum w

oddziale buchhalterycznym, pożyczka kr. z r. 1873, coraz więcej przybywające fundacye stypendyjne i dobroczynne przysparzają nam pracy, której zwykłymi siłami podobać nie możemy, a to tem mniej, ile że otworzyło się w ostatnich czasach nowe pole dla działań urzędników wytrawniejszych i doświadczeńszych. I tak byliśmy przymuszeni wysłać: Adjunkta oddziału rachunkowego Stronera do Tarnowa dla likwidacyi majątku gminnego i tamtejszej kasy oszczędności, gdzie tenże zajęty był od 3. Maja 1873 do 8. Lipca 1874, — adjunkta oddziału rachunkowego Trandę do Jasła w sprawie likwidacyi majątku gminnego. Tranda bawi tamże już od 8. Marca 1874 — adjunkta oddziału rachunkowego Sapałaczyńskiego do Drohobyczy, gdzie tenże dla oblikwidacyi majątku gminnego od 22. Kwietnia 1874 zajęty jest. I inne gminy zażądały od nas urzędników dla obrachowania ich majątku, lecz w obec zbliżającej się sesyi sejmowej a przezto wobec wzrastającej pracy nie mogliśmy ich życzeniom zadość uczynić, co żałować wypada, albowiem doświadczenie uczy, iż wysyłania podobne przyczyniają się do uregulowania funduszków gmin i urzędnicy nasi umiejąc swoją zdolnością i wprawą uzyskać zaufanie, dobroczynnie wpływają na stosunki majątkowe gmin.

Oprócz tych wysyłek musieliśmy obejść się czasowo także bez pracy adjunkta oddziału rachunkowego Żółkiewskiego, który w sprawach drogowych bawił od dnia 3. Sierpnia do 7. Września 1873 w Buczaczu, a od 13. Października do 5. Lutego 1874 w Haliczu. Adjunkt oddziału rachunkowego Semetkowski zastępował rządcę szpitalu powszechnego we Lwowie podczas jego urlopu od 2. Sierpnia do 6. Września 1873, dyetaryusz Olszewski zaś kasyera przy kasie podrzutków Kostlicha, podczas jego urlopu od 10. Sierpnia do 6. Września 1873. Nakoniec sprawa dyscyplinarna adj. oddziału rachunkowego Topolnickiego spowodowała likwidacyę kuponów pożyczki z r. 1868, przy której to czynności adjunkt Janikowski, asystent Ziembicki i dyetaryusz Stebnicki od 9. Marca do 15. Czerwca 1874 zajęci byli.

Z przyczyny więc ubytku sił i przyrostu nowych spraw przymuszeni byliśmy przyjąć dyetaryuszów a mianowicie: jednego do spraw szupaśnictwa, jednego do funduszków zapomogi, dwóch do funduszu szkół normalnych, jednego dla archiwum oddziału rachunkowego i dwóch dla pożyczki kraj. z r. 1873.

Wzmaganie się prac pociągnęło za sobą także wzmaganie się pracy w oddziale manipulacyjnym także i tutaj musieliśmy przyjąć o jednego dyurnistę więcej.

W ogóle wszelako powiększenie to liczby pracowników nie pociągnie za sobą przeznaczenia dotacyi, gdyż wydatek na ich wynagrodzenie ponoszą odnośnie fundusze, częścią zaś dostarczy pokrycia dotacya przeznaczona na zastępstwo urzędników, zaoszczędzona płaca zastępcy Dyrektora i interkalarya.

W sprawie dewinkulacji renty państwowej.

Mimo naszych nalegań nie byliśmy w stanie osiągnąć dotychczas dewinkulacji renty państwowej, ostatni nasz krok u c. k. Rządu z d. 16. Kwietnia 1874 pozostał jeszcze bez odpowiedzi.

Zasitek dla profesora Dr. Nowickiego na wydawnictwo „Zoologii obrzowej dla wyższych klas szkół średnich.“

Ponieważ w szkołach średnich dotkliwie czuć się daje brak dobrej zoologii, przeto Wydział krajowy dowiedziawszy się iż Dr. Maksymilian Nowicki profesor przy Uniwersytecie Jagiellońskim wydawać zaczął zoologię dla wyższych szkół średnich, lecz dla braku funduszków nie może w tem wydawnictwie dalej postąpić, udzielił mu uchwałą z dnia 27. Lutego 1874 l. 3.115 z funduszu dyspozycyjnego bezzwrotną subwencję w kwocie 1000 zhr. pod warunkiem aby przyspieszył wydawnictwo i obniżył cenę sklepową.

Sprawa przeniesienia gimnazjum Jasielskiego na etat państwowy.

Na posiedzeniu z dnia 22. Grudnia 1873 uchwalił Wys. Sejm wezwać c. k. Rząd, aby w drodze właściwej wyjednał przyjęcie gimnazjum Jasielskiego na etat Państwowy. Chociaż dotychczas nie doszło nas żadne w tym względzie uwiadomienie urzędowe, to przecież wiadomem nam jest z doniesienia naszego delegata w Radzie szkolnej, iż rokowania w tym względzie toczą się i najprawdopodobniej do pożądanego doprowadzą rezultatu.

W przedmiocie założenia drugiego gimnazjum we Lwowie z językiem wykładowym polskim.

Wys. Sejm uchwalać dnia 17. Stycznia 1874 przeistoczenie akademickiego gimnazjum we Lwowie na gimnazjum z wykładowym językiem ruskim we wszystkich ośmiu klasach, wezwał oraz c. k. Rząd do założenia we Lwowie drugiego gimnazjum z językiem wykładowym polskim, Najj. Pan raczył wprawdzie udzielić najłaskawiej sankcyi ustawie o wprowadzenie języka ruskiego jako wykładowego we wszystkich ośmiu klasach gimnazjum akademickiego — lecz co do założenia drugiego gimnazjum we Lwowie z językiem wykładowym polskim nie otrzymaliśmy żadnego uwiadomienia.

W sprawie reorganizacji instytutu technicznego w Krakowie.

Czy i jakie kroki c. k. Rząd na wezwanie Wys. Sejmu z dnia 17. Stycznia 1874, aby z instytutu technicznego w Krakowie utworzyć szkołę budowniczo - inżynierską, szkołę mechaniki a następnie szkoły górnictwa, poczynił, nie otrzymaliśmy żadnej wiadomości od c. k. Rządu.

Sprawy fundacyj stypendyjnych.

Z końcem Sierpnia 1873 r., z którym skończyliśmy nasze zesłoroczne sprawozdanie wynosił fundusz stypendyjny:

1. w efektach imiennej wartości wraz ze skryptami dłużnemi . . .	1,292.278 zł. 83 ct.
2. w dobrach i realnościach we- dług wartości szacunkowej	373.121 „ 35 „
3. w pretensjach należycie u- bezpieczonych	65.012 „ 68½ „
4. w gotówce, leżącej w kasie krajowej	17.622 zł. 13 ct.
5. wypożyczonej funduszowi po- życzki kraj. z r. 1873, która wszela- ko wraz z procentem dnia 1. Listo- pada 1873 zwróconą została . . .	55.850 „ 10 „
	73.480 „ 23 „
	Ogółem 1,803.893 „ 9½ „

W czasie od dnia 1. Września 1873 do końca Czerwca 1874, za któ-
ry to czas niniejsze składamy sprawozdanie, przybyło nowych fundacyj
poniżej wymienionych dziewięć, które po części już w życie weszły.
Z tych dziewięciu fundacyj jedna to jest fundacya Langenhofenowej nie
da się jeszcze licznie określić, reszta, to jest ośm fundacyj zawiera na-
stępujący majątek:

1. Dobra Waręż miasto, Waręż wieś i Horodyszcze wraz z rucho-
mym majątkiem jeszcze nieokreślonym.
2. W efektach 62.273 zł. 10 ct. a. w.
3. W gotówce 6.800 złr.

W tymże samym czasie nadano czy to przez Wydział kr. czy przez
osoby do tego uprawnione z fundacyi w zarządzie Wydziału krajowego
zostających:

1. nowych stypendyów 103 z roczną kwotą 15.128 zł. 20 ct.
2. przez podwyższenie stypendyów 26 z roczną kwotą 5.430 złr.

Fundacye nowe.

Fundacya imienia Najj.
Pana Cesarza i Króla
Franciszka Józefa I.

Ażeby uczcić 25letnią rocznicę panowania Najjaśniejszego Pana
przypadającą na dniu 2. Grudnia 1873 uchwalił Wydział krajowy na po-
siedzeniu z dnia 11. Paździer. 1873 utworzyć ze składek w całym kraju
zebrać się mających, fundacyę krajową z przeznaczeniem dla żądnych
wiedzy a odznaczających się zacnością charakteru młodzieńców (bez
względu na narodowość i wyznanie) celem wysłania ich do najcelniejszych
zakładów naukowych za granicę do wyższego wykształcenia się w obra-
nych zawodach specjalnych, skoro się do tego przysposobią studyami
odbytymi na wszechnicy, akademii technicznej lub akademii sztuk pię-
knych (dziś jeszcze szkole sztuk pięknych) w kraju. Postanowił oraz
Wydział kraj. prosić Najj. Pana o pozwolenie nadania tej fundacyi Swo-
jego Najdostojniejszego Imienia i o najlaskawsze przyjęcie Imieniem wła-
snem i Najdostojniejszych następców na tronie prawo rozdawnictwa na
propozycyę Wydziału kraj.

Dnia 13. Paźdz. 1873 wydał Wydział kraj. odezwę do wszystkich
mieszkańców kraju z wezwaniem do składania datków na tę fundacyę
i udał się równocześnie z prośbą o poparcie swoich usiłowań do J. E. P.

Namiestnika hr. Gołuchowskiego i do wszystkich urzędów i sądów, do Przewielebnego Duchowieństwa jak niemniej do zarządów autonomicznych.

Wzniosły cel, znana ofiarność mieszkańców naszego kraju, którzy mimo klęsk elementarnych i epidemii cholerycznej nie szczędzili grosza na poparcie usiłowań dobro ogólne na oku mających, szczerze i życzliwie poparcie ze strony c. k. Rządu, urzędów, sądów, Przewielebnego Duchowieństwa i Zarządów autonomicznych sprawiły, iż już 25. Listopada 1873 zatem po upływie czterech tygodni licząc od udzielenia wezwań, Wydział kraj. widział fundacyę zabezpieczoną, mógł przystąpić do spisania aktu fundacyjnego, nadać tej fundacyi stosownie na najlaskawsze zezwolenie Najj. Pana Jego Najdostojniejsze Imię, zapisać prawo rozdawnictwa jako prawo Najjaśniejszemu Panu i Jego Najdostojniejszym następcom na tronie na propozycyę Wydziału kraj. służące i wstawić do aktu fundacyjnego jako kapitał zakładowy w kwocie 36.000 złr. w 6% obligacyach pożyczki kraj. z r. 1873. Akt ten fundacyjny przez c. k. Rząd zatwierdzony wręczony został Najj. Panu na d. 2. Grudnia 1873 przez deputacyę gratulacyjną ze strony Wys. Sejmu do Tronu wysłaną. Tymczasem datki wpływały nieprzerwanie dalej, Wydział kraj. umieszczał je bezzwłocznie na procent i tym sposobem doszliśmy do tego świetnego rezultatu, iż fundacya ta posiadała z dniem 30. Czerwca 1874 majątku 50.000 złr. w 6% obligacyach pożyczki kraj. z r. 1874 i kwotę 1073 zł. 60 ct. w gotówce umieszczoną na procent.

Znakomity ten rezultat postawił Wydział krajowy w możność rozpisania dnia 15. Czerwca 1874 l. 11.221 konkursu na trzy stypendya każde po 1000 złr. Skoro termin konkursu upłynie załatwioną zostanie propozycja i przedłożoną Najj. Panu do wyboru.

Fundacya Stanisława
Borszy Drzewnickiego.

Testamentem ddtto Kreuznach 24. Lipca 1873 zapisała Konstancya z Łomnickich Drzewnicka, właścicielka dóbr Wareż miasto Wareż wieś i Horodyszcze w powiecie Sokalskim położonych, cały swój majątek na wypadek, jeżeliby syn jej Stanisław nie dożył 24. roku życia swego i po najdłuższem życiu męża Karola Łomnickiego, na fundusz stypendyjny pod nazwą fundacyi Stanisława Borszy Drzewnickiego dla ubogich dziewcząt polskich pochodzenia szlacheckiego kształcących się w zakładach publicznych lub klasztorach. Prawo zarządu i rozdawnictwa tej fundacyi powierzyła fundatorka Wydziałowi kraj.

Ponieważ przez ten zapis naruszoną została legityma małoletniego jej syna Stanisława, więc c. k. Sąd kraj. Lwowski jako Władza nadopiekuńcza rzezonego małoletniego wdrożył rokowania w celu doprowadzenia do skutku ugody, które to rokowania są jeszcze w toku.

Fundacya księdza Pito-
nia Jana.

Zmarły w Dąbrowie dnia 6. Sierpnia 1873 ksiądz Jan Pitoń przeznaczył testamentem z dnia 6. Sierpnia 1873 na fundacyę stypendyjną

kwotę 2000 złr. W celu zrealizowania tej fundacji udaliśmy się pismem z dnia 13. Lutego 1874 l. 16.664 do c. k. Namiestnictwa, które z dnia 18. Lipca 1874 l. 30.268 odpowiedziało, iż Prokuratora skarbu poczyniła kroki w celu zabezpieczenia tej fundacji.

Fundacja Imienia Arcyksiężniczki Gizeli.

Cheąc uczcić i pamięci potomności zachować rocznicę zaślubin Najdostojniejszej Arcyksiężniczki Gizeli z jego król. Wysokością księciem Leopoldem Bawarskim złożył p. Władysław, Feliks, Wojciech, Krzysztof, 4 imion Wolański, właściciel dóbr Rzepińce, Pomorce i Kremidowa 3000 złr. w 5% listach zastawnych gal. towarzystwa kredytowego ziemskiego z przeznaczeniem udzielenia z dochodów tej sumy rocznie zawsze na d. 20. Kwietnia stypendyum o 150 złr. jednemu ubogiemu uczniowi akademii technicznej a w razie jej zwinienia dla takiegoż ucznia innego instytutu technicznego w kraju.

Fundacja ta została już aktywowaną i w dniu 20. Kwietnia 1874 pierwsze z niej stypendyum wypłacono.

Fundacja Agaty Langenhofenowej.

Zmarła dnia 18. Stycznia 1873 w Złoczowie Agata Langenhoffen zapisała testamentem ustnem z dnia 17. Stycznia 1873 swój majątek, do którego należeć mają także prawa do pewnej sukcesyi w Indyach córkom z nazwiska i pobytu niewiadomym podpułkownika Recla z tem dołożeniem, że jeżeliby żadna z tych sukcesorek i ich spadkobiercy nie żyli, z majątku jej ma być utworzoną fundacja dla ubogiej uczącej się młodzieży Złoczowskiej. Zrealizowanie tej fundacji jest obecnie w toku a mianowicie pertraktuje się spadek po fundatorce w c. k. sądzie obwodowym w Złoczowie.

Emila Torosiewicza zapis stypendyjny.

P. Emil Torosiewicz poseł na Sejm kraj. i właściciel dóbr przeznaczył sumę 5000 złr. w 5% listach zastawnych gal. Tow. kredytowego ziemskiego na fundację pod nazwą: „Emila Torosiewicza zapis stypendyjny“ w życie wprowadzić się mającą. Dochody z tego kapitału winne być obracane na dwa stypendya po 125 złr. rocznie dla młodzieńców uczęszczających publicznie do szkół średnich lub wyższych w kraju istniejących, narodowości polskiej obrządku rzymsko-katolickiego, ormiańskokatolickiego lub grecko-katolickiego unickiego. Zarząd przyznany Wydziałowi kraj. a rozdawnictwo zastrzeżone zostało fundatorowi, jego męskiemu potomstwu, w braku tegoż p. Mikołajowi Torosiewiczowi i jego męskiemu potomstwu, a po wygaśnięciu tegoż Wydziałowi krajowemu.

Akt fundacyjny wystawiony przez fundatora znajduje się obecnie w c. k. Namiestnictwie do zatwierdzenia.

Fundacya ś. p. Honoraty Tchorznickiej.

Dnia 17. Lutego 1874 złożył p. Konstanty Tchorznicki właściciel dóbr i Dyrektor gal. Tow. kredytowego ziemskiego w sumie 2000 zł. w. a. w 5% listach zastawnych gal. Tow. ziemskiego i przedłożył akt fundacyjny, który otrzymał zatwierdzenie c. k. Namiestnictwa, wskutek czego fundacya została wprowadzoną w życie. Główne jej postanowienia są: Czyste stałe dochody tej fundacyi przeznaczone są na wychowanie jednego biednego dziewczęcia wyznania chrześcijańskiego, Zarząd przyznany Wydziałowi krajowemu, prawo rozdawnictwa zaś małżonce fundatora p. Emilii Tchorznickiej z domu Polikarpoff, następnie synowi Aleksandrowi, córce Maryi a po wymarciu wszystkich tych osób, Wydziałowi krajowemu.

Fundacya ś. p. Sabiny Korzelińskiej.

Testamentem ddto Bereźnica Królewska 1. Września 1873 zapisała ś. p. Sabina Korzelińska, właścicielka dóbr, swojemu małżonkowi p. Sewerynowi Korzelińskiemu roczną rentą w sumie 1200 złr. przeznaczając na ubezpieczenie tej renty procent od kapitałów ulokowanych za jej życia u pp. Stanisława Pawlikowskiego i Aloizego Śliwińskiego — postanowiła wszelako, iż renta ta przez pierwsze 4 lata ma być składaną, przez procent pomnożoną a tym sposobem uzyskany kapitał ma służyć jako fundusz żelazny fundacyi dla młodzieńców szlacheckich w gimnazyach kształcących się i dla panien szlacheckiego pochodzenia, uczęszczających do zakładów publicznych naukowych w kraju. W celu zrealizowania tej fundacyi udaliśmy się do c. k. Rządu a równocześnie do p. Seweryna Korzelińskiego z wezwaniem do regularnego uiszczania procentu i do oznajmienia w jakich terminach dłużnicy powyższe procenta uiszczać obowiązani są.

Zarząd tej fundacyi przysłuża Wydziałowi kraj. prawo rozdawnictwa zaś p. Sewerynowi Korzelińskiemu i innym krewnym fundatorki w testamencie wyznaczonym.

Fundacya księdza Chełmeckiego Jana.

Ks. Jan Chełmecki przeznaczył sześć akcyj kolei węgierskiej północno-wschodniej każda na 200 złr. na fundacyę dla uczącej się młodzieży. List fundacyjny przesłany został c. k. Namiestnictwu do zatwierdzenia. Zarząd poruczony Wydziałowi kraj. prawo rozdawnictwa zaś Dyrektorowi c. k. gimnazjum u św. Anny w Krakowie p. Stawarskiemu a następnie innym osobom, których szereg w liście fundacyjnym wyznaczony.

Fundusz szkół ludowych z r. 1872.

Aby przyjść w pomoc w kraju naszym stosunkowo bardzo nielicznym i w przeważnej części niedostatecznie uposażonym szkołom ludowym, zawiązał się z początkiem roku 1872 komitet z obywateli, którego zadaniem było zbierać na powyższy cel składki w kraju przez cały rok 1872.

W skład tego komitetu weszli: Włodzimierz hr. Dzieduszycki, Piotr Gross, Aleksander Jasiński, Dr. Maurycy Kabat, Kornel Krzeczunowicz, Bernard Loewenstein, Alfred Młocki, Oktaw Pietruski, Adam książę Sapieha, Ludwik Skrzyński, Seweryn Smarzewski, Feliks Strzelecki, ks. Dalmacy Ufryjewicz, Karol Wild, ks. Feliks Zabłocki i Dr. Florian Ziemiałkowsk. Komitet ten zorganizował w całym kraju liczne podkomitety i zamianował delegatów, a owocem wspólnej pracy było iż do dnia 29. Sierpnia 1873, w którym zbieranie składek zamknięto, zebrano w kapitale sumę 70.881 złr., którą tymczasowo umieszczono w gal. kasie oszczędności. Następnie przystąpiono do ułożenia aktu fundacyjnego, który dnia 8. Lutego 1874 przez członków komitetu podpisany, a dnia 3. Maja 1874 r. l. 17.317 przez c. k. Namiestnictwo zatwierdzonym został.

Według tego aktu fundacyjnego :

1. Składa się majątek zarodowy ze sumy 73.290 złr. 11 ct. w książeczkach gal. kasy oszczędności i z jednego kwitu użytkowania kolei żelaznej Karola Ludwika.

2. Zarząd tej fundacji poruczony został Wydziałowi kraj. z upoważnieniem do zarządzenia korzystniejszej niż dotychczas fruktyfikacji czy to przez zakupno efektów dających publiczne bezpieczeństwo czyli też w obligacjach krajowych.

3. Czyste stałe dochody tej fundacji służyć mają na udzielanie bezpowrotnych zasiłków dla tych gmin, które zobowiążą się wybudować u siebie lub przeistoczyć według instrukcyj i planów kraj. Rady szkolnej budynek dla umieszczenia szkoły pospolitej, a przytem wykażą, że o własnych siłach tej budowy dokonać nie są w stanie.

4. Na propozycję Rad szkolnych i okręgowych i kraj. Rady szkolnej udzielać będzie tych zasiłków, które wszelako dla jednej gminy więcej jak 400 złr. wynosić nie mogą, Wydział kraj., który obowiązany będzie corocznie z zarządu swego zdać sprawę publiczności.

Zaraz po zatwierdzeniu tego aktu fundacyjnego, zajął się Wydział kraj. odebraniem kapitału fundacyjnego z gal. kasy oszczędności i korzystniejszą fruktyfikacją, a mianowicie w ślad za powyższym punktem 2. zakupił za zrealizowane książeczki gal. kasy oszczędności obligacje pożyczki kraj. z r. 1873 w nominalnej wartości 85.600 złr. z rocznym dochodem 5.136 złr. Jak zwykle każda inna tak, i ta dobroczynna fundacja nie będzie mogła tak rychło wejść w życie, albowiem należytość rządowa wynosząca 10. procent kapitału musi być przedewszystkiem uiszczoną, co pochłonie blisko dwuletni dochód.

Pogląd na czynności
Rady szkolnej kraj.

Czynności Rady szkolnej krajowej pomnożyły się znacznie w roku bieżącym. Powodem tego jest bezustanne powstawanie nowych zakładów naukowych, a w szczególności reorganizacja szkół ludowych na mocy ustaw krajowych z dnia 2. Maja 1873.

Liczba szkół realnych pomnożyła się o nową szkołę tej kategorii

w Stanisławowie. Wydatki na nią ponosić będzie skarb państwa, nauka zaś rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego 1874/5.

W zakresie gimnazyów zaszła pod względem administracyjnym tylko ta zmiana, iż zawarto umowę z miastem Drohobyczem, mocą której gimnazjum tamtejsze przejść ma w całości na etat państwa, gmina zaś przyczynić się będzie już tylko pewną kwotą ryczałtową do utrzymania tegoż.

Zabiegi, czynione względem utworzenia drugiej szkoły realnej we Lwowie, pozostają jak dotąd bez skutku.

Dla kilku szkół średnich powstać mają niebawem nowe, odpowiednie niż dotąd budynki szkolne, a mianowicie na gimnazjum i szkołę realną we Lwowie, w Jarosławiu i w Jaśle. Budowy gmachów na gimnazya w Wadowicach i w Kołomyi są właśnie w toku, znaczne zaś rozszerzenie budynku gimnazyalnego w Rzeszowie zostało już z funduszków państwa dokonane.

Liczbę nauczycieli egzaminowanych, których brak podnosiliśmy w sprawozdaniu zeszłorocznem, starała się Rada szkolna pomnożyć już to wydaniem rozporządzeń, ograniczających czas aplikacji suplentów i nakładających na nauczycieli obowiązek uzupełnienia egzaminów na całą szkołę średnią, już to ułatwieniem im tej pracy przez zmniejszenie liczby godzin naukowych, przez przenoszenie do miast uniwersyteckich i t. p.

Na szybsze kwalifikowanie się nauczycieli wpłynąć powinno również ustanowienie komisyj dla szkół realnych we Lwowie, które na kilkakrotne upominanie się Rady szkolnej przyszło w b. r. do skutku.

Pomiędzy przedmiotami nauki w szkołach średnich, zwróciła Rada szkolna baczniejszą uwagę na język niemiecki, geografję i historję. Zmiany w tej mierze zaprowadzone tyczą się już to metody nauczania, już to (jak w geografji) pożytecznego rozszerzenia samego przedmiotu.

Zyskano też dla nauki geografji i statystyki książkę, napisaną przez Dr. J. Szaraniewicza. Książkę tę zamierza Rada szkolna wydać niebawem na koszt funduszu naukowego. Dano również impuls do opracowania zoologii dla klas wyższych szkół średnich, którą wydaje właśnie znany chlubnie w świecie naukowym Dr. Maksymilian Nowicki.

Chcąc postarać się dla gimnazyów o nauczycieli jak najlepiej do nauczania języka niemieckiego, przysposobionych przedstawiła Rada szkolna c. k. Ministerstwu wnioski, ażeby, podobnie jak w szkołach realnych, uznało język niemiecki i polski, tudzież język niemiecki i drugi inny (jak n. p. język łaciński lub historję) za grupy egzaminowe, kwalifikujące do gimnazyów. Wniosek ten atoli, również jak prośba o pomnożenie etatu nauczycieli w liczniejszych szkołach średnich nie doczekały się dotąd załatwienia, którego Rada szkolna z upragnieniem oczekuje.

Stan nauki w szkołach średnich polepsza się widocznie. Wpływa na to z jednej strony baczność, zwrócona na egzamina wstępne zapisującej się do szkół średnich młodzieży i przestrzeganie, iżby się należytem

przygotowaniem wykazali, z drugiej zaś strony częstsze lustracje zakładów naukowych, a skutkiem tego ściślejsze wykonywanie planu naukowego.

Zwracano też więcej uwagi na pomnożenie przyborów naukowych, i wydano szczegółową instrukcję jak mają być urządzone gabinety fizykalne szkół średnich. Wykład przedmiotów nadobowiązkowych został jednostajnie uregulowany, przeznaczono też pewne kwoty na wynagrodzenia za udzielanie nauki stenografii. Nauka gimnastyki jest już prawie przy wszystkich szkołach średnich zaprowadzoną, a więcej niż kiedyindziej łożono w roku bież. na sprawienie i uzupełnienie potrzebnych do niej przyrządów.

Szkoły ludowe są obecnie w toku zupełnego przeobrażenia. Praca nad reorganizacją w myśl ustaw z d. 3. Maja 1873, aczkolwiek połączona z rozlicznymi trudnościami, postępuje szybko. W chwili, gdy to piszemy, jest już przeszło 800 szkół tak opracowanych, iż przemiana ich na etatowe będzie mogła już nastąpić z początkiem zbliżającego się roku szkolnego. Rezultat ten znakomity zawdzięczamy niezmiernie pracowitej pracy c. k. Rady Namiestnictwa p. Walerego Bodakowskiego i Rady szkolnego p. Juliusza Starkla, którzy wraz z dotyczącym inspektorem szkolnym stanowią komitet do tej pracy wysadzony.

Zaporę pewną w zupełnej regulacji stosunków szkolnych, stanowi niemożność przeprowadzenia ustawy z dnia 25. Czerwca 1873. Ustawa ta, dzieląca kraj na nowe okręgi szkolne i pomnażająca ich liczbę o 15, wymaga również pomnożenia liczby inspektorów szkolnych okręgowych i ustalenia tej gałęzi służby publicznej. Rada szkolna przedstawiła też była p. Ministrowi wyznań i oświecenia odpowiedni projekt; gdy jednak otrzymała odpowiedź, że Ministerium sprawę płac i stanowiska inspektorów będzie mogło załatwić jedynie za współdziałaniem Rady państwa, musiała przeprowadzenie ustawy z d. 25. Czerwca 1873 odroczyć do chwili, w której to nastąpi.

Dążąc do ulepszenia wewnętrznej organizacji szkoły, nie spuszczała również z oka stosowniejszego urządzenia przybytków szkolnych. Że zaś gminy w przeważnej części nie są w stanie sprostać wszystkim w tej mierze wymaganiom, stało się jednym z najważniejszych zadań Rady szkolnej udzielać im pomocy do przekształcenia istniejących, lub wystawiania nowych budynków szkolnych. W szczególności udzielono z funduszków, następujące subwencje:

Gminie Czortków 2341 złr. a. w.; gminom: Lisko Sokal, Żydaczów, Rudki, Obertyn, Jaworów i Janów po 2000 złr. a. w.; gminom: Kołomyja, Skała, Żółkiew, Jaryczów, Cieszanów, Łańcut, Krosno, Tarnów, Mielec i Zabno po 1000 zł. w. a.; gminom Wola Wadowska i Kamień po 700 zł. w. a.; gminom: Wola Justowska, Wampierzów. Brzezine, Podmojsce, Breń Osuchowski, Oleszyce, Bohorodczany, Zborów, Chorostków, Stojanów. Dą-

browa, Kozy, Przegonia duchowna i Strusów po 500 złr. w. a.; gminom: Czernichów ruski, Chodaczków, Dzieduszyce wielkie, Kobyłowlaki, Tymbark i Muchacz po 400 złr. w. a.; gminom: Zdarzec, Wadowice dolne, Bulowice, Bieńkówka, Jachówka, Cisów, Librantowa, Jeżowe, Słupki, Sokółów, Hodynie, Bosyry, Wietlin, Józefówka, Nastasów, Kałachanówka i Krzyweńkie po 300 złr. w. a.; gminie: Staresioło, Złotkowice, Miżyniec, Nienadowa, Machliniec. Dzieduszyce małe, Szlacheńce, Hermanów, Jaślany, Hleszczawa i Zahutyn po 200 zł. w. a.. nareszcie znacznej jeszcze liczbie gmin w kwotach mniejszych po 150, 100 zł. w. a.

Pomnażanie przyberów do nauki po szkołach było także przedmiotem starań Rady szkolnej krajowej. Zaopatrzone już niemal wszystkie szkoły w tablice ścienne, wyobrażające miary i wagi dziesiętne; rozesłano znaczną liczbę tablic do nauk przyrodniczych i gospodarstwa wiejskiego, tudzież pięknych map Galicyi, państwa Austryackiego i planiglobów.

Dla bibliotek szkolnych miejscowych i okręgowych wydano szczegółowe instrukcje i przesłano 18 bibliotekom okręgowym na prowincyi znaczne zbiory pożytecznych dzieł.

Nad poprawą i uzupełnieniem książek dla szkół pospolitych pracuje bezustannie utworzona w tym celu komisya. Plany kilku książek dla szkół wydziałowych zostały już szczegółowo ułożone; nad niektórymi z książek pracują już powołani do napisania ich autorowie. Poprawne książki do czytania dla trzech klas pospolitych, tudzież książka i skazówki metodyczne z nauki rachunków, z uwzględnieniem nowych miar i wag, są już pod prasą. Spowodowano nakoniec dokładne rozpatrzenie i poprawę książek, przeznaczonych do nauki religii, wskutek czego jest nadzieja, że i te książki w najbliższem wydaniu okażą się odpowiedniejszemi.

W Seminarjach nauczycielskich zaszły niektóre zmiany na korzyść.

Przedewszystkiem zamianowało c. k. Ministerjum stale prowizorycznych dotąd nauczycieli i dyrektorów Seminarjów nauczycielskich, czem dano już podstawę do trwalszej organizacyi tych zakładów. Seminarjum Nowo Sąddeckie, w którym nie można było osiągnąć większej frekwencyi, przenosi się z początkiem nadchodzącego roku szkolnego do Tarnowa, gdzie większy ruch i liczniejsza ludność pozwalają spodziewać się liczniejszej także frekwencyi. W seminarjach męskich i żeńskich we Lwowie i Krakowie tudzież w Seminarjach Tarnopolskiem i Stanisławowskiem utworzone będą czwarte klasy w szkołkach, przeznaczonych do ćwiczeń praktycznych, co dozwoli wszechstronniej niż dotąd zaprawiać kandydatów do praktycznego nauczania.

W skutek interpelacyj, uczynionych na zeszłorocznej sesyi wysokiego Sejmu, zwrócono baczną uwagę na stan nauki języka ruskiego w seminarjach Lwowskich i wschodniogalicyskich, i przekonano się, że wszyscy bez wyjątku uczniowie tych seminarjów władają zarówno dobrze językiem ruskim jak polskim i są do nauczania w języku ruskim zupełnie

usposobieni, oraz że nawet w seminaryum żeńskim we Lwowie czynią kandydatki stosunkowo znaczne postępy w języku ruskim.

Liczba nauczycieli kwalifikowanych, jużto abiturjentów Seminaryów, jużto nauczycieli praktycznych, którzy zdają egzamina kwalifikacyjne wedle nowszych wymagań, wzrasta dość znacznie, aczkolwiek nie w tym stopniu, jakby tego wymagały pomnażające się z każdym dniem szkoły.

Aby wpłynąć na dalsze kształcenie się nauczycieli i pomnażać wiedzę ich stosownie do wymagań dzisiejszych, urządziła Rada szkolna i w roku bieżącym przy wszystkich Seminaryach (z wyjątkiem Nowego Sącza) kursy wakacyjne, na których przez przeciąg 4 do 5 tygodni podaje się zgromadzonym nauczycielom najważniejsze skazówki metodyczne, tudzież najniezbędniejsze wiadomości z zakresu nauk przyrodzonych i t. p.

Upowszechniające się coraz bardziej w innych prowincjach monarchii ogródki dziecięce systemu Froebła, i potrzeba obznajomienia nauczycieli z tym sposobem wychowania dzieci, które jeszcze wieku szkolnego nie dosięgły, spowodowało Radę szkolną krajową, iż na koszt skarbu państwa wysłała cztery kwalifikowane nauczycielki do renomowanego w tej mierze zakładu Dr. Hoerfartera w Kufsstein.

Zakład ten, łączący w sobie naukę teoretyczną w zakresie seminaryczkim obok rozległej praktyki w urządzonym wzorowo ogródku Froebrowskim, powinienby wzbogacić wiedzę wysłanych tam kandydatek o tyle, iż powróciwszy będą mogły z łatwością praktykę zabaw i prac ogródka Froebrowskiego w szerszych kołach upowszechnić.

O stanie nauki w szkołach ludowych podają inspektorowie okręgowi coraz bardziej pocieszające wiadomości. **Szczególniej** szkoły Wydziałowe jak n. p. Sokalska i Wielicka, rokują piękny rozwój. i słuszną przywiązywać można do nich nadzieję, że oddadzą krajowi niemałą przysługę, skoro tylko zakres nauk należycie się w nich utrwali, gdy wreszcie ludność w nich zasmakuje, przyszedłszy do tego przekonania, że tylko wtedy zawitać może istotny dobrobyt do miast i miasteczek naszych, gdy rzemiosła, drobny przemysł i handel oprą się na owym zasobie wiedzy, jaką daje zamknięta w sobie szkoła wydziałowa.

Okręgowe konferencje nauczycieli odbywają się coraz regularniej i z coraz większym pożytkiem. Rozbierane na nich kwestje dydaktyczno-pedagogiczne podniecają coraz więcej chęć dalszego kształcenia się u nauczycieli i budzą pożądaną między nimi emulację.

Zebrana we Lwowie przy końcu Lipca krajowa konferencja nauczycieli okazała również, że w rządzie dotychczasowych nauczycieli i inspektorów wyrobiła się już znaczna liczba wytrawnych pedagogów, którym nie są obce najnowsze zdobycze w dziedzinie dydaktyki i pedagogii, i których fachowe opinie, zawarte w szeregu uchwał, zapadłych na konferencji krajowej, stanowią dla władz szkolnych cenny materiał do wydawania rozporządzeń w sprawach, których się tyczą.

Winniśmy nakoniec zauważyć, że skład Rady szkolnej krajowej zmienił się w roku bieżącym w skutek odmiennego wyboru Rady miasta Krakowa. Na miejsce dawniejszego delegata krakowskiego, ks. Dr. E. Janoty, wszedł Dr. Z. Węclewski, profesor filologii klasycznej przy c. k. Uniwersytecie Lwowskim.

Fundusz szkolny krajowy.

Stósownie do art. 32 ustawy szkolnej z dnia 2. Maja 1873 przeszły fundusze normalne galicyjski i krakowski z dniem 1. Stycznia r. b. w zarząd Wydziału krajowego i stanowią obecnie jednolity fundusz szkolny krajowy.

Protokół spisany na dniu 8. i 20. Listopada r. z. przy odbieraniu rzeczonych funduszów, wymienia następujące składowe części zarodowego majątku tychże :

1. W efektach fund. norm. gal. nominalnie	297265 zł. 48 ct.
2. W efektach fund. norm. krakowskiego nominalnie	10614 „ 73 „
3. W kapitałach ulokowanych na odsetki we funduszu galic.	1234 „ 6½ „
4. W kapitałach, ulokowanych na odsetki w funduszu Krak.	22628 „ 24½ „
5. Realności fund. norm. galicyjskiego, oszacowane na	56441 „ 99½ „
6. Realność ad St. Mariam w Krakowie oszacowana na	7000 „ — „

Oprócz tego dodatki od różnych stron obowiązanych i ze skarbu państwa wynoszące rocznie :

7. dla fund. norm. galic.	32384 zł. — ct.
8. dla fund. norm. Krak.	25341 „ — „

Później, a mianowicie odezwą Rady szkolnej krajowej z d. 24 Grudnia r. z., oddano nareszcie Wydziałowi jako własność funduszu normalnego galic. budynek pod l. 236 w Sanoku, w którym umieszczona jest tamtejsza szkoła czteroklasowa.

Kwotę przychodu obu tych funduszów preliminowano w roku ubiegłym na 82403 zł. w. a; jaki jest przychód obecnie spodziewany okazuje szczegółowy preliminarz funduszu szkolnego krajowego, który wraz z preliminarzem funduszu krajowego wys. Izbie przedkładamy.

Do uchwały wys. Sejmu z dnia 12. Stycznia r. b., którą polecono Wydziałowi krajowemu, ażeby się zajął korzystną fruktyfikacją funduszy normalnych tudzież windykacją takich, któreby do funduszu szkol-

nego należały, nie mogliśmy się dotychczas zastosować, gdyż mimo odezw naszych z dnia 2. Lutego l. 1844, z d. 22. Marca l. 4518 i z d. 15. Czerwca l. 10091 nie otrzymaliśmy jeszcze do tej pory aktów odnoszących się do majątku zarodowego i innych dochodów funduszu szkolnego, a które jedynie stanowią mogą podstawę do wykonania wywymienionej uchwały.

Sprawa drugiej szkoły
realnej we Lwowie.

W ciągu ubiegłej sesji postawili posłowie Sawczyński i inni wniosek następującej treści: Wzywa się c. k. Rząd, aby poczynił stosowne kroki celem utworzenia osobnej drugiej szkoły realnej we Lwowie.

Wniosek ten odesłany do komisji edukacyjnej doczekał się tamże opracowania, lecz nie już załatwienia w W. Sejmie.

Allegat B₂

Podniósł go na nowo Wydział kraj. i w piśmie z dnia 24. Marca 1874 l. 4149 do c. k. Ministerstwa wyznań i oświecenia wystosowanym B₂ upomniał się gorąco o drugą szkołę realną we Lwowie. Udał się równocześnie Wydział kraj. o poparcie do kraj. Rady szkolnej na ręce jego prezesa, nakoniec i Referent spraw szkolnych w Wydziale kraj. przedstawił osobiście Jego Ekscelencyi Panu Ministrowi konieczność tej szkoły. Dotychczas wszystkie te kroki nie odniosły żadnego skutku.

Fundacya Stanisława
hr. Skarbka.

Sprawa fundacyi Stanisława hr. Skarbka i otworzenia zakładu dla ubogich i sierot w Drohowyżu rozwija się pomyślnie w kierunku życzeń, zawartych w uwagach do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. grudnia 1872. roku. W skutek zarządzeń Wydziału krajowego i Rady administracyjnej rzeczony fundacyi, jest właśnie w toku zinwentowanie i oszacowanie dóbr fundacyjnych, a to na podstawach, przyjętych ostatecznie, na wniosek Rady administracyjnej przez Wydział krajowy i zatwierdzonych uchwałą tegoż z dnia 18. Czerwca b. r. (l. W. 11480). Wedle tych zasad, wyprowadzać się będzie wartość majątku jako przecięcie z trojkiego oszacowania, t. j. po pierwsze z wartości gruntów i lasów (nie uwzględniając podatku od nich opłacanego) tudzież z wartości propinacyi, uzyskanej z pomnożenia dochodu takowej przez 10; powtóre z kwoty rzeczywistych dochodów czystych z dóbr w ostatnich latach dziesięciu (t. j. przy gruntach i propinacyi z dochodów dzierżawnych, przy lasach zaś na podstawie rocznego przyrostu drzewa, po potrąceniu wydatków rzeczywistych), a to kapitalizując dochody te na podstawie 5 od sta; po trzecie nareszcie wedle podatków bez dodatków mianowicie podatków gruntowego, domowego i dochodowego, mnożąc takowe przez sto. Opisanie i oszacowanie dóbr Ostalówice na powyższych podstawach jest już dokonane, szacowaniem zaś dalszém zajmuje się właśnie dyrektor dóbr i Rada administracyjna.

Czyste dochody fundacyi są już obecnie większe w porównaniu z dochodami z pięciolecia od roku 1867. do 1872., któreśmy w zeszłorocznym sprawozdaniu zestawili, a których kwota wynosiła w przecięciu 52736 złr. a. w. rocznie.

I tak wedle wynikłości rachunkowych wynosiły w roku 1872.

	dochody	264.203	złr.	37	ct.
	wydatki	222.339	"	63 ¹ / ₂	"
	zwyżka czynna	41.863	złr.	73 ¹ / ₂	"
w roku 1873.	dochody	287.508	złr.	21 ¹ / ₂	ct.
	wydatki	217.672	"	11 ¹ / ₂	"
	zwyżka czynna	60.836	złr.	1	ct.

Wedle preliminarza zaś na rok bieżący	dochody	251.815	złr.	96	ct.
	wydatki	170.668	"	84	"
	zwyżka czynna	81.147	złr.	12	ct.

Przecięcie zatem z ostatnich lat trzech przenosi już o 8546 złr. a. w. wywymienioną kwotę, wypadającą z przecięcia lat pięciu po rok 1872. Ziszczają się zatem oczekiwania Rady administracyjnej, któreśmy wyrazili w ostatnim sprawozdaniu naszym; dochody fundacyi powiększają się z każdym rokiem i dają tem samem coraz stalszą podstawę dla otworzyć się mającego zakładu.

Budowa gmachu zakładowego, na którą w roku 1872. 33.262 złr. 31 ct. a. w. w roku zaś ubiegłym 40.789 złr. 89 ct. a. w. wydano, jest już obecnie w takim stanie, iż zdaje się nie ulegać najmniejszej wątpliwości, że w połowie roku przyszłego będzie mógł gmach być oddanym na użytek Zakładu.

Ku otwarciu zakładu zmierzają też i inne prace Rady administracyjnej. Dla najważniejszej czynności, t. j. dla ułożenia statutu organizacyjnego, któryby, opierając się na statucie fundacyjnym i statucie przez ś. p. fundatora spisany, podał i rozwinął szczegółowo całe urządzenie instytutu ubogich i sierot, powołała była Rada administracyjna specjalną ankietę, w której skład weszli pp. Dr. Euzebiusz Czerkawski, Dr. Julian Czerkawski, Stanisław Olszewski, Antoni Ressig, Zygmunt Sawczyński i Juliusz Starkel i za współudziałem dyrektora dóbr fundacyjnych p. Kornela Kövessa, ułożyli szczegółowy projekt statutu organizacyjnego dla Drohowyżkiego zakładu.

Projekt ów jest obecnie przedmiotem rozpraw w Radzie administracyjnej i będzie niebawem Wydziałowi krajowemu przedłożony.

Można mieć zatem uzasadnioną nadzieję, iż otwarcie Instytutu nie powinnyby przekroczyć wskazanego w zeszłorocznym sprawozdaniu, t. j. początku jesieni 1875. roku.

W sprawie drogi Wełdzirskiej.

Droga Wełdzirska należy do tych dróg, które Wysoki Sejm zawsze szczególną otaczał opieką. Hojnie udzielane subwencje dozwoliły Wydziałowi powiatowemu Dolińskiemu wybudować w przeciągu siedmiu lat 6¹/₂ mil drogi za stosunkowo bardzo niską sumę 82.454 złr.

Budowa całej drogi z Doliny do Wyszkowa nie została jeszcze ukończoną, albowiem na ostatnich dwóch ćwierciach przy granicy Węgierskiej brakuje pokładu kamiennego i odpowiednich mostów.

Jakkolwiek usiłowania Wydziału powiatowego Dolińskiego w wykonaniu budowy drogi Wełdzirskiej na wszelkie zasługują uznanie i kapitał włożony uważać należy za korzystnie użyty: już przeciętny koszt budowy mili drogi wynoszący zaledwie 12.700 złr. wskazuje niepodobieństwo takiego wykonania budowy, któreby odpowiadało ściśle wymaganiom technicznym przyjętym przy budowie dróg pierwszego rzędu. Gdy się przytem zważy, że zbudowane części tej drogi od czasu ich wykończenia zupełnie utrzymywane nie były i bez żadnego bezpośredniego nadzoru pozostawały, dziwić się nie można, że droga ta znajduje się dziś w stanie zaniedbanym, i że rekonstrukcja jej, gdyby miała być dokonana w sposób przyjęty dla dróg krajowych wymagałaby bardzo znacznego wydatku, którego wysokość przybliżoną obliczył naczelny inżynier w kwocie 42.226 złr. a. w.

Ponieważ zaś droga Wełdzirska nie ma dziś jeszcze znaczenia komunikacji krajowej, albowiem nadzieje co do połączenia jej z siecią dróg bitych węgierskich dotąd się nie ziściły, przeto Wydział krajowy poczytuje sobie za obowiązek zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu, iż nawet po zupełnem wykończeniu drogi rzeczoney należałoby uznanie jej za krajową odroczyć do czasu, w którym droga ta nabrać może znaczenia komunikacji krajowej, co jednak tylko w takim razie nastąpićby mogło, jeżeli połączoną zostanie z najbliższym bitym gościńcem węgierskim a przytem nie przyjdzie do skutku projekt zbudowania kolei żelaznej ze Stryja do Munkacza, która odjęłaby zupełnie drodze Wełdzirskiej znaczenie komunikacji krajowej.

Ażeby jednak zapobiedz zmarnowania kapitału użytego na budowę tej drogi, mniema Wydział krajowy, iż należałoby usiłowania Wydziału powiatowego Dolińskiego wspierać w miarę potrzeby subwencyami z funduszu krajowego, dopóki rzecz ostatecznie rozstrzygniętą nie zostanie i pod warunkiem, że pomieniony Wydział powiatowy ustanowi bezpośredni nadzór nad tą drogą i postara się o zaprowadzenie myt, na opędzanie wydatków z utrzymaniem drogi połączonych.

Z tytułu wspólnej własności mostu granicznego na Dunajcu pod Niedzicą zażądało król. węgierskie ministerjum robót publicznych i komunikacji pismem z 6. Marca r. b. l. 2340 zwrotu kwoty 4347 złr. 40 ct. a. w. jako reszty połowy kosztów budowy mostu w 1865 roku spalonego tudzież kwoty 7773 złr. a. w. jako połowy kosztów mostu w 1871. roku zbudowanego.

Wydział krajowy oświadczył na to pismem z dnia 22. Kwietnia r. b. l. 4217, iż jakkolwiek Wysoki Sejm uchwałą z dnia 17. Października 1871 roku zgodził się w zasadzie na zwrot połowy kosztów mostu, stanowiącego spólną własność Galicyi i Węgier, jednak przedewszystkiem muszą być wyrównane zachodzące w rachunku różnice i przed uiszczeniem kwoty przypadającej musi być określony wzajemny stosunek prawny tudzież sposób przyszłej spólnej administracyi mostu i dochodów z myta

W sprawie mostu granicznego na Dunajcu pod Niedzicą.

W celu uzyskania podstawy do ostatecznego załatwienia sprawy zaproponował Wydział krajowy wysłanie komisji złożonej z delegatów galicyjskich i węgierskich.

Ministerium węgierskie zgodziło się na tę propozycję i rzeczona komisja wkrótce się zbierze.

W sprawie budowy dróg kosztem Rządu.

Z własnej inicjatywy ponowił Wydział krajowy przedstawienie do c. k. Rządu i do J. Exc. Ministra dla Galicyi o wyjednanie przyjęcia do budżetu Państwa odpowiedniej dotacji z funduszków państwowych na całkowite utrzymanie ważnych pod względem strategicznym dróg Podgórsko-Bialskiej, Proszowicko-Niepołomickiej, Gdowsko-Gorlickiej i Gorlicko-Żmigrodzkiej, jakoteż względem przyjęcia na koszt Państwa budowy dróg mających w ogóle ważność komunikacyjną dla całej Monarchii.

Rachunki dróg krajowych z czasów konkurencji.

Z zaległych rachunków konkurencyjnych otrzymaliśmy załatwione rachunki dróg krajowych, a mianowicie z wynikłością niedoborów:

Lwowsko-Rohatyńskiej w kwocie	4209 złr. 39 ct.
Sanocko-Przemyskiej w kwocie	1286 złr. 13 ct.

zaś z wynikłością nadwyżek:

Czortków-Manasterzyskiej w kwocie	2617 złr. 78 ct.
Strusów-Buczackiej w kwocie	1688 złr. 3 ct.
i Skała-Czortkowskiej w kwocie	572 złr. 69 ct.

Drogi powiatowe.

W wykazie dróg powiatowych przedstawionym Wysokiemu Sejmowi w zeszłorocznem sprawozdaniu nieznaczne tylko zaszły zmiany. Budowy niektórych dróg powiatowych postąpiły, o ile na to pozwalały fundusze a droga Tarnawska w powiecie Sanockim, idąca równolegle do kolei Łupkowskiej została jako powiatowa zaniechana i przeszła do kategorii dróg gminnych.

Stan dróg powiatowych jakkolwiek w ogóle pozostawia bardzo wiele do życzenia, świadczy jednak w wielu miejscach o gorliwych usiłowaniach władz autonomicznych. Wiadomo jak niedostateczne są środki, które obowiązuje obecnie Ustawa drogowa wyposażyć drogi powiatowe a jednak są powiaty, w których wykazać można znaczny rozwój komunikacji powiatowych od czasu, jak sprawą tą zajmują się reprezentacje powiatowe będące na wysokości swego powołania.

Usiłowań szczyrych w tym kierunku widzimy więcej w zachodniej części kraju. Przed wszystkiemi odznacza się Wydział powiatowy Wielicki, którego skrętnej pracy i niezmordowanym zabiegom zawdzięcza powiat blisko dwie mile drogi bitej, zbudowanej według zasad umiejętności i z nadzwyczajną oszczędnością.

Oprócz Wydziału powiatowego Wielickiego jest w zachodniej części kraju wiele innych Wydziałów powiatowych, zajmujących się gorliwie drogami powiatowymi i gdyby nie brak środków materyalnych sieć dróg powiatowych powiększyłaby się była już znacznie w sześcioletnim okresie autonomicznym. Okoliczność ta wskazuje jak nagłą jest potrzeba Ustawy drogowej mającej dostarczyć potrzebnych środków na budowę i utrzymanie dróg powiatowych a zarazem zniewolić do czynności i te reprezentacje powiatowe, które zasłaniając się brakiem funduszy o pomnożenie środków komunikacyjnych wcale nie myślą.

Mamy tu na myśli powiaty we wschodniej części kraju. Z małemi wyjątkami komunikacje powiatowe nie rozwijają się tu wcale.

Wydziały powiatowe, które odznaczały się gorliwością w przysparzaniu środków komunikacyjnych wspierał Wydział krajowy zasiłkami z funduszu na ten cel przez Wysoki Sejm przeznaczzonego.

W ten sposób udzielone powiatom :

Grybowskiemu	2500 złr.
Pilźnieńskiemu na drogę z Pilzna na Czadną do Radomyśla	2000 „
Wielickiemu na drogę Dobezycką	1000 „
Sanockiemu na budowę mostu na drodze Głogowskiej	1000 „
Jarosławskiemu na drogę Pruchnicką	1000 „
Ropczyckiemu 1-szą ratę na budowę mostu na Wielopolce	1000 „
Nowotargskiemu	500 „
Skałackiemu na drogę Grzymałowską	1000 „
Jasielskiemu	1500 „
Mieleckiemu na drogę do Radomyśla	2000 „
Limanowskiemu pierwszą ratę na budowę drogi Kamienicko-Stopnickiej	1000 „
Krośnieńskiemu na budowę drogi Kombornio-Żmigrodzkiej	1500 „
Razem	16000 złr.

Drogi gminne.

W kraju naszym znajduje się około 3850 mil dróg gminnych, na utrzymanie których służyć mają głównie prestatycje w naturze przepisane §. 12. Ustawy drogowej. Gdyby przynajmniej połowa prestatyci, których uiszczania na mocy Ustawy drogowej żądać można, była na drogi gminne zużywaną, nie ulega wątpliwości, iż stan dróg tych byłby zupełnie innym aniżeli jest obecnie.

W rzeczy samej tylko nieznaczna część prestatyci bywa na drogi gminne zużywaną.

Wprawdzie jest wiele takich Wydziałów powiatowych, które z uznania godną gorliwością zajmują się polepszeniem stanu komunikacji gminnych a przyznać należy że władze rządowe z wszelką gotowością użyczają swej pomocy tam, gdzie lenistwo lub opieszałość wymagają przedsięwzięcia środków przymusowych, lecz dotąd nie potrafiło tak pokierować gminnym gospodarstwem drogowym, ażeby ono wszędzie widoczny przedstawiało postęp.

Tam tylko osiągnięto znakomite rezultaty, gdzie reprezentacje powiatowe szczególną opieką otaczają komunikacje gminne.

Wymienić tu wypada Wydział powiatowy Kolbuszowski, który zajął się bardzo energicznie budową drogi Rzeszowsko-Kolbuszowskiej, Wydział powiatowy Podhajecki, który prowadzi budowę drogi z Horożany do Podhajec, Wydział powiatowy Doliński, którego usiłowania w sprawie drogi Wełdzirskiej są znane Wysokiej Izbie i Wydział powiatowy Rudecki, który podjął budowę drogi z Komarna do Gródka i z którego powinny sobie wziąć wzór reprezentacja powiatu Grodeckiego i przystąpić jak najrychlej do budowy dalszej części pomienionej drogi, terytorium tegoż powiatu na przestrzeni 1660 sążni przecinającej i pod względem komunikacyjnym bardzo ważny.

Jeżeli jednak przykłady pomyslnego rozwoju komunikacji gminnych są rzadkie, przyczyny tego objawu szukać należy nie tylko w opieszałości niektórych reprezentacji powiatowych, tudzież w lenistwie wrodzonym i niskim stopniu oświaty naszego ludu który jeszcze nie umie cenić własnego interesu, lecz także w wadliwości Ustawy drogowej, która niestosownym rozkładem prestacyi odstręcza tak gminy jak i obszary dworskie od podejmowania robót drogowych.

Wydział krajowy przekonał się, że nie tylko gminy wiejskie, lecz może jeszcze w większym stopniu ociągają się od prestacyi gminy miejskie a nawet są doniesienia, że gminy posiadające prawo do poboru myta kopytkowego nie używają zawsze dochodów z tej opłaty na uporządkowanie dróg, ulic i placów. Chcąc przekonać się dokładnie o rozmiarach tych nadużyć zażądał Wydział krajowy z załączonymi w odpisie okólnikami C₂ i D₂ wszystkich dat odnośnych i skoro je zbierze przedsięwzemie na tychmiast środki zaradcze.

Alegat C₂ i D₂

Również doszło do wiadomości Wydziału krajowego, że niektóre gminy miejskie zamiast używać wymaganych Ustawą drogową (§. 11—16) prestacyi na poprawę i budowę dróg, pokrywają odnośne wydatki z dochodów majątku gminnego i tym sposobem majątek ten uszczuplają. Chcąc temu zapobiedz, wydał Wydział krajowy w tej sprawie w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem załączone dwa okólniki E₂ i F₂.

Alegat E₂ i F₂

Wogóle korzystał Wydział krajowy z każdej sposobności, ażeby gminną administracyę drogową wprowadzać na tory właściwe, o ile na to obowiązująca Ustawa drogowa pozwala.

Usiłowania Wydziałów powiatowych i gmin dążące ku polepszeniu komunikacji gminnych wspierał Wydział krajowy wszelkimi środkami a z funduszu przeznaczanego na zasiłki udzielał je tytułem subwencji.

Przy udzielaniu subwencji tak dla dróg powiatowych jak i gminnych postępował Wydział krajowy bardzo ściśle i uwzględnił tylko te gminy i powiaty, które czynem dowiodły, iż dbają o swe komunikacje. W ten sposób udzielono dla dróg gminnych następujące zasiłki:

Wydziałowi powiatowemu Jasielskiemu	1000 złr.
Sokalskiemu	1000 "
Nowo-Sandeckiemu I. ratę.	1000 "
Mościckiemu na drogę z kolei ku Mościskom i Zakościelu	800 "
Kolbuszowskiemu na drogę z Rzeszowa do Kolbuszowy	5000 "
Gródeckiemu na drogę z Janowa do Mszany	500 "
Dolińskiemu na drogę Wędrziską	2350 "
Tłumackiemu na wydrenowanie drogi na przedm. w Tłumaczu	460 "
Sanockiemu na budowę mostu nad Wisłoką na drodze z Bzianki do Trześniowa	500 "
Tarnowskiemu na wykończenie drogi z Żabna do Dąbrowy	500 "
a na drogę z Tarnowa na Dąbrowę do Szczucina	500 "
Podhajeckiemu na drogę z Podhajec do Horozanki połowę subw.	1000 "
Brzozowskiemu na drogę z Brzozowa do Nozdrzca	1000 "
Dąbrowskiemu na drogę z Czyżowa do Ujścia jezuickiego	1000 "
Jarosławskiemu na drogę z Sieniawy ku Krakowcu	500 "
Administracji fundacyi hr. Skarbka dla gminy Oparry na budowę mostu	250 "
Złoczowskiemu na drogę ze Zborowa do dworca kolei w Młynowcach	1000 "
Wadowickiemu na drogę Wadowicko-Czernichowską	1500 "
Liskiemu na drogę dojazdową z Liska do stacyi kolei żelaznej w Łukawicy	250 "
Rudeckiemu na drogę z Komarna do Gródka	1000 "
Łańcuckiemu na drogę z Łańcuta do Leżajska	1000 "
Rawskiemu I ratę na drogę z Michałówki do Uhnowa	750 "
Skalackiemu na budowę mostu na rzece Gniła w Leżanówce	200 "
razem	23560 złr.

Drogi krajowe.

A. Stan dróg krajow. W porównaniu ze stanem dróg w sprawozdaniu z roku zeszłego wykazanym — w roku 1874. zaszły następujące zmiany:

1) Długość dróg. W roku bieżącym przybyła do konserwacyi jedna mila wybudowana r. z. mianowicie dalszy ciąg drogi Tarnów-Sącz-Niedzica od Zakluczyna do Paleśnicy i $\frac{3}{4}$ mili ze Sniatyna do Załucza.

2) Mosty Ilość mostów, kanałów, przepustów znajdujących się na drogach
a) Ilość. krajowych, zwiększyła się o 25 sztuk.

Most pod Starym Sączem na Popradzie, leżący na drodze Tarnów-Sącz-Niedzica, należy do kamery Starosandeckiej. Co do wywłaszczenia tego mostu toczą się rokowania z c. k. Władzami i odpowiednia kwota na ten cel będzie zamieszczona w budżecie na rok przyszły.

W celu uregulowania tytułu własności mostu w Niedzicy na granicy Węgierskiej toczą się rokowania z Rządem król. Węgierskim i w budżecie na rok przyszły będzie zamieszczona suma potrzeba na spłacenie temuż rządowi połowy wartości tego mostu.

7) Znaki drogowe i mostowe.

Znaki drogowe w ogóle znajdują się w stanie złym. Ze względu, że w roku już przyszłym staną się obowiązującymi miary metryczne, wstrzymano się ze sprawianiem znaków drogowych obecnego systemu, a tymczasowo polecono dla utrzymania ewidencji stawiać znaki, prowizoryczne.

Wydatek na sprawienie nowych znaków będzie dość wielki potrzeba bowiem będzie :

znaków kilometrowych	1298
w średniej cenie po 10 złr. =	12.980 złr.
znaków hektometrowych	11682
w średniej cenie po 2 złr. =	23.364 złr.
znaków mostowych	2400
w średniej cenie po 2 złr. =	4.800 złr.
razem znaków	15380
za sumę	41144 złr.

Uwaga. Wszystkie przedmioty powyżej wykazane jako w stanie złym, muszą być w roku 1875. przebudowane, naprawione lub sprawione, z wyjątkiem pokładu kamiennego, i znaków drogowych dla tego też preliminarzami robót drogowych na rok rzeczony objęte zostaną.

B. Roboty zarządzane. Budżet na rok 1874. odnośnie do R. X. czyli potrzeb drogowych obejmie dwa działy :

- I. roboty nowe,
- II. roboty konserwacyjne.

I. Roboty nowe.

1) Poz. budż. 82. kwota 25.000 złr. a. w. Dalsza budowa drogi Dębicko-Tarnobrzeskiej, między Tarnobrzegiem a Zakrzowem na przestrzeni $\frac{1}{2}$ mili jest zarządzoną.

Budowa ta będzie w roku bieżącym ukończoną i kwota preliminowana nie będzie przekroczoną. Roboty ziemne i budowa mostów prowadzi się w zarządzie własnym przy współdziałaniu delegata naszego W. Franciszka Gregera członka Wydziału powiatowego Tarnobrzeskiego. Dostawa kamienia oddana jest w przedsiębiorstwo.

2) Poz. 83. Suma 60.000 złr. a. w. wyznaczona na dalszą budowę drogi Tarnów-Sącz-Niedzica.

Budowa ta prowadzi się w dwóch punktach, a to :

przy obejściu góry Poradowskiej w długości 1 mili, i przy obejściu góry Czorsztyńskiej w długości 1 mili. — Na obu powyższych punktach wszystkie roboty prowadzą się we własnym zarządzie. Dla budowy prowadzonej pod Czorsztynem ustanowionym został komitet zarządzający, złożony :

z W. Marcelego Drohojowskiego właściciela Czorsztyna, jako Członka wykonawczego,

W. Dziewulskiego właściciela Krościenka,

i W. Szalaja właściciela Szczawnicy.

Zarządzenie to o ile było wskazanem z powodu, że siedziba właściwego Wydziału powiatowego jest w Nowym Targu o 4 mile od punktu budowy oddalonego, o tyle w praktyce okazało się dla funduszu krajowego korzystnem.

Budowa drogi między Podolem a Posadową prowadzoną jest pod administracyjnym zarządem Wydziału powiatowego w Brzesku i specjalnego Delegata W. Tomkiewicza właściciela Dzierżanin.

Preliminowana na obie te drogi suma 60.000 złr. a. w. będzie musiała być przekroczoną mianowicie co do oddziału robót w ostatnim tym punkcie, na które w czasie układania budżetu w roku 1874. nie było jeszcze przygotowanych planów i kosztorysów, skutkiem czego preliminowana w przybliżeniu suma okrągła 20.000 złr. a. w. z powodu napotkanych miejscowych trudności okazała się niedostateczną. Wydział krajowy jednak wyraża nadzieję, że z oszczędności osiągniętych w innych pozycjach niedobór ten pokryć potrafi, chociaż droga ta ukończoną tego roku zostanie.

3. Poz. 84. i 85. suma 33.000 złr. a. w. ryczałtowo wyznaczoną została na budowę mostu w Śniatynie i na wybudowanie dojazdów do tegoż. Jakkolwiek Wydział krajowy budowę tego mostu uważał za nagłą, jednak przystąpić do niej w bieżącym roku nie mógł, z powodu iż w skutek zmiany koryta Prutu powstała obawa przedarcia i odwrócenia się tej rzeki do bliskiej już niżyny. Okazała się zatem potrzeba poprzedniej regulacji rzeki, a tym celem przyjęcia powstałych ztąd kosztów przez c. k. Rząd i przez strony konkurencyjne. Rozprawy te przygotowawcze właśnie ukończone zostały, i spodziewać się można, że po przeprowadzeniu jeszcze w ciągu r. b. regulacji Prutu, już w roku 1875. przystąpić będzie można do budowy mostu.

W myśl Uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 15. Stycznia 1874, Wydział krajowy widząc, iż niezbędna regulacja Prutu pod Śniatynem budowę mostu tamże odwlec musi, postanowił był w Kwietniu b. r. przeprowadzić budowę mostu w Kadczy na Dunajcu na drodze Tarnów-Sącz-Niedzica. Budowę tę ze względu na spóźnioną porę roku zamierzono w ten sposób przeprowadzić, aby rozpoczynając ją w r. b. i zrobiwszy to na co pora letnia i jesienna zezwala, ukończyć takową do 1. Kwietnia 1875. roku.

Tymczasem nagły wylew Sanu w dniu 21. Maja niepozwolił tego projektu przyprowadzić do skutku. Most bowiem pod Jarosławiem na Sanie na drodze Bełzec-Jarosław położony 96 sążni długi został zupełnie zerwany. Niezbędna potrzeba niezwłocznego przywrócenia ważnej tej komunikacji sprawiła, że budowa mostu pod Kadczą musiała być w r. b. zaniechana i w miejsce jego zarządną budowa mostu Jarosławskiego. Budowa ta w drodze licytacji oddaną została najniżej ofiarującemu, i pod inspekcją delegata W. Jaśkiewicza i wydelegowanego inżyniera specjalnego raźnie postępuje, tak iż można mieć nadzieję, że jeśli nie zajdą nadzwyczajne okoliczności, most ten z dniem 1. Grudnia r. b. będzie gotowy.

Koszta budowy samego mostu wynoszą 24.500 złr. a. w. do których dodawszy koszta urządzenia przewozu, administracyi i t. p. dojdą do 28.000 złr. a. w. Z sumy przeto preliminowanej pod temi pozycjami pozostanie jeszcze pewna kwota nie zużyta.

4) Poz. 86. kwota 8.000 złr. a. w. Przebudowanie mostu w Jezupolu jeszcze w roku zeszłym zostało w przedsiębiorstwo oddane, jest obecnie na ukończeniu i wyznaczona na ten cel kwota nie będzie przekroczoną.

5) Poz. 87. kwota 25.000 złr. a. w. Przebudowanie IV. mili drogi Gorlicko-Konieczniańskiej, polecające głównie na daniu nowego pokładu kamiennego, którego od dawna tam wcale nie było, zapewnionem jest w drodze przedsiębiorstwa.

Dostawa kamienia w ilości 3600 przyzmk zakontraktowano za sumę 14.760 złr. a. w. Z preliminowanej przeto kwoty pozostanie do 10.000 złr. — Korzystny ten rezultat należy przypisać okoliczności, że inżynier rzeczzonej drogi wynalazł nowe łomy kamienia, w korzystniejszych będące warunkach, aniżeli dawniej używane, a z których według przyjętych zasad dostawa powyższa kosztowałaby kwotę 21.600 złr. a. w.

6) Poz. 88. kwota 7.000 złr. a. w. Przebudowanie części drogi Słowina-Brzesko-Sandeckiej w Michalczowej i Kątach, polegające na ominięciu stromych gór i skrócenia drogi, prowadzi się we własnym zarządzie.

Jakkolwiek mała kwota została wyznaczoną na powyższe roboty, wynoszące całą ćwierć zupełnie nowej drogi, spodziewać się można, iż będą one za tę sumę wykonane, wszystkie bowiem roboty na tej drodze we własnym zarządzie dobrze i energicznie prowadzone przynoszą korzystne rezultaty.

7) Poz. 88. kwota 40.000 złr. a. w. wyznaczona na budowę drogi z Mostów-Wielkich ku Krystynopolowi.

Budowa ta prowadzoną jest co do robót ziemnych we własnym zarządzie, dostawa zaś kamienia i budowa mostów oddane w przedsiębiorstwo.

Do kierownictwa budową utworzony został komitet złożony z WW. Głogowskiego i Polanowskiego, Posłów na Sejm krajowy i W. Udryckiego pod przewodnictwem pierwszego z nich.

Roboty są w toku, chociaż z sumy zapreliminowanej; pozostanie około 20.000 złr. a. w. z powodu, że poszukiwania i wydobycie opoki, która miała być użytą na pokład spodni, natrafiły na przeszkody, dla czego też wyznaczony na rok bieżący fundusz budowy nie może być wyczerpany.

II. Roboty konserwacyjne.

Tablica G_2 przedstawia obraz tego, co w dziale robót konserwacyjnych z budżetu 1874 roku na tenże rok zarządzono.

Alegat G_2

Z wykazu tego dadzą się wyprowadzić następujące uwagi i spostrzeżenia :

1) długość dróg krajowych będących w konserwacji powiększyła się o 1 milę 3000 sążni, mianowicie droga Tarnów-Sącz-Niedzica o 1 milę i Śniatyn-Zalucze o 3000 sążni; obie w roku zeszłym wykończone i na użytek publiczny oddane zostały.

2) W zarządzie bezpośrednim Wydziałów powiatowych pozostają dwie drogi Husiatyn-Kopyczyńce, i Sędziszowska na których utrzymanie też Wydziały pobierają ryczałtowe kwoty, budżetem dróg krajowych wyznaczane.

3) Z budżetowej sumy na konserwację dróg wyznaczonej a wynoszącej 445.554 złr. a. w. po odtrąceniu sumy potrzebnej na roboty zarządzone pozostaje 63.034 złr. Zauważyć jednak należy, że z sumy tej pokryć jeszcze będzie potrzeba kosztu wywłaszczeń szutrowisk, kamieniołomów, zajętych gruntów i t. p. drobniejszych wydatków, a oprócz tego może znaczna kwota być potrzebną na szkody elementarne, roboty nadkosztorysowe i pokrycie pretensyi przedsiębiorców.

4) Suma 382.520 złr. a. w. podana na roboty zarządzone, obejmuje już tak dotychczas otworzone w c. k. kasach poborowych kredyty, jak również i te kwoty, które jakkolwiek jeszcze nie są wyasygnowane, ze względu jednak, że roboty są zatwierdzone i zarządzone, muszą być zrealizowane.

5) Główny wydatek w konserwacji dróg stanowi wydatek na kamień, wynosi on bowiem 0.647 całej sumy konserwacyjnej.

6) Przecięciowo biorąc na jedną ćwierć mili wyznaczono po 78.48 pryzm ćwierciosążniowych.

Najwięcej kamienia dostaje droga Barańska bo 363 pryzmy na ćwierć mili. — Najmniej dostaje Tyśmienica Kołomyja bo 29.18 pryzmy na ćwierć mili.

Uwaga. Droga Iwanie-Mossorowska ma wykazane na $5\frac{1}{2}$ ćwierci tylko 40 pryzm, jednakże tylko jedna ćwierć mili tej drogi otrzymuje kamień, a reszta wymaga wprzód rekonstrukcyi, która tego roku jest zarządzoną i którą kieruje hr. Mieczysław Borkowski z Mielnicy. Kwota zamieszczona na ten cel w wykazie wynosi 6.900 złr. a. w.

7) Średnia cena dostawy kamienia na wszystkich drogach wynosi 4 złr. 16 ct. od jednej pryzmy czyli po 16 złr. 64 ct. od jednego sążnia kubicznego.

Największa średnia cena jest na drodze Barańskiej 6 złr. 50 ct. od pryzmy czyli 28 złr. od sążnia kubicznego.

Najniższa średnia cena jest na drodze Szczawnickiej po 2 złr. od pryzmy, czyli 8 złr. od sążnia kubicznego.

Rzeczywista najwyższa cena kamienia jest na części drogi Dębicko-Nadbrzeżańskiej 42 złr. za sążeń kubiczny.

Rzeczywista najniższa na drodze Czorsztyn Nowy Targ Zabornia po 6 złr. za sążeń kubiczny.

8) Porównywając pojedyncze działy robót zarządzonych z ogólną sumą na nie potrzebną, przedstawia się stosunek następujący:

Kamień wynosi	0·647 całej sumy
Naprawa i przebudowanie mostów	0·166 " "
Naprawa poręczy	0·030 " "
Tarasy kamienne	0·016 " "
Ubezpieczenia wodne	0·010 " "
Roboty rekonstrukcyjne	0 052 " "
Szkody elementarne (wliczając most Jarosławski)	0·090 " "
Roboty własnego zarządu	0·060 " "

9) Koszta konserwacji przeciętnie w całym kraju na jedną milę (bez zarządu) wynoszą 2,213 złr. zaś z kosztami zarządu 2.788 złr. a. w.

Najdroższa do utrzymania droga Barańska, której mila kosztuje 11.320 złr. a. w.

Najtańsza Tyśmienica Kołomyja, jedna mila 1.044 złr. a. w.

C. Roboty przygotowawcze.

1) Celem umożliwienia przedstawienia Wysokiemu Sejmowi bliższych technicznych danych potrzebnych na wypadek, gdyby Wysoki Sejm postanowił polecić przystąpienie do budowy kolei drugorzędnych, Wydział krajowy zajął się przygotowaniem planów i kosztorysów wskazanych przez Wysoki Sejm linii kolei wicyalnych.

Wysłano w tym celu z wiosną r. b. 8 inżynierów na grunt dla zdjęcia niwelacji, zebrania statystycznych danych i cały projekt wstępny (avant projet) obejmujący do 40 mil długości, i mamy nadzieję, że będzie mógł Wysokiemu Sejmowi w ciągu tegorocznej sesji być przedłożony, przy szczegółowym w tym względzie sprawozdaniu.

2) Przygotowano nowe projekta :

- a) omińnięcie góry Kłodno na drodze Tarnów-Sącz-Niedzica.
- b) projekt budowy drogi ze Szczawnicy do Piwnicznej (stacyi kolei Tarnowsko-Leluchowskiej).

III. Roboty pomocnicze.

W zeszłorocznym sprawozdaniu wyjaśniono powody, dla których Wydział krajowy zajął się zdjęciem planów sytuacyjnych i niwelacji podłużnej istniejących dróg krajowych.

W roku 1873 zdjęto na gruncie potrzebne dane na 78 milach i wypracowano niektóre plany. W roku bieżącym wykończono plany sytuacyjne i niwelacyjne podłużne na całych owych 78 milach.

Pozostaje jednak jeszcze do wykonania takiejże pracy na drugiej połowie dróg krajowych. Nie mogło to być dokonaniem teraz. Inżynierowie bowiem zajęci tą pracą, użyci zostali do wypracowania planów kolei drugorzędnych, a mamy nadzieję, iż operata przedłożyć się mające wykażą że pracowali gorliwie.

2) Rozpoczęta w roku zeszłym czynność geologicznych poszukiwań i regulacji kamieniołomów i szutrowisk zaopatrujących lub mających zaopatrywać drogi krajowe w materiał kamienny, prowadzoną jest dalej w okręgu Zaleszczyckim i Stanisławowskim.

Z powodu, że do czynności tej użyty być mógł tylko jeden inżynier górnictwa nie będzie ona w roku bieżącym ukończoną i przeciągnie się na rok następny.

Podany powyżej obraz stanu robót, prac, i zarządzeń podjętych na drogach krajowych, jest obrazem tego, co w granicach możliwości, i rozporządzalnych funduszków możliwym było do wykonania.

Wszystkie potrzeby i roboty drogowe opierają się na podstawie kosztorysów i planów sporządzonych przez inżynierów. Za podstawę do kosztorysów służą ceny miejscowe. Pod tym względem jednak Wydział krajowy nie poprzestawał na urzędowych danych, lecz zasięgał także wiadomości do osób zaufanych i z stosunkami obeznanych i podawane przez nich ceny przyjmował za podstawę do kosztorysów.

Dla oceny zaś czy przedstawione do wykonania roboty są bezwzględnie potrzebne i odpowiednie, Wydział krajowy przyjął zasadę, że preliminarze składane przez inżynierów okręgowych, przed ich zatwierdzeniem sprawdzane bywają jeszcze na gruncie przez delegowanych inżynierów Wydziału krajowego. Na podstawie dopiero tak sprawdzonych preliminarzy otrzymują inżynierowie okręgowi polecenie przygotowania planów i kosztorysów, które w biurze Wydziału krajowego sprawdzone i zatwierdzone, są podstawą kontraktów o ich wykonanie.

Skoro roboty są w toku, inżynierowie Wydziału krajowego objeżdżają drogi i rewidują takowe. Odbiory ostateczne robót, w miarę ich ważności uskuteczniają albo inżynierowie okręgowi przy współudziale delegatów ze strony Wydziałów powiatowych, lub specjalnie delegowani do tego inżynierowie Wydziału krajowego.

Pragnąc korzystać z okazanych nam dobrych chęci licznych obywateli, i z ich doświadczenia i znajomości miejscowych stosunków, przy robotach szczególnie prowadzonych we własnym zarządzie, Wydział krajowy nie omieszkał, o ile mógł zasięgać ich uwag, rad, i spostrzeżeń, formował z miejscowych obywateli komitety budowy, poruczając im administracyjny zarząd prowadzonych robót, i ich kontrolę. Nie wątpimy, że komitety te przyniosą znakomite usługi, a niektóre z nich już dziś rzeczywiście takowe przyniosły.

Doświadczeń lat dawniejszych nie zaniedbywał Wydział krajowy spożytkowywać w swych zarządzeniach. Do robót w ten sposób prowadzonych należy w roku bieżącym dalsza budowa drogi Paleśnickiej, budowa drogi Czorsztyńskiej, wszystkie roboty konserwacyjne i rekonstrukcyjne na drodze Słotwino-Brzesko-Sandeckiej rekonstrukcja drogi Iwanie-Mosorowskiej, roboty ziemne na drodze Mosty Wielkie-Krystynopol, dostawa kamienia na drodze Skała-Czortków, Tłuste-Buczacz, Tarnów-Sącz-Niedzica rekonstrukcja drogi Żółkiew-Mosty w tem ostatniem miejscu i inne po-

mniejsze, wynoszące ogółem do 150.000 złr. a. w. Pomyślne rezultaty osiągnięte przy budowie pierwszej mili drogi Paleśnickiej, przy której obok najlepszego wykonania, otrzymano 21 % oszczędności, większy jeszcze procent osiągnięty na drodze Słotwina-Brzesko-Sandeckiej dają rękojmię, że tak prowadzony własny zarząd i w roku bieżącym również pomyślne przyniesie rezultaty.

Obok gorliwości obywatelskiej należy się zasługa w tym względzie także służbie technicznej kierującej robotami, która w ogóle oczekiwaniom Wydziału krajowego odpowiedziała.

Rzut oka na kartę komunikacyjną Galicyi przekonywa, że drogi krajowe nie stanowią organicznej całości, t. j. iż nie są z sobą w związku. Są to raczej grupy dróg. Z tych grup poformowane są okręgi drogowe. Lecz i w okręgach niektórych pojedyncze drogi są rozrzucone, tak że inżynier okręgowy dla czynności na swojej drodze musi przebywać znaczne obce przestrzenie aby się do nich dostać. Do takich dróg należą: Gorlicko-Konieczniańska, Dębicko-Nadbrzeżańska, Bełzec-Jarosławska, Brzeżany-Złoczowska, Brzeżany-Podwołoczyska, Słotwina-Brzesko-Sandecka. Już w latach poprzednich na niektóre z tych dróg poprzeczano konduktorów z mniej zależnem od inżyniera okręgowego zakresem działania. W roku bieżącym płace tych inżynierów zostały uregulowane, zakres działania bliżej oznaczony. Do dróg tych należą: Gorlicko-Konieczniańska, Dębicko-Nadbrzeżańska i Słotwina-Brzesko-Sandecka. Na niektórych jeszcze innych drogach tej kategorii Wydział krajowy zamierza przeprowadzić takie urządzenie na rok przyszły.

Przy wykonywaniu robót większych rozmiarów, Wydział krajowy odstąpił od dawniejszej zasady, aby ich kierownictwo poruczać inżynierom okręgowym. Dosyć już są oni obciążeni czynnościami wpływającymi ze zwykłego utrzymania dróg, nie mogą więc należycie wykonywać technicznego kierownictwa i nadzoru przy budowach nowych dróg lub wielkich mostów. Dla tego też do wszystkich takich robót Wydział krajowy przeznacza specjalnych inżynierów, a dobre ich wykonanie, i osiągnięte oszczędności sownie wynagradzają zwiększony z tego powodu wydatek. Zaległe z lat dawniejszych znaczne i zawile pretensje niektórych przedsiębiorców jak Lebenheima i Sarego na drodze z Mogiły do Cła, Pinelesa i Spół. na drodze Sanok-Rzeszów i Sanok-Przemysł, Hr. Blüchera na drodze Iwanie-Mosorowskiej i inne, Wydział krajowy załatwił w drodze dobrowolnej ugody ze znacznemi z ich strony ustępstwami i przypadające kontrahentom należytości pokrył z oszczędności. Do rezultatu tego niemało przyczyniła się życzliwa pomoc, byłego referenta drogowego W. Dr. Grossa, jego doświadczenie i dokładna znajomość wszystkich szczegółów każdej pojedynczej sprawy.

Z tego krótkiego rysu zasad przyjętych w zarządzie dróg krajowych Wysoki Sejm raczy się przekonać, że Wydział krajowy w zakresie obowiązujących Ustaw i przepisów starał się kierować zasadami odpowiedniej oszczędności, obywatelskiej kontroli i doświadczeń lat poprzednich.

Projekt do ustawy drogowej Wydział krajowy wypracował, i takowy osobnem sprawozdaniem Wys. Sejmowi przedkłada.

D. Roboty na przyszłość.

a) Ustawy i rozporządzenia.

Na przyszłość pozostaje do wykonania :

1. Zmiany Ustawy o policyi drogowej.
2. Zmiana przepisów o inspektorach dróg krajowych, dotychczasowy bowiem inspektorat jest tylko iluzorycznym.

Specyalne sprawozdanie co do kolei wycynalnych będzie oddzielnie Wysokiemu Sejmowi na tegorocznej sesyi przedłożone.

b) Roboty większych rozmiarów.

1. Wybudowanie nowych dróg krajowych uznanych za nagłe.
2. Budowa kolei wycynalnych.
3. Rekonstrukcyja istniejących dróg krajowych, polegająca głównie na daniu większego pokładu kamiennego, i wymagająca znacznego nakładu jednorazowego. Inne roboty rekonstrukcyjne nawet dość znaczne, jak budowa wielkich mostów, przebudowania dróg prowadzących bardzo stromemi górami, jak w latach poprzednich, ze zwykłego budżetu bywały częściowo wykonywane, tak też i znaczna ich część w budżecie na r. 1875 będzie zamieszczona.
4. Przemiar metryczny, zdjęcie planów sytuacyjnych i niwelacyi podłużnej z drugiej połowy istniejących dróg krajowych.
5. Uregulowanie kamieniołomów i szutrowisk zaopatrujących drogi krajowe w materiał kamienny.

Na obie te roboty zamieszczono w budżecie na r. 1875 odpowiednie kwoty w dziale nadzwyczajnych wydatków administracyjnych, i w razie zatwierdzenia budżetu będą one w roku przyszłym wykonane.

6. Sprawienie znaków drogowych i mostów według nowego systemu (metrycznego).

Na robotę tę zamieszczono w budżecie na r. 1875 odpowiednią kwotę, aby częściowo w ciągu lat kilku nowe znaki drogowe mogły być postawione.

c) Środki pomocnicze.

Środki pomocnicze, mogące wielki wpływ wyrzeć na pomyślny bieg zarządu i służby dróg krajowych są :

1. Stabilizacya przynajmniej części służby drogowej, t. j. inżynierów okręgowych.
2. Powiększenie płacy konduktorów i drożników.

Zarząd dróg krajowych.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z d. 15 Stycznia 1874 zatwierdzającej zmiany §§. 10 i 18 w instrukcyi administracyjnej z roku 1870, wydał Wydział krajowy załączony okólnik z dnia 18. Marca 1874 w sprawie uregulowania rachunków i wykazów robót prowadzonych w zarządzie własnym.

Allegat H₂

Allegat I₂

Również uzupełnił Wydział krajowy okólnikiem z d. 19. Lutego 1874 l. 2650 przepisy w sprawie zgartywania śniegów.

Allegat J₁

Celem zaprowadzenia ściślejszej kontroli przy odbiorze materiału konserwacyjnego, wydany został okólnik z dnia 29. Marca b. r. l. 20.586|73.

Allegat K₂

Przy ndzieleniu zaś przyznanej przez Wys. Sejm na r. 1874 jednorazowej zapomogi dla kondnktorów dróg krajowych wydał Wydział krajowy załączony okólnik zawierający dla całej służby drogowej wskazówki pouczające pod względem gorliwego wypełniania obowiązków służbowych.

W sprawie zmiany ustawy drogowej przedkłada Wydział krajowy Wys. Sejmowi osobny wniosek.

Etat służby drogowej.

W roku bieżącym Wydział krajowy zamianował:

1. Naczelnym inżynierem Ludwika Raciborskiego dotychczasowego zastępcę na tej posadzie.
2. Asystentem inżyniera Wydziału krajowego Jana, Aleksandra Łuniewskiego, inżyniera używanego do trasowania dróg krajowych.
3. Inżynierem Wydziału krajowego mianowany Gustaw Reutt, który zastępczo pełnił te obowiązki.
4. Czasowo do pełnienia obowiązków inżynierów zostali przeznaczeni:
 - a) Stanisław Chrzęszczewski na drodze Słotwina - Brzesko - Sandeckiej.
 - b) Stanisław Pohowski na drodze Dębicko-Nadbrzeżańskiej.
 - c) Henryk Klimontowicz na drodze Gorlicko-Konieczniańskiej.
5. Do czasowego kierownictwa budową dróg pod względem technicznym zostali przeznaczeni:
 - a) Seweryn Baranowski, asystent inżyniera Wydziału krajowego na drodze Czorsztyńskiej.
 - b) Stanisław Jodłowski, diurnista techniczny przy Wydziale krajowym na drodze Mosty-Krystynopol.

- c) Władysław Turski, diurnista techniczny przy Wydziale krajowym, na drodze Paleśnickiej.
- d) Ignacy Kurkiewicz inżynier trasujący, do budowy mostu Jarosławskiego.

Administracja myt krajowych.

Sprawy mytnicze.
a) Uwagi ogólne — do świadczenia licytacyjnych.

Wzrastający stopniowo dochód z myt krajowych, najlepiej przekonują, że Wydział kraj. stara się usilnie, ażeby z tego źródła, na utrzymanie dróg krajowych, czerpać można coraz skuteczniejszą pomoc.

Pragnąc wywołać liczniejszą i wszechstronną konkurencyę do dzierżawy dochodów mytniczych, przekonawszy się wreszcie, że wyniki licytacyjne po powiatach zależą od praktykowanej zmowy miejscowych przedsiębiorców, Wydział krajowy, w roku zeszłym, podał do wiadomości w pismach publicznych, szczegółowy wykaz wszystkich stacyi mytniczych, których dochody na licytację wystawione zostały.

Ostatnie czynsze dzierżawne, przyjęto za cenę wywołania, i z pominięciem licytacji prowincjonalnych, upoważniono równocześnie do nadsyłania wprost do Wydziału krajowego, bądź to ofert zbiorowych na kilka stacyi, bądź też na pojedyncze stacje mytnicze.

Skutkiem tego, p. Leonard Wiśniewski, w terminie oznaczonym, wniósł ofertę na dzierżawę 52 stacyi mytniczych, która w obec oddzielnej komisji rozpieczętowaną i ocenioną była dopiero po nadejściu wyników licytacyjnych ze wszystkich powiatów.

Rezultat okazał:

1. pojedyncze licytacje powiatowe, z pomienionych 52 stacyi, zapewniały czynsz roczny w kwocie	75.742 złr. 20 ct.
nadmienić jednak wypada, że kwota ta obejmuje cenę wywołania takich sześciu stacyi mytniczych, gdzie trzykrotna licytacja nie odniosła żadnego skutku.	
2. Oferta zaś p. Wiśniewskiego zapewniła ogólny czynsz roczny w kwocie	82.022 „ 32 „
Czyli okazała się wyższą co najmniej o kwotę	6.280 „ 12 „

Mając na względzie widoczną korzyść funduszu krajowego, Wydział krajowy, przyznał pierwszeństwo p. Wiśniewskiemu, i zawarł z nim kontrakt na peryod trzyletni.

b) Nowo zaprowadzone
myta przy drogach
krajowych.

W miarę postępu budowy nowych dróg krajowych, i w myśl ustawy z d. 25. Grudnia 1871 r. Wydział krajowy, przy udziale c. k. Władz politycznych, ustanowił następujące stacje mytnicze:

1. w powiecie Brzeskim, przy drodze Brzesko-Sandeckiej, na przestrzeni z Tymowy do Kątów, stację myta drogowo-mostowego w Iwkowy;
2. w powiecie Gorlickim, przy drodze Gorlicko-Konieczniańskiej, na trzymiłowej przestrzeni, otworzono trzy stacje z opłatą drogowo-mostową, jako to:
 - a) w Gładyszowie,
 - b) w Kopicy ruskiej,
 - c) w Siarach;

przy tej ostatniej stacji, z uwagi, że z drogi gminnej, przed samą prawie zaporą, wjeżdża się na drogę krajową, bez używania dwóch mostów, wyżej nieco położonych, zaszła potrzeba ustawienia podwójnej roгатki, każdej z oddzielną taryfą, czyli jednej dla opłaty mostowej, a drugiej, wyłącznie dla poboru drogowego;

3. Przy drodze Tarnów-Sącz-Niedzica, w powiecie Brzeskim, stację myta drogowo-mostowego pod Zakluczynem;
4. Przy drodze Lubelskiej nakoniec, dla stacji myta drogowego, obrano miejsce w Branicach.

Nowo zaprowadzone stacje mytnicze, przez czas jakiś administrowane bywają we własnym zarządzie, celem przekonania się o wartości spodziewanych dochodów. Każda z tych stacji, kosztem funduszu krajowego zaopatrzoną jest w potrzebny inwentarz, co stanowiło na razie znaczniejszy wydatek, jakkolwiek z budową domków mytniczych, ograniczał się Wydział krajowy do nieuniknionej potrzeby.

c) Własny zarząd myt
krajowych i sekwestra-
cja dochodów mytni-
czych.

Prowadzenie własnego zarządu, uważa Wydział krajowy za odpowiednie w takich tylko razach, jeżeli otrzymywany tą drogą dochód mytniczy, okazuje się wyższym od czynszu dzierżawnego spodziewanego przy licytacji.

Zeszlóroczny własny zarząd na stacji w Podwołoczyskach, przyniósł czystego dochodu	6.619 złr. 33 ct.
że zaś najlepszy rezultat licytacyjny dawał kwotę	4.225 „ — „
zyskał fundusz krajowy na prowadzeniu własnego zarządu kwotę	2.394 „ 33 „

W roku bieżącym, oprócz myta czasowego przewozowego pod Jarosławiem na rzece Sanie, własny zarząd utrzymywany jest tylko na stacji mytni-

czej w Iwkowy, gdzie najlepsza oferta licytacyjna doszła zaledwie do kwoty 201 złr. w. a. stanowić mającej czynsz roczny.

Natomiast, bądź to z powodu niedotrzymania kontraktów dzierżawnych, bądź też z powodu niezachowania przepisów mytniczych, zmuszonym był Wydział krajowy przez pośrednictwo miejscowych Wydziałów powiatowych zaprowadzać czasowe sekwestracje.

Sekwestracje podobne, na koszt i stratę właściciwych dzierżawców, regulowane były :

- w powiecie Rohatyńskim w Zalipiu, Podkamieniu i Demianowie ;
- w powiecie Brzozowskim, w Dynowie i Grabownicy ;
- w powiecie Sanockim, w Olchowcach ;
- w powiecie Bobreckim, w Spilczynie ;
- w powiecie Stanisławowskim, w Jezupolu i Pobereżu ; wreszcie
- w powiecie Nowo Sandeckim w Kurowie.

d) Budowa domków mytniczych.

Jakkolwiek wedle kontraktów dzierżawnych, dzierżawca dochodów mytniczych ma obowiązek sam się postarać o swoje pomieszczenie. przekonał się wszakże Wydział krajowy że w niektórych miejscowościach brak domków mytniczych, wpływa bardzo dotkliwie na rezultat dzierżawny i czyni go zawisłym od właścicieli sąsiednich budynków mieszkalnych.

Z drugiej strony, liczne fakta urzędownie sprawdzone, dokładnie okazały, że wysokość czynszu opłacanego za domek mytniczy, odpowiednio do kosztów budowy, przynosić może widoczną korzyść dla funduszu krajowego, — brak zaś takiego domku, wywołuje nieraz rażący wydatek, a nawet utrudnia sekwestrację, lub prowadzenie własnego zarządu.

Dosyć będzie przytoczyć wypadek, że za domek mytniczy na stacyi w Podwołoczyskach, wartujący dzisiaj 100 zł. w. a. płaconym być musi czynsz roczny w kwocie 200 złr.

Okoliczności te skłoniły Wydział krajowy, do zezwolenia na wybudowanie dwudziestu najpilniejszych domków mytniczych, oprócz tego przy nowo zaprowadzanych stacyach, zarządzono budowę domków lub uskutecznilo już takową, a mianowicie: w Szczawnicy, w Miechocinie w Gładyszowie, w Kopicy ruskiej, w Siarach, pod Zakluczynem i w Spilczynie.

Wielokrotne przedstawienia ze strony Wydziałów powiatowych, ażeby domki mytnicze, mieściły zarazem pomieszkanie dla drożników, chociaż Wydział krajowy uznał za praktyczne, nie mógł im jednak zadosyć uczynić, tak ze względów oszczędności w budowie, jak również dla tego, że wywołaćby to musiało reklamacje służby drogowej z innych miejsco-

wości, w których drożnicy w dalekiej nawet przyszłości, na bezpłatne pomieszkanie próżnoby liczyli.

e) Wzrost dochodów mytniczych.

Alegat L₂

Załączony wykaz L₂ obejmuje ogólne zestawienie dochodów mytniczych w ciągu ostatnich lat trzech i wykazuje coroczny dotąd wzrost dochodów mytniczych.

Wysokość dochodu obliczona na r. 1874, z pominięciem niektórych stacyi będących w trakcie ostatecznego uregulowania, opiera się na kontraktach dzierżawnych, ulegnąć jednak może pewnej zmianie, już to skutkiem wypadków elementarnych i stagnacyi handlowej, już wreszcie z powodu strat nieprzewidzianych, i znacznych w roku bieżącym wydatków, na budowę domków mytniczych.

f) Zaległości dzierżawcze.

Już w sprawozdaniu zeszłorocznem, Wydział krajowy nadmienił, że przy każdej sposobności poucza Wydziały powiatowe, nad mytami krajowymi najbliższy nadzór mające, ażeby ściśle przestrzegano dotrzymania warunków kontraktowych i w razie najmniejszej zwłoki, stosowano niezwłocznie odpowiednie środki przymusowe.

Tam, gdzie Wydziały powiatowe działały przeciwnie, zawsze fundusz krajowy mniejszą lub większą ponosił stratę, pod koniec bowiem dzierżawy, odnośne kaucyje nie starczyły na pokrycie zaległości.

Alegat E₂

Opierając się na podobnych doświadczeniach Wydział krajowy okólnikiem z d. 2. Kwietnia r. b. l. 5380 L₂ ponownie określił w tym względzie postępowanie Wydziałów powiatowych, i utrzymując w biurze swoim miesięczne wykazy zaległości, wydaje każdorazowe specjalne przypomnienia.

Podług ostatnich dzienników kasowych za miesiąc Czerwiec, jedną tylko znaleziono zaległość bieżącą ze stacyi mytniczej w Konieczny, wynoszącą kwotę 175 złr. 7 ct. co dostatecznie świadczy o skutecznem i energicznem na tej drodze działaniu.

g) Wypadki elementarne i straty ztąd powstałe, prawne wynagrodzenia kontraktowe.

Stacya myta mostowego na rzece Sanie pod Jarosławiem dzierżawioną była za kwotę roczną 6.154 złr. należy zatem do rzędu najkorzystniejszych stacyi mytniczych.

Zniesienie mostu pomienionego przy wiosennem wezbraniu rzeki Sanu, oddziała bardzo szkodliwie na wysokość spodziewanych dochodów mytniczych.

Jakkolwiek w miejsce opłaty mostowej, zaprowadzono natychmiast pobór myta przewozowego, utrudniona jednakże komunikacya na całej drodze Bełzecko-Jarosławskiej, przy której istnieją stacye mytnicze w Bełzcu, Płazowie, Cieszanowie, Oleszycach i Wulce zapałowskiej, skłoniła Wydział krajowy zgodnie z przedstawieniem Wydziału powiatowego, do wejścia w dobrowolną ugodę z dzierżawcą poszczególnionych stacyi, przyzwalając mu do czasu odbudowania mostu pod Jarosławiem, na stosunkowe zniżenie czynszu dzierżawnego.

Nakoniec dla spieszniejszego urządzenia przeprawy przewozowej pod Jarosławiem, sprowadzonym być musiał prom do stacyi mytniczej pod Olchowcami, stacya więc ta, wystawioną była także na częściową stratę.

W ogólności, tegoroczne wypadki elementarne, szczególnie zaś wylewy wiosenne, bardzo dotkliwie dały się uczuć przy poborze dochodów mytniczych, — a tak jak w roku zeszłym z powodu grasującej cholery, tak obecnie z powodu wylewów, dzierżawcy myt krajowych, wnosili żądania o opuszczanie wysokości czynszów dzierżawnych.

Przy przewozie w Kasperowcach, zaszła potrzeba gruntownej naprawy promu — wywołało to przerwę w komunikacyi przez dni 25, Wydział więc krajowy, w myśl §. 17 kontraktu, przyznał tamtejszemu dzierżawcy wynagrodzenie w kwocie 37 złr. 80 ct. w. a.

h) Środki zaradcze przeciw objeżdżaniu rogatek i przenoszeniu zapór w dogodniejsze miejsca.

Alegat M₂

Pragnąc o ile można usunąć dotychczasowy tryb objeżdżania rogatek mytniczych, Wydział krajowy okólnikiem z d. 17. Marca b. r. l. 2544 M₂, polecił Wydziałom powiatowym wydać stosowne zarządzenia do miejscowych zwierzchności gminnych, i uprzedzić je, że obowiązane są zgodnie z ustawą gminną, do prowadzenia policyi miejscowej a zarazem do nakładania kar na przestępców mytniczych.

O przeniesienie normalnych rogatek w dogodniejsze miejsca, porozumiewał się Wydział krajowy z c. k. Władzami politycznymi w myśl §. 29 Ustawy drogowej i §. 10 Ustawy z d. 15. Grudnia 1871 r.

Kroki te doprowadziły do pomyślnego rezultatu tylko na stacyi mytniczej w Podwołoczyskach, gdzie w interesie funduszu krajowego, postanowiono przenieść rogatkę bliżej dworca kolei żelaznej, to jest po za boczne drogi dojazdowe.

W sprawie uregulowania szupaśnictwa.

Odnośnie do uchwały Wys. Sejmu z dnia 7. Grudnia 1872 w sprawie uregulowania szupaśnictwa, tudzież odwołując się do zeszłorocznego sprawozdania naszego w tym względzie (stron. 37) donosimy o następującym przebiegu tej sprawy:

Złożona w r. z. mieszana komisya z delegatów rządowych i naszych, w której uczestniczył także c. k. pułkownik komendant żandarmeryi krajowej, ukończyła wprawdzie przy końcu Września 1873 r. swoją pracę tak dalece, że się zgodziła na oznaczenie wszystkich (w liczbie 258) stacyi szupasowych, głównych i bocznych duktów szupasowych, na transport kolejami żelaznymi na głównych duktach, na współudział c. k. żandarmeryi i sposób transportowania;— jednakże Wydział krajowy nie mógł zgodzić się z ostatecznym rezultatem tej pracy, o ile ta przedstawiać miała zupełnie odpowiednie załatwienie poruczonego sobie zadania, a to z powodu, że rzeczony przez c. k. Namiestnictwo przedstawiony projekt nie zawiera w sobie *wyczerpującego* uregulowania całego szupaśnictwa.

Delegaci Wydziału krajowego, podnieśli zgodnie z myślą uchwał Wysok. Sejmu z lat 1869, 1871 i 1872 konieczną potrzebę wszechstronnego unormowania wszystkich stosunków szupaśniczych, przedstawiając wypracowany ze swej strony projekt, obejmujący wszystkie, a w projekcie rządowym pominięte postanowienia, — na co wszakże otrzymali odpowiedź delegatów rządowych, iż ci ostatni nie są umocowani do żadnych dalszych pertraktacyi i że brakujące postanowienia przynależą do wyłącznego zakresu Wydziału krajowego.

W tej mierze było zapatrywaniem delegatów Wydziału krajowego, że według §. 19. ustaw. państw. z 27. Lipca 1871 Nr. 88 dz. u. p. nadzorowanie szupaśnictwa w ogóle do władz politycznych przynależy, zaś rozporządzenia w tym względzie wydaje c. k. Namiestnictwo w porozumieniu się z Wydziałem krajowym. Wszelkie zatem przepisy regulujące tę sprawę już z tego względu przez polityczną władzę krajową wydane być muszą.

Z dalszych zaś uwag, a mianowicie:

1. iż ta sprawa u nas była od dawna zaniedbaną i gminy nasze *nie* mają żadnej wiedzy o ciążących na nich pod względem szupaśnictwa obowiązkach;
2. iż władzami szupasowemi w kraju naszym mają być jak na teraz *tylko c. k. starostwa i c. k. Dyrekeye policyi*, dla których Wydział krajowy żadnych przepisów samoistnie wydawać nie może;
3. okazuje się niezbędna potrzeba, ażeby c. k. Namiestnictwo w porozumieniu się z Wydziałem krajowym wydało rozporządzenia zawierające w sobie *kompletną, niezerwaną i wyczerpującą całość* wszechstronnego uregulowania szupaśnictwa, gdyż tylko tym sposobem przynależne Wydziałowi kraj. wykonanie i skuteczna eksekutywa co do nowych przepisów pozyskane być mogą.

Wydział krajowy opracował więc sam ze swej strony cały projekt przyszłego uregulowania tej sprawy, a udzielając takowy c. k. Prezydium Namiestnictwa wdrożył dalsze rokowania w tym celu, ażeby c. k. Namiestnictwo jako

zarządzające dotąd całym szupaśnictwem zgodziło się na zapatrywanie się nasze, wydało odnośne rozporządzenia i tym sposobem zajęło się skutecznie wyczerpującym uporządkowaniem tej sprawy, czego potrzeba, nie tylko przez sam c. k. Rząd jeszcze w latach 1853, 1858 i 1865 ale też również przez Wysoki Sejm w latach 1869, 1871 i 1872 wyraźnie uznaną została.

Przy tej sposobności nadmieniamy w krótkości, iż dla powyższych względów ustawa krajowa z dnia 28, Stycznia 1873 Nr. 21 (dz. ustaw i rozporz. krajowych) nie mogła wejść dotąd w praktyczne wykonanie, a ponieważ prócz tego powyższa ustawa nakładałaby na fundusz krajowy zbyt wysokie ciężary o czym przekonaliśmy się na podstawie najświeższych w tej mierze zebranych dat statystycznych wnosimy w tym względzie stosowne wnioski w osobnem sprawozdaniu.

W sprawie terytorjalnego podziału kraju na starostwa i sądy powiatowe — i odnośnych do tego petycji.

Sprawa ta, która nam już dawniejszemi uchwałami Wys. Sejmu polecona była — została ostatecznie załatwiona w komisji mieszanej z delegatów rządowych i Wydziału krajowego i zależy już tylko od formalnego wygotowania przedłożenia rządowego, które o ile nam w krótkiej drodze wiadomo, ma być wniesione w teraźniejszej kadencji sejmowej. Przy tém przedłożeniu znajdują załatwienie odstąpione w tym przedmiocie wys. Rządowi petycje sejmowe tak z dawniejszych kadencji, jakoteż mianowicie z ostatniej kadencji sejmowej, jakoto:

1. Wydziału powiatowego Kolbuszowskiego o przyłączenie gmin Zapole i Przyłęka z Huciną i przyległościami do starostwa Kolbuszowskiego.
2. Osady Kłodne powiatu Limanowskiego (o utworzenie osobnej gminy) i o przydzielenie do starostwa Nowotargskiego.
3. Miasta Dobromiła i 38 okolicznych gmin i właścicieli obszarów dworskich o przeniesienie siedziby starostwa z Birzy do Dobromiła;
4. Gminy Czarny Dunajec o przeniesienie tamże na powrót sądu powiatowego z Nowotargu.
5. Gminy Jaworzna o powrócenie tamże sądu powiatowego, w r. 1867 zwinętego — wreszcie
6. Gminy Żulice o wydzielenie z okręgu sądu powiatowego w Olesku i przydzielenie do takiegoż sądu w Złoczowie.

W przedmiocie reformy ustawodawstwa o należytościach prawnych.

Na wezwanie Wys. Sejmu do c. k. Rządu z dnia 22. Grudnia r. z. o wyjednanie reformy ustawodawstwa o należytościach prawnych w ogóle a od przeniesienia własności wszczególę z uwzględnieniem właściwości tutejszo-krajowych stosunków — nie ma jeszcze żadnej odpowiedzi.

O środkach przeciw samokalectwu żydów popisowych.

Uchwalone przez Wys. Sejm w skutek petycji Kolbuszowskiego Wydziału powiatowego wezwanie do wys. Rządu z dnia 22. Grudnia r. z. o środki zaradcze przeciw uchylaniu się żydów od rekrutacyi i przeciw samokalectwu żydów popisowych — oczekuje załatwienia przez c. k. centralne władze wojskowe.

Sprawy wojskowe i rekrutacyjne.

Na przedstawienie 40 Wydziałów powiatowych udaliśmy się w Październiku r. z. do c. k. Prezydium Namiestnictwa o wyjednanie, aby zarządzane w Sierpniu ćwiczenia wojskowe obrony krajowej przeniesiono albo na czas przed żniwami w Czerwcu, w Lipcu lub po żniwach na Wrzesień, i Październik — otrzymaliśmy zawiadomienie, że kwestya ta przez Rząd jest podniesioną i że podobny wniosek (a to: żeby pomienione ćwiczenia dla Galicyi i Bukowiny ustanowić na czas od 21. Maja) został wys. ministerstwu wojny przedłożony ze strony podwładnych komend wojskowych i oczekuje załatwienia.

Natomiast otrzymaliśmy zawiadomienie, iż c. k. ministerstwo obrony krajowej reskryptem z 31. Stycznia t. r. L. 18059 w porozumieniu z c. k. ministerstwem wojny wydanym, oznajmiło niemożność uwzględnienia proponowanej przez nas zmiany instrukcyi do ustawy wojskowej na korzyść stanowczego wpływu delegowanych do komisji asenterunkowej członków Rad powiatowych.

Dalsze w tej sprawie wnioski nasze, a mianowicie:

- a) ażeby dla ulżenia ludności krajowej jeśli już odbywanie poboru według gmin jest niemożliwe — ustanowiono przynajmniej zamiast jednej kilka w rozmaitych miejscach powiatu jednocześnie funkcjonujących komisji poborowych, a względnie, ażeby akt stawienia się oddzielono od aktu asenterowania i losowania;
- b) ażeby ustawiczny termin poboru z Kwietnia i Maja zmieniono dla Galicyi na czas od połowy Lutego do końca Marca; — dalej
- c) ażeby dla zaradzenia notorycznemu uchylaniu się żydów od rekrutacyi przyznano zwierzchnościom gminnym wykonywanie kontroli nad prowadzeniem metryk żydowskich i dzierzenie ewidencji nad przebywającymi w gminie żydami obcemi, — zaś komisjom asenterunkowym ściśle badanie udawanych przez popisowych żydów kalectw i chorób polecono; — czekają dotąd na załatwienie rządowych władz centralnych.

o podwyższeniu cen podwodowych.

Odpowiadając wezwaniu ministerstwa obrony krajowej co do objawienia zdania nad zastosowaniem metrycznej miary i wagi decymalnej (w myśl ustawy z 23. Lipca 1871 r.) do poszczególnych pozycyi dotychczasowych wynagrodzeń podwodowych, w Nr. 130 Dz. p. p. z r. 1858 publikowanych — upraszaliśmy wys. Rząd o wyjednanie, ażeby dla uchylecia krzywdzającej nasz kraj różnicy w pomienionej taryfie wynagrodzeń podwodowych, takowe dla Galicyi co najmniej zrównano z taryfą dotąd dla krajów korony węgierskiej przyznaną.

Galicyjski fundusz dla inwalidów wojskowych z r. 1866.

Stan tej fundacyi, z której w r. 1873 roczną zapomogę w kw. 25 zł. w. a. pobierało 53 inwalidów krajowców — zmienił się z powodu przyrostu kapitału zarodowego (przez tak zwane interkalarya) o tyle, iż od dnia 18. Sierpnia 1874 r. jako normalnego dnia rozdawnictwa zapomóg takowe stale przyznać będzie można dla 54 inwalidów po 25 złr. w. a. a dla 1 (jednego) w kwocie 20 zł. w. a. Ponieważ z liczby dawniej obdarzonych 53 obecnie tylko 49 pozostaje przy życiu — więc w Sierpniu tego roku mamy do rozdania zapomogi dla 5 po 25 zł. i dla jednego po 20 zł. w. a.

Fundacya Niżankowicka dla inwalidów.

Stan tej fundacyi nie zmienił się w niczem, — pobierają z niej dwaj inwalidzi z powiatu Niżankowickiego dożywotnie wsparcie w kwocie rocznej po 36 zł. w. a.

Galicyski fundusz dla inwalidów wojskowych z r. 1813 do 1815.

Fundusz ten wystarczał w r. 1867 na wsparcie dożywotnie pozostałych jeszcze z pomienionej epoki 77 inwalidów w ten sposób, że 61 inwalidów po 34 zł. zaś 16 po 17 zł. w. a. rocznie pobierało. Fundusz zarodowy wynosił z końcem r. 1871 w rozmaitych efektach (a to przeważnie w rencie państwowej i obligach pożyczki loteryjnej z r. 1860) 55.500 zł. w. a. wartości nominalnej. Fundusz ten według powstania, nazwy i przeznaczenia swego winien przejść w zarząd reprezentacyi krajowej, atoli nie wiemy co temu na przeszkodzie stoi — gdyż na oświadczoną przez nas jeszcze w Sierpniu 1872 r. gotowość objęcia zarządu tej fundacyi nawet pod warunkami ze strony c. k. Rządu zaproponowanemi dotąd jeszcze żadnej nie otrzymaliśmy odpowiedzi.

Fundacya Pelagii Ruszanowskiej.

Fundacya ta, przeznaczona nie tylko dla wojskowych ale i dla zasłużonych w innym zawodzie osób pochodzenia polskiego, nie może wejść w życie przed zatwierdzeniem aktu fundacyjnego, który właśnie ze strony c. k. Rządu w najświeższym czasie dla braku niektórych formalności zwrócony został do uzupełnienia. Fundusz zarodowy tej fundacyi wynosił w Styczniu 1874 r. w efektach wartościowych 66.200 zł. w. a. wartości nominalnej i przeszło 5.000 zł. w. a. w gotówce — i pozostaje dotąd w depozycie c. k. Sądu krajowego w Krakowie.

W sprawie nowych posterunków żandarmeryi.

Z zapowiedzianych w zeszłoroczném naszym sprawozdaniu ustném (na posiedzeniu Wys. Sejmu z dnia 19. Grudnia 1873 r.) dalszych 19 posterunków nowych — a mianowicie :

1. w Brześcianach w powiecie Samborskim.
2. w Chorostkowie w powiecie Husiatyńskim.
3. w Czernelicy w powiecie Horodeńskim.
4. w Koropcu w powiecie Buczackim.
5. w Łopuszance w powiecie Staromiejskim.
6. w Skrzydlnej w powiecie Limanowskim.
7. w Lacku w powiecie Nowosandeckim.
8. w Strzeliskach w powiecie Bobreckim.
9. w Otynji w powiecie Tlumackim.
10. w Radomyślu w powiecie Niskim.
11. w Kurowicach w powiecie Przemyślańskim.
12. w Jeziernie w powiecie Złoczowskim.
13. w Toporowie w powiecie Brodzkim.
14. w Dobrotworze w powiecie Kamioneckim.
15. w Lubyczy w powiecie Rawskim.
16. w Żołyni w powiecie Łańcuckim.
17. w Maniowie w powiecie Nowotargkim.
18. w Bieczu w powiecie Gorlickim.
- i 19. w Jezierzanach w powiecie Borszczowskim. —

zostały takowe już dotąd w pierwszych dziesięciu z powyższych miejsc ustanowione, a ustanowienia w następnych dziewięciu niemniej w Łące powiatu Samborskiego i w Jezupolu powiatu Stanisławowskiego wkrótce spodziewać się można.

o pokrywaniu kosztów szupasowych.

Wysoki Sejm wyznaczył był dopiero na r. 1873 kwotę 20.000 zł. a następnie na r. 1874 kwotę 10.000 zł. w. a. z funduszu krajowego na pokrycie kosztów szupasowych tak przez inne kraje monarchii należycie wykazanych, jakoteż na koszta szupaśnictwa w kraju.

Z tego wydano na rachunek roku 1873.

I. dla krajów koronnych Austrii wyż. i niż. Dalmacyi Gorycyi, Salzburgu, Styryi i Szląska łącznie sumę 5.302 zł. 65 ct.

II. zaś w kraju tytułem zwrotu kosztów zaliczonych przez c. k. starostwo na wydalenie szupaśników pod konwojem żandarmeryi 7 zł. 32 $\frac{1}{2}$ ct.

t. j. razem na rachunek roku 1873 5.309 zł. 97 $\frac{1}{2}$ ct.

A na rachunek roku 1874 w czasie po koniec Czerwca t. r.

od I. jak wyżej 721 zł. 72 $\frac{1}{2}$ ct.

od II. „ 3 zł. 84 ct.

razem . 725 zł. 56 $\frac{1}{2}$ ct.

Na koszta szupaśnictwa w kraju oprócz wymienionych powyż pod II. nieasygnowano dotąd żadnych więcej (a mianowicie gminom) z przyczyny, że wykonanie odnośnej ustawy krajowej z dnia 28. Stycznia r. z. (N. 21 dz. ust. kraj. z r. 1873) zawisło od uregulowania całego szupaśnictwa w kraju—o czem właśnie osobne składamy sprawozdanie.

Najem domu Hoffmana przy ulicy Łyczakowskiej na filję szpitalną na dalsze dwa lata.

Z powodu wybuchu gorączki połogowej na oddziale położnic w filji Höficha, byliśmy zmuszeni postarać się o inne policyjno-sanitarnym wymogom odpowiedniejsze umieszczenie tegoż oddziału.

Ponieważ wynajęcie stosownego lokalu na rozliczne trudności natrafiło, zaś projektowana budowa własnego domu dla zakładu położnic, tudzież urządzenie jego nie tak rychło nastąpić może, przeto przedłużyliśmy kontrakt najmu domu Hoffmana przy ulicy Łyczakowskiej pod dotychczasowymi warunkami na dalsze dwa lata t. j. na czas od 1. Maja 1875 do końca Kwietnia 1877.

W domu tym umieściliśmy oddział położnic tudzież część chorych, którzy z powodu podwyższenia drugiego piętra gmachu głównego szpitala innego umieszczenia potrzebowali.

Statuta dla szpitala powszechnego we Lwowie i dla Zakładu obłąkanych w Kulparkowie, tudzież etat dla jednego i drugiego.

Przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne wnioski.

Instrukcyje dla szpitala powszechnego we Lwowie

W zeszłorocznem sprawozdaniu naszym przedstawiliśmy, że w celu ułożenia nowej Instrukcyi służbowej dla zarządu szpitala powsz. we Lwowie wybraliśmy komisję z trzech fachowych urzędników. Czyuność tej komisji została wstrzymana.

Zamierzoną reorganizacyę zakładów krajowych, która od uchwał Wys. Sejmu zawisła jest, w skutek czego, może zająć potrzeba poczynienia niektórych zmian w rzeczonych projektach.

Żeby jednak stosunki terażniejszego zarządu szpitalnego aż do sprowadzenia nowej organizacyi należycie unormowane były; zebrałiśmy dotychczas obowiązujące Instrukcyje i normy i udzieliliśmy takowych osobnem rozporządzeniem naszym zarządowi szpitalnemu do przestrzegania.

Zakład obłąkanych w Kulparkowie.

Rozpoczęta w roku 1870. budowa zakładu obłąkanych w Kulparkowie w rozmiarach podług planów jakie były pierwotnie zamierzone, wraz z zmianami w téjże budowie później zadecydowanemi obecnie przedstawia następujący obraz:

Budynek główny dla chorych II. piętrowy to jest cała jego główna część frontowa i po $\frac{1}{3}$ części jego bocznych skrzydeł co do głównych robót zupełnie jest ukończona, z wyjątkiem pomniejszych uzupełnień w trakcie wykonywania będących, tudzież w części brakujących drzwi i okien, w które gmach główny, do końca Października b. r. zaopatrzonym zostanie. W porze zaś zimowej i w roku 1875 do końca Czerwca uskuteczni się wszelkie wewnętrzne roboty w budynku głównym jak urządzenia ogrzewań, wentylacyi, kloak, wind i rozprzewadzenia wody.

W budynku ekonomicznym część frontowa zupełnie jest wykończona oprócz dołożenia gdzie niegdzie podłogi, wybielania lub pomalowania ścian, postawienia pieców lub urządzenia ogrzań meisnerowskich. W tylnej części budynku ekonomicznego po wieżę na zbiorniki wody tak samo jak frontowa część jest wykończona, z różnicą, że tu pozostaje wytynkowanie ścian wewnętrznych, w tej części ma być urządzoną kuchnia, piekarnia, gazometr, ustawiona pompa do ciśnienia wody do rezerwoarów, a roboty te, w miarę uskutecznić się mających, a już z różnemi fabrykami nawiązanych porozumień przeprowadzone będą wśród zimy i ukończone do końca Czerwca 1875. Część tylna, to jest wieża, przyległe jej ryzality i końcowa część główna budynku ekonomicznego są już pod dachem, zewnętrznie oprócz wieży wytynkowane, zamknięte drzwiami i oknami, pozostaje tylko uzupełnienie części sklepień, wytynkowanie ścian wewnętrznych, położenie posadzki i urządzenia wewnętrzne t. j. ustawienie maszyn i kotłów parowych, urządzenie pralni, a te wszelkie roboty podobnie jak w poprzedniej części bu-

dyнку ekonomicznego, jako w związku zostające z tamtymi w ciągu zimy i w roku 1875. do końca Czerwca sukcesywnie przeprowadzone zostaną i wykończone.

Łazienki w $\frac{2}{3}$ częściach pierwotnego rozmiaru pod dachem ściany, przed zimą będą wytynkowane, również i schody dokończone; pozostanie na czas wiosny do końca Czerwca 1875, zasklepienie przestrzeni łazienkowych, i urządzenie same łazienek tak parowych jak wannowych, które to roboty w związku zostające z robotami urządzenia pralni i zależne od różnych względów tak praktyczności urządzenia jak kosztów na nie potrzebnych, po zasięgnięciu opinii lekarskiej, i przeprowadzeniu zamówień łącznie zarządzane i wykonane zostaną.

Obecnie zachodziła potrzeba wymurowania tylko dwóch korytarzy łączących budynek główny z ekonomicznym, te są doprowadzone pod dach, zaś w jesieni będą wytynkowane, tudzież oknami i drzwiami zamknięte.

Wszelkie kanały są ukończone, pozostaje tylko zabezpieczenie ich otworów okryciami i kratami żelaznymi.

W r. b. postąpiły także naprzód roboty około obejścia zakładu; wyplanowano trzy oddzielne ogródki dla chorych, które w jesieni zasadzone będą drzewami. Inne dotyczące roboty, w miarę możliwości i potrzeby wykonuje się tak, aby z otwarciem zakładu w połowie przyszłego roku ułatwić przystęp i komunikację między pojedynczemi budynkami.

Przy tej sposobności poczuwamy się do obowiązku przedstawienia Wys. Izbie niektórych powodów, które uniemożliwiły wcześniejsze wykonanie dzieła budowy, jak samiśmy się tego pierwiej spodziewali.

Zmiany konstrukcyjne, w bocznych skrzydłach gmachu głównego, łazienkach i inne pomniejsze, które mimo starannie wypracowanego planu, okazały się w trakcie budowy nieuniknione, a zawsze z pożytkiem dla zakładu wpłynęły nie mało na opóźnienie robót budowy.

Nierównie większą zwłokę wywołały zarządzane zmiany w budynku głównym przez rozszerzenie jego części środkowej w skutek modyfikacji pierwotnego planu budowy.

Przyczyniły się także do opóźnienia robót głównie murarskich doznane zawady od przedsiębiorców dostarczających cegłę w latach poprzednich.

Zakład tej doniosłości jak nasz, wymagający rozlicznych urządzeń, które pod względem ogrzewania, wentylacji, kloak, oświetlenia, urządzenia pralni, kuchni, łazienek, i t. p. u nas jako zupełnie nowe i nieznanne, wymagają dojrzałego zastanowienia się w porozumieniu z specjalistami i poczynienia zamówień u wielu fabrykantów właściwych urządzeń. Pospiech w tego rodzaju pracach jest prawie niemożliwy, zwłaszcza iż roboty wewnętrznych urządzeń zostają ze sobą w pewnym związku i z tego powodu porozumienia z fabrykami jednych urządzeń nie mogą być ostatecznie zdecydowane przed porozumieniem się i zdecydowaniem co do innych urządzeń.

Komisya lekarska od czasu do czasu udzielając zrobionych na miejscu budowy umiejętnych spostrzeżeń, które w części zostały zużytkowane przy decyzji stanowczej co do systemu drzwi i okien, tudzież okratowania, z korzyścią dla

zakładu wpływa na ulepszenie budowy. Jej uwagi skłoniły nas do odstąpienia od pierwotnego planu względem pomieszczenia pralni z większą wygodą dla obsługi zakładu zamiast w suterrenach i części w tylnym parterze i piątrach strychowych tylnych, w samym parterze i piątrze strychowym; dlatego wykończenie pralni się opóźniło i inne roboty zostające w związku.

Następnie podajemy do wiadomości Wys. Izby, iż komisya techniczna ostatnimi czasy przedłożyła zadowolniającą opinię o budowie zakładu Kulparkowskiego, i że wskutek jej uwag pomniejszych poprawy zostały zarządzone, nadto iż budynek główny i ekonomiczny, tudzież łazienki ubezpieczono od ognia w Krakowskiem towarzystwie wzajemnych ubezpieczeń.

W końcu mamy zaszczyt zapowiedzieć, iż osobnem sprawozdaniem przedstawimy Wys. Sejmowi wnioski w sprawie funduszów i administracyi zakładu, skoro tylko ankietą lekarzy i architektów wygotuje opinię rzeczoznawców nad pomienionym zakładem.

Legat Adolfa Goschesa
dla Zakładu obłąkanych
we Lwowie.

Skutkiem odezwy c. k. Sądu powiatowego w Przemyślanach z 21. Października 1873 L. 1659, zawiadomiło c. k. Namiestnictwo pismem z 14. Lutego 1874 L. 7275 Wydział krajowy, że zmarły w Przemyślanach chirurg Adolf Gosches przekazał w testamencie lwowskiemu zakładowi obłąkanych bezwarunkowy legat w kwocie 300 zł. w. a. Wydział krajowy oświadczył pismem z dnia 10. Marca 1874 że legat ten imieniem rzeczzonego zakładu przyjmuje, wezwał oraz c. k. Sąd pow. Przemyślański o rychłe ściągnięcie i nadesłanie pomienionej kwoty.

A. Fundusze szpitala św. Łazarza.

Sprawa funduszów szpitali
św. Łazarza i św.
Ducha w Krakowie.

W funduszach pomienionego szpitalu zaszły od czasu ostatniego sprawozdania naszego znaczne zmiany.

Stan kapitałów ubezpieczonych na realnościach i dobrach w okręgu Krakowskim i Królestwie polskiem położonych wynosił z początkiem roku 1873 114.232 zł. 93 1/2 ct. w. a.

Reszta długu nieprawego, zaciągniętego przez fundusz krajowy wynosiła w tymże czasie 50,000 zł. „

Razem 164.232 zł. 93 1/2 ct. w. a.

W ciągu r. 1873 przybył do sumy powyższej kapitał ubezpieczony na dobrach Jeziorzany, jako reszta ceny kupna tychże dóbr w kwocie 5.933 zł. 33 1/2 ct. „

Z końcem r. 1873 wynosi przeto suma ogólna kapitałów 170.166 zł. 27 „

Według zamknięć rachunkowych za rok 1873
 stan kapitałów zahypotekowanych z końcem roku
 1873 wynosi tylko 64.393 zł. 48 $\frac{1}{2}$ ct. w. a.

Gotowizny ze spłat weszło w ciągu roku . 105.772 zł. 78 $\frac{1}{2}$ ct. „

Między sumami spłaconemi są następujące
 znaczniejsze :

1) Fundusz krajowy spłacił resztę zaciągnię-
 tego w r. 1872 długu w kwocie 50.000 zł. „

2) C. k. Skarb państwa spłacił zaciągniętą po-
 życzkę na budowę dróg eraryalnych w kwocie
 145.700 zł. pol. czyli 36.425 zł. „
 wraz z odsetkami 5% za czas od $\frac{1}{1}$ 1870 do $\frac{25}{10}$
 1873 jako dnia spłaty kapitału.

3) Z dóbr Soboczów w Królestwie polskiem
 spłacono kapitał zł. pol. 31.000 w listach zast.
 Królestwa polskiego imiennej wart. Rubl. 4.650
 czyli w in. wart. 7.750 zł. „

4) Z dóbr Kuzki w Królestwie polskiem spła-
 cono zł. pol. 12.000 w listach zast. Królestwa pol-
 skiego im. wart. Rub. sr. 2000 i gotówką 26 Rub.
 62 kop. któreto effekta spieniężono za kwotę . 2.771 zł. 97 ct. „

5) Z dóbr Jeziorzany dalsza rata ceny kupna
 w kwocie 2.400 zł. 33 $\frac{1}{2}$ ct. „

6) Z realności w Krakowie pod L. $\frac{206-7}{12-13}$ VI.
 zł. pol. 7000 czyli 1.750 zł. „

7) Z realności w Krakowie pod L. $\frac{376}{261}$ I.
 zł. pol. 5000 czyli 1.250 zł. „

Za gotówkę uzyskaną ze spłaconych kapitałów, tudzież ze sprzedaży znacz-
 nej części asygnat bankowych, oprocentowanych po 5% i 6%, zakupiono 6%
 obligacye pożyczki krajowej po kursie emisyjnym 82 za 100, przezco nyzskano
 wyższy procent, niżeli którykolwiek zakład kredytowy mógł ubezpieczyć, bo
 7·317%, pominawszy korzyści, jakie fundusz szpitalny przy wylosowaniu rze-
 czonych obligacyj osiągnąć może.

Co się tyczy innych funduszów tego szpitala, pozostaje nam zawiadomić
 Wysoki Sejm, że

1) Proces względem kapitału nieubezpieczonego, w kwocie 30.000 zł. pol.
 z zapisu ś. p. Jana Olechowskiego, z dóbr Trzemchy w Królestwie polskiem,
 dotychczas jeszcze nie został ukończony, jakkolwiek sprawozdania mecenasa No-
 wakowskiego w tymże przedmiocie na pomyslnie ukończenie sprawy wnosić po-
 zwalają ;

2) że w sprawie legatu księdza kanonika Wosińskiego w kwocie 90.000 zł. pol. czynią się poszukiwania za kwitem depozytowym, wydanym przez byłą c. k. kasę cyrkularną w Radomiu, dotychczas jednak bezskutecznie;

3) że według zawiadomienia c. k. Namiestnictwa przypadnie na rzecz funduszu szpitala św. Łazarza kwota 598 zł. 98 $\frac{1}{2}$ ct. w. a. z fundacji Andrzeja Trzczińskiego, dotychczas jako illiquidum traktowanej, a to w skutek rozdziału między inne fundacje i c. k. Skarb państwa uczynionego;

4) że w skutek zawartej konwencji przez c. k. Rząd z ces. rządem rosyjskim. w sprawie wydania kapitałów w banku polskim na rzecz szpitali Krakowskich deponowanych, jest nadzieja rychłego odebrania kwoty 4925 r. s. z hypoteki dóbr Bieganów i Chmielnik w banku polskim deponowanej.

B. Fundusze szpitala św. Ducha.

Stan kapitałów ubezpieczonych na realnościach i dobrach w okręgu Krakowskim i królestwie polskim położonych wynosił według zamknięć rachunkowych za rok 1873 z początkiem r. 1873 . . . 8.047 zł. 72 ct. w. a. z końcem r. 1873 wynosił zaś . . . 8.465 zł. 50 ct. „

Okazuje się przeto wyrost majątku o . . . 417 zł. 78 ct. „ czyli o 1671 zł. pol. gr. 4, któryto kapitał odszukano w ciągu r. 1873 jako należący się funduszowi szpitalnemu a ubezpieczony na realności pod L. 40. lit. B. Gm. XI. w Krakowie położonej.

6% asygnaty bankowe, które z początkiem r. 1873 wynosiły kwotę 6.250 zł. spieniężono, a za uzyskaną gotówkę zakupiono podobnie jak w funduszu szpitala św. Łazarza 6% obligacje pożyczki krajowej w imiennej wartości 7.500 zł. w. a.

Kapitał w kwocie 10.000 złp. na rzecz szpitala św. Ducha z dóbr Kazimierzy wielkiej w Banku polskim deponowany, zostanie także wydany w skutek konwencji c. k. Rządu z ces. rządem rosyjskim zawartej. Skoro nastąpi ratyfikacja tejże konwencji, Wydział krajowy przedsięwzięciu w tej mierze bezwzględnie odpowiednie kroki.

Ukończenie robót budowniczych przy szpitalu św. Łazarza w Krakowie.

W sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. Sierpnia 1872 po koniec Sierpnia 1873, przedstawionem Wysokiemu Sejmowi w r. z. doniósł Wydział krajowy o zarządzeniu znaczniejszych nadzwyczajnych restauracji i przebudowań w gmachu szpitala św. Łazarza, jako to: budowy magazynów, wychodków, restauracji murów i t. p.; oraz że roboty te powierzono przedsiębiorcy p. Adolfowi Opidowi obliczywszy kwotę kosztorysową z dodatkiem 3% na 18.460 złr. 66 ct. w. a.

W ciągu robót okazała się potrzeba zmiany pierwotnego kosztorysu w celu zbudowania nowego kanału krytego do odprowadzania wody z łazienek i od zle-

wu, ponieważ proponowany pierwotnie projekt odprowadzania tej wody rurami okazał się niedostatecznym. Koszt kanału zwiększył preliminowany kosztorys do kwoty 19.446 zł. 21 ct. w. a.

Kolaudacyi robót wykonanych dopełni inżynier okręgowy Niewiadomski wspólnie z członkami komitetu szpitalnego i Zarządu. Z przypadającej kwoty wypłacono przedsiębiorcy 17.812 zł. 55 c. w. zatrzymując oprócz kaucyi jeszcze kwotę 1633 zł. 66 ct. w. a. dopóki nie zostaną usunięte nakazane przez komisję kolaudacyjną usterki w niektórych robotach.

Kontrakt ze Siostrami Miłosierdzia względem pielęgnowania chorych, przy szpitalu św. Łazarza i św. Ducha.

Wobec tego, iż kontrakt z dnia 6. Października 1860. zawarty przez dawniejszy c. k. Rząd krajowy z Siostrami Miłosierdzia — względem obsługi i wyżywienia chorych przy Krakowskich szpitalach — expiruje w dniu 1. Października r. b., zawarliśmy z nimi nowy kontrakt na czas nieograniczony a to: względem dozoru i obsługi chorych, tudzież przedsięwzięliśmy stosowne kroki, ażeby wszystkie stosunki szpitalne należycie uregulowane zostały, zwłaszcza iż z dniem 1. Października 1874 obejmujemy całe gospodarstwo wrzeczonych szpitalach we własny nasz zarząd.

Krakowska klinika położnicza.

Potrzebne dochodzenia względem ostatecznego objęcia Krakowskiej kliniki położniczej pod nasz bezpośredni zarząd ekonomiczny, nie mogły być dla ważnych, od stron kontrahujących niezawisłych trudności, dotychczas zakończone.

Zgodziliśmy się przeto za poprzednim porozumieniem się z c. k. Namiestnictwem, na pozostawienie prowizorycznego sprawowania ekonomicznego zarządu tej kliniki w domu Brodowicza władzom uniwersyteckim na rok szkolny 1874. przyczem nadmieniamy, że c. k. Ministerstwo oświecenia według reskryptu z dnia 10. Października 1873 do L. 12.815 dotyczącą ugodę zatwierdziło.

Wykłady naukowe w szpitalach: Krakowskim i Lwowskim.

Na przedstawienie dyrekcji szpitali krakowskich i lwowskiego udzielił Wydział krajowy zezwolenia na odbywanie następujących wykładów naukowych:

- 1) w szpitalu Lwowskim Dr. Edwardowi Sawickiemu prymaryuszowi męskiego oddziału obłąkanych, wykłady patologii i terapii chorób umysłowych;
- 2) w szpitalu św. Łazarza w Krakowie na oddziale I., Dr. Stanisławowi Pareńskiemu, docentowi dyagnostyki lekarskiej na uniwersytecie Jagiellońskim, wykłady w tymże przedmiocie;
- 3) w szpitalu św. Łazarza na oddziale I. i II. tudzież w szpitalu św. Ducha w Krakowie na oddziale chorób syfilitycznych i skórnych, Dr. Stanisławowi Domańskiemu, docentowi Elektroterapii na uniwersytecie Jagiellońskim, wykłady z demonstrowaniem chorych z zakresu cierpień układu nerwowego.

Szpitala powszechna
na prowincyi.

Jak w r. z., tak też i w b. r. zwiedził nasz Inspektor szpitali wszystkie powiatowe i publiczne szpitale na prowincyi, których liczba wynosi 22, — nie licząc w to Krakowa i Lwowa.

Objazdy te przedsięwziął nasz Inspektor w Kwietniu, Maju, Czerwcu i Lipcu r. b., a w miarę poszczególniej lustracyi pojedynczych szpitali, przedkładał nam z osobna pojedyncze raporta co do stanu każdego zakładu; — wreszcie przy końcu Lipca r. b. ułożył i przedstawił nam ogólne uwagi na końcu tychże sprawozdań umieszczone, a zawierające w sobie wnioski jego tej treści:

- a) iż wobec smutnego położenia majątkowego tychże szpitali należałoby zmienić ustawę krajową z 19. Listopada 1868 względem ponoszenia kosztów leczenia, — dalej, iż koszta leczenia syfilitycznych należałoby przyjąć w całości na fundusz krajowy, równie też zarządzić środki ochronne przeciwko nadużyciom cyrulików leczących tę ostatnią chorobę;
- b) jakie reformy zaprowadzićby należałoby w tym celu, ażeby administracya, kontrola i cały stan szpitali prowincjonalnych polepszone zostały.

Powyższe sprawozdania Inspektora przedłożymy Wysokiej Izbie w krótkiej drodze a to w osobnym odbiciu. Tu zaś nadmieniamy w krótkości, iż wnioski Inspektora co do usunięcia wad i usterek, tudzież co do zaprowadzenia pewnych zmian i innych zarządzeń, — o ile takowe do drogi administracyjnej przynależą, są już po części przyjęte a po części w najbliższych dniach załatwione zostaną; w szczególności zaś wnioski ad a), — o ile przynależą do drogi prawodawczej rozpatrzone będą przy ocenianiu wniosku p. Króla względem przyjęcia kosztów leczenia na fundusz krajowy; — zaś wnioski ad b), o ile są zawisłe od uznania Wysokiego Sejmu, a mianowicie względem podratowania stanu ekonomicznego szpitali na prowincyi, opracujemy stosownie i przedłożymy Wysokiemu Sejmowi w osobnym sprawozdaniu, — zwłaszcza, iż brak funduszków przeszkadza najbardziej dalszemu rozwojowi naszych zakładów leczniczych.

Nareszcie zgodnie ze zdaniem naszego Inspektora donosimy Wysokiemu Sejmowi, iż szpitale prowincjonalne pod względem wewnętrznego porządku postąpiły a to po większej części znacznie naprzód; zaprowadziliśmy większą oszczędność we wszystkich gałęziach gospodarstwa, polepszyliśmy pielęgnowanie chorych i uregulowaliśmy służbę lekarską i szpitalną, jak to Wysoki Sejm powziąć raczy z dołączonych do sprawozdań Inspektora przepisów naszych względem utrzymania i pielęgnowania chorych, tudzież instrukcyi dla lekarzy ordynujących przy szpitalach na prowincyi. — Przy wytrwałej zaś dalszej pracy naszej mamy niepłonną nadzieję, iż w najbliższych latach postawimy rzeczzone szpitale na tej stopie, na jakiej stać winne.

Alegat N₂

Z zatwierdzonych przez nas budżetów tychże szpitali na rok 1874, przedkładamy obok N₂ wyciąg dotyczący najgłówniejszych dat o ilości chorych i stanie majątków szpitalnych, tudzież o rocznych wydatkach i dochodach tych zakładów. Zauważyć musimy, iż pomimo kilkakrotnych nalegań naszych nie wpłynęły dotąd do nas budżety tegoroczne szpitali w Rzeszowie i Samborze, zalegając do tej chwili w radach szpitalnych.

Pod względem rad szpitalnych i odnośnie do objawionego w tym względzie zdania Inspektora naszego w powyż wspomnianém sprawozdaniu jego, — zaznaczyć musimy: iż rady te nie wszędzie wypełniają swe obowiązki z tą usilnością i gorliwością, jakiej spodziewał się prawodawca uchwalając ustawę krajową z dnia 12. Grudnia 1869.

Nie odnosząc się w tym względzie do Rzeszowa i Sambora, zwłaszcza, iż opóźnienie budżetu i na innych przyczynach polegać może, — stosujemy powyższą uwagę w ogóle do wszystkich rad szpitalnych, z pomiędzy których rada szpitalna w Białej odznaczyła się niestety w ten sposób, iż w ciągu całego pierwszego półrocza w r. b. ani jeden członek tej rady nie zajął ani razu do tamtejszego szpitala.

Pomimo tego, luboć wyjątkowego zaniedbania, i pomimo dostrzeżonych przez nas dalszych braków lub niedostatków, które objawiały się gdzieniegdzie w mniejszej troskliwości lub gorliwości co do opiekania się szpitalem, nie podzielamy wszakże zdania naszego Inspektora, jakoby rady szpitalne nie odpowiadały wcale swemu zadaniu i były zupełnie niepotrzebne; — gdyż z ogólnych spostrzeżeń naszych możemy słusznie twierdzić, iż instytucja ta jakkolwiek nowa przynosi już teraz bardzo korzystne rezultaty, z czego też i dalej tuszyć możemy, że gdy się należy wyrobi i wżyje, odpowie godnie swemu zadaniu.

W czasie, za który to sprawozdanie składamy, podwyższono taksy dzienne za pielęgnowanie chorych w następujących szpitalach powiatowych:

w Tarnopolu z 35 ct. na 50 ct. od 1. Listopada 1873;

w Tarnowie z 45 ct. na 50 ct. od 1. Listopada 1873;

w Stryju z 50 ct. na 60 ct. od 1. Sierpnia 1874;

Zaś w toku załatwienia zostaje podwyższenie:

w Podhajcach z 50 ct. na 60 cent.; tak samo w Białej, w Tarnowie, w Śniatynie; zaś w Złoczowie z 50 na 55 ct.

W sprawie likwidacji majątku szpitalnego i oddzielenia go od majątku gminnego, tudzież obrachowania wzajemnych pretensyj, byliśmy zmuszeni wysłać naszych urzędników do Jasła i w najnowszym czasie do Stanisławowa; obydwie te sprawy nie są jeszcze ostatecznie załatwione.

Co do przebiegu sprawy odkrytych w r. z. defraudacji w szpitalu Tarnowskim donosimy: iż chociaż małwersanci zniszczyli nader wiele aktów, skonstatowano jednakże defraudacye w łącznej sumie 16157 złr. 55 ct. w gotówce i 170 zł. w efektach.

Główna odpowiedzialność spoczywa na kasyerze i kontrolorze, tudzież na likwidatorze kasy szpitalnej, chociaż i komisya Instytutów ubogich i chorych od zarzutu co do braku kontroli, jak również magistrat Tarnowski — gdzie się znajdowała kasa szpitalna — od podobnego zarzutu co do braku nadzoru zwolnione być nie mogą. — Dalszych szczegółów donieść nie możemy, ponieważ odnośne akta i sprawozdania delegowanego przez nas w r. z. urzędnika odstąpiono sądowi w Tarnowie, gdzie toczy się śledztwo karne przeciwko kasyerowi — który był oraz i kontrolorem — tudzież przeciwko likwidatorowi kasy szpitalnej,

Sprawa co do ostatecznego orzeczenia w przedmiocie pow. i publicznego szpitala w Złoczowie, a mianowicie czyli ten zakład ma być oddanym gminie jako zakład lokalny, pozostaje dotąd w zawieszeniu, albowiem rada powiatowa w Złoczowie uznaje, iż oddanie tego zakładu pod zarząd gminy byłoby zgubnym dla przyszłości tej instytucji, — z drugiej zaś strony rozpoczęte przez nas rokowania z pomienioną radą powiatową, ażeby ten szpital jako zakład powiatowy uznanym został, nie są jeszcze ukończone.

Stan zaliczek udzielanych szpitalom publicznym z funduszu krajowego na rachunek należności za koszta leczenia ubogich, — wynosił w czasie od 1. Września 1873 do 1. Sierpnia 1874 według załączonego pod 1/1. rachunku

kwotę,	88.622 złr. 66 cnt.
z tego przypadku na Lwów	45.477 złr. 90 cnt.
zaś reszta	43.144 złr. 76 cnt.

na szpitale prowincjonalne.

Zaległości w zwrotach kosztów leczenia.

W zeszłorocznem sprawozdaniu naszym przedstawiliśmy Wys. Sejmowi, że według okólnika c. k. Namiestnictwa z dnia 15. Maja 1869. do l. 9889 postępowanie w sprawach szpitalnych w ten sposób unormowane zostało, iż zarządy szpitali powszechnych względem sprawdzenia przynależności chorych tudzież ich stosunków majątkowych do autonomicznych urzędów gminnych zamiast do c. k. władz politycznych udawać się muszą a że urzędy gminne załatwianie tych spraw bądź zwlekają, bądź w sposób nieodpowiedni wymogom przepisów prawnych uskuteczniają, przeto zarządy szpitalne nie są w stanie z powodu trudności w uzyskaniu legalnych dowodów przynależności i ubóstwa lezonego wykazywać przypadającej należności w przepisanych terminach do zwrotu z funduszu krajowego i od właściwych gmin, w skutek czego zaległości w zwrotach kosztów leczenia mnożą się.

Udaliśmy się przeto do c. k. Namiestnictwa z prośbą o zmianę powołanego okólnika w sposób, żeby c. k. starostwa sprawy szpitalne tak samo jak dawniej na bezpośrednie rekwizycje Zarządów szpitalnych załatwiała.

W odpowiedzi na dotyczące wezwanie nasze oświadczyło c. k. Namiestnictwo w swojej odezwie z dnia 5. Października 1873 do l. 38715, że teraźniejszego postępowania, unormowanego powołanym okólnikiem zmienić nie może, ponieważ większa ingerencya władz politycznych w sprawach szpitalnych była dawniej koniecznym wynikiem ówczesnych stosunków administracyjnych, albowiem wówczas władze rządowe administrowały fundusz krajowy i do nich należał także bezpośredni nadzór nad administracją powszechnych szpitali, — obecnie zaś przy zupełnej zmianie tych stosunków, gdzie zarząd funduszu krajowego tudzież nadzór i naczelne kierownictwo szpitali powszechnych pod względem administracyjnym i ekonomicznym wyłącznie do władz autonomicznych należy, byłaby wszelka szersza ingerencya władz rządowych w tych sprawach nie usprawiedliwionem wkraczaniem w zakres działania władz autonomicznych.

Wobec tego oświadczenia c. k. Namiestnictwa zaleciliśmy Zwierzchnościom gminnym przy załatwieniu rocznych budżetów szpitalnych, ażeby przy

użyciu wszelkich środków, jakich im własny zakres działania dostarcza, tudzież z wszelką starannością i sprężystością zajmowały się ściąganiem zaległych kosztów i uzyskaniem rzeczonych dokumentów szpitalnych; zaś co do zaległych należności, przypadających lwowskiemu szpitalowi powszechnemu, zarządziliśmy w szczególności, żeby dyrekcya szpitalna przedkładała nam rocznie wykazy zaległości, które c. k. starostwom do ściągania należności a względnie do uzyskania dowodów niemożności ściągnięcia takowych z naszej strony udzielamy.

Ponieważ od czasu wejścia w wykonanie ustawy krajowej z dnia 19. Listopada 1868. Nr. 28. D. u. k. o obowiązku gmin co do zwrotu jednej połowy kosztów leczenia ubogich także znaczne zaległości kosztów kuracyi uiszczonych szpitalom powszechnym zaliczkowo z funduszu krajowego urosły, przeto w celu zapobieżenia dalszemu mnożeniu się tych zaległości zarządziliśmy zmianę w dotychczasowym sposobie sporządzania kwartalnych rachunków szpitalnych a mianowicie, ażeby zarządy szpitalne sporządzały imienne wykazy leczonych z wyszczególnieniem należności przypadającej od właściwej gminy.

Wykazy te udzielamy c. k. Urzędom podatkowym w tym celu, ażeby na podstawie takowych były w stanie udzielać c. k. starostwom dokładnych wyjaśnień przy wykazywaniu zaległości do ściągania takowych w drodze przymusowej od właściwych gmin.

Statystyka
ruchu chorych.

Alegat P₂

Alegat R₂

W końcu przedstawiamy Wys. Sejmowi w dwóch załączonych P₂ R₂ wykazach statystycznych ruch chorych w publicznych szpitalach powszechnych tudzież w krajowych zakładach położnic i obłąkanych w Krakowie i we Lwowie.

Podniesienie płacy
Inspektora szpitali.

W myśl §. 10 Uchwały sejmowej z dnia 3. Stycznia 1874 r. tyczącej się etatu i płac urzędników i sług Wydziału krajowego, uchwalił Wydział krajowy podnieść płacę Inspektora szpitali z 1600 zł. na 2000 zł. pozostawiając mu dodatek na pomieszkanie w kwocie 300 zł. rocznie, tudzież diety i kosza podróży określone w §. 3 kontraktu zawartego z Inspektorem szpitalnym d-rem Janem Stellą Sawickim d. 9. Lutego 1873 r. — podwyższenie płacy nastąpiło z dniem 6. Lutego 1874 r.

Projekt do budowy
własnego domu dla za-
kładu położnic we
Lwowie.

Przedkładamy wys. Sejmowi osobne sprawozdanie.

Zakłady podżutków

W przeprowadzeniu ustawy krajowej z dnia 10. Maja 1873 Nr. 249 D. u. k. o zwinięciu zakładów podrzutków, tudzież uchwały Wys. Sejmu z dnia 28. Listopada 1872 ogłoszonej dnia 23. Maja 1873 w Nr. 252 D. u. k. o wyjątkowem utrzymywaniu kosztem funduszu krajowego tych dzieci, których matki w zakładzie położnic zmarły lub z oddziału położnic do szpitalu powszechnego przeniesiony zostały, tudzież co do udzielania jednorazowej zapomogi w kwocie 6 zł. tym położnicom, które zakład z dzieckiem opuszczają, uwiadomiliśmy właściwe władze innych krajów koronnych, że na przyszłość w wykonaniu powołanej ustawy dzieci obcokrajowe do tutejszych zakładów podrzutków w przyszłości przyjmowane nie będą i że tylko postanowienia powołanej uchwały Wys. Sejmu co do wyjątkowego utrzymywania dzieci urodzonych w zakładzie położnic i udzielania zapomogi położnicom na koszt właściwego funduszu krajowego do takowych zastosowane zostaną.

Zarazem wezwaliśmy rzeczone władze, ażeby w tej mierze co do tutejszokrajowych dzieci wzajemności przestrzegały.

W odpowiedzi na wezwanie dotyczące oświadczyły wszystkie Wydziały krajowe innych prowincyj tudzież król. węg. Ministerjum spraw wewn. że na zastosowanie powołanej ustawy i uchwały sejmowej do tamtejszokrajowych dzieci, zgadzają się.

Również oświadczyły, że żądanej wzajemności w tej mierze względem tutejszokrajowych dzieci przestrzegać będą z wyjątkiem atoli niższo-austryackiego i morawskiego Wydziału krajowego, które oświadczyły, że w obec obowiązującej ustawy państwowej z dnia 29. Lutego 1868 N. 15. D. p. P. nie będą mogły odmówić przyjęcia do zakładu podrzutków dziecku urodzonemu na oddziale położnic, jeżeli matka tego żądać będzie i przyznanej zapomogi przyjąć nie zechce.

Ponieważ dzieci, których matki na oddziale położnic zmarły lub do szpitalu powszechnego przeniesione zostały, stosownie do powołanej uchwały sejmowej utrzymywane być muszą, przeto przyznaliśmy, na przedstawienie Dyrekcyj szpitalnych, mamkom za karmienie tych dzieci na sali mamek, oprócz zwykłego utrzymania szpitalnego także wynagrodzenie po 15 ct. dziennie.

Zarządzenie podobne usprawiedliwiamy tém, że położnice znajdujące się w zakładzie położnic nie chciały obcych dzieci bezpłatnie karmić przy czém zresztą zauważamy, że wydatek urosły z tego powodu jest nieznacznym, gdyż od czasu wejścia w życie powołanej ustawy t. j. od dnia 29. Sierpnia 1873 do końca Czerwca b. r. ilość dzieci, których utrzymanie z powodu śmierci matki w zakładzie położnic na koszt kraju przypadło, wynosiła w lwowskim zakładzie 9, z których w ciągu tego czasu 4 umarło, zaś w krakowskim zakładzie 8 dzieci.

Stan podrzutków tudzież koszta ich utrzymania po koniec r. 1873 był następujący:

a mianowicie:	we Lwowie	w Krakowie
Z końcem roku 1872 pozostało	1.980	1.324
Przybyło w roku 1873	254	275
Utrzymywano razem	2.234	1.599

	we Lwowie	w Krakowie
W ciągu roku 1873 wyszło z zakładu . . .	286	348
„ „ „ „ umarło . . .	258	138
Suma ubytku . . .	544	486
Z końcem roku 1873 pozostało . . .	1.690	1.113
Suma wszystkich wydatków . . .	40.387 złr.	25.832 złr.
Dzienny koszt utrzymania 1 dziecka cent.	6 ⁶ / ₁₀	5 ⁹ / ₁₀

Ze względu na powyższy stan podrzutek musi dotychczasowa administracja zakładu lwowskiego jeszcze tak długo pozostawioną być, dopóki stan dzieci nie zmniejszy się do tego stopnia, żeby takowa z administracją zakładu połącznic połączoną być mogła.

Uregulowanie sprawy
szczepienia ospy.

Od czasu zaprowadzenia krowianki, szczepiono ospę w Galicyi i w Krakowskiem co roku w każdej gminie.

Peryod rocznego szczepienia został atoli według zarządzeń c. k. władz w Galicyi od roku 1818 zaś w Krakowskiem od r. 1853 na trzechletni zmieniony.

W celu zapobieżenia szerzeniu się zarazy ospy uznaliśmy, na podstawie opinii fachowo uzdolnionych, potrzebę zaprowadzenia rocznego szczepienia ospy w każdej gminie bez obarczenia atoli funduszu krajowego większemi wydatkami.

Udaliśmy się zatem w r. 1872 do c. k. Namiestnictwa z prośbą o wyjednanie u c. k. Rządu:

1. ażeby perjod szczepienia w Galicyi i Krakowskiem z trzechletniego na coroczny zmieniony został.
2. żeby skarb państwa przyczyniał się do pokrycia kosztów na wydatki sanitarne.

Na powtórne ponowienie naszej prośby o rychłe załatwienie tej sprawy, odpowiedziało nam c. k. Namiestnictwo z dnia 25. Lipca 1874 do l. 34 186 że c. k. Krajowa Rada sanitarna sprawozdaniem z dnia 20. Lipca b. r. do l. 7460 sprawę wymienioną c. k. Ministerstwu przedstawiła.

Ostateczne uregulowanie tej sprawy może przeto dopiero po nadejściu odpowiedzi c. k. Ministerstwa nastąpić.

Na tem miejscu zaznaczamy także, że wydatki Rub. IV. funduszu kraj. z powodu grasującej ospy w r. 1873. przekroczyły preliminowaną kwotę na kosztą podróży i dyet lekarzy szczepiących, a mianowicie:

Preliminowano na r. 1873 kwote . . .	21.326 zł.
Wyplacono po koniec Grudnia 1873 kwotę . . .	26.016 zł.
Przekroczone zatem rubr. IV. więcej o . . .	4.790 zł.

Koszta leczenia ubogich przynależnych do cesarstwa Rosyjskiego tudzież do Alzacji i Lotaryngii.

Według dawniejszych przepisów można było żądać od ces. ros. skarbu państwa zwrotu kosztów kuracyi, za leczenie ubogich poddanych rosyjskich w austr. szpitalach powszechnych.

C. k. Namiestnictwo zawiadomiło nas atoli pismem z dnia 15. Grudnia 1873 do l. 58.300, że w skutek rokowań przeprowadzonych między obydwoma Rządami ces. ros. Ministerstwo spraw wewnętrznych ostatecznie oświadczyło, iż ces. ros. skarb państwa będzie tylko koszta utrzymania ubogich poddanych rosyjskich w austr. domach przytułku zwracał, zaś kosztów kuracyi za ich leczenie w szpitalach powszechnych płacić nie będzie.

Dnia 11. Lipca 1853 zawarły państwa niemieckiej Rzeszy z ces. aust. państwem konwencyę w Eisenach, według której ubogim poddanym tychże państw zabezpieczono wzajemnie bezpłatną kurację w zakładach leczniczych bez żądania zwrotu kosztów leczenia od właściwego państwa.

Według reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 1. Kwiet. 1874 do l. 4627 Nr. 33 D. p. P. została konwencja rzezona także na Alzację i Lotaryngję rozszerzoną.

Koszta leczenia ubogich poddanych rosyjskich, tudzież wymienionych prowincyj niemieckich przypadły przeto na fundusz krajowy, który natomiast nie zwraca podobnych kosztów za leczenie tutejszokrajowców w szpitalach wymienionych państw.

Zamianowanie jednego członka krajowej Rady zdrowia.

Wydział krajowy zamianował Dra Ludwika Gembarzewskiego członkiem krajowej Rady zdrowia w miejsce Dra Juliana Czerkawskiego, którego czas urzędowania w myśl Ustawy z 30. Kwietnia 1870 r. (§. 12) skończył się z upływem trzechlecia.

Wysoki Sejm raczy niniejsze sprawozdanie przyjąć do wiadomości.

Lwów dnia 11. Sierpnia 1874.

Leon książę Sapieha

Marszałek krajowy.

Sprawozdawca

Oktaw Pietruski

członek Wydziału krajowego.

Alegat A.

Najjaśniejszy Panie!

Najmiłociwszy Cesarzu i Królu!

Wspaniałomyślna ofiarność, z jaką *Wasza Cesarzka i Królewska Apostol. Mość* raczyłeś użyzyć pomocy dotkniętym nędzą mieszkańcom tych okolic Galicyi, które żywiołów srogość spustoszyła, daje niniejszem powód najwierniejszemu Wydziałowi królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wks. Krakowskiem, iż pospiesza złożyć u stóp tronu *Waszej Cesarzkiej i Królewskiej Apostolskiej Mości* najgorętszą podziękę.

Ojcowska troskliwość *Twoja, Najjaśniejszy Panie*, objawiła się ponownie w tym wspaniałomyślnym czynie; po raz tysięczny otrzymuje kraj nasz dowód, iż tam, gdzie idzie o ulgę w nędzy, najdosłójniejsza ręka *Twoja* niesie pierwsza ratunek, dając nam wzniósł przykład chrześcijańskiego miłosierdzia.

Oby Wszechmocny *Waszą Cesarzką i Królewską Apostolską Mość* dla dobra ludów w jak najdłuższe lata strzedz i ochraniać raczył.

We Lwowie dnia 22 czerwca 1874.

Alegat B.

Odezwa.

Najwyższem postanowieniem z 25. listopada 1858. Nr. 220 Dz. p. p. ex 1858 uwolniono urzędników i sługi Państwa i funduszów, niemniej wdowy i sieroty tych osób od opłacania dodatków krajowych i indemnizacyjnych do podatku dochodowego z ich płac służbowych i emerytalnych.

Następnie wys. c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych rozporządzeniem z 31 grudnia 1858 L. 11743 wydało deklaratoryum téj treści, że powyższe postanowienie także do miejskich urzędników i sług, tudzież do wdów i sierót tych osób wtedy ma być zastosowanem, jeżeli dotyczącym magistratom czynności władz politycznych są poruczone.

Owoż urzędnicy magistratów w Stanisławowie i Przemyślu wnieśli do wys. c. k. Ministerstwa skarbu podania o uwolnienie od płacenia dodatków krajowych i indemnizacyjnych do podatku dochodowego od pobieranych stałych płac i dodatków funkcyjnych.

Tym sposobem poruszoną została kwestya, czy nie należałoby uwzględnić tych podań ze względu na to, że obecnie tym magistratom czynności polityczne w zakresie poruczonym są przekazane.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptami z 21 stycznia 1874. L. 20064 i 21 lutego 1874. l. 2443 wezwało c. k. Namiestnictwo do dania opinii w téj mierze. *Ponieważ sprawa ta dotyczy funduszów podlegających zarządowi świętego Wydziału krajowego*, przeto c. k. Namiestnictwo ma zaszczyt odnieść się do świętego Wydziału krajowego z uprzejmem wezwaniem o objawienie zdania w tym przedmiocie.

Lwów dnia 9. marca 1874.

Alegat C.

Odezwa

do świetnego c. k. Namiestnictwa w miejsu.

Szanowną odezwą z dnia 9. marca b.r. l. 9741 świetne c. k. Namiestnictwo zapytało Wydział krajowy o opinię w sprawie podanej do wysokiego c. k. Ministerstwa skarbu petycyi urzędników magistratualnych w Stanisławowie i Przemyślu o uwolnienie od dodatków krajowych i indemnizacyjnych do opłacanego przez nich podatku dochodowego od pobieranych stałych płac i dodatków funkcyjnych.

Czyniąc zadość tej odezwie Wydział krajowy przedewszystkiem oświadcza, że według jego zdania wspomniona na wstępie petycyja urzędników magistratualnych w Stanisławowie i Przemyślu powinna być odmownie załatwioną już dla samego braku tytułu prawnego. Najwyższe postanowienie z dnia 25. listopada 1858 uwalniające urzędników i służbę państwa i funduszów tudzież wdowy i sieroty po tych osobach od opłaty dodatków krajowych i indemnizacyjnych do podatku dochodowego, zostało wprawdzie rozporządzeniem Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 31. grudnia 1858 l. 11743 zastosowane także do urzędników i sług miejskich tudzież do wdów i sierot po tych osobach, jednakże z zastrzeżeniem, jeżeli odnośnym magistratom czynności władz politycznych zostały poruczone. Uwzględniając petycyje urzędników miejskich w Stanisławowie, Przemyślu z powodu, że tamtejsze urzędy gminne spełniają czynności polityczne w poruczonym zakresie, wypadaloby orzec zarazem, że w ogóle wszyscy urzędnicy gminni na tej samej podstawie mają być uwolnieni od opłaty dodatków krajowych i indemnizacyjnych. Takie deklaratoryum byłoby nadto daleko idącym tłómaczeniem najwyższego postanowienia z dnia 25. listopada 1858. Poruczony bowiem zakres działania dzisiejszych zwierzchności gminnych nie jest bynajmniej identycznym z owemi czynnościami władz politycznych, które przed wejściem w życie ustawy gminnej poruczano magistratom dawniejszym. Zresztą stosunek urzędników przy dawniejszych magistratach do państwa zupełnie jest odmiennym od stanowiska dzisiejszych urzędników gminnych a tem samem nie zachodzi analogia, któraby nzasadnie mogła tak rozległe zastosowanie ministeryalnego rozporządzenia z dnia 31. grudnia 1858 l. 11743, jak tego wymagają na wstępie powołane petycyje.

Także i ze względów finansowych petycyje urzędników miejskich w Stanisławowie i Przemyślu nie zasługują na uwzględnienie. W razie uwzględnienia bowiem urzędnicy gminni doznaliby ulgi nieznacznej kosztem innych klas ludności obarczonych już i bez tego stosunkowo wysokim ciężarem podatkowym.

O dalszych zarządzeniach swoich w tej sprawie zechce świetne c. k. Namiestnictwo uwiadomić łaskawie Wydział krajowy.

Lwów 17. czerwca 1874.

Memoryał

Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, w sprawie uwolnienia pożyczki krajowej, ustawą z d. 12. lutego 1873 dozwolonej, od wszelkich opłat i podatków.

Wiadomy jest powszechnie brak w naszym kraju środków komunikacyjnych. — Ze wszystkich krajów przedlitawskich Galicya jak w wielu innych tak i w tym względzie należy do najbardziej upośledzonych.

Stosunek ten wykazuje najdobitniej porównanie ilości gościńców utrzymywanych kosztem państwa we wszystkich krajach austriackich razem wziętych z ilością dróg eraryalnych w Galicyi.

W całej Przedlitawii, mającej 14,799.515 mieszkańców a 3852 mil kwadratowych obszaru, długość gościńców państwowych wynosi 1622 mil, a w Galicyi posiadającej 5,418.016 ludności, na obszarze 1364 mil kwadratowych, tylko 380 mil.

Z porównania tych cyfr wynika, że Galicya w stosunku swej ludności do ludności całej Przedlitawii, posiada o 214 mil, w stosunku zaś swego obszaru do obszaru wszystkich krajów przedlitawskich, o 192 mil mniej, aniżeli w razie równego pod tym względem postępowania ze strony c. k. Rządu, posiadaćby powinna.

A że wartość jednej mili drogi zbudowanej wynosi w przecięciu 80.000 zł. w. a. przeto państwo wydaćby powinno w przybliżeniu 16,000.000 zł. w. a. na budowę dróg w naszym kraju, ażeby postawić na równi Galicyę z innymi krajami Przedlitawii.

Usilne dopominania się kraju o zbudowanie większej ilości dróg eraryalnych w Galicyi, nie odniosły dotąd skutku.

Sejm galicyjski w uznaniu nagłej potrzeby środków komunikacyjnych i wobec klęsk, które nawiedziły kraj w roku 1872 postanowił na posiedzeniu dnia 7. grudnia 1872 zaciągnąć pożyczkę w sumie wynoszącej w gotowiznie 5,200.000 zł. w. a.

- a) na budowę i rekonstrukcję dróg krajowych,
- b) celem zapobieżenia niedostatkowi, spowodowanemu pozaprzeszłorocznym nieurodzajem i klęskami elementarnymi.

Zdawało się, że ta uchwała Sejmu galicyjskiego, wyręczająca państwo w pełnieniu obowiązków na niem cięższych, liczyć może na wszelkie poparcie c. k. Rządu.

Stało się atoli inaczej. Projekt do ustawy o pożyczce krajowej uchwalony dnia 7. grudnia 1872 r. przedstawionym został do najwyższej sankcyi dopiero dnia 12. lutego 1873 r. W skutek tego minął najlepszy czas do zrealizowania pożyczki.

Prośba Wydziału krajowego z dnia 25. stycznia 1873 l. 1460, wniesiona do c. k. Prezydium Namiestnictwa o wyjednanie u c. k. Ministerstwa przyzwolenia na wydawanie obligacyj pożyczki kra-

jowej, opiewających na okaziciela, jak również ponowna w tym przedmiocie prośba Wydziału krajowego z dnia 24. kwietnia 1873 l. 7371, wniesiona bezpośrednio do c. k. ministerstwa skarbu, zostały zatwierdzone dopiero reskryptem ministeryalnym z dnia 21. czerwca 1873 l. 2604/F. M. podanym do wiadomości Wydziału krajowego odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa z 3. lipca 1873 l. 4812/pr.

Lecz to nie są jedyne przeszkody, jakich Wydział krajowy doznał w wykonaniu uchwał Sejmu krajowego.

Pomijając znane powszechnie przesilenie pieniężne, które utrudniło warunki zaciągnięcia pożyczki krajowej, mianowicie zaś wywołało podwyższenie stopy procentowej i zwiększyło przezto ciężar przez kraj przyjęty, — sam c. k. Rząd okazał tak mało uznania dla celów połączonych z zaciągnięciem pożyczki galicyjskiej, że powstrzymał tem ostatecznie wykonanie zamiarów Sejmu galicyjskiego, które nie tylko w interesie kraju lecz i państwa na wszelkie zasługiwały poparcie.

Sejm krajowy uchwaliwszy ua posiedzeniu dnia 7. grudnia 1872 r. projekt do ustawy o pożyczce krajowej, polecił na tem samym posiedzeniu Wydziałowi krajowemu, ażeby poczynił stosowne kroki ku wyjednananiu:

1. uwolnienia od opłaty stempowej wszelkich skryptów, weksli, obligacyj, asygnacyj, i innych dokumentów wystawianych celem zaciągnięcia pożyczki krajowej;

2. uwolnienia od podatku dochodowego kuponów, należących do obligacyj pożyczki krajowej;

3. uwolnienia wszelkich przy udzielaniu zapomóg wystawić się mających dokumentów, podań i protokołów, tudzież odnośnych wpisów. hypotecznych, od opłaty stempowej i opłat bezpośrednich.

Na mocy i w myśl powyższego polecenia wniósł Wydział krajowy dwie petycje, a mianowicie pod dniem 27. grudnia 1872 r. l. 21087 petycję do Tronu, następnie zaś pod dniem 20. lutego 1873 l. 3026 do c. k. Ministerstwa.

Petycje te uzasadnił Wydział krajowy w sposób następujący:

Pożyczka galicyjska z r. 1873 ma być użytą nie tylko na użyczenie ludności wiejskiej zagrożonej nędzą, głodem i choleryczną epidemią, pomocy bezpośredniej, lecz także na dostarczenie jej zarobku przy budowie i rekonstrukcji dróg krajowych.

O ile pożyczka ta ma być użytą na ochronienie ludzi od głodu, zadługuje na to samo uwzględnienie, co pożyczka głodowa z r. 1866 która od wszelkich opłat i podatków uwolnioną była; o ile zaś dostarczyć ma środków na rekonstrukcję i budowę dróg krajowych, przesuawiają za jej uwolnieniem następujące powody:

Kraj nasz nawiedzony nieurodzajem, klęskami elementarnymi, chorobami epidemicznymi i upadający pod brzemieniem podatków, zdecydował się na ofiarę przechodzącą nieledwo jego siły, uchwalając zaciągnięcie pożyczki w sumie 5,200.000 zł. w. a. na cele, na które także i państwo łożyć ma obowiązek.

Kraj nasz potrzebuje dla swego rozwoju ekonomicznego dróg, lecz te same drogi służą także interesom państwa, mają bowiem w wielu razach znaczenie strategiczne, a zawsze znaczenie ekonomiczne dla całego państwa, mianowicie zaś, podnoszą drogi krajowe wartość kolei żelaznych, których ruch a zatem i dochody zwiększają się w miarę środków komunikacyjnych, łączących je z okolicami, obdługającymi w płody surowe, co znów wpływa nie tylko na rozwój handlu i przemysłu w państwie, lecz zarazem na zmniejszenie a względnie na umorzenie tych sum gwarancyjnych, które państwo poręczające dochody z kolei żelaznych corocznie dopłacać musi.

Nareszcie, jeżeli państwo towarzystwom prywatnym budującym koleje żelazne poręcza dochody do pewnej wysokości, lub przynajmniej uwalnia je od podatku wszelkiego na pewien przeciąg czasu, aż do lat 30., to tem bardziej zasługuje na takie uwzględnienie kraj, który do tego samego zdąża celu, a z dróg niema tych dochodów, jakie mają prywatne towarzystwa z kolei żelaznych.

C. k. Ministryum nie wchodząc bliżej w ocenienie powodów powyższych, przedstawiło Izbie deputowanych na posiedzeniu dnia 8. marca 1873 r. sprawozdanie, w którym oświadczyło, iż zgadza się tylko na uwolnienie od należitości prawnych tych dokumentów, podań i wpisów hipotecznych, które sporządzone zostaną przy udzielaniu lub ściąganiu zapomóg zwrotnych danym powiatom, gminom, lub członkom gmin.

Co się zaś tyczy tych uwolnień, które istotną mogły przynieść ulgę krajowi ponoszącemu tak znaczne ofiary w zastępstwie państwa, t. j. uwolnienia od opłaty stemplowej, wszelkich skryptów, weksli, obligacyj, asygnacyj i innych dokumentów wystawionych celem zaciągnięcia pożyczki krajowej, c. k. Ministryum tudzież uwolnienia od podatku kuponów należących do obligacyj pożyczki krajowej, oświadczyło, iż nie może takowych popierać z następujących powodów:

a) Pożyczka galicyjska w sumie 5,200.000 zł. w. a. przeznaczona w przeważnej swej części nie na wsparcia i wyjątkowe cele dobroczynne, lecz na budowę dróg krajowych, a więc na właściwe cele krajowe, traci cechę pożyczki głodowej i jest raczej zwykłą pożyczką krajową.

Ozłość zaś tej pożyczki, przeznaczona wyłącznie na wsparcie okolic niedostatkiem dotkniętych, nie została dokładnie cyfrą oznaczoną, albowiem suma 1,300.000 zł. w. a. stanowi cyfrę maksymalną, a z drugiej strony tylko część tej pożyczki bliżej nie określona, zostanie użyta na bezpośrednie wsparcia okolic niedostatkiem dotkniętych, reszta zaś użyta na roboty publiczne, tylko pośrednio do celu powyższego służyć będzie.

b) Nie można żądać, ażeby wszystkie kraje reprezentowane w austriackiej Radzie państwa przyjmowały na siebie te wydatki, które jeden kraj na swe cele publiczne ponosić jest obowiązany.

c) Uwolnienie jednego kraju austriackiego od opłat i podatków przy zaciąganiu pożyczek na cele publiczne stworzyłoby niebezpieczny przykład nadający także i innym krajom prawo żądania w podobnych razach takich samych uwolnień.

d) Uwolnienie obligacyj pożyczki krajowej od podatku dochodowego postawiłoby tę pożyczkę w korzystniejszych warunkach aniżeli pożyczkę państwową, która ulega i to wyższemu opodatkowaniu.

Izba deputowanych przyjęła na posiedzeniu dnia 4. kwietnia 1873 r. w nieobecności delegatów galicyjskich projekt rządowy, który ogłoszonym został jako ustawa z dnia 21. maja 1873 r. (D. p. p. Nr. 96) przyznająca uwolnienie od należitości prawnych wszystkim dokumentom, podaniom i wpisom sporządzonym z powodu udzielania zapomóg zwrotnych z pożyczki krajowej dla powiatów w Galicyi klęską głodową dotkniętych.

W ten sposób właściwe żądania Sejmu krajowego zostały odrzucone.

A jednak zarzuty uczynione przez c. k. Ministryum z powodu tych żądań dadzą się łatwo odeprzeć;

Zarzut, iż suma 1,300.000 zł. w. a. stanowi cyfrę maksymalną, która uledez może zmniejszeniu, upada wobec strasznej nędzy ludu galicyjskiego, wobec wielkich potrzeb wywołanych pozaprzeszlorocznymi i zeszlorocznymi klęskami, których Wydział krajowy nie ułagodzi w zupełności nawet całą przez wys Sejm wyznaczoną zapomogą, *albowiem już dziś pojawił się w wielu okolicach naszego kraju tyfus głodowy, będący strasznym zwiastunem cholery, która w roku ubiegłym dziesiątkowała ludność wsi i miasteczek naszych.* Co się zaś tyczy uwagi c. k. Ministryum, iż tylko część tej pożyczki użyta zostanie na bezpośrednie wsparcia, reszta zaś tylko pośrednio do celu powyższego służyć będzie, łatwo zrozumieć, iż jakkolwiek pośrednie zapomożenie powiatów przez dostarczenie zajęcia przy robotach publicznych jest najwłaściwszym i zasadom ekonomii społecznej najbardziej odpowiadającym sposobem przyjscia w pomoc ludności głodem zagrożonej, — to jednak *niezrealizowanie* całej pożyczki w sumie 5,200.000 zł. w. a. głównie z powodu odmówienia uwolnienia od opłat i podatków wywarło ten skutek, iż ludności dotkniętej klęskami i zagrożonej głodem a nie mającej zarobku przy rekonstrukcyi i budowie dróg krajowych, udzielone być musiały w roku zeszłym z pożyczki głodowej prawie wyłącznie wsparcia bezpośrednie w sumie 800.190 zł. w. a. z wielką dla produkcji krajowej szkodą,

i że w podobny sposób reszta pożyczki w sumie wynoszącej w gotowiznie 1.300.000 zł. w. a. rozdana zostanie w roku bieżącym w myśl uchwalonego przez Sejm krajowy na posiedzeniu dnia 10. stycznia rb. projektu do ustawy, która przedstawiona została do sankcyi najwyższej.

Co do pożyczki przeznaczonej na rekonstrukcyę i budowę dróg krajowych, uwolnienie jej ze strony państwa od opłat bezpośrednich podatków, byłoby tylko kompensacyą za ledwie szesnastej części tej sumy, którą państwo wydaćby powinno już teraz na budowę dróg w Galicyi.

Wynika ztąd, że uwolnienie pożyczki galicyjskiej od opłat bezpośrednich podatków, niebyłoby przeniesieniem na wszystkie inne w Radzie państwa reprezentowane kraje tych ciężarów, które Galicya na swe cele publiczne ponosić jest obowiązana, lecz że odwrotnie Galicya, która zaciąga pożyczkę, ażeby budować drogi w zastępstwie państwa sama jedna ponosi te wydatki, które ponosić są obowiązane wszystkie w Radzie państwa reprezentowane kraje austriackie.

Jeżeli zatem c. k. Ministryum obawia się niebezpiecznego precedensu, to precedens ten jest bardzo korzystnym dla państwa, a przypuszczenie, iż inne kraje austriackie nań powoływać się będą, niemoże żadnych budzić obaw, owszem c. k. Ministryum powinno w interesie państwa zachęcać inne kraje austriackie, ażeby szły za przykładem Galicyi i powinno wnieść projekt do ustawy ogólnej uwalniającej raz na zawsze od wszelkich opłat i podatków pożyczki zaciągane na cele równie dla państwa jak dla kraju pożądane.

Co się nareszcie tyczy argumentu, iż uwolnienie obligacyj pożyczki krajowej od podatku dochodowego postanowiliby tę pożyczkę w korzystniejszych warunkach aniżeli pożyczkę państwową ulegającą i to wyższemu opodatkowaniu, porównanie to dlatego zastosować się nie da, albowiem państwo zaciągające pożyczkę i wkładające zarazem na właścicieli obligacyj obowiązek opłacenia podatku dochodowego, pobiera samo ten podatek, a zatem żadnej nie doznaje szkody — kraj zaś, jeżeli w zastępstwie właścicieli obligacyj podatek państwu opłaca, lub włożony na nich ten obowiązek, za to im wyższy procent płacić musi, ponosi w każdym razie stratę.

Czem więcej dróg będzie w Galicyi, tem bardziej ożywi się handel i przemysł, tem raźniej pójdzie wszelka produkcya a z nią powiększą się dochody z podatków państwowych w Galicyi.

Drugiem źródłem dochodu dla państwa w razie wykonywania robót przy drogach krajowych będą opłaty stemplowe od kontraktów zawieranych z przedsiębiorcami, tudzież podatki tymże przedsiębiorstwom wynierzane. *Uwolnienie więc pożyczki krajowej, przeznaczonej na rekonstrukcyę i budowę dróg, otworzy państwu nowe źródła dochodów w Galicyi, których mieć nie będzie, jeżeli Sejm galicyjski odstąpi od podjęcia tych robót.*

Nie zrażony oświadczeniem c. k. Ministryum, poczynił Wydział krajowy w sprawie uwolnienia pożyczki krajowej od wszelkich opłat i podatków, następujące ponowne kroki:

1) Wyłączony z całej, ustawą z dnia 12. lutego 1873 dozwolonej pożyczki krajowej, część pożyczki przeznaczonej przez wys. Sejm na udzielanie powiatom zapomóg zwrotnych i zarządziwszy jej emisję jako osobnej pożyczki z 1873 r. w sumie nominalnej 1,600.000 zł. celem uzyskania gotowizny w sumie 1,300.000 zł. w. a. udał się Wydział krajowy pod dniem 1. października 1873 r. l. 16.009 do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą o wyjednanie ustawy państwowej, uwalniającej tę pożyczkę mającą te same cechy, co pożyczka głodowa z 1864 r. od wszelkich opłat i podatków.

2) Wystosował do c. k. Prezydium Namiestnictwa pod dniem 29. października 1873 r. l. 16.142 odezwę ./ z prośbą o wniesienie do c. k. Ministerstwa przedstawienia względem wyjednania ustawy uwalniającej od wszelkich opłat i podatków również pożyczkę krajową przeznaczoną na rekonstrukcyę i budowę dróg krajowych.

Odpis tej odezwy, przesłał Wydział krajowy J. E. panu Ministrowi Drwi Ziemiałkowskiemu z prośbą o poparcie sprawy na radzie Ministrów i wobec korony.

Na pierwszą z odezwy powyższych otrzymał już Wydział krajowy odpowiedź odmowną ./ na drugą nie otrzymał dotąd żadnej odpowiedzi.

3) Pragnąc wytoczyć rzecz w Radzie państwa, udał się Wydział krajowy w tym celu do pośrednictwa jednego z deputowanych galicyjskich, skreśliwszy w memoryale z dnia 7. listopada 1873 l. 17658 tok sprawy. Deputowany ten w roku zeszłym nie mógł wnieść poruczonej mu sprawy z powodu krótkości trwania sesji Rady państwa.

Tymczasem nadeszła nowa sesja sejmowa. Wydział krajowy zdał Sejmowi krajowemu sprawę z usiłowań podjętych względem uwolnienia pożyczki krajowej od opłat i podatków przyczem: „zważywszy, że Sejm krajowy wyręczając państwo w pełnieniu ciężących na niem obowiązków uchwalił pożyczkę w sumie 5.200.000 zł. w przekonaniu, iż pożyczka ta uwolnioną zostanie od wszelkich opłat i podatków, „zważywszy, iż niewolnienie tej pożyczki od opłat i podatków naraziłoby kraj na zapłacenie należności stemplowej w sumie około 44.000 zł. w. a. i na opłacanie podatku dochodowego przez lat 40, w sumie wynoszącej razem około 1,100 000 zł. w. a. nie licząc procentów, — „zważywszy, iż ofiara, którą Sejm chciał ponieść na rekonstrukcyę i budowę dróg przeszła już nieledwie granice możliwości i że przyjęcie na fundusz krajowy stempli i podatków pochłaniających niemal czwartą część całego kapitału pod tak uciążliwymi warunkami uzyskać się mającego, nie dałoby się niczem usprawiedliwić;

„Zważywszy, że pomimo upośledzenia, jakiego we wszystkich kwestyach ekonomicznych doznaje Galicya, c. k. Rząd będzie w końcu zmuszony w interesie państwa przystąpić do zbudowania w naszym kraju większej ilości dróg eraryalnych, może nawet tych samych linii komunikacyjnych, które kraj miał zamiar budować,“ uczynił wniosek następującej treści:

„Wysoki Sejm raczy polecić Wydziałowi krajowemu, ażeby do zrealizowania reszty, ustawą z dnia 12. lutego 1873 r. dozwolonej pożyczki krajowej przystąpił, jeżeli cała pomienioną ustawą objęta pożyczka krajowa, uwolnioną zostanie od wszelkich opłat bezpośrednich i podatków.“

Wniosek ten przyjął Sejm krajowy bez zmiany uchwałą powziętą na posiedzeniu dnia 10. Stycznia 1874 r.

Z uchwałą tą przybył nowy argument przemawiający za uwolnieniem pożyczki krajowej, albowiem, jeżeli pożyczka ta od opłat i podatków uwolnioną nie zostanie, natenczas pożyczka przeznaczona na budowę i rekonstrukcyę dróg krajowych zrealizowaną nie będzie i skarb państwa *dochodu żadnego nie uzyska.*

W końcu dodać wypada, że uwolnienie pożyczki galicyjskiej od opłat i podatków nie byłoby faktem wyjątkowym.

Rozporządzeniem c. k. Ministra skarbu z 26. marca 1867 wydanem na mocy najwyższego postanowienia z 21. marca 1867. (Dz. p. pań. N. 58). 25 milionowa pożyczka gminy miasta Wiednia uwolnioną została od wszelkich opłat i podatków — pożyczka przeznaczona jak świadczy ustawa krajowa Arcyksięstwa austriackiego poniżej Anizy, z dnia 18. stycznia 1867 r. (D. u. k. Nr. 10) w znacznej części na upiększenie miasta.

Również uwolnioną została ustawą państwową z d. 29. marca 1870 (Dz. p. pań. Nr. 36) od wszelkich opłat i podatków 24 milionowa pożyczka przeznaczona na regulacyę rzeki Dunaju, na którą to regulacyę państwo już przedtem znaczne poniosło ofiary, przyjmując na skarb swój $\frac{1}{3}$ kosztów wykonanej się mających robót obliczonych na 24,600.000 zł. w. a. (Ustawa państw. z 8. lutego 1869. Dz. p. pań. Nr. 20.

W obec faktów tych godzi się mieć nadzieję, że obecna Rada państwa uwolni od opłat i podatków wszelkich również i pożyczkę galicyjską, *przeznaczoną na cele bardziej produkcyjne aniżeli pożyczka gminy miasta Wiednia, a również produkcyjne jak pożyczka na regulacyę Dunaju.* — Gdyby jednak — czego przypuszczać nie chcemy, sprawa ta niedoznała i teraz poparcia ze strony Rady państwa, natenczas kraj nasz domagałby się musiał przez swych reprezentantów, ażeby państwo spełniło ciężący na nim obowiązek i zbudowało kosztem swoim odpowiednią potrzebie ilość dróg eraryalnych w Galicyi.

We Lwowie dnia 10. lutego 1874.

Fundusz pożyczki krajowej z roku 1873.

Wykaz udzielonych pożyczek

Wydziałom powiatowym, jakoteż opłacanych rocznie podatków odnośnie do rozp. Wydziału kraj. do l. 12375 z 7. Lipca 1874.

L. porz.	Wydział powiatowy w	Udzielono Wydziałom pożyczki						Wysokość opłacan. podatku			Uwaga
		w r. 1873		w r. 1874		razem		L. W. kraj.	złr.	ct.	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.				
1	Białe	5000	—	—	—	5000	—	13165/73	96453	59	
2	Birczy	8000	—	—	—	8000	—	5584/74	44593	—	
3	Bochni	30000	—	—	—	30000	—	4549/73	90668	99	
4	Borszczowie	5000	—	—	—	5000	—	1205/74	69010	53	
5	Brzesku	35000	—	—	—	35000	—	4549/73	93114	60	
6	Brzeżanach	8000	—	—	—	8000	—	5827/73	92766	95 ¹ / ₂	
7	Brzozowie	5000	—	15000	—	20000	—	12788/73	50642	—	
8	Chrzanowie	5000	—	—	—	5000	—	z wiad. stat.	60007	30	
9	Dąbrowej	40000	—	20000	—	60000	—	11810/73	56000	—	nad 50% po-
10	Dolinie	1500	—	—	—	1500	—	16711/73	53720	82	datk. o 55%
11	Gorlicach	15000	—	10000	—	25000	—	z wiad. stat.	78282	50	więcej
12	Grybowie	50000	—	—	—	50000	—	15654/73	33599	—	o 100% więc.
13	Jarosławiu	18000	—	30000	—	48000	—	17871/73	139299	—	
14	Jaśle	25000	—	—	—	25000	—	14436/73	67000	—	
15	Kolbuszowej	49000	—	20000	—	69000	—	3904/74	52000	—	o 85% więcej
16	Krakowie	22000	—	—	—	22000	—	12294/73	72320	—	
17	Krośnie	13000	—	—	—	13000	—	z wiad. stat.	70169	16	
18	Linanowej	2000	—	—	—	2000	—	5827/73	45325	96	
19	Lisku	—	—	25000	—	25000	—	z wiad. stat.	54107	19	
20	Łańcucie	20000	—	10000	—	30000	—	14613/73	97156	13	
21	Mielcu	37000	—	—	—	37000	—	2744/74	54387	—	o 18% więcej
22	Mościskach	13000	—	—	—	13000	—	5465/73	71000	—	
23	Myślenicach	36000	—	—	—	36000	—	14614/73	54911	—	o 16% więcej
24	Nadwórnej	—	—	25000	—	25000	—	6037/73	31830	66	o 29% więcej
25	Nisku	23000	—	6000	—	29000	—	4700/73	47693	74 ¹ / ₂	o 11% więcej
26	Nowym Targu	12000	—	—	—	12000	—	6695/73	35068	—	
27	Pilźnie	21000	—	—	—	21000	—	1055/74	64000	—	
28	Podhajcach	10000	—	—	—	10000	—	5464/73	80934	22 ¹ / ₂	
29	Przemyslanach	8000	—	—	—	8000	—	6041/73	75945	04	
30	Rawie	10000	—	—	—	10000	—	11718/73	96700	—	
31	Rohatynie	—	—	5000	—	5000	—	10446/74	90324	—	
32	Ropczycach	13000	—	1000	—	14000	—	14124/74	54421	22	
33	Rudkach	20000	—	—	—	20000	—	z wiad. stat.	69350	30	
34	Rzeszowie	18000	—	—	—	18000	—	7188/73	118832	95	
35	Samborze	—	—	20000	—	20000	—	6037/73	107118	92	
36	Sanoku	28000	—	20000	—	48000	—	16082/73	71981	29	o 17% więcej
37	Sączu Nowym	16000	—	24000	—	40000	—	14982/73	80803	55 ¹ / ₂	
38	Sokału	15000	—	10000	—	25000	—	1973/74	80000	—	
39	Stanisławowie	5000	—	5000	—	10000	—	z wiad. stat.	68049	83	
40	Staremięście	8000	—	4000	—	12000	—	868/74	35979	06	
41	Tarnobrzegu	32000	—	—	—	32000	—	6369/73	47887	—	o 17% więcej
42	Tarnowie	22000	—	1000	—	23000	—	z wiad. stat.	100009	37	
43	Trembowli	5000	—	—	—	5000	—	5464/73	41955	—	
44	Wadowicach	26000	—	2800	—	28800	—	11760/73	90299	97	
45	Wieliczce	40000	—	20000	—	60000	—	21992/73	131957	—	
46	Żydaczowie	3000	—	—	—	3000	—	15768/73	58000	—	
47	Zyweu	20000	—	9000	—	29000	—	13203/73	55262	—	o 3% więcej
48	Jaworowie	—	—	30000	—	30000	—	z wiad. stat.	76781	57	
	Razem	797500	—	312800	—	1110300	—		3387719	43	

W y k a z

Wydziałów powiatowych, które otrzymały pożyczki nad 50% opłacanego podatku.

Liczba porządkowa	Wydział powiatowy w	Wysokość pożyczki		Nad 50% podatku więcej o	Uwaga
		złr.	ct.		
1	Dąbrowej	60000	—	55%	
2	Grybowie	50000	—	100%	
3	Kolbuszowej	69000	—	85%	
4	Mielcu	37000	—	18%	
5	Myślenicach	36000	—	16%	
6	Nadwórnej	25000	—	29%	
7	Nisku	29000	—	11%	
8	Sanoku	48000	—	17%	
9	Tarnobrzegu	32000	—	17%	
10	Żywcu	29000	—	3%	

Lwów 17. Lipca 1874.

Odpis

odezwy Wydziału krajowego z 24 lipca 1874 l. 5596, wystosowanej do Jego Excellency Pana Ministra wyznań i oświecenia we Wiedniu.

W ciągu sessyi zeszlorocznej wniosła gmina Sanok do Wysokiego Sejmu petycję, w której domaga się utworzenia ośmioklasowego gimnazjum w Sanoku. Petycję tę odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania stosunków i przeprowadzenia potrzebnych rokowań. Czyniąc zadość woli Wysokiego Sejmu, zasiągnął Wydział krajowy wiadomości o stosunkach lokalnych i potrzebie założenia szkoły średniej w Sanoku i przyszedł do przekonania, że założenie podobnej szkoły jest w istocie pożądaną. Cała część podgórze karpackiego od Jasła aż do Sambora pozbawioną jest szkół średnich, mieszkańcy jej skazani są przeto na posyłanie dźiatwy do szkół o kilka i kilkanaście mil odległych, a mianowicie do Jasła, Rzeszowa, Przemysła i Sambora, jeśli idzie o gimnazjum, jeszcze dalej zaś, bo do Jarosławia, Lwowa lub Stryja, jeżeli chcą dźiatwie dać wykształcenie w kierunku realnym.

W tém niekorzystnem położeniu znajdują się głównie mieszkańcy powiatów Sanockiego i Liskiego, a w części i Brzozowskiego. Że zaś, pomimo trudności utrzymywania uczniów w miejscach oddalonych i po większej części drogich, znaczna liczba dzieci z okolic tamtejszych do szkół średnich uczęszcza. dowodzą następujące daty, udzielone nam przez Dyrekcyę gimnazjów w Jasle, Rzeszowie, Samborze i Przemysłu. Oto do gimnazjum w Jasle uczęszczało:

	z powiatu Sanockiego	z p. Liskiego	z p. Brzozowskiego
w r. 1872	23 uczniów	1 ucz.	9 uczniów
w r. 1873	26 „	2 „	11 „
w r. 1874	25 „	1 „	15 „
Do gimnazjum w Rzeszowie uczęszczało:	z p. Sanockiego	z p. Liskiego	z p. Brzozowskiego
w r. 1872	12 uczniów	4 ucz.	44 uczniów
w r. 1873	10 „	5 „	46 „
w r. 1875	9 „	4 „	33 „
Do gimnazjum Przemyskiego uczęszczało:	z p. Sanockiego	z p. Liskiego	z p. Brzozowskiego
w r. 1872	25 uczniów	11 uczniów	15 uczniów
w r. 1873	26 „	12 „	14 „
w r. 1874	29 „	14 „	15 „
Do gimnazjum Samborskiego uczęszczało:	z p. Sanockiego	z p. Liskiego	z p. Brzozowskiego
w r. 1872	4 uczniów	17 uczniów	2 uczniów
w r. 1873	4 „	14 „	1 „
w r. 1874	1 „	10 „	0 „

Z zestawienia powyższych cyfer wypada, iż do najbliższych szkół średnich dostarczał w ostatnich trzech latach powiat Sanocki w przecięciu 65 uczniów, powiat Liski 32, powiat Brzozowski zaś 68, czyli iż razem dostarczały najbliższym zakładom stale około 165 uczniów, a więc taką ich liczbę, któraby sama przez siebie mogła niemal 5 klas zakładu zapełnić. Należy tu jednak zauważyć, że obliczenie to obejmuje oczywiście tylko uczniów rodziców majątniejszych, którzy są w stanie dźiaci do odleglejszych miast na naukę posyłać, że zaś w razie założenia szkoły w Sanoku, który leży w środkowym punkcie wymienionych powiatów pomnożyłby się niezawodnie obliczony powyżej kontyngens znaczna liczbą takich uczniów, którzy nieposiadając środków na utrzymanie się i oddawanie naukom

w odległych zakładach średnich, a nie mając takowego w miejscu, zmuszeni są poprzestawać na tym zasobie wiadomości, jakiego im dostarcza szkoła ludowa. Zarzucićby można powyższemu obliczeniu, że nie ze wszystkich punktów powiatów, które niem objęto, byłoby uczniom bliżej do Sanoka niż do innych miast, zakłady średnie już dziś posiadających, że zatem zakład średni w Sanoku nieprzyciągnąłby całej tej liczby uczniów, którą wyżej wykazano, szczególnie z powiatu Brzozowskiego, którego częściom najbardziej na północ wysuniętyu równie blisko jest do miast, już dziś szkoły średnie posiadających. Zarzut ten osłabia się jednak uwagą, że w zamian za pewną część pow. Brzozowskiego ciążyłaby ku zakładowi w Sanoku niemiała część pow. Bireckiego, którego rachunkiem powyższym nieobjęto, że nadto nie wliczono tu jeszcze uczniów, którzy udają się do szkół realnych, jak np. do Lwowskiej szkoły realnej, która liczy około 15 uczniów z okolic Sanoka pochodzących.

Jeżeli w końcu weźmie się na uwagę że górzyste okolice Sanockiego liczą wiele małych wiosek, których właściciele, jeżeli są obarczeni licznymi rodzinami starać się muszą o to, ażeby dzieci ich uzyskiwały drogą studyów podstawę dalszego utrzymania, którego rozrastającym się rodzinom górską gleba dać już nie może; że nadto dla dziatwy licznych w Sanockiem księży gr. kat. obrządku jest również nauka jedyną drogą wiodącą ich do odpowiednich w społeczeństwie stanowisk, okaże się iż w żadnej może okolicy kraju naszego nie staje się dla mieszkańców brak bliskiej szkoły średniej równie dotkliwym jak w Sanockiem, a zatem i utworzenie nowego zakładu tej kategorii równie jak tam pożądanem. Zachodzi obecnie pytanie, jaką szkołę należałoby w danym razie w Sanoku założyć, czy gimnazjum, czy też szkołę realną? Gmina Sanok przemawia wprawdzie w petycji swój za utworzeniem nowego gimnazjum, Wydział krajowy jednakże nie zgadza się z tym życzeniem gminy a zważywszy że kraj nasz liczy obecnie 20 gimnazyów, szkół realnych zaś (licząc w to i nieotwartą dotąd szkołę realną w Stanisławowie) tylko sześć; zważywszy dalej, że ekonomiczny rozwój kraju szczególnie zaś wyzyskanie skarbów kopalnych i korzystniejsze użytkowanie z niewdzięcznych dziś dla rolnika okolic tej ziemi wymagają niezbędnie pomnożenia sił, w kierunku realnym należyte wykształconych; zważywszy nakoniec, że na przeważny wybór gimnazyów, do których obecnie znaczna część młodzieży z Sanockiego uczęszcza, wpłynęło przypadkowo najbliższe położenie miast, w których się tylko gimnazya mieszczą: mniema Wydział krajowy, że byłoby i dla okolic Sanoka i dla całego kraju pożytecznie, gdyby w Sanoku zupełną szkołę realną założono. Co do ewentualnych kosztów utrzymywania tej szkoły podnosi Wydział krajowy, iż w petycji do Wysokiego Sejmu deklaruje się gmina miasta Sanoka, iż da stosowny lokal dla szkoły i kancelarji, usługę, pierwsze urządzenie wewnętrzne i drzewo na opał z lasów miejskich przez cały czas trwania szkoły, podejmuje się nareszcie zarządzić składki dobrowolne na pierwsze założenie biblioteki i potrzebnych dla szkoły zbiorów naukowych. Reszta, t. j. prawie sama już tylko opłata nauczycieli spadłaby na skarb państwa. Fundusz krajowy, do którego gmina w petycji swej także się odwoływała, nie mógłby z niczem na założenie i utrzymanie szkoły, o której mowa, przyjść w pomoc, już to z tego zasadniczego powodu, że do utrzymywania szkół średnich skarb państwa jest obowiązany, jużto dlatego, że reorganizacja szkół ludowych obarcza go obecnie i obarczać będzie w przyszłości znacznymi ciężarami, które go czynią niezdolnym do znaczniejszych wydatków na inne zakłady wychowawcze. Powołując się na zebrane powyżej powody udaje się niniejszem Wydział krajowy do Waszej Excellencyi z prośbą, ażeby Wasza Excellencya urządzenie wyższej szkoły realnej w Sanoku na koszt skarbu państwa spowodować raczył.

D. j. w.

O d p i s

reskryptu Wydziału krajowego z 17. lutego 1874 l. 2816, wystosowanego do spółki dzierżawców teatru Skarbkowskiego na ręce Wgo Waleryana Podlewskiego w miejscu.

Na posiedzeniu z dnia 14. stycznia b. r. powziął W. Sejm uchwałę treści następującej: „Sejm umieszcza w budżecie na rok 1874 dla spółki dzierżawców teatru Skarbkowskiego subwencyę 8000 Złr. wa.“ Uwiadamiając niniejszem WW. Panów o tém postanowieniu W. Sejmu winien Wydział krajowy w interesie tak instytucyi, której stér Panowie dzierżycie, jako tóż w interesie funduszu kr. wyłuszczyć Panom swoje zapatrywanie się w tej sprawie i postawić jasno warunki, od których wypłacenie subwencyi zawisłem czyni i czynić powinien, jeżeli nie chce narazić sceny narodowej w stolicy kraju na upadek a fundusz krajowy na bezowocne a przy tém tak znaczne wydatki. Przyczyny i podstawy, dla których ten krok robimy i dla których zamyślamy bliższej zażądać ingerencyi tak w zarząd ekonomiczny jak artystyczny są następujące:

1) Już w kontrakcie między byłym Wydziałem stanowym a Stanisławem hr. Skarbkim zawartym zobowiązał się tenże ostatni za subwencyę rocznych 4000 zł. mk. utrzymywać dobrą scenę polską a kontrolę nad tą sceną nadał Wydziałowi stanowemu. Już z tego pierwszego powodu jest Wydział krajowy uprawnionym do czuwania nad sceną polską, obecnie tem więcej, ile że W. Sejm potroił prawie pierwotną subwencyę a tem samem ma prawo żądać, aby scena polska była szkołą i dzwignią języka, dobrego smaku i estetycznego wykształcenia publiczności.

2) Uchwałą swoją z dnia 16 paźdz. 1871. polecli W. Sejm Wydziałowi kr. wykonywać kontrolę nad instytucjami z funduszu krajowego subwencyonowanemi.

3) W sprawozdaniu swoim wniesionem przez komisję budżetową do Wysokiego Sejmu wyraża się komisya budżetowa o teatrze polskim w następujący sposób: „Od chwili nsunięcia przywileju teatralnego, czego od tak dawna z takim naciskiem domagała się reprezentacya krajowa, zdawało się, że nadeszła lepsza chwila nie tylko dla całego majątku zakładu Drohowyżkiego, ale także dla teatru polskiego, i że odtąd stauie on na stanowisku, które zająć powinna scena narodowa w stolicy kraju, a mianowicie że będzie szkołą i dzwignią języka, dobrego smaku i estytecznego wykształcenia publiczności. Nadzieja ta zawiodła po części, a to z powodu sporów i zatargów o zarząd teatru, które tamowały widoczny już postęp w rozwijaniu się sceny narodowej. Otóż nasuwa się uwaga, czy przy stanowisku, które względem wszystkich instytucyi dobra publicznego zajmuje Wydział kr., nie mógłby dobrą radą, pośrednictwem a nawet energicznem wystąpieniem zapobiedz tym sporom i anarchii grożącej upadkiem teatru polskiego we Lwowie i wpłynąć na ustalenie zarządu, mającego dostateczne uzdolnienie do odpowiedniego prowadzenia sceny narodowej.

4) Sami W. W. Panowie przyznajecie w petycji do Wysokiego Sejmu z dnia 20. grudnia 1873. iż w łonie samejże spółki istnieją spory, którym towarzyszy brak zaufania i demoralizacya artystów; w piśmie zaś do Wydziału kr. dnia 30. stycznia b. r. przez niektórych z Panów wystosowanem, pozycyca jaskrawiej jeszcze jest nacechowaną przez słowa: „Że w łonie spółki wszczęły się procesa, których dotąd jeszcze nie pokończono i powychodziły na jaw rozmaite pretensye u pojedynczych członków; mających na oku prywatne swe interesa.“ Wydział kr. dalekim jest od tego, iżby z przytoczonych słów komisyi budżetowej i własnych słów W. W. Panów chciał wysnuć zarzuty jakiegokolwiek rodzaju przeciw tym, którzy się zajmowali sceną polską, przeciwnie nie zapoznaje ciężkiego trudu i trudnogo zadania, wiedzeni zapewne tylko patryotycznóm uczuciem a przypisuje niesnaski, kłótnie procesa i spory więcej brakowi silnej ręki jednolitego kierunku, niż złej woli lub osobistym interesom. Mimo wszelako najlepszej chęci nieobwiniania nikogo nie może w sobie zataić Wydział

krajowy istnienia obecnie najniekorzystniejszych dla rozwoju sceny polskiej warunków. O ile Wydział krajowy mógł sformować sobie zdanie z wiadomości tak od pojedynczych członków spółki, jako też z podań spółki zasiągniętych jak niemniej z tej okoliczności zaczerpniętego, iż spółka nie ze wszystkiemi zobowiązaniami swolm względem fundacyi zadość uczyniła, stan finansowy przedsiębiorstwa nie w najlepszym znajduje się stanie a nadto z przebiegu rozpraw ogólnego zebrania przyjaciół sceny narodowej widać, iż kwestya co do zebranego kapitału akcyjnego nie została jeszcze ku zadowoleniu akcyonaryuszów załatwioną. Dalej nie można wiedzieć z naszych aktów, kto właściwie należy do spółki dzierżawców, bo kiedy w kontrakcie zawartym z administracją Skarbkowską widzimy jako kontraktujących także PP. Witalisa Smochowskiego i Jana Dobrzańskiego (ojca), na petycyi do W. Sejmu o subwencję podanej nie widzimy już nazwisk tych dwóch Panów, ale podpisy hrabiów Eugeniusza Cetnera i Augusta Łosia. Przy pannyjącej w gronie spółki niezgodzie nie podobna domyśleć się nawet, kto prowadzi i na jakich podstawach ekonomiczny a kto artystyczny kierunek sceny polskiej. Zarząd ten jest formalną tajemnicą tak dla Wydziału jak dla publiczności, a może nawet dla niektórych członków spółki samej. — Mając przed sobą taki stan rzeczy Wydział kr. nim przystąpi do asygnowania subwencji na rok 1874., musi przedewszystkiem jasno wiedzieć:

1) Kto stanowi spółkę.

2) Jakim aktem członkowie spółki określili wzajemne swoje prawa i obowiązki.

3) Jaki jest stan finansowy przedsiębiorstwa, a mianowicie co do przeszłości: jakie zobowiązania ciążyą na spółce względem akcyonaryuszów, fundacyi i trzecich osób, co do przyszłości zaś, jakie będą jej ciężary.

4) Z jakich źródeł myśli spółka zaspokoić ciężące na niej zaległości i z jakich źródeł zamysła ponosić wydatki na przyszłość z utrzymaniem dobrej sceny polskiej połączone.

5) W czyim ręku spoczywa władza wykonawcza w zarządzie.

6) Komu powierzony został artystyczny kierunek sceny.

7) Jak zamysła spółka zorganizować administrację, ażeby na przyszłość zabezpieczyć sprężystość w administracyi ekonomicznej ład w finansach i doborowy kierunek artystyczny, zabezpieczający rozwój i postęp sceny polskiej. — Na te wszystkie punkta zechce Szanowna Spółka dać Wydziałowi kr. jak najdokładniejsze wyjaśnienia i dołączyć niezbędne alegata. Mianowicie zechcecie Panowie zastanowić się nad powyższemi punktami, nchwalić co uważacie za stosowne, aby spółkę trwale zorganizować, administrację odpowiednią tak we względzie ekonomicznym jak artystycznym zaprowadzić i finanse uregulować. Proponujemy Wasze Wydział kr. chętnie i życzliwie weźmie pod rozwagę i skoro w nowo utworzonej organizacyi dopatrzy zdrowych zasad, ładu, sprężystości i gwarancyi dla przyszłości sceny naszej chętnie użyje swej pomocy. Skoro WW. Panowie zreorganizujecie administrację, Wydział krajowy, aby być w ciągłej wiadomości o czynnościach administracyi i o stanie przedsiębiorstwa, ustanowi delegata do posiedzeń administracyi z prawem wglądu we wszystkie czynności spółki, jej akta, książki i stan finansów a do nadzoru nad artystyczną wartością przedstawięni uprosi kilku znawców, którzy ze swoich spostrzeżeń zdadzą Wydziałowi kr. sprawę. — Wydział krajowy tuszy sobie, iż Panowie w powyższych żądaniach będziecie widzieli to, czem one są, to jest z jednej strony dążenie utrwalenia prowadzenia sceny polskiej pod względem ekonomicznym i artystycznym, z drugiej strony gotowość podania WW. Panom pomocnej ręki w usiłowaniach prowadzących do tego celu. Warnkami osiągnięcia tego celu są: uregulowanie dawniejszych zobowiązań, zapewnienie potrzebnych dochodów na przyszłość, sprężysta administracja ekonomiczna i doborowy kierunek artystyczny. Środków do osiągnięcia tego celu Wydział kr. nie narzuca, owszem pozostawia Panom w tym względzie zupełnie wolną rękę, ale wypłatę subwencji musi czynić zawiśłą od własnego uznania, czyli wybrane przez WW. Panów środki doprowadzą do celu. — Wydział kr. jest tego przekonania, iż WW. Panowie objawszy raz przedsiębiorstwo nie stanicie na pół drogi, ale otrząsnąwszy się z dawnych waśni zorganizujecie się na nowo i wspólnie z Re-prezentacją kraju dążyć będziecie do wzniesłego celu, którym jest rozwój i trwałość sceny narodowej.

Odpis

ekspedycyi I. referatu do L. 13723. W. k. z r. 1874.

Do zarządu przedsiębiorstwa sceny narodowej we Lwowie na ręce adwokata Dr. Henryka Starzewskiego.

W odpowiedzi na podanie wniesione dnia 8. Lipca 1874. L. 13723. Wydział krajowy postanawia następująco.

1. Niezapoznaje Wydział krajowy trudności, z jakimi WW. Panowie mieliście do walczenia w przeciągu pierwszego półrocza bieżącego roku, jak niemniej uznać musi, że aczkolwiek scena polska dużo jeszcze pozostawia do życzenia, postęp w artystycznym jej kierunku i dobre chęci i usiłowania są widoczne. Z tych tedy przyczyn, jak niemniej z powodu, że rozwój sceny nieda się w krótkim czasie uskutecznić, i że Wys. Sejm udzielając subwencji miał niezawodnie na myśli wspierać już same godziwe i rzetelne dążenia, Wydział krajowy zadowolniając się na teraz rezultatem osiągniętym w pierwszym półroczu przystępuje do wydania subwencji w kwocie 4.000 złr. w. a. na rzecz terazniejszego przedsiębiorstwa a to stosownie do życzenia WWPanów do rąk Administracyi fundacyi Skarbkowskiej.

2. Jeżeli wszelako Wydział krajowy chętnie podaje WWPanom pomocną rękę przez wydanie Wam tej pierwszej połowy subwencji, a rezultat waszych usiłowań w pierwszym półroczu przyjmuje jako zadatek na stateczny i skuteczny rozwój naszej sceny, to z drugiej strony oświadczyć musi, iż w myśl wyjawionych już dnia 17. lutego 1874. L. 2816 zasad przy wydaniu dalszych rat subwencji trzymać się będzie i musi następujących warunków:

- a) Przedewszystkiem musicie się WWPanowie najdalej do końca Sierpnia wykazać, żeście uzyskali koncesyę od c. k. Rządu i zawarliście kontrakt z Administracją fundacyi ś. p. Stanisława hr. Skarbka o dzierżawę teatru.
- b) Co do artystycznego nadzoru przedstawień mianuje Wydział krajowy równocześnie komitet znawców, który przedkładać będzie Wydziałowi krajowemu kwartalnie sprawozdanie ze swoich postrzeżeń o stronie artystycznej przedsiębiorstwa i wskaże środki zaradcze. Wydział krajowy weźmie te sprawozdania za podstawę do swoich obrad i wyda stosowne do Panów wezwania, do których WWPanowie zechcecie się zastosować.
- c) Niemniej i w ekonomicznym kierunku będzie Wydział krajowy prowadzić kontrolę przez delegata swego Wgo Radcę krajowego Edmunda Mochnackiego, którego prawem i obowiązkiem będzie być przytomnym przy posiedzeniach spółki i przekonać się o wszystkim dokładnie, żądać od WWPanów wyjaśnień a nawet wedle potrzeby wglądać do aktów ksiąg. Delegatowi nie będzie przysługiwać żadna decyzja, ale będzie jego obowiązkiem zdawać o swoich spostrzeżeniach sprawę Wydziałowi krajowemu i stawiać odpowiednie wnioski. Dlatego upraszam WWPanów, ażebyście zechcieli uwiadomić delegata wcześniej o odbyć się mającém posiedzeniu i byli mu pomocnymi w pełnieniu jego obowiązków. Do poleceń przez Wydział krajowy wydanych winniście

się WWPanowie zastosować i mieć na pamięci, że przedsiębiorstwo to nie jest przedsiębiorstwem zysku dla spółki, ale winno być instytucją narodową, przy której zysk pieniężny podrzędny tylko grać powinien rolę.

Czyniąc wyplatę dalszych rat zawisłą od dopelnienia tych warunków, Wydział krajowy wchodzi tylko w myśl i zamiary W. Sejnu; tym sposobem bowiem chce utrwalic prawidłowe i nieprzerwane prowadzenie przedsiębiorstwa, waśniom w każdym przedsiębiorstwie zawsze najszkodliwszym zapobiedz, wesprzeć WWPanów dobrą radą a nawet i poleceniem, jeżeli tego wymagać będzie dobro i powodzenie sceny polskiej, której rozwój i trwałość są i mogą być tylko jedynym powodem do udzielenia wsparcia tak znacznego z grosza publicznego.

A więc tylko ten cel mając na oku, wzywa Wydział krajowy WWPanów, ażebyście wspólnie z Wydziałem krajowym jeli się tej pracy, poświęcili wszelkie wasze starania rozwojowi naszej sceny i wykazali dosadnie skutki Waszej pracy, a tém samém nie tylko udaremniłi zabiegi waszych przeciwników o których wspominać w waszem podaniu, ale nadto usprawiedliwili zaufanie, jakie w Was pokłada Wydział krajowy udzielając snbwenyci i uzyskali względy publiczności, tój najważniejszej protektorki każdego przedsiębiorstwa teatralnego.

We Lwowie dnia 16. Lipca 1874.

Alegat I.

Odpis

Przedstawienia Wydziału krajowego z dnia 27. lutego 1874 l. 1846 wystosowanego do wysokiego c. k. Ministerstwa Wyznań i oświecenia.

Oddawna było prawo polskie przedmiotem egzaminów ścisłych składanych w Uniwersytecie Krakowskim i lwowskim a to w zastępstwie prawa lennego, które po innych uniwersytetach Monarchii tworzyło jedną grupę rygorozów razem z prawem rzymskim i kanonicznem.

Stan ten uzyskał niedawno, bo w najwyższym postanowieniu z 25. września 1855 obwieszczonem reskryptem wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z 2. października 1855 (Dz. pr. p. Nr. 172) najwyższą Sankcyę, najnowsze jednak rozporządzenie wys. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 15. kwietnia 1872 stanowiąc nowe normy o porządku rygorozów zmieniło stan rzeczy usankcyonowany najwyższem postanowieniem zasadniczo w tym kierunku, iż odtąd prawo polskie przestało wchodzić w liczbę przedmiotów egzaminacyjnych przy rygorozach, ustępując miejsca prawu niemieckiemu i jego historii.

Rozporządzenie to jest ze wszech miar niezgodnem z potrzebami Galicyi pod względem naukowym, praktycznym i narodowym a to nie dla tego, że w miejsce prawa polskiego wprowadzono prawo niemieckie i jego historią, lecz z tego powodu, iż prawo polskie i historię prawa polskiego usunięto zupełnie z szeregu przedmiotów egzaminu przy rygorozach.

O ile nam wiadomo zaniósł już w tej mierze grono profesorów Wydziału prawnego na Uniwersytecie lwowskim przedstawienie do wys. c. k. Ministerstwa wykazując w niemu ze stanowiska nauki i praktycznego jej zastosowania niekorzyści nowego porządku egzaminów.

Gdy przedstawienie grona profesorów jako przedstawienie organu najwięcej kompetentnego, musiało w obronie swego zapatrywania zebrać ze swego zakresu wszelkie argumenta, ograniczymy się na wykazaniu tylko tego, co w skutek zaprowadzenia nowego porządku przy rygorozach nie zgadza się z zasadą, prawem i potrzebami narodowości.

W tym względzie podnieść musi Wydział krajowy przedewszystkiem tę okoliczność, iż wyżej cytowane Najwyższe rozporządzenie z 25. września 1855 jako wydane w tych czasach, kiedy władza ustawodawcza spoczywała w ręku jego c. k. Apostolskiej Mości, jest ustawą, jako zaś takie może być zniesionem tylko w drodze ustawodawczej a nie na podstawie rozporządzenia ministeryalnego. Zasada ta ma od czasu zaprowadzenia konstytucyi tak pełne uznanie, iż przeciwko niej nie da się nic przytoczyć; ze stanowiska zaś narodowego musi Wydział krajowy stwierdzić, iż rozporządzenie, o którym mowa dotknęło cały kraj boleśnie i głęboko. Dziwiono się w ogóle, czy jest to możliwem, by w państwie, które przyjęło za swe godło równouprawnienie narodowości, w kraju, który przez tyle wieków był częścią dawniej Polski, usunięto prawo polskie i historią prawa polskiego tak potrzebnego jeszcze w stosunkach życia codziennego, będącego zawsze żywym obrazem wiekowego rozwoju narodu, wstawiając w miejsce jego prawo niemieckie i tegoż historią, których świadomość jest wprawdzie koniecznym warunkiem do umiejętnego wykształcenia, do których jednak narod polski nie może przywiązywać tej wagi, jaką ma prawo polskie i jego historią.

Teżsame powody i teżsame uczucia przewodniczyły Sejmowi Galicyjskiemu przy powzięciu następującej uchwały: „Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby u c. k. Rządu poczynił stosowne kroki, aby prawo polskie i jego historia, obok prawa niemieckiego było przedmiotem obowiązkowym ścisłego egzaminu prawno historycznego dla uczniów uniwersytetów we Lwowie i Krakowie.

Z dosłownego brzmienia tej uchwały raczy Wys. c. k. Ministerstwo powziąć przekonanie, iż nie rozchodzi się bynajmniej o wykluczenie prawa niemieckiego i jego historii lecz o ponowne wprowadzenie prawa polskiego i jego historii w szereg przedmiotów egzaminu przy rygorozach.

Odpowiednio żaden do otrzymanego mandatu ośmiela się Wydział krajowy postawić prośbę, aby Wys. c. k. Ministerstwo raczyło wydać rozporządzenie, ażeby prawo polskie i jego historia było obok prawa niemieckiego przedmiotem obowiązkowym ścisłego egzaminu prawno-historycznego dla uczniów uniwersytetu we Lwowie i Krakowie.

D. u. s.

Odezwa

do świetnego c. k. Namieśnictwa w miejscu.

Szanowną Odezwą z d. 8. Czerwca 1874 L. 23.034 świetne c. k. Namieśnictwo wezwało Wydział krajowy, ażeby na skutek udzielonego w odpisie reskryptu c. k. ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 10. maja b. r. L. 2.806 zapłacił z funduszu krajowego 152.625 zł. 4 $\frac{1}{2}$ cent. tytułem odsetek od pożyczek udzielanych gminom w latach 1846 i 1847 z funduszu zapomóg poddańczych a zaciąganych z funduszu bukowińskiego religijnego gr. orientального i to z tej przyczyny, że fundusz zapomóg poddańczych nieposiada tyle środków, by pokrył należność w powołanym reskrypcie wymienionej reszty kapitału jako też i zalegających odsetek.

Wezwanie to upowodowało świetne c. k. Namieśnictwo jeszcze tą uwagą, że fundusz krajowy obowiązany jest dozaplacenia brakującej kwoty odsetków nie tylko w myśl IX. uchwały powziętej przez Sejm galicyjski na dniu 23. Września 1845 lecz także według reskryptu ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 6. Sierp. 1862 L. 8.820.

Zanim przystąpi się do rzeczy samej, należy już zaraz na tém miejscu zaznaczyć, że reskrypt ministerialnego do L. 8.820|862 Wydziałowi krajowemu dotąd wcale nieudzielono a tém mniej rokowania z niem wedle tego reskryptu wdrożono — i dopiero przy tej sposobności Wydział krajowy po raz pierwszy dowiaduje się z udzielonego sobie w odpisie reskryptu w górze wspomnionego, iż reskrypt ministerialny do L. 8.820|862 miał być wydany w celu pewnych rokowań z reprezentacją krajową, by niepokruty niedobór w procentach zabezpieczono na ten przypadek, gdyby z aktywów funduszu zapomóg poddańczych nie dało się wierzytelności bukowińskiego gr. orient. funduszu religijnego całkowicie zaspokoić.

Wobec zaprzeczenia zatem samego co do podejmowania rokowań z reprezentacją krajową w kierunku naprowadzonym, okazuje się wyprowadzenie zobowiązań funduszu krajowego do zaplacenja żądanej kwoty, co najmniej bezpodstawném. — Ale i IX. uchwała Sejmu galicyjskiego z dnia 23. Września 1845 nie jest wcale po tem, by na zasadzie jej można od funduszu krajowego żądać zaplacenja kwoty 152.625 zł. 4 $\frac{1}{2}$ cent. a tém mniej jeszcze — jak to właśnie świetne c. k. Namieśnictwo w Odezwie swój podnosi — zobowiązywać ewentualny fundusz krajowy do zaspokojenia ostatecznych braków w kapitale.

Wszakże powołana uchwała Sejmu galicyjskiego brzmi wedle taktu oryginalnego jak następuje:

IV. Landtagsbeschluss.

Seine k. k. Majestät nm die A. g. Anordnung a. u. zu bitten, dass in Berücksichtigung der schweren Unglücksfälle, von welchen die Unterthanen der westlichen und nördlichen Gegenden dieser Provinz durch die dasselbst stattgefundenen Uiberschwemmungen heimgesucht wurden.

- a) Dem zur Unterstützung der nothleidenden galizischen Unterthaneu bestimmten Fonde, die Summe von 400.000 fl. C. M. aus dem Staatsschatze mit thunlichster Beschleunigung zugewendet werde, wobei sich die Stände bereit erklärten, die von dieser Summe mit vier vom Hundert zu berechnenden Zinsen für die Dauer von 10 Jahren, und zwar, nach Massgabe der hievon in

jedem Jahre geleisteten Rückzahlungen auf den landständischen Domestikalfond übernehmen zu wollen;

- b) damit *diese Aushilfe* im Falle der Nothwendigkeit noch bis zu der Summe von 1,500.000 fl. C. M. erhöht werde, von welchen Mehrbetrage die vierprocentigen Zinsen, *ebenfalls durch 10 Jahre vom ganzen Lande, nach Mass* aller direkten Steuern und der Tranksteuer, wie solche bis zum J. 1825 bestand, zu tragen seien.

Uchwała więc przytoczona zawiera w sobie najpierw tylko *prośbę*, by funduszowi zapomóg poddańczych udzielono *ze skarbu państwowego* S. 400.000 złr. m. k., a Stany oświadczyły w tym razie swoją gotowość, przyjęcia *na Stanowy fundusz domestykalny* opłacanie *przez lat 10* po 4% odsetek *w miarę zwrotów wiszczanych w każdym roku* — a jeżeliby zapomogę funduszowi zapomóg poddańczych nżyczyć się mającą *podniesiono do 1,000,000 złr. M. K.*, na ten czas dopiero miałby cały kraj *przez lat 10* ponosić *od nadwyżki t. j. od 1.000.000 złr. M. K. po 4% odsetki.*

Z tej uchwały ale nie można nawet i prostego zeznania długu co do procentów po 4% przez lat 10 a to od Sumy 400.000 złr. przez Stanowy fundusz domestykalny, zaś od 1,000 000 złr. przez kraj cały opłacać się mających wyprowadzić, gdyż *zaliczka* ze skarbu państwowego funduszowi zapomóg poddańczych użyczyć się mającą przedstawia się raczej *pojedynczą dotacją*, za której procenta przez pewny okres lat i pod pewnemi warunkami Stanowy fundusz domestykalny a względnie cały kraj *tylko poręczył* — a to tem pewniej, o ile dopisek przez Franciszka barona Kriega de Hochfelden, podówczas przewodniczącego w Sejmie galicyjskim, własnoręcznie na dotyczącym protokole oryginalnym przy aprobowaniu tegoż domieszczony na arkuszu 6. jak najwyraźniej opiewa: „*Da die Stände für kein Kapital, sondern nur für die Interessen davon und auch dieses nur für eine bestimmte Anzahl von Jahren haften wollten,*“

Na przedstawienie w górze powołanej Uchwały Sejmu galicyjskiego Koronie, nastąpiło Najwyższe postanowienie z dnia 6. Grudnia 1845, które Prezydium krajowe do L. 1678|ggg zakomunikowało ówczesnym Stanom galicyjskim, jak na to w protokole podawczym pod dniem 19. Grudnia 1845 L. 1190 znajdnjemy wyciąg następującej treści: „*Landes-Präsidium Zl. 1678|ggg setzt in Kenntniss, dass Se k. k. Majestät mit all. h. Entschliessung vom 6. d. M. der von den versammelten Ständen vorgebrachten Bitte wegen Gewährung einer Beihilfe dem Landesunterstützungsfonde die allerhöchste Genehmigung zu ertheilen, und nach dem von der h. Hofkanzlei vorgelegten Antrage die Aufnahme eines Anlehens aus dem Bucoviner gr. o. u. Religionsfonde allergnädigst zu genehmigen geruht, und hiebei die Bereitwilligkeit der Stände, den nothleidenden Unterthanen selbst mit eigenen Opfern beizustehen, mit Wohlgefallen aufgenommen haben.*

Das h. Landes-Präsidium bedentet ferner, dass bereits die Verfügung getroffen wurde, damit einstweilen 50.000 fl. aus dem Bucowiner gr. o. u. Religionsfonde dem Landesunterstützungsfonde zugewendet, und die Interessen von dem Tage, an welchem jener Betrag *in die Dotazion* des letzteren Fondes übergeht, berechnet werden. — Hinsichtlich der einzuführenden Evidenz bezüglich der Rückzahlungen sowohl des Kapitals, als der Interessen werde die weitere Mittheilung von Seite der k. k. Landesstelle erfolgen.“

Na tém zamyka się cała korespondencya ces. Władz z reprezentacją krajową w tym przedmiocie a co dalej się stało, do jakiej wysokości dotacya funduszowi zapomóg poddańczych użyczona wzmogła się, kto i w jaki sposób z niej korzystał i jak w ogóle nią administrowano, z tutejszych aktów wcale nie widać — aż dopiero po upływie 20 lat najnowsza Odezwa Świetnego c. k. Namiestnictwa i dodany do niej odpis reskryptu ministeryalnego rzucają światło na całą sprawą.

I cóż z komunikatów dotąd przedstawionych dowiadujemy się —? Oto najpierw, że Wysoki Rząd nie uposażył fundnsz zapomóg poddańczych dotacyą ze skarbu państwowego, o którą jedynie proszono — lecz że zaciągnął z Bnkowińskiego gr. or. funduszu religijnego pożyczkę, z której z razu Sumę 50.000 złr. przyznał jako dotacyę funduszowi zapomóg poddańczych, i że już wtedy sama Korona, uznając dobre chęci Stanów i ich ofiarnosc w gwarantowaniu procentów, sam kapitał na wys.

Skarb przyjęła; następnie zaś, jak to z reskryptu ministeryalnego dołączonego w odpisie przy Odezwie Świątecznego c. k. Namiestnictwa okazuje się, tę dotację do Sumy 1,200.000 złr. M. K. podniósł. —

Gdy jednakże Stany w roku 1845 zebrane nie prosiły wcale o żadne zaciągnięcie pożyczki, lecz jedynie o podwyższenie dotacji funduszu zapomóg poddańczych ze skarbu państwowego i li jedynie na ten przypadek zobowiązały się do pewnych świadczeń — wys. Rząd postarał się o pożyczkę z Bukowińskiego gr. or. funduszu religijnego — to już tutaj zaszła rażąca różnica między obietnicą jednej strony a przyjęciem drugiej strony, a w takim razie wedle §. 869 ust. cyw. nie ma umowy.

Że zresztą ani z Bukowińskim gr.-or. funduszem religijnym, ani też z wys. Rządem, reprezentacja krajowa niezawierała żadnej umowy o pożyczkę, wystarczy przytoczyć, że nie wystawiono na to żadnego dokumentu a tém mniej takowego hypotecznie zabezpieczono; ale nawet jeżeliby chciano pożyczkę zaciągnąć, to niemożna było zobowiązać funduszu specjalnego t. j. krajowego, który pod ten czas nawet jeszcze nieistniał.

Jeżeli zaś wys. Rząd postąpił sobie według własnego swego zapatrywania i nieuwzględnił wyraźnego życzenia Stanów — i jeżeli imieniem funduszu krajowego reprezentacja krajowa z nikim nie zawarła umowy o pożyczkę — jakżeż można dziś o zobowiązaniu kraju do spłacenia procentów a ewentualnie także kapitału mówić?

To roszczenie okazuje się jeszcze tem więcej bezpodstawnem, jeżeli weźmie się na uwagę, że w zarządzie tyle razy wspomnianego funduszu zapomóg poddańczych ni to dawniejsze stany ni też obecna reprezentacja krajowa nie mają żadnego udziału — a tylko obecnie po raz pierwszy dowiadujemy się, że fundusz rzeczony ma pewne aktywa ale i znaczne passywa — o ile wszelako pierwsze są dokładne lub też ostatnie uzasadnione, dla braku wszelkiej ewidencji dotyczących rachunków, sądu żadnego wydać nie można. Trudnoby więc było Wydziałowi krajowemu na samych cyfrach przedstawionych polegając oświadczyć się w jakikolwiek sposób — jeżeliby nawet wierzytelność była rzetelną.

Nie przesądzając atoli wierzytelności samej co do tejże rzetelności, należy koniecznie cały stan rzeczy z stanowiska prawnego rozebrać, jeżeli oświadczenie Wydziału krajowego ma być uzasadnionem.

Owóż już w górze nadmieniono że umowa właściwa między Stanami a wys. Rządem co do dotowania funduszu zapomóg poddańczych nie przysłała właściwie do skutku — ale przypuściwszy że umowa pierwotnie zamierzona została zawarta, to w najgorszym razie dla funduszu krajowego, chcąc przyjąć oświadczenie Stanów z r. 1845 za obowiązujące, należałoby najpierw rozróżnić: które fundusze i w jakich kwotach zostały zobowiązane.

Z treści oświadczenia Stanów wypływa, że stanowy fundusz domestykalny co do Sumy 400,000 złr. m. k., zaś cały kraj co do reszty, t. j. jak w naszym przypadku co do Sumy 800.000 złr. m. k. zostały zobowiązanymi — całego więc niedoboru ryczałtem na 152.625 złr. 4 $\frac{1}{2}$ cent. ubliczonego od funduszu krajowego samego domagać się niepodobna, pokąd prosty rachunek niewykazałby, że niedobór rzeczony tylko od Sumy 800.000 złr. przypada.

Ale pominąwszy tę niedokładność — albowiem takowa, może być, że dałaby się wyjaśnić lub sprostować — to na wszelki przypadek zbywa wys. Rządowi na prawnej podstawie stawienia roszczeń swoich bądź to do stanowego funduszu domestykalnego, bądź do funduszu krajowego jako ściśle takowego — a to tak pod względem kapitału jako też pod względem procentów.

I tak pod względem kapitału — bowiem do opłaty takowego reprezentacja krajowa nigdzie się nie zobowiązała

Ale także pod względem procentów — albowiem co do tych przedstawiają się po części stanowy fundusz domestykalny a po części cały kraj czyli fundusz krajowy jako ściśle takowy *prostemi ręcycielami* swoich udziałów i to jeszcze z pewnymi ograniczeniami a mianowicie tylko przez lat 10 licząc przebieg tego czasu od Grudnia 1845 a po części od r. 1847.

Ręcyciel zaś jest tylko podstawnym dłużnikiem (§, 1346 ust. cyw.) gdy tymczasem pierwszy dłużnik zostaje zawsze głównym dłużnikiem — a kto w naszym przypadku jest pierwszym dłużnikiem, tylko

wys. Rządowi i Tegoż organom może być wiadomém, albowiem nie Dominia dawne lecz wys. Rząd przez Swoje podwładne organa udzielał pożyczkę lub zapomogę dawniejszym poddanym i przestrzegał sam tychże uiszczenia się z zaciągniętych długów.

Na wszelki zaś przypadek może ręczyciel dopiero natenczas być wezwany do uiszczenia długów, gdy główny dłużnik pomimo npominań wierzyciela nie dopełni swej powinności (§. 1355 ust. cyw.) — o ile zaś dotyczące usiłowania wys. Rządu okazały się bezowocnemi, przynajmniej Reprezentacyi krajowej nie jest wiadomo, jak też niema na to żadnego dowodu, iż po stronie wierzyciela t. j. wysok. Rządu nie zachodzi zwłoka w ściągnięciu płynnych wierzytelności od dłużników (§. 1356 ust. cyw.)

Gdyby wszelako wys. Rząd wszelkim wymogom prawnym dotąd zakwestyonowanym uczynił za dosyć, to jeszcze zawsze ze skutkiem prawnym da się uczynić najslusniejszy zarzut z §. 1363 ust. cyw. — albowiem ręczenie ograniczało się li tylko na pewny okres czasu t. j. na przeciąg czasu 10 lat od r. 1845 lub najdalej od r. 1847 licząc — zatem obowiązek ręczyciela już dawno zgasł.

A na domiar wszystkiego można jeszcze powołać się na postanowienie z §. 1480 nst. cyw., wedle którego wszelkie trzyletne zapadłe procenta zadawniają się.

Wobec tego widzi się Wydział krajowy spowodowany do oświadczenia stanowczego, iż nie może bo niepowinien z funduszu krajowego jakiegokolwiek wypłaty celem zaspokojenia kwoty 152.625 zł. 4½ cent. żądanej asygnować — i musi raczej świetne c. k. Namiestnictwo uprzejmie upraszać, by zechciało we właściwej drodze o odpisanie tej kwoty jakoby na funduszu zapomóg poddańczych zalegającej postarać się.

Lwów dnia 3. Lipca 1874.

Alegat K.

Ustawa o bezpośrednich wyborach do Rady Państwa z dnia 2. kwietnia 1873 l. 15. dz. ust. p. i zarządzone w wykonaniu jej wybory do tego ciała ustawodawczego, dały pochoch żywiołom wrogim społecznemu porządkowi w kraju naszym do szerzenia między ludem odezw pobudzających do nieufności i waśni pomiędzy społecznymi warstwami, do stronnicej krytyki obowiązujących ustaw krajowych, do przedstawienia takowych za wynik machinacyj obmyślanych na ucisk ludu.

Takim atakom ulegają głównie postanowienia ustawy drogowej, nienchylenie dotychczas prawa propinacyi, obowiązek gmin ponoszenia połowy kosztów leczenia w szpitalach powszechnych swoich przynależnych, wyłączenie obszarów dworskich ze związków gminy, a nawet ustawy szkolne. Ustawy te przez Wysoki Sejm uchwalone a przez Najjaśniejszego Pana sankcyonowane mają być wedle powyższych odezw wynikiem stronnicej chęci pokrzywdzenia włościan. Wysoki Sejm i Wydział krajowy zbyt oddalone są od największej części ludności, ażeby skutecznie działać mogły przeciw podobnym zgubnym agitacyom.

Reprezentacye powiatowe natomiast, będąc po całym kraju rozsiane a więcej do ludu zbliżone, mają w pierwszym rzędzie to niezaprzeczenie trudne, lecz dla pomyślności kraju ważne a *zaszczytne* zadanie — stoczenia walki na tem polu i wykazania naocznie, czynami raczej, aniżeli mową, że klasy wykształcześnie nie żywią żadnych dla ludu nieprzychylnych zamiarów, że interesa wszystkich warstw ludności są wspólnemi, a oświeceni i zamożniejsi przodują mniej oświeconym i mniej zamożnym braciom na polu moralnego, intelektualnego i materialnego rozwoju.

Niezapoznajemy wcale ani trudności powyższego zadania ani ofiarności, cierpliwości i wytrwałości potrzebnych do skutecznego działania na tem stanowisku.

Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych zestawione ze sprawozdań o czynnościach reprezentacyj powiatowych Wydziałowi powiatowemu przesłane, wykazują jednak dowodnie, iż usiłowania na tem polu nie zostały bezowocnemi.

Reprezentacye powiatowe, jako instytucye nowe, nie wyrósłszy z tradycyi przeszłości, a nie mając jasno określonych granic kompetencyi, nie odpowiedziały wprawdzie oczekiwaniom zbyt gorączkowym, nie zdołały wszystkich zadowolnić. Temu atoli dziwić się nie można. Sama jednak zawziętość, z którą przeciwnicy porządku występują przeciw reprezentacyom powiatowym i żądają zniesienia takowych jest najlepszą wskazówką, jak dzielnym czynnikiem stać się mogą i stać się powinny te reprezentacye dla ustalenia społecznej harmonii i dla pomyślnego rozwoju, materialnych i moralnych zasobów kraju naszego. Reprezentacye powiatowe są bowiem tą instytucją, w której najdzielniej i najskuteczniej podjąć możemy walkę przeciw zgubnym ich zamiarom.

Niech nam wolno będzie wyrazić nadzieję, że Wydział powiatowy nie tylko nie ustanie nadal w czynnych zabiegach o dobro swego powiatu, wykazując ludności w ten sposób naocznie staranność swoją o jego dołę, wykazując codziennie i za każdym krokiem pożyteczność tej instytucyi autonomicznej, ale nadto usilnie starać się będzie o nabycie tych sposobów działania, które stanowią właściwą cechę organów autonomicznych w krajach, w których samorząd stał się oddawna ustaloną już i wypróbowaną podstawą administracyi i urządzeń społecznych.

Usunięcie o ile tylko być może strony czysto formalnej, bliższe bezpośrednie zetknięcie się ze stronami, zastąpienie gdzie można pisma żywym słowem, kierowanie instytucjami i ludźmi nie podług

biórowych norm, ale stosownie do danych okoliczności, do charakteru, uzdolnienia i właściwości takich, opieka nad podporządkowanymi sobie organami, nie tylko taka, jak ją ustawa przepisuje ale taka, jakiej wymaga każdorazowa potrzeba, udzielanie dobrej rady, poufnej skazówki, oto pomiędzy innymi są drogi, po których postępując dójść zdołamy do powyższego celu.

Szczególnie odpowiednią okazała się naprzykład w tym kierunku, praktyka, która ustaliła się w kilku Wydziałach powiatowych, wedle której w dniach i o godzinach z góry oznaczonych i ogłoszonych, mogą zgłaszać się mieszkańcy powiatu ustnie do delegowanych członków Wydziału powiatowego we wszelkich sprawach stojących w związku z zakresem działania Reprezentacji powiatowej i otrzymują natychmiast ustną lub jeżeli potrzeba zachodzi pisemną odpowiedź, — albo też sprawa przez nich przedłożona, załatwiona bywa na najbliższem posiedzeniu Wydziału powiatowego, jeżeli nieodzownie wymaga kolegiálnego załatwienia (§. 46. u. o repr. pow.). Podobne urządzenie nietylko uwalnia ludność od potrzeby uciekania się do pisarzy o spisywanie swych prośb, ale nadto wprowadza żywe zetknięcie się ludności z ich reprezentacją i wykonawczym jej organem, a tem samem najłatwiej usuwa wszelką nieufność, wykazuje naocznie pożyteczność instytucji i wywalcza dla niej powagę, wiarę w jej działalność, a tem samem wyrabia dla niej w poczuciu ludności posłuch i tak pożądaną egzekutywę, na której brak — tak głośne dają się słyszeć utyskiwania.

Gdyby Wydział powiatowy podobne posłuchania nietylko w swej własnej kancelaryi urządzać zechciał ale także uznał za stosowne upoważnić po innych miejscowościach delegatów swoich do odbierania w pewnych oznaczonych terminach zażaleń i życzeń ludności, któreby następnie przez tych delegatów Wydziałowi powiatowemu do załatwienia przedkładanemi, a załatwienia takowych przez Wydział powiatowy wydane — przez tychże delegatów proszącym stosownie do natury rzeczy ustnie oznajmianemi lub pisemnie wygotowane — doręczanemi, odczytywanemi i wyjaśnianemi były, niepodpada wątpliwości, — że tem większą byłaby korzyść z podobnego urządzenia wypływająca, i w krótkce ucichłyby pokątne agitacye przeciw klasom oświecenijszym i zamożniejszym. Środek właśnie przytoczony byłby jednym z wielu wyzucia się z form biórowych i wejścia w bezpośrednią styczność z ludnością i wykazania jej, że się istotnie i skutecznie opiekujemy jej interesami i sprawami dla niej żywotnemi, co jest jednym z kardynalnych warunków prawdziwego samorządu, a zarazem jednym z najdzielniejszych środków działania przeciw wszelkim pokątnym agitacyom.

Jak na tej drodze postępować należy dla spełnienia ważnego zadania reprezentacji powiatowej z góry określić się nieda, właściwości miejscowego położenia Wydział powiatowy najlepiej ocenić potrafi.

Kończymy zatem odezwę do obywatelskiej gorliwości Wydziału powiatowego, ażeby Wydział powiatowy z całą znajomością miejscowych stosunków obrał najstosowniejsze środki dla dopięcia powyższego celu i nie ustawał w gorliwej pracy na wytkniętej drodze. Gdyby Wydziałowi potrzebnemi okazały się dalsze wyjaśnienia lub rady Wydziału krajowego, nie omieszkamy udzielić takowych z całą gotowością.

We Lwowie dnia 20. Stycznia 1874.

Alegat L.

Protest, względnie rekurs D-ra Edwarda Stiasnego, członka Rady powiatowej Bialskiej przeciwko uchwałam Rady powiatowej Bialskiej z dnia 9. Maja r. b. z prozbą jak niżej i alegatu, wystosowanego do Wydziału krajowego.

Niżej podpisany wnosi przeciwko uchwałam Rady powiatowej Bialskiej w dniu 9. Maja r. b. zapadłym a mianowicie przeciwko :

- a) uchwale uznającej za ważne wybory z grupy mniejszych posiadłości, a w szczególności wybory z drugiego głosowania wynikające;
- b) uchwale unieważniającej jego wybór do Rady powiatowej z grupy większych posiadłości;
- c) uchwale, mocą której wybory marszałka, wicemarszałka i wydziałowych przedsięwzięto.

Protest. — ad a) Jedynie tylko przeciw wyborom z grupy mniejszych posiadłości wniesione zostały dwa protesty do c. k. Namiestnictwa; należało przeto sprawdzić na posiedzeniu 9. Maja pierwszej wybory niezakwestyonowane, przezco by większość wyborów sprawdzoną została — a dopiero po ukonstytuowaniu się tym sposobem przystąpić do sprawdzenia wyborów zakwestyonowanych z grupy mniejszych posiadłości przez wysadzenie komisji, któraby akta wyborcze przejrziała i z wyniku sprawozdanie Radzie pełnej zdała; członkowie Rady powiatowej, których wybory zakwestyonowane powinni być tak od dyskusji jako też i głosowania w przedmiocie ich dotyczącym uchyleni; Rada powiatowa Bialska atoli inaczej sobie postąpiła, gdyż przystąpiono najpierwej do sprawdzenia wyborów z grupy gmin wiejskich jedynie zakwestyonowanych i to w ten sposób, że wybrano referenta, który na pełnej Radzie protokół wyborczy i jeden, tylko protest odczytał, podczas gdy o drugim proteście tu pod „|” w odpisie załączonym nawet wzmianki nie uczynił, a tem mniej wspominał o zarzutach w tym proteście się znajdujących, jak między innymi o kartkach przy głosowaniu powtórnem oddawanych, na których są tylko nazwiska bez imion, charakteru i miejsca pobytu spisane, chociaż w obrębie starostwa Bialskiego jedne i te same nazwiska są bardzo zwykle i okoliczności tej tak ważnej nie dotknięto nawet przy sprawdzeniu wyborów a nawet kartek z głosowania nieodpieczętowano; również nie było wzmianki o zarzucie w proteście „|” uczynionym, że do komisji wyborczej zasiadł pan Seeliger, zaproszony przez komisarza Korostyńskiego przy drugim głosowaniu, chociaż pan Seeliger w grupie gmin wiejskich nie był wcale wyborcą. — Również podnieść należy i tę okoliczność, że protesty wniesione były w pierwszym rzędzie przeciwko nielegalnemu postępowaniu komisarza rządowego i dlatego obowiązkiem władzy politycznej było tę sprawę dochodzić i rozstrzygnąć, gdyż władzom autonomicznym nie służy prawo przeprowadzenia śledztwa przeciwko urzędnikowi rządowemu, a któreby było dosadnie wykazało, że wszystkie zarzuty w protestach poczynione są prawdziwe. — ad b) Do Rady powiatowej powołaany zostałem certyfikatem c. k. Starostwa Bialskiego a to na podstawie, że przy wyborach z grupy większych posiadłości otrzymałem 6 głosów na 10 głosujących. Większość Rady powiatowej chcąc mnie pod każdym warunkiem wykluczyć unierwaźniła dwa pełnomocnictwa a mianowicie Ehrlera i Borowskiego, a chociaż ci obaj głosów swoich mi nie dali, unieważniono przecież mój wybór pod pozorem, jakoby po unieważnieniu rzeczonych pełnomocnictw nie miał absolutnej większości głosów, jakkolwiek jest prawdą, że gdyby dwa rzeczone pełnomocnictwa były przez komisję wyborczą za nieważne uznane to w takim razie na 8 głosów także 6 głosów na mnie by padły. — Aby wykazać, z jaką stronni-

czością większość Rady powiatowej w tym wypadku postąpiła, przytoczę tę okoliczność, że to samo pełnomocnictwo Ehrlera, który także nielegalnie w grupie najwyżej upodatkowanych głosował, za ważne uznane zostało. ad c) Wybór marszałka, wicemarszałka i członków Wydziału nie może być za ważne uznany, gdyż po wydaleniu się członków Rady powiatowej z grupy większych posiadłości i dwóch włościan pozostało jeszcze 20 członków a gdy przeciwko 10 z nich (z grupy gmin wiejskich) był w swym czasie protest do Wysokiego c. k. Namiestnictwa, jak świadczy receptis pocztowy 2/. wniesiony i ten protest nie był przy sprawdzeniu wyborów Radzie powiatowej przedłożonym i odczytanym przeto wybory tych 10 jeszcze sprawdzone nie zostały i ci zatem nie mieli prawa w głosowaniu brać udziału. Tym sposobem było przy tych wyborach tylko 10 członków uprawnionych, a gdy 10 nie stanowi większości, przeto uchwały zapadłe w d. 9. Maja, przeciw którym niniejszy protest jest wystosowanym, są nieważne. — W końcu nadmieniam, że wybrany na wicemarszałka p. Kopciński, jakkolwiek mechanicznie się podpisuje nie umie nawet czytać, że jest obecnie za burdy, których się dopuścił, wyrokiem już prawomocnym Sądu karnego na 8dniowy a w innej sprawie na 6tygodniowy areszt skazany i że przeciw niemu wniesione są do c. k. Sądu karnego skargi o nadużycie władzy urzędowej i o oszustwo a w końcu, że na posiedzeniu Rady gminnej w Kętach w dniu 15 b. m. uchwalono dla niego 17 głosami votum nieufności.

Oparty na powyższych powodach wnoszę prośbę: Wydział krajowy raczy:

- 1) uchwały Rady powiatowej Białskiej z d. 9. Maja r. b. za nieważne uznać;
- 2) stosowne kroki poczynić, aby (ze względu, że wybory z grupy gmin wiejskich nie odbyły się z winy komisarza rządowego legalnie) nowe wybory z tejże grupy rozpisane i przedsięwzięte zostały.

Dr Edward Stiasny m. p.

•. Wysokie c. k. Namiestnictwo!

1) Według §. 25. ord. wyb. pow. względnie §. 40. ord. wyb. sejmowej wywołany do głosowania wyborca powinien wymienić z dokładnem oznaczeniem te osoby, które sobie życzy mieć członkami Rady: tymczasem przy odbywaniu drugiego głosowania w kartkach, które Lindert i sekretarz Rady pisali i wyborcom do rąk wciskali, po największej części pisane są tylko nazwiska z wypuszczeniem imion i miejsca zamieszkania a przecież znajdujemy w powiecie więcej Lindertów, Wyrobków, Peterkow, Stachurów i t. d. nie można zatem mieć pewności na których głosowano; — komisya więc Lindertowska z domniemania tylko zapisywała głosy tym kandydatom, jakich sobie sam Lindert życzył;

2) Linderta wybrano jako członka komisji wyborczej, obowiązkiem więc jego było przy wyborach nieustannie być obecnym, mimo tego tenże przed ukończeniem pierwszego głosowania wydalął się kilkakrotnie do agitacyi, napominając delegatów zwolenników swoich, aby się nie wydalali z oświadczeniem, że na końcu wszystko dobrze zrobimy; — a podczas drugiego głosowania nawet przy komisji się nie znajdował i miejsce jego prezes Rady pow. zajmował, który nie będąc delegatem nie powinien był znajdować się przy wyborach.

3) Przy pierwszym głosowaniu wywoływał Lindert wyborców jako członek komisji, przy drugim głosowaniu zaś sam komisarz wyborczy, co się sprzeciwia §. 39. ord. wyb. sejm. i §. 25. ord. wyb. pow.

4) Podpisany zwrócił uwagę komisarza wyborczego na to, że ani prezes Rady, ani też sekretarz który to ostatni agitacyami się zajmował, nie powinien się w lokalu wyborczym znajdować, agitować i kartki pisać, lecz otrzymał wymijającą odpowiedź.

5) Według §. 42. ord. wyb. sejm. (§. 25. ord. wyb. pow.) zaciąganiem głosów do jednego spisu zajmuje się pisarz przydzielony przez komisarza wyborczego, drugi spis zaś prowadzić ma jeden z członków komisji wyborczej, gdy tymczasem czynność tę prowadził kancelista Rady powiatowej — nie członek komisji. Zważywszy że obrani członkowie z gmin wiejskich i miejskich w liczbie 17 z Lindertem zostają w jedności a w razie sprawdzenia wyborów przez zgromadzenie wybrane na mocy §. 29. ord. wyb. pow. większość na stronę nielegalnego wybora by wypadła, raczy Wysokie c. k. Namiestnictwo akta wyborcze od c. k. Starostwa zażądać i słuszne w tej sprawie wydać orzeczenie.

Witkowiec dnia 25. Kwietnia 1874.

Feliks Zellner m. p.

Alegat Ł.

Doszło do naszej wiadomości, że w urzędach gminnych znajdują się często depozyta w papierach, wartościowych, stanowiące własność gminy lub funduszów, jako to: szpitalnych, szkolnych i t. p. tudzież własność urzędników gminnych, będące ich kaucją służbową i nie są zastrzeżone (winkulowane) na rzecz właścicieli.

Taki stan rzeczy nie jest właściwy, gdyż nie daje pewności bezpiecznego przechowania tych wartości, naraża równie przechowującego (depozytariusza) jak właściciela na możliwość poniesienia straty a często może gmina stać się odpowiedzialną swym majątkiem za szkodę wyrządzoną innym funduszom lub osobom prywatnym. — Podobne stosunki zachodzą także w Wydziałach powiatowych.

Wzywamy przeto Wydział powiatowy, ażeby:

- 1) z obowiązku swego czuwania nad tem, aby zakładowy majątek i zakładowe dobro gmin i zakładów gminnych nie zostały uszczuplone, przekonał się co rychlej, ażali w depozytach gmin tutejszego powiatu (miast, miasteczek lub gmin wiejskich) nie znajdują się papiery wartościowe wyżej poszczególnionego rodzaju, niemające zastrzeżenia (winkulacyi) i aby wszelkiego dołożył starania, żeby te nieporządki bezwzględnie uchylone, t. j. papiery wartościowe należytą winkulacją zaopatrzone zostały;
- 2) jeżeli zaś podobne papiery wartościowe znajdują się w Wydziale powiatowym, należy bezpośrednio po otrzymaniu niniejszego reskryptu poczynić odpowiednie kroki celem zawinkulowania takowych. O ścisłym spełnieniu niniejszego wezwania, zechce nam Wydział powiatowy zdać sprawę.

We Lwowie dnia 19. maja 1874.

Chapter 3

The first part of the chapter discusses the importance of the study of the history of the United States. It is essential to understand the past in order to understand the present. The author emphasizes that the study of history is not merely a collection of facts, but a process of interpretation and analysis. The second part of the chapter focuses on the role of the individual in the development of the nation. The author argues that the actions of individuals, particularly those in positions of leadership, have shaped the course of American history. The third part of the chapter examines the impact of the American Revolution on the development of the United States. The author discusses the political, social, and economic changes that resulted from the Revolution and how these changes have influenced the nation's development over time. The fourth part of the chapter discusses the role of the federal government in the development of the United States. The author examines the growth of the federal government and the impact of its policies on the nation's development. The fifth part of the chapter discusses the role of the states in the development of the United States. The author examines the relationship between the states and the federal government and how this relationship has influenced the nation's development. The sixth part of the chapter discusses the role of the judiciary in the development of the United States. The author examines the impact of the Supreme Court and other federal courts on the nation's development. The seventh part of the chapter discusses the role of the press in the development of the United States. The author examines the impact of the press on the nation's development and the role of the press in the democratic process. The eighth part of the chapter discusses the role of the military in the development of the United States. The author examines the impact of the military on the nation's development and the role of the military in the democratic process. The ninth part of the chapter discusses the role of the economy in the development of the United States. The author examines the impact of the economy on the nation's development and the role of the economy in the democratic process. The tenth part of the chapter discusses the role of the culture in the development of the United States. The author examines the impact of the culture on the nation's development and the role of the culture in the democratic process.

We know the 10. 11. 12. 13.

§. 14.

Biorący pożyczkę wystawi podług załączonego wzoru ./ skrypt podpisany przez niego, jeżeli żonatym jest i z żoną żyje, przez żonę, w każdym razie zaś przez dwóch ręcycieli i dwóch świadków. Jeżeli dostarczył ręcycieli, muszą oni podpisać na skrypcie swoje zobowiązanie się. Skrypt ten przechowany będzie w skrzyni Kasy pożyczkowej aż do całkowitego umorzenia pożyczki, poczem zwróci się dłużnikowi.

§. 15.

Wraz z pożyczką otrzyma dłużnik książeczkę podług załączonego wzoru ./, w której będą dokładnie wypisane: pożyczona kwota, tudzież naznaczone do jej spłacenia terminy.

Każda wpłata, którą dłużnik uiszcza do Kasy, ma być w tej książeczce zapisaną, i podpisem Naczelnika gminy i jednego kasyera w właściwej rubryce potwierdzoną.

§. 16.

Od chwili udzielonej pożyczki obowiązani są Naczelnik gminy i kasyerowie czuwać nad bezpieczeństwem wierzytelności, a jeżeliby dostrzegli, że udzielona pożyczka może u dłużnika przepaść, w szczególności, gdyby dłużnik zamierzał sprzedać swoje gospodarstwo lub część tegoż, Naczelnik gminy obowiązany jest starać się nakłonić dłużnika, aby dług swój dobrowolnie zabezpieczył zastawem.

Orzeczeniu Komisji pożyczkowej, że zachodzi obawa, iż dług przepaść może, dłużnik przyjęciem pożyczki poddaje się bezwarunkowo, uznaje takowe jako obowiązujące, i zrzeka się wszelkich przeciw temu możliwych zarzutów.

§. 17.

Jeżeliby w takim razie dłużnik nie chciał dać zastawu lub jeżeliby nie zapłacił w oznaczonym terminie czy to prowizyi, czy kapitału, lub raty tegoż, Naczelnik gminy winien zażądać od dłużnika natychmiastowego zapłacenia całego niespłaconego jeszcze kapitału, a dłużnik obowiązany będzie cały niespłacony jeszcze kapitał natychmiast uiszczyć. Gdyby dłużnik nie uczynił temu zadość, Naczelnik gminy obowiązany jest postarać się o zabezpieczenie i wyeksekowanie całej należności w drodze prawa, przy czém ma mieć miejsce postępowanie sumaryczne i najkrótsze, ustawami dozwolone.

§. 18.

Ręcyciele odpowiadają w miarę swego zobowiązania się, a w razie sporu poddają się sumarycznemu i najkrótszemu, ustawami dozwolonemu postępowaniu.

Zwykle winni oni zapłacić należność poręczoną przez nich dopiero wtenczas, gdyby takowa nie mogła być wyeksekwowaną z jakiegokolwiek powodu od dłużnika.

Wolno jednakże Radzie gminnej wedle swego uznania, nie dopuszczającego żadnego odwołania się lub zarzutu, żądać od ręcyciela zapłacenia należności z pominięciem dłużnika.

§. 19.

Dla pewnego przechowania pieniędzy, skryptów i ksiąg kasowych sprawi się skrzynię żelazem okutą z trzema zamkami, od których jeden klucz Naczelnik gminy, a po jednym każdy z kasyerów u siebie przechowa.

§. 20.

Instytut Kasy pożyczkowej może być zwiniętym tylko za uchwałą Rady gminnej, zatwierdzoną przez Radę powiatową. W razie zwinięcia wszelkie zasoby Kasy pożyczkowej stają się własnością

gminy. Kwoty wpływające do Kasy na podstawie §. 2 niniejszych statutów będą uwidocznione w osobnej ewidencji i zostaną w razie zwinięcia kasy zwrócone funduszowi ubogich miejscowych.

§. 21.

Statuta niniejsze mogą być zmienione tylko uchwałą Rady gminnej, i za przyzwoleniem c. k. Namiestnictwa i Wydziału powiatowego.

S k r y p t,

moją którego zeznaję (emy), iż otrzymałem (liśmy) z Kasy pożyczkowej gminy
tytułem pożyczki sumę, i obowiązuję (emy) się (solidarnie) zwrócić tę sumę Kasie
pożyczkowej w następujących ratach:

dnia zlr.
" "
itd. itd.

tudzież płacić jej od tej sumy, a względnie od nieuiszczonej jeszcze części tejże procent po . . . od
sta rocznie w miesięcznych ratach z góry, oraz poddaję (emy) się niniejszemu wyraźnie wszystkim
bez wyjątku postanowieniom i przepisom statutów tej Kasy pożyczkowej, potwierdzonych przez Wy-
sokie Władze.

Dano w dnia
(Podpis)

Za dopełnienie przyjętych przez (imię i nazwisko dłużnika) zobowiązań ręczymy Kasie pożyczkowej
gminy solidarnie jako ręczyciele i płatnicy naszym tak ruchomym jak nieruchomym
majątkiem, i poddajemy się wszystkim postanowieniom statutów tej Kasy.

Dano w dnia
(Podpisy świadków) (Podpisy ręczycieli)

Rzetelność powyższych podpisów stwierdza
Zwierchność gminna gminy
Dano w dnia
(Pieczęć gminy) (Podpis naczelnika gminy)

Nie umiejących pisać podpisałem, a oni znak krzyża św. położyli.
(Podpis)

Liczba księgi dłużników

Kasa pożyczkowa

Gminy

Dłużnik

P o ż y c z y

Data	Warunki pożyczki	złr.	ct.
1. Listopada 1867.	Bierze 40 zł. w. a. ma zwrócić w następujących ratach: 1. Listopada 1868. złr. 20 1. Kwietnia 1869. „ 5 1. Listopada 1869. „ 10 1. Kwietnia 1870. „ 5 Razem złr. 40	40	

Z w r ó c i ł		Prowizya		Kapitał		Podpis naczelnika i kasyera
Dzień		złr.	ct.	złr.	ct.	
1. Listop. 1867.	płaci prowizyi	—	60			N. N. Naczelnik.
1. Lutego 1868.	dtto.	—	60			N. N. Kasyer.
1. Maja "	dtto.	—	60			N. N. Naczelnik.
1. Sierpnia "	dtto.	—	60			N. N. Kasyer.
1. Listopada "	płaci na kapitał	—	—	20		N. N. Naczelnik.
	i prowizyi od reszty	—	30			N. N. Kasyer.
1. Lutego 1869.	płaci na kapitał	—	—	10		N. N. Naczelnik.
	i prowizyi od reszty	—	15			N. N. Kasyer.
1. Maja "	płaci prowizyi	—	15			
1. Sierpnia "	dtto.	—	15			N. N. Naczelnik.
1. Listopada,	płaci resztę kapitału	—	—	10		N. N. Kasyer.

Wskazówki

dla skontruujących gminne kasy pożyczkowe:

- 1) Przy skontrze znajdować się winni: Naczelnik gminy, obaj kasyerowie, niemniej pisarz gminny. Nieobecność którejkolwiek z powyższych osób nie przeszkadza jednak przedsięwzięciu zamierzonego skontra; ta okoliczność jednak w akcie likwidacji zanotowaną być ma z przytoczeniem przyczyny nieobecności.
- 2) Przedewszystkiem ściśle zbadać należy sposób prowadzenia spraw kasowych, mianowicie:
 - a) jakie dochody wpływały do kasy od czasu ostatniego odbytego skontra (w razie pierwszego skontrowania zaś, od założenia kasy) i jakie wydatki uskuteczniono w tym czasie;
 - b) porównać wynik powyższego dochodzenia z istotnym znalezionym stanem kasy, wysledzić przyczyny możliwie zachodzących różnic i zarządzić sprostowanie wynalezionych błędów;
 - c) przekonać się, czyli dzienniki i księgi rachunków dłużników należycie są założone i prowadzone;
 - d) czy zachowywano przepisy statutów przy dawaniu pożyczek;
 - e) czy dłużnicy dotrzymują terminów opłaty odsetek i spłaty kapitału;
 - f) co czynił zarząd kasy w razie niedotrzymania przez dłużników terminu wypłaty;
 - g) czyli rachunki kasowe corocznie sporządzane i radzie gminnej a następnie Wydziałowi powiatowemu przedkładane bywają;
 - h) czyli odbywają się przepisane skontra;
 - i) czyli karty dłużne wystawiane bywają stosownie do przepisów ustawy i wedle wydanych formularzy, nie mniej, czy takowe należycie przechowane bywają.
- 3) Następnie sprawdzić należy pozycje dziennika kasowego — przekonując się, czyli pozycje wydatku udokumentowane są w sposób statutom odpowiedni, czyli pieniądze wpływające do kasy zapisywano do dziennika i czyli reszty kasowe z rachunków dawniejszych wpisane zostały do dziennika.
- 4) Uchybienia mniejszej wagi sprostuje natychmiast komisya skontruująca, ważniejsze zaś przedstawi Wydziałowi powiatowemu do wydania właściwych zarządzeń.
- 5) Po dokonaniem sprawdzeniu należy zamknąć, t. j. podsumować dzienniki, zestawić kwotę ogólną dochodów i wydatków i uwidocznić resztę kasową, która pozostaje po odtrąceniu wydatków od dochodów i podpisać to zamknięcie przez obecnych członków komisji.
- 6) Gdyby z porównania wynikłości zamknięcia z rzeczywistym stanem kasy, ostatecznie okazać się miała nadwyżka w kasie, należy zapisać ją do przychodu kasy, możliwy niedobór zaś odpowiedzialni zarządcy kasy natychmiast w gotówce do kasy wpłacić powinni, a obie te okoliczności w księdze kasowej uwidocznić należy.
- 7) Nadto zwrócić należy uwagę na okoliczność, czyli klucze kasowe znajdują się w ręku tych osób, u których wedle statutów znajdować się powinny. Gdyby okazały się zaległości rat we właściwym terminie nie uiszczanych, najsurowiej nakazać zarządowi kasy ich wyegzekwowanie, czy to od dłużników, czy od poręczycieli, — pod osobistą odpowiedzialnością zarządu.

V.

STATUTA

Kasy pożyczkowej czyli funduszu zapomogi gminy

§. 1.

Fundusz zakładowy Kasy pożyczkowej gminy stanowi suma
(opisanie téjże).

§. 2.

Do Kasy pożyczkowej wpływać będą dla pomnożenia funduszu jój zakładowego wszystkie, na mocy §§. 60 i 61. Ustawy gminnej orzeczone kary pieniężne i taksy za pozwolenie muzyki, o ile nie zostaną użyte na utrzymanie lub wsparcie miejscowych ubogich. Coby z końcem roku administracyjnego z kar pieniężnych na ten cel użytém nie było, wpływa do Kasy pożyczkowej.

§. 3.

Za przyzwoleniem Wydziału powiatowego może Rada gminna lokować w Kasie pożyczkowej na procent roczny $5\frac{1}{100}$ kapitały gminne, lub zakładów gminnych.

§. 4.

Celem Kasy pożyczkowej jest udzielanie pożyczek pieniężnych członkom gminy którzy w tej gminie stale zamieszkują, i posiadają grunta lub domy, albo trudnią się przemysłem lub zarobkowaniem, a bez swej winy tak podupadli, iż potrzebują czasowej zapomogi.

§. 5.

Kasa pożyczkowa jest instytutem gminnym, i stoi pod nadzorem Rady gminnej a pod kontrolą Wydziału powiatowego.

§. 6.

Kasą pożyczkową zawiaduje Naczelnik gminy z dwoma kasyerami. Na kasyerów mają być wybierani gospodarze zaci, poważni i zamożni. Kasyerów mianuje i uwalnia Rada gminna, i może ich wybierać z poza swego grona. Urząd kasyera jest honorowy i bezpłatny.

Naczelnik gminy i kasyerowie stanowią komisję pożyczkową i orzekają większością głosów o udzieleniu pożyczki, o jój wysokości, i o ratach, w których wypożyczona suma ma być spłaconą. Oni prowadzą wreszcie rachunki kasowe zapomocą pisarza gminnego.

§. 7.

Naczelnik gminy jest prawnym zastępcą Kasy pożyczkowej w obec c. k. Sądów i Władz.

§. 8.

Rachunki kasowe prowadzi się w dwóch księgach. W dzienniku kasowym zapisuje się porządkiem chronologicznym z wymienieniem daty na lewej stronie wszystkie przychody Kasy, a na

prawej stronie wszystkie wydatki. W księdze dłużników ma mieć każdy dłużnik osobny arkusz, odpowiadający wydanęj mu książeczce, na którego lewej stronie wypisuje się daną mu pożyczkę i postanowione terminy spłaty, a na prawej stronie zapisuje się porządku chronologicznym, z wymienieniem daty, wszystkie przez dłużnika uczynione wpłaty tak kapitału, jak procentów.

Księgi te mają być zesnurowane, a końce sznurów przytwierdzone pieczęcią gminną, Stronice ksiąg mają być numerowane.

§. 9.

Rada gminna ma prawo wglądania kaźdocześnie w zarząd Kasy i w rachunki, i ustanawiania w tym celu na mocy §. 38 Ust. gm. osobnej Komisji, a rewizję Kasy winna zarządzać kilkakrotnie w ciągu roku.

Również i Wydział powiatowy ma prawo wglądania kaźdocześnie w ten zarząd i zarządzania rewizji Kasy przez swego Delegata.

§. 10.

Naczelnik gminy jest obowiązany składać Radzie gminnej z końcem grudnia kaźdego roku rachunek roczny, i wykazać stan Kasy i wszelkie zaległości, czy to w kapitale, czy w procentach.

Po sprawdzeniu tych rachunków i wykazów winna Rada gminna przedłożyć je Wydziałowi powiatowemu.

§. 11.

Pożyczki udzielane będą na kredyt osobisty, jednak tylko za poręczeniem dwu ręczyeli na czas określony, nie dłuższy jak trzyletni, i za prowizją od sta rocznic, to jest, . . . ct. w. a. od 1 złr. na rok, czyli . . . centa od reńskiego na miesiąc.

Prowizję opłaca się miesięcznie z góry. Kapitał spłaca się w miesięcznych ratach, które postanowi dłużnikowi Komisja pożyczkowa przy udzielaniu pożyczki. Wolno jednak kaźdemu dłużnikowi spłacić przed terminem bądź prowizję, bądź kapitał, tak częściowo jak całkowicie.

W miarę uiszczonych częściowych spłat kapitału, procenta tylko od niespłaconej resztującej kwoty mogą być nadal żądane.

§. 12.

Członkom gminy, utrzymującym się przeważnie z zarobku, wolno dawać pożyczki w wysokości od 5 złr. do 50 złr. (wyjątkowo do 100 złr.) spłacalne w ciągu jednego roku tygodniowemi ratami w ten sposób, iż dłużnik płaci przez 50 po sobie następujących tygodni w kaźdą sobotę $\frac{2}{100}$ t. j. po 2 centy w. a. od 1 kaźdego złr. w. a., a w 51. i 52. tygodniu, równie w tymże dniu po dwa i pół procentu od sta czyli po dwa i pół centa od 1 złr. Wypłatą tą umarza się całkowicie wzięta pożyczka i procenta od niej. Tego rodzaju pożyczka może być udzieloną tylko za poręczeniem dwóch ręczyeli.

§. 13.

Z wpływających procentów mają być przedewszystkiem opłacone procenta od kapitałów gminnych, lub zakładów gminnych, któreby były podług §. 3. tych Statutów ulokowane w Kasie pożyczkowej. Reszta procentów ma być doliczoną do funduszu zakładowego Kasy i służyć do dalszych pożyczek procentowych.

§. 14.

Kto pragnie uzyskać pożyczkę, ma się zgłosić do Naczelnika gminy, i wyłożyć mu swoje żądanie, to jest: ile chce pożyczyć, na jak długo i w jakich ratach chce spłacić pożyczony kapitał, winien nadto przedstawić dwóch ręczyeli.

Naczelnik gminy zawięzwie kasyerów, z którymi razem tworzy Komisję pożyczkową, i przedłoży im to żądanie. Komisja pożyczkowa postanowi większością głosów, czyli i w jakiej wysokości pożyczka

ma być udzieloną, a w razie udzielenia, w jakich ratach spłacony być ma wypożyczony kapitał, lub czyli ma być udzielona pożyczka roczna, spłacalna w tygodniowych ratach.

Komisya pożyczkowa, orzeka czyli przedstawieni ręczyciele podają Kasie pożyczkowej dostateczną, pewność.

Od postanowienia Komisji pożyczkowej może żądający pożyczki odwołać się do Rady gminnej.

Orzeczenie Rady gminnej jest stanowczém, i niedopuszcza dalszego odwołania się. Wszystkie wymienione czynności odbywać należy ustnie. Tylko orzeczenie Rady gminnej zapisuje się jako uchwała do księgi uchwał.

§. 15.

Biorący pożyczkę wystawi podług załączonego wzoru ./' stosownie do rodzaju pożyczki, którą otrzymał, skrypt podpisany przez niego, jeżeli żonatym jest i z żoną żyje, przez żonę w każdym razie zaś przez dwóch ręczyeli i dwóch świadków. Skrypt ten przechowany będzie w skrzyni Kasy pożyczkowej aż do całkowitego umorzenia pożyczki, poczem zwróci się dłużnikowi.

§. 16.

Wraz z pożyczką otrzyma dłużnik książeczkę podług załączonego wzoru ./', w której będą dokładnie wypisane: pożyczona kwota, tudzież naznaczone do jej spłacenia terminy.

Każda wpłata, którą dłużnik niszcza do Kasy, ma być w tej książeczce zapisaną, i podpisem Naczelnika gminy i jednego kasyera w właściwej rubryce potwierdzoną.

§. 17.

Od chwili udzielonej pożyczki obowiązani są Naczelnik gminy i kasyerowie czuwać nad bezpieczeństwem wierzytelności, a jeżeliby dostrzegli, że udzielona pożyczka może u dłużnika przepaść, w szczególności, gdyby dłużnik zamierzał sprzedać swoje gospodarstwo lub część tegoż, Naczelnik gminy obowiązany jest starać się nakłonić dłużnika, aby dług swój dobrowolnie zabezpieczył zastawem.

Orzeczeniu Komisji pożyczkowej, że zachodzi obawa, iż dług przepaść może, dłużnik przyjęciem pożyczki poddaje się bezwarunkowo, uznaje takowe jako obowiązujące, i zrzeka się wszelkich przeciw temu możliwych zarzutów.

§. 18.

Jeżeliby dłużnik, który otrzymał inną pożyczkę, jak spłacalną w tygodniowych ratach, nie chciał w takim razie dać zastawu, lub jeżeliby nie zapłacił w oznaczonym terminie czy to prowizji, czy kapitału, lub raty tegoż, Naczelnik gminy winien zażądać od niego natychmiastowego zapłacenia całego niespłaconego jeszcze kapitału, a on obowiązany będzie takowy natychmiast uiścić.

Od dłużnika który wziął pożyczkę roczną, spłacalną w tygodniowych ratach, winien Naczelnik gminy zażądać natychmiastowego zwrotu takowej jeżeliby uchybił choćby jednej tygodniowej raty, a dłużnik obowiązany będzie uiścić cały, po potrąceniu już spłaconych rat pozostający jeszcze u niego kapitał, oraz prowizję po 6 od 100 od całego wypożyczonego kapitału, przypadającą od dnia wyliczenia pożyczki, aż do dnia ściągniętego i wypłaconego długu. Od dłużnika, który 50 rat uiścił, nie można nic więcej wymagać nad uiśczenie ostatnich niezapłaconych rat. Gdyby dłużnik, czy to jeden czy drugi, nie uczynił zadość wezwaniu Naczelnika gminy, Naczelnik gminy obowiązany jest postarać się o zabezpieczenie i wyekwowanie całej należności w drodze prawa, przy-czém ma mieć miejsce postępowanie sumaryczne i najkrótsze, ustawami dozwolone.

§. 19.

Ręczyciele odpowiadają w miarę swego zobowiązania się, a w razie sporu poddają się sumarycznemu i najkrótszemu, ustawami dozwolonemu postępowaniu.

Zwykle winni oni zapłacić należność poręczoną przez nich dopiero wtenczas, gdyby takowa nie mogła być wyekwowana z jakiegokolwiek powodu od dłużnika. Wolno jednakże Radzie gminnej wedle swego uznania, nie dopuszczającego żadnego odwołania się lub zarzutu, żądać od ręczyciela zapłacenia należności z pominięciem dłużnika.

§. 20.

Dla pewnego przechowania pieniędzy, skryptów i ksiąg kasowych sprawi się skrzynię żelazną okutą z trzema zamkami, od których jeden klucz Naczelnik gminy, a po jednym każdy z kasyerów u siebie przechowa.

§. 21.

Instytut kasy pożyczkowej może być zwiniełym tylko za uchwałą Rady gminnej, zatwierdzoną przez Radę powiatową. W razie zwinienia wszelkie zasoby kasy pożyczkowej stają się własnością gminy. Kwoty wpływające do Kasy na podstawie §. 2 niniejszych statutów będą uwidocznione w osobnej ewidencji i zostaną — w razie zwinienia kasy — zwrócone funduszowi ubogich miejscowych.

§. 22.

Statuta niniejsze mogą być zmienione tylko uchwałą Rady gminnej, i za przyzwoleniem c. k. Namiestnictwa i Wydziału powiatowego.

• | .

S k r y p t,

mocą którego zeznaję (emy), iż otrzymałem (liśny) z Kasy pożyczkowej gminy
tytułem pożyczki sumę, i obowiązuję (emy) się (solidarnie) zwrócić tę sumę Kasie
pożyczkowej w następujących ratach:

dnia zlr.
" "
itd. itd.

tudzież płacić jej od tej sumy, a względnie od uieuiszczonej jeszcze części téjże procent po . . . od
sta rocznie w miesięcznych ratach z góry, oraz poddaję (emy) się niniejszém wyraźnie wszystkim
bez wyjątku postanowieniom i przepisom statutów tej Kasy pożyczkowej, potwierdzonych przez Wy-
sokie Władze.

Dano w dnia
(Podpis)

Za dopełnienie przyjętych przez (imię i nazwisko dłużnika) zobowiązań ręczymy Kasie pożyczkowej
gminy solidarnie jako ręczyciele i płatnicy naszym tak ruchomym jak nieruchomym
majątkiem, i poddajemy się wszystkiemu postanowieniom statutów tej Kasy.

Dano w dnia
(Podpisy świadków) (Podpisy ręczycieli)

Rzetelność powyższych podpisów stwierdza

Zwierzchność gminna gminy

Dano w dnia
(Pieczęć gminy) (Podpis naczelnika gminy)

Nie umiejących pisać podpisałem, a oni znak krzyża św. położyli.
(Podpis)

1917

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

Formularz książki dłużniczej.

Liczba księgi dłużników

Kasa pożyczkowa

Gminy

Dłużnik

P o ż y c z y ł

Data	Warunki pożyczki	złr.	ct.
1. Listopada 1867.	Bierze 40 zł. w. a. ma zwrócić w następujących ratach: 1. Listopada 1868. złr. 20 1. Kwietnia 1869. " 5 1. Listopada 1869. " 10 1. Kwietnia 1870. " 5 Razem złr. 40	40	

Zwrócił		Prowizya		Kapitał		Podpis naczelnika i kasyera
Dzień		złr.	ct.	złr.	ct.	
1. Listop. 1867.	płaci prowizyi	—	60			N. N. Naczelnik.
1. Lutego 1868.	dtto.	—	60			N. N. Kasyer.
1. Maja "	dtto.	—	60			N. N. Naczelnik.
1. Sierpnia "	dtto.	—	60			N. N. Kasyer.
1. Listopada,,	płaci na kapitał	—	—	20		N. N. Naczelnik.
	i prowizyi od reszty	—	30			N. N. Kasyer.
1. Lutego 1869.	płaci na kapitał	—	—	10		N. N. Naczelnik.
	i prowizyi od reszty	—	15			N. N. Kasyer.
1. Maja "	płaci prowizyi	—	15			
1. Sierpnia "	dtto.	—	15			N. N. Naczelnik.
1. Listopada,,	płaci resztę kapitału	—	—	10		N. N. Kasyer.

1871		1872		1873		1874	
Year	Age	Year	Age	Year	Age	Year	Age
1871	1	1872	1	1873	1	1874	1
1871	2	1872	2	1873	2	1874	2
1871	3	1872	3	1873	3	1874	3
1871	4	1872	4	1873	4	1874	4
1871	5	1872	5	1873	5	1874	5
1871	6	1872	6	1873	6	1874	6
1871	7	1872	7	1873	7	1874	7
1871	8	1872	8	1873	8	1874	8
1871	9	1872	9	1873	9	1874	9
1871	10	1872	10	1873	10	1874	10
1871	11	1872	11	1873	11	1874	11
1871	12	1872	12	1873	12	1874	12
1871	13	1872	13	1873	13	1874	13
1871	14	1872	14	1873	14	1874	14
1871	15	1872	15	1873	15	1874	15
1871	16	1872	16	1873	16	1874	16
1871	17	1872	17	1873	17	1874	17
1871	18	1872	18	1873	18	1874	18
1871	19	1872	19	1873	19	1874	19
1871	20	1872	20	1873	20	1874	20

Liczba księgi dłużników

Kasa pożyczkowa

Gminy

Dłużnik

P o ż y c z y ł

Dzień	W a r u n k i p o ż y c z k i	złr.	ct.
1. listop. 1867.	<p>Bierze 20 złr. w. a. ma zwrócić, płacąc przez 50 po sobie następujących tygodni co sobotę po 40 ct. a przez dalsze dwa tygodnie także co sobotę po 50 ct. Pierwszą ratę tygodniową uiszczy 9. listopada 1867.</p>	20	—

Z w r ó c i ł				Podpis Naczelnika i kasyera
Dzień		złr.	ct.	
9. listop. 1867.	Płaci	—	40	N. N. Naczelnik gminy. N. N. Kasyer.
16. " "	"	—	40	N. N. Naczelnik gminy. N. N. Kasyer.
itd. itd.				

Wskazówki

dla skontrolujących gminne kasy pożyczkowe:

- 1) Przy skontrolowaniu znajdują się winni: Naczelnik gminy, obaj kasyerowie, niemniej pisarz gminny. Nieobecność którejkolwiek z powyższych osób nie przeszkadza jednak przedsięwzięciu zamierzonego skontrolowania; ta okoliczność jednak w akcie likwidacji zanotowaną być ma z przytoczeniem przyczyny nieobecności.
- 2) Przedewszystkiem ściśle zbadać należy sposób prowadzenia spraw kasowych, mianowicie:
 - a) jakie dochody wpływały do kasy od czasu ostatniego odbytego skontrolowania (w razie pierwszego skontrolowania zaś, od założenia kasy) i jakie wydatki uskuteczniło w tym czasie;
 - b) porównać wynik powyższego dochodzenia z istotnym znalezionym stanem kasy, wysledzić przyczyny możliwie zachodzących różnic i zarządzić sprostowanie wynalezionych błędów;
 - c) przekonać się, czyli dzienniki i księgi rachunków dłużników należycie są założone i prowadzone;
 - d) czy zachowywano przepisy statutów przy dawaniu pożyczek;
 - e) czy dłużnicy dotrzymują terminów opłaty odsetek i spłaty kapitału;
 - f) co czynił zarząd kasy w razie niedotrzymania przez dłużników terminu wypłaty;
 - g) czyli rachunki kasowe corocznie sporządzane i radzie gminnej a następnie Wydziałowi powiatowemu przedkładane bywają;
 - h) czyli odbywają się przepisane skontrolowania;
 - i) czyli karty dłużne wystawiane bywają stosownie do przepisów ustawy i wedle wydanych formularzy, nie mniej, czy takowe należycie przechowane bywają.
- 3) Następnie sprawdzić należy pozycje dziennika kasowego — przekonując się, czyli pozycje wydatku udokumentowane są w sposób statutom odpowiedni, czyli pieniądze wpływające do kasy zapisywano do dziennika i czyli reszty kasowe z rachunków dawniejszych wpisane zostały do dziennika.
- 4) Uchybienia mniejszej wagi sprostuje natychmiast komisja skontrolująca, ważniejsze zaś przedstawi Wydziałowi powiatowemu do wydania właściwych zarządzeń.
- 5) Po dokonaniu sprawdzenia należy zamknąć, t. j. podsumować dzienniki, zestawić kwotę ogólną dochodów i wydatków i uwidocznić resztę kasową, która pozostaje po odciążeniu wydatków od dochodów i podpisać to zamknięcie przez obecnych członków komisji.
- 6) Gdyby z porównania wynikłości zamknięcia z rzeczywistym stanem kasy, ostatecznie okazać się miała nadwyżka w kasie, należy zapisać ją do przychodu kasy, możliwy niedobór zaś odpowiedzialni zarządcy kasy natychmiast w gotówce do kasy wpłacić powinni, a obie te okoliczności w księdze kasowej uwidocznić należy.
- 7) Nadto zwrócić należy uwagę na okoliczność, czyli klucze kasowe znajdują się w ręku tych osób, u których wedle statutów znajdować się powinny. Gdyby okazały się zaległości rat we właściwym terminie nie uiszczanych, najsurowiej nakazać zarządowi kasy ich wyegzekwowanie, czy to od dłużników, czy od poręczycieli, — pod osobistą odpowiedzialnością zarządu.

Wakarusa

The Wakarusa River is a tributary of the Mississippi River, flowing through the state of Missouri. It is named after the Wakarusa people, a Native American tribe who lived in the region. The river is known for its scenic beauty and is a popular destination for fishing and boating. The river flows through the heart of the state, passing through the cities of Hannibal and Keokuk. The river is a vital part of the local economy and is used for a variety of purposes, including irrigation and transportation. The river is also a source of water for many communities in the region. The river is a beautiful and important part of the state's natural heritage.

Alegat S.

Od chwili, kiedy okólnikiem z dnia 25. Lutego 1868. L. 1634. wezwaliśmy Wydziały powiatowe do starań około zakładania gminnych kas pożyczkowych, przesyłając im równocześnie aprobowane przez c. k. Namiestnictwo trojakié formularze statutów dla tych kas, liczba tych zakładów w kraju, dzięki usiłowaniam Wydziałów powiatowych — bardzo znacznie rozrosła się, jakkolwiek wzrost ten nie odnosi się do wszystkich powiatów w równej mierze. Jednakże obok tego pocieszającego objawu, okazuje się tak z nrzędowych jak z prywatnych doniesień, a przedewszystkiem z wiadomości o stosunkach kas pożyczkowych zbieranych w zeszłym roku, że kasy te w najznaczniejszej liczbie gmin nie przynoszą oczekiwanego pożytku z powodu, że ich administracya zbyt wiele pozostawia do życzenia.

Niedostatki w admnistracyi gminnych kas pożyczkowych skreślone szczegółowo w „Wiadomocciach statystycznych“ na str. 120 i 121. skłoniły nas do wzięcia pod ścisłą rozważę, jakimi sposobami można by owa administracyę ulepszyć, gdyż przyszliśmy do przekonania, iż nie należy przez wzgląd na wady obecne kas rzeczonych dążyć już teraz do zastąpienia ich innymi instytucjami, Powiatowe bowiem kasy pożyczkowe, jakkolwiek z pewnością także są pożyteczne, nie są w stanie zastąpić ludności wiejskiej kas pożyczkowych gminnych, z powodu oddalenia i połączonych z tem trudności w stosunkach wzajemnych między zarządem kasy a dłużnikami, — towarzystwa zaś zaliczkowe, będące niewątpliwie najdzielniejszą dźwignią warstw niezamożnych, nie znajdują dziś jeszcze w gminach wiejskich dość żywiołów, z którychby można złożyć zarząd, dający należytą rękojmię odpowiedniej administracyi.

Po bliższem zbadaniu rzeczy okazało się, że niektóre niedostatki w zarządzie gminnych kas pożyczkowych, dadzą się uchylić lub umniejszyć przez stosowne zmiany w statutach. Mianowicie wydało się potrzebnem zmienić w tym celu formularze I. i III. statutów na wstępie wspomnianych w ten sposób, żeby

po pierwsze: nie udzielać pożyczek jak tylko za poręką, na czem zyska bezpieczeństwo pożyczki i pewność zwrotu, na który poręczyciele nalegać będą ze swej strony;

po wtóre: żeby nie udzielać pożyczek na dłuższy czas jak na trzy lata i żądać zwrotu takowych w ratach tygodniowych lub miesięcznych, gdyż doświadczenie dowiodło, iż dłuższe terminy zwrotu narażają bezpieczeństwo pożyczki — tudzież, że częstsze a drobniejsze raty łatwiej przychodzi dłużnikom spłacać a zarządowi ściągać;

wreszcie: żeby pozostawić gminie oznaczenie w statutach wysokości stopy procentowej, która zależy od miejscowych stosunków i dlatego nie może być wszędzie jednakową. Z uwzględnieniem tych zmian, ułożono nowe formularze statutów IV. i V. z których przesyłamy Wydziałowi powiatowemu po 5 exemplarzy, wraz z takąż liczbą exemplarzy niezmienionego II. formularza statutów z wezwaniem, żeby popierając dalej zakładanie kas pożyczkowych, zechciał zalecać gminom przyjęcie jednego z udzielonych niniejszem formularzy statutów i przy stosownej sposobności zachęcał gminy mające kasy pożyczkowe urządzone na podstawie statutów według wzoru I. i III., aby zmieniły statuta kas stosownie do wzorów nowo ułożonych IV. i V. — Zarazem oznajmiamy Wydziałowi powiatowemu, że c. k. Namiestnictwo pod d. 5. b. m. do l. 22.824. zaopatrzyło udzielone mu nowe formularze statutów klauzulą zatwierdzającą i oświadczyło, że statuta uchwalone przez reprezentacye gmin według brzmienia pomienionych formularzy IV. i V. i zatwierdzone przez Wydział powiatowy, mają być uważane jako ustanowione z przyzwoleniem c. k. Namiest. tak samo jak statuta ułożone podług dawniejszych wzorów I. II. i III. jeżeli stopa procentowa wyznaczona dla pożyczek, nie będzie przenosić 12% rocznie i jeżeli zarazem między tą stopą procentową a stopą procentową kapitałów lokowanych w kasie zachodzić będzie taki

stosunek, że pierwsza będzie przynajmniej o jeden procent wyższą niż druga. Również zastrzegło sobie c. k. Namiestnictwo, ażeby przedkładano mu zawsze jeden exemplarz każdego według wspomnianych formularzy nowo ułożonego, lub zmienionego statutu, a to zaraz po zatwierdzeniu takowego przez Wydział powiatowy.

Zechce przeto Wydział powiatowy przy zatwierdzeniu statutów ściśle przestrzegać warunków położonych przez c. k. Namiestnictwo a z dobrem kas pożyczkowych niewątpliwie zgodnych i tak jak to dotąd działo się przedkładać nam po jednym exemplarzu nowo zatwierdzonych statutów, celem zapisanania ich do księgi kas pożyczkowych i udzielenia następnie c. k. Namiestnictwu.

Nierównie większa część niedostatków w obecnym zarządzie gminnych kas pożyczkowych, nie stoi jednak w związku z postanowieniami statutów, lecz wynika z nieporadności miejscowego zarządu, która zniewala do rozciągnięcia stałej i w szczególności wchodzącej opieki na temi instytucjami, jeśli takowe mają przynosić trwale pożytek odpowiadający włożonym w nie kapitałom i rozwijać się coraz bardziej zamiast popadać w stagnację. Do urządzenia takiej opieki nad kasami pożyczkowymi gminnymi swego powiatu, wzywamy usilnie Wydział powiatowy, podając mu zarazem wskazówki, jakby takową należało urządzać z czerpanych doświadczeń w tych niezbyt licznych miejscowościach, gdzie kasy takie pomyślnie się rozwijają.

§. 9. wszystkich formularzy statutów kas pożyczkowych, zastrzega Wydziałowi powiatowemu prawo wglądania każdorazowo w zarząd kasy i w rachunki, i zarządzania rewizji kasy przez swego delegata. Kontrola, o której tu mowa — będzie jednak wtenczas dopiero skuteczną, jeśli będzie mogła być stałą i ciągłą. — W tym celu zechce Wydział powiatowy dla każdej kasy, której zarząd nie byłby zdolnym do samodzielnej administracji, urządzać stałą opiekę (kuratoryę) osoby wykształconej i na zaufanie zasługującej, a zamieszkałej w miejscu lub w pobliżu i włożyć na takiego delegata obowiązek czuwania nad zarządzeniem swą radą i szkoutowania kasy co trzy miesiące. — Sądzić wypada, — iż wszędzie prawie będzie można między duchowieństwem, większymi posiadaczami, dzierżawcami lub urzędnikami znaleźć odpowiednie osoby, które zechcą opiekować się jedną lub najwięcej dwoma kasami pożyczkowymi w miejscu lub najbliższem sąsiedztwie. Obok tego należy utrzymać w swej mocy postanowienie §. 10 statutów co do przedkładania rocznych rachunków z zarządu kasy radzie gminnej i Wydziałowi powiatowemu i wprowadzić koramizowanie wykazu rachunkowego przez delegata. — Przy takim urządzeniu tuszymy sobie, iż kasy pożyczkowe gminne, zaczną wszędzie, gdzie istnieją przynosić korzyści, które dziś dają tylko wyjątkowo, a gdy po ulepszeniu ich administracji będzie możliwem zasilić je obficie kapitałami lokowanymi, staną się powoli głównem źródłem kredytu dla ludności wiejskiej i uchronią ją od zabójczej lichwy.

Celem utorowania tak pożądaney zmiany, zechce tedy Wydział powiatowy, najpierw zająć się starannie wyszukaniem w myśl powyższych wskazówek odpowiedniego opiekuna dla każdej kasy pożyczkowej gminnej, której zarząd nie jest uzdolnionym do samodzielnej administracji, lub co najwięcej dla dwóch takich kas. W wyjątkowych razach może okazać się stosownem złożyć ową opiekę z dwóch lub najwięcej trzech osób, jednak ze względu na mniejszą sprężystość i spuszczenie się na pracę towarzyszy w ciałach zbiorowych, lepiej będzie poprzestać na opiece jednej osoby. Następnie zechce Wydział powiatowy wezwać mianowanych delegatów, ażeby każdy rozpoczął czynność swoją, od szkoutowania kasy, w którymto celu udzielamy załączoną wskazówkę, jak należy takie szkoutowanie odbyć i ażeby rezultaty szkoutowania najdalej do dnia 15. października br. przedłożyli Wydziałowi powiatowemu.

W końcu wzywamy Wydział powiatowy, ażeby nam na podstawie wykazanych rezultatów szkoutowania i innych doniesień delegatów, tudzież własnych spostrzeżeń, zechciał złożyć sprawozdanie o stanie kas pożyczkowych w tamtejszym powiecie z końcem roku bieżącego.

We Lwowie dnia 3. Lipca 1874.

Alegat T.

Odpis odezwy Wydziału krajowego z dnia 27. Lutego 1874 do l. 3321 wystosowanej do Świetnej Rady szkolnej krajowej w miejscu.

W odezwie na dniu 30. Października 1873 do l. 9430 wydanej do Wydziałów powiatowych wyraża Świetna Rada szkolna krajowa zapatrywanie, że powiatowe dodatki do podatków bezpośrednich, które wskutek wstawienia 4% dodatku do wzmożenia funduszu szkolnego okręgowego, przekraczają 10% podatków bezpośrednich, nie wymagają przyzwolenia Wydziału krajowego w myśl postanowienia §. 23 ust. o repr. pow. Brzmienie tej ustawy nie dopuszcza jednak żadnego rozróżnienia co do prawa i obowiązku Wydziału krajowego, przyzwalania na pobór powiatowych dodatków do podatków bezpośrednich przynoszących 10% takowych, ani z powodu podstawy, której wypływeu są uchwalone dodatki, ani też pod tym względem, w czym zakresie leżą sprawy, na które te dodatki są uchwalone. W ogóle niema w ustawie o reprezentacji powiatowej co do konkurencji szkolnej postanowienia analogicznego do §. 88 nst. gm. Równie i ustawa z dnia 2. Maja 1873 l. 250 dz. ust. kraj. nie czyni w tej mierze wyjątku od ogólnych postanowień ust. o repr. pow. Dla tego mniema Wydział krajowy, iż uchybiłby obowiązkowi swemu przestrzegania praw i zakresu działania obowiązującymi ustawami reprezentacji krajowej przyznanych, gdyby zachowaniem milczenia w tej sprawie dopuścił, ażeby wyrobiła się praktyka ścieśniająca atrybucye jego. Wydział krajowy pozostawia atoli własnemu ocenieniu Świetnej Rady szkolnej krajowej, w jaki sposób w tej mierze postąpić za najstosowniejsze uzna, — i oświadcza gotowość wydania ze swej strony Wydziałom powiatowym stosownego pouczenia, jeżeli ta droga Świetnej Radzie szkolnej krajowej odpowiedniejszą się wyda. Przy tej sposobności podnosimy, iż z samego porządku stosunku władz wykonawczych do ciał reprezentacyjnych oddających im pewne fundusze do rozporządzenia wpływa obowiązek podawania wiadomości o sposobie i wyniku zarządu temi funduszami. Odpowiednem byłoby zatem, ażeby Rady szkolne okręgowe podawały rachunki Wydziałom powiatowym tych powiatów, które przyczyniają się dodatkami do funduszu szkolnego okręgowego. Takie postępowanie ze strony Rad szkolnych okręgowych tylko zachęcić zdoła Rady powiatowe, ażeby przyczyniały się do wzmożenia tego funduszu. Wydział krajowy mniema zatem, iż zarówno działa w interesie oświaty jak w interesie autonomii poruszając tę sprawę i wyrażając nadzieję, iż Świetna Rada szkolna krajowa zavezwać zechce Rady szkolne okręgowe, ażeby przysyłały rachunki funduszu szkolnego okręgowego Wydziałom powiatowym tych powiatów, które dodatkami do podatków przyczyniają się do funduszu szkolnego okręgowego. O powziętem postanowieniu zechce Świetna Rada szkolna krajowa uwiadomić Wydział krajowy.

APPENDIX

THE following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the State of New York, since the adoption of the Constitution of 1787, to the present time. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given in parentheses. The names of the persons who have held the same office more than once are given in italics.

GOVERNOR: Philip Almon (1787-1792), George Clinton (1792-1795), John Jay (1795-1799), George Clinton (1799-1802), John Jay (1802-1805), George Clinton (1805-1808), John Jay (1808-1811), George Clinton (1811-1814), John Jay (1814-1817), George Clinton (1817-1820), John Jay (1820-1823), George Clinton (1823-1826), John Jay (1826-1829), George Clinton (1829-1832), John Jay (1832-1835), George Clinton (1835-1838), John Jay (1838-1841), George Clinton (1841-1844), John Jay (1844-1847), George Clinton (1847-1850), John Jay (1850-1853), George Clinton (1853-1856), John Jay (1856-1859), George Clinton (1859-1862), John Jay (1862-1865), George Clinton (1865-1868), John Jay (1868-1871), George Clinton (1871-1874), John Jay (1874-1877), George Clinton (1877-1880), John Jay (1880-1883), George Clinton (1883-1886), John Jay (1886-1889), George Clinton (1889-1892), John Jay (1892-1895), George Clinton (1895-1898), John Jay (1898-1901), George Clinton (1901-1904), John Jay (1904-1907), George Clinton (1907-1910), John Jay (1910-1913), George Clinton (1913-1916), John Jay (1916-1919), George Clinton (1919-1922), John Jay (1922-1925), George Clinton (1925-1928), John Jay (1928-1931), George Clinton (1931-1934), John Jay (1934-1937), George Clinton (1937-1940), John Jay (1940-1943), George Clinton (1943-1946), John Jay (1946-1949), George Clinton (1949-1952), John Jay (1952-1955), George Clinton (1955-1958), John Jay (1958-1961), George Clinton (1961-1964), John Jay (1964-1967), George Clinton (1967-1970), John Jay (1970-1973), George Clinton (1973-1976), John Jay (1976-1979), George Clinton (1979-1982), John Jay (1982-1985), George Clinton (1985-1988), John Jay (1988-1991), George Clinton (1991-1994), John Jay (1994-1997), George Clinton (1997-2000), John Jay (2000-2003), George Clinton (2003-2006), John Jay (2006-2009), George Clinton (2009-2012), John Jay (2012-2015), George Clinton (2015-2018), John Jay (2018-2021), George Clinton (2021-2024).

VICE-GOVERNOR: Philip Almon (1787-1792), George Clinton (1792-1795), John Jay (1795-1799), George Clinton (1799-1802), John Jay (1802-1805), George Clinton (1805-1808), John Jay (1808-1811), George Clinton (1811-1814), John Jay (1814-1817), George Clinton (1817-1820), John Jay (1820-1823), George Clinton (1823-1826), John Jay (1826-1829), George Clinton (1829-1832), John Jay (1832-1835), George Clinton (1835-1838), John Jay (1838-1841), George Clinton (1841-1844), John Jay (1844-1847), George Clinton (1847-1850), John Jay (1850-1853), George Clinton (1853-1856), John Jay (1856-1859), George Clinton (1859-1862), John Jay (1862-1865), George Clinton (1865-1868), John Jay (1868-1871), George Clinton (1871-1874), John Jay (1874-1877), George Clinton (1877-1880), John Jay (1880-1883), George Clinton (1883-1886), John Jay (1886-1889), George Clinton (1889-1892), John Jay (1892-1895), George Clinton (1895-1898), John Jay (1898-1901), George Clinton (1901-1904), John Jay (1904-1907), George Clinton (1907-1910), John Jay (1910-1913), George Clinton (1913-1916), John Jay (1916-1919), George Clinton (1919-1922), John Jay (1922-1925), George Clinton (1925-1928), John Jay (1928-1931), George Clinton (1931-1934), John Jay (1934-1937), George Clinton (1937-1940), John Jay (1940-1943), George Clinton (1943-1946), John Jay (1946-1949), George Clinton (1949-1952), John Jay (1952-1955), George Clinton (1955-1958), John Jay (1958-1961), George Clinton (1961-1964), John Jay (1964-1967), George Clinton (1967-1970), John Jay (1970-1973), George Clinton (1973-1976), John Jay (1976-1979), George Clinton (1979-1982), John Jay (1982-1985), George Clinton (1985-1988), John Jay (1988-1991), George Clinton (1991-1994), John Jay (1994-1997), George Clinton (1997-2000), John Jay (2000-2003), George Clinton (2003-2006), John Jay (2006-2009), George Clinton (2009-2012), John Jay (2012-2015), George Clinton (2015-2018), John Jay (2018-2021), George Clinton (2021-2024).

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE: Philip Almon (1787-1792), George Clinton (1792-1795), John Jay (1795-1799), George Clinton (1799-1802), John Jay (1802-1805), George Clinton (1805-1808), John Jay (1808-1811), George Clinton (1811-1814), John Jay (1814-1817), George Clinton (1817-1820), John Jay (1820-1823), George Clinton (1823-1826), John Jay (1826-1829), George Clinton (1829-1832), John Jay (1832-1835), George Clinton (1835-1838), John Jay (1838-1841), George Clinton (1841-1844), John Jay (1844-1847), George Clinton (1847-1850), John Jay (1850-1853), George Clinton (1853-1856), John Jay (1856-1859), George Clinton (1859-1862), John Jay (1862-1865), George Clinton (1865-1868), John Jay (1868-1871), George Clinton (1871-1874), John Jay (1874-1877), George Clinton (1877-1880), John Jay (1880-1883), George Clinton (1883-1886), John Jay (1886-1889), George Clinton (1889-1892), John Jay (1892-1895), George Clinton (1895-1898), John Jay (1898-1901), George Clinton (1901-1904), John Jay (1904-1907), George Clinton (1907-1910), John Jay (1910-1913), George Clinton (1913-1916), John Jay (1916-1919), George Clinton (1919-1922), John Jay (1922-1925), George Clinton (1925-1928), John Jay (1928-1931), George Clinton (1931-1934), John Jay (1934-1937), George Clinton (1937-1940), John Jay (1940-1943), George Clinton (1943-1946), John Jay (1946-1949), George Clinton (1949-1952), John Jay (1952-1955), George Clinton (1955-1958), John Jay (1958-1961), George Clinton (1961-1964), John Jay (1964-1967), George Clinton (1967-1970), John Jay (1970-1973), George Clinton (1973-1976), John Jay (1976-1979), George Clinton (1979-1982), John Jay (1982-1985), George Clinton (1985-1988), John Jay (1988-1991), George Clinton (1991-1994), John Jay (1994-1997), George Clinton (1997-2000), John Jay (2000-2003), George Clinton (2003-2006), John Jay (2006-2009), George Clinton (2009-2012), John Jay (2012-2015), George Clinton (2015-2018), John Jay (2018-2021), George Clinton (2021-2024).

Alegat U.

Odpis odezwy Wydziału krajowego z d. 6. września 1872 L. 2656. wystosowanej do c. k. Namiestnictwa w miejscu.

Uwagi zawarte w piśmie c. k. Namiestnictwa z 13. lutego 1872. do L. 49616 a odnoszące się do wykonywania policyi nad czeladzią służbową, wzięt Wydział krajowy pod rozważę i ma zaszczyt objawić swe zapatrywanie na tę sprawę w sposób następujący:

Postanowienia regulaminu służbowego z 1. lipca 1857. są trojakię rodzaju, odnoszą się bowiem do spraw natury cywilnej, karnę i policyjnej.

W myśl ustawy gminnej z 12. sierpnia 1866. §. 27 należy załatwianie spraw służbowych na obszarze gminnym we wszystkich trzech gałęziach niewątpliwie do Zwierzchności gminnej.

Co do obszaru dworskiego zachodzi ten wyjątek, że prawo karania na obszarze dworskim nie przysłuza Przyłożonemu obszarowi dworskiego, lecz c. k. Starostwu.

Pozostałoby przeto w sprawach służbowych przy obszarze dworskim załatwianie spraw natury cywilnej i policyjnej.

Tak przedstawia się rzecz w myśl obowiązujących ustaw.

Świetne c. k. Namiestnictwo podnosi w swém szacowném piśmie do L. 49616 trudności, jakie się przedstawiają przy zastosowaniu postanowień regulaminu służbowego do sług na obszarze dworskim głównie z tego powodu, że zwykle Przełożony obszarowi dworskiego jest oraz służbodawcą, więc jako interesowany we własnej sprawie czynności urzędowej sprawować nie może, a chcąc temu zaradzić przez delegację innę władzy upłynąłby najczęściej czas 30 dniowy, w którym skargi takie po ustaniu stosunku służbowego przed władze administracyjne wnoszone i przez nie osądzone być mogą.

Z tych tedy względów doradza Świetne c. k. Namiestnictwo, żeby w porozumieniu z Wydziałem krajowym przelać całą jurysdykcyę nad sługami na obszarze dworskim na c. k. władze rządowe.

Lnbo Wydział krajowy nie zapoznaje korzyści, jakie z takiego zjednoczenia władzy w jedném ręku tok spraw niewątpliwie odnieść musi, zwłaszcza że przy dotychczasowej różnorodnej praktyce już samo ujednostajnienie postępowania i ściśle określenie granic kompetencyi oddziałyoby korzystnie na przebieg tych tak mnogich a względnie ważnych spraw — nie widzi się jednak powołanym przystąpić do zapatrywania się Świetnego c. k. Namiestnictwa, uczyniłby bowiem prawodawstwu krajowemu ujmę w atrybucyach jemu wyłącznic przysługujących.

Zdaniem Wydziału krajowego należałoby przeto aż do uporządkowania tej sprawy w drodze ustawodawczej na tém poprzestać, żeby — jako to na wstępie wyłuszczone — sprawy wpływające ze stosunku służbowego na obszarze dworskim natury karnę załatwiały c. k. władze rządowe, natury cywilnej i policyjnej zaś władze autonomiczne a względnie Przełożeni obszarów dworskich i Wydziały powiatowe.

Żeby jednak choć w części uchylić niedogodności, jakie nastęrcza dotychczasowy stan rzeczy, Wydział krajowy skłonnym jest wezwać wszystkie Wydziały powiatowe, ażeby na wypadek zachodzącej kolizyi dotyczącego obszaru dworskiego delegowały już uaprzód stale te władze autonomiczne bądź to Przełożonych obszarów dworskich, bądź Zwierzchności gminne, któreby w zastępstwie Przełożonego obszaru dworskiego, co do którego zachodzi perkorescencya, załatwiały sprawy służbowe cywilnej i policyjnej natury.

Zechce przeto Światne c. k. Namiestnictwo objawić swoje zdanie, o ile się zgadza z zapatrywaniem Wydziału krajowego i jak dalej postąpić zamierza przy wydaniu poleceń podwładnym sobie organom.

Nareszcie podaje Wydział krajowy do wiadomości Światnego c. k. Namiestnictwa, że przedkłada Wys. Sejmowi na najbliższém zebraniu projekt ustawy o okręgach gminnych, wedle którego sprawowanie policyi miejscowej przechodzi na Naczelników okręgów, który usuwa przeto wszelkie niedogodności w tój sprawie. Gdyby powyższy projekt nie został przez Wys. Sejm uchwalonym, lub gdyby takowy nie uzyskał Najwyższej Sankcyi, — nie będzie miał Wydział krajowy nic przeciw temu, ażeby Światne c. k. Namiestnictwo wniosło do Wys. Sejmu przedłożenie względem uregulowania na przyszłość stosunków policyi służbowej na obszarach dworskich w myśl odezwy z d. 13. lutego 1872 do L. 49616.

D. j. w.

Alegat W.

Odpis odezwy Wydziału krajowego z dnia 4/11 1872 do l. 10012 wystosowanej do Świetnego ck. Namiestnictwa w miejscu.

W odpowiedzi na szacowne pismo z 10. Czerwca i 11. Lipca 1872 do l. 22976 i 31054 w sprawie rozstrzygnięcia rekursów od wyroków Zwierzchności gminnych orzekających o wynagrodzeniu za popełnioną szkodę polową — mamy zaszczyt oznajmić, że Wydział krajowy trwa w zupełności przy swem zdaniu rozwiniętem w tutejszej odezwie z dnia 7. Maja 1872 do l. 6277 i nie widzi się spowodowanym cofnąć swego rozporządzenia z 8. Marca 1872 do l. 1867 wydanego do wszystkich Wydziałów powiatowych, w którym wyrzeczono, że rozstrzygnięcie rekursów od orzeczeń Zwierzchności gminnych stanowiących o wynagrodzeniu za popełnione szkody polowe — należy do władz autonomicznych. Przeciwnie Wydział krajowy uprasza Św. ck. Namiestnictwo uprzejmie, żeby celem ujednostajnienia postępowania przy traktowaniu wspomnianych rekursów zgodnie z naszym zapatrywaniem zechciał pouczyć ck. Starostów.

Celem bliższego uzasadnienia naszego zdania pozwolimy sobie rozpatrzyć się bliżej w powodach, które Św. ck. Namiestnictwo za przeciwnem zdaniem przytacza i przytoczyć powody, które za naszym zdaniem przemawiają.

Świetne ck. Namiestnictwo wychodzi z tego założenia, że orzeczenie o wynagrodzeniu jest tylko dalszym wynikiem uznanej winy i kary, jest składową częścią jednego i tego samego wyroku, tak że z uchyleniem winy upada sama przez się dalsza część orzeczenia odnosząca się do wynagrodzenia i następuje uzasadnienie kompetencji ck. sądów, gdyż poszkodowany tylko przed sądem mógłby poszukiwać wynagrodzenia swej szkody.

Na poparcie tego twierdzenia powołuje się Św. ck. Namiestnictwo na §§. 23 24 i 26 minist. rozp. z 30 Stycznia 1860.

Wydział krajowy tego zdania żadną miarą podzielać nie może.

Wprawdzie uzupełniając wywody Św. ck. Namiestnictwa można by powołać się na analogiczne postanowienia powszechnie obowiązującej ustawy karnej, a mianowicie na §§. 359 i 364 procedury karnej, które stanowią, że gdzie niema uznanej winy tam o orzeczeniu względem wynagrodzenia wyrażonej szkody przez sąd karny mowy być nie może.

Ani wywody Św. ck. Namiestnictwa ani powołanie się na analogię właśnie powołanych postanowień nie zdołają nas zachwiać w naszym zdaniu, bacząc na ducha ustawy i wyraźne postanowienia §§. 18, 19, 26, 27 i 28 minist. rozp. z 30. Stycznia 1860.

Właśnie powołane minist. rozporządzenie jest rękojmią dla tej części ludności, która oddaje się rolnictwu.

To rozporządzenie używa bowiem rolnictwu nieodzownej opieki i ochrony przez szybkie i doraźne sądenie szkód polowych oszczędzając poszkodowanym znużoną, kosztowną i niepewną drogę cywilnego procesu.

Gdybyśmy poszli za zdaniem Św. ck. Namiestnictwa ścieśnilibyśmy tę opiekę wbrew wypowiedzianemu zamiarowi ustawodawcy do nader szczupłych rozmiarów; nikt niezaprzeczy bowiem, że wypadki, gdzie idzie li o wynagrodzenie szkody a nie o uznanie winy i wymiar kary, często wydarzać się mogą. Ileż to razy byłoby przy dobrym nawet nadzorze zbląka się i wyrządzi szkodę w polu. W takim wypadku niema ani zléj woli ani opieszałości, więc o uznaniu winy mowy być nie może. Ileż

to razy zdarza się, że właściciel bydła lub mniemany sprawca nie może być na razie wyśledzonym, niemożna więc orzec, czy cięży na nim jaka wina lub nie?

Wszystkie te wypadki przekazuje Św. ek. Namiestnictwo do sądów; zdaniem naszym zaś powinny je roztrzygać Zwierzchności gminne wedle postanowień minist. rozporządzenia z 30. Stycznia 1860, gdyż tylko wtenczas można mówić o skutecznej ochronie dobra polowego.

Tyle co do ducha ustawy, a teraz pozwolimy sobie wziąć pod bliższy rozbiór te §§. minist. rozporządzenia z 30. Stycznia 1860 które za naszym zdaniem przemawiają i tak:

§§. 18. i 19. zawierają postanowienia dla straży polowej i Naczelnika gminy, a względnie Przełożonego obszaru dworskiego w tym wypadku, jeżeli szkoda została zrzadzona przez bydło.

W tych §§. niema najmniejszej wzmianki o winie, o zlej woli lub opieszałości, a przecież ustawa nakazuje i straży polowej i zwierzchności miejscowej wkraczać i rozwijać swą czynność we wszystkich tych wypadkach bez względu na to, czy szkoda została zrzadzona wskutek winy lub nie. Gdyby prawodawca zamierzał wykluczyć te wypadki, gdzie idzie jedynie o wynagrodzenie a nie o winę, byłby zaraz na wstępie użył wyrazów: „W razie popełnionego przestępstwa polowego ze zlej woli lub opieszałości winna straż polowa i t. d.

Śnać zamierzał prawodawca objąć postanowieniami powołanego rozporządzenia także te wypadki, gdzie idzie jedynie o wynagrodzenie zrzadzonej szkody, a nie zamierzał wcale wypadków tego rodzaju przekazywać kompetencji sądów, jak to Św. ek. Namiestnictwo czyni.

Lecz o wiele jaśniej i całkiem stanowczo rozwiązują tę kwestyę §§. 26. i 27. które zawierają postanowienia o orzeczeniu.

Pierwszy z powołanych §§. opiewa: Orzeczenie winno też oznaczyć wynagrodzenie szkody, a jeśli trzecie osoby, których o współnictwo obwiniać nie można, ciągnęły korzyść ze szkody polowej n. p. z uszkodzeń zrzadzonych przez wypasienie i t. p. ma nadto orzeczenie oznaczyć, o ile te osoby obowiązanym są do wynagrodzenia szkody poszkodowanemu.“

Tu już najwyraźniej wypowiedziano, że orzeczenie może odnosić się do takich osób, które niepełniły żadnego przestępstwa i których karać nie można, a przecież o ich obowiązku do wynagrodzenia należy orzec i nienależy odstępywać sprawy sądowi.

Drugi ustęp §. 27 powołanego rozporządzenia opiewa: Jeżeli w uszkodzeniach zrzadzonych przez wspólne stado nie można dojść, które bydło szkodę zrzadziło i kto jest jego właścicielem, tedy właściciele wszystkich bydła, znajdujących się w stadzie solidarnie obowiązani są wynagrodzić poszkodowanego.

Ten §. orzeka jak najwyraźniej o obowiązku do wynagrodzenia względem takich osób, na których najmniejsza nie ciąży wina i przypuszcza takie wypadki, w których nikomu nie można przypisać winy.

Przypuścimy n. p. że takie wspólne stado, o jakim mówi §. 27 było pod najlepszym dozorem i pomimo najusilniejszych starań dozorców przeszkodzenia złemu, wstąpiło na cudze pole i zrzadziło znaczną szkodę.

W tym wypadku ani o winie ani też o karze mowy być niemoże, a przecież należy ten wypadek podciągnąć pod postanowienia minist. rozp. i orzec o obowiązku do wynagrodzenia szkody a nie przekazywać go do kompetencji sądów.

Jak się da pogodzić postanowienie §§. 26 i 27 z twierdzeniem Św. ek. Namiestnictwa, że orzeczenie w sprawach polowych musi oskarżonego uznać winnym przestępstwa i musi wyrzec jakakolwiekby, choćby najlżejszą karę np. naganę, pozostawiamy własnemu ocenieniu Św. ek. Namiestnictwa, a twierdzimy właśnie przeciwnie, że w tych wypadkach orzeczenie musi uznać obwinionego niewinnym i niemoże wypowiedzieć żadnej choćby najlżejszej kary np. nagany.

Wypada nam jeszcze wspomnieć o wyżej przytoczonych postanowieniach nstawy karnej a mianowicie o §§. 359 i 364.

Analogia tych postanowień nie może być żadną miarą do przestępstw polowych zastosowaną a to dla tego, bo pierwsze wedle §. 5. powszechnej ustawy cywilnej na analogię tylko wtenczas można woływać się, jeżeli zachodzącej wątpliwości nie można rozwiązać z treści ustawy, a właśnie wykazaliśmy, że §§. 26 i 27 rozwiązują stanowczo tę wątpliwość a właściwie, że w obec jasnych postanowień

tych §§ żąda w tej mierze wątpliwość nie zachodzi. Wykazaliśmy nadto jaka myśl przyświecała prawodawcy przy wydaniu rozporządzenia z d. 30. Stycznia 1860 — dość zatem nadmienić, że dając opiekę rolnictwu i ochronę dobru polowemu, powołane rozporządzenie stanowi o wyjątkach z ogólnych postanowień i nie da się zatem podciągnąć pod ogólne postanowienie powszechnych ustaw. Na tej podstawie przystępujemy do bliższego rozgraniczenia kompetencji.

Zdaniem naszym dadzą się te wypadki, w których Światne c. k. Namiestnictwo kwestyonuje kompetencję władz autonomicznych na trzy kategorie podzielić,

- I. Do pierwszej kategorii należałyby te wypadki, w których całe postępowanie ogranicza się li do wysiedzenia wysokości szkody a orzeczenie miało by się odnosić jedynie do ustanowienia obowiązku wynagrodzenia szkody.

Wyżej wykazaliśmy, że dochodzenie i rozstrzyganie w takich wypadkach należy do wyłącznej kompetencji władz autonomicznych, a nie do c. k. sądów, jak to Światne c. k. Namiestnictwo przypuszcza.

Zresztą nie możemy przemilczyć uwagi, że we wszystkich tych wypadkach, w których zachodzi wątpliwość, czy pewna sprawa należy do kompetencji władz autonomicznych, czy zaś do c. k. sądów, odnośny spór o kompetencję mógłby być wytoczonym i załatwionym jedynie między temi władzami, a nie między władzami autonomicznymi a Światnem c. k. Namiestnictwem, które niema obowiązku bronienia praw c. k. sądów.

- II. Do drugiej kategorii zaliczamy te wypadki, w których śledztwo i orzeczenie odnosi się do winy i kary a oraz, do wynagrodzenia, a w których rekurs skierowany jest tylko przeciw tej części wyroku, która odnosi się do wynagrodzenia szkody.

Zdaniem naszym rozstrzyganie wszystkich tych rekursów należy do wyższych władz autonomicznych, albowiem wykazaliśmy, że wina i kara nie jest tak ściśle połączoną z obowiązkiem wynagrodzenia, ażeby z uchyleniem winy upadała sama przez się dalsza część orzeczenia; i owszem udowodniliśmy przeciwnie, że często orzekać należy o obowiązku wynagrodzenia, jakkolwiek o przewinieniu mowy nie ma; jeżeli więc rekurs skierowanym jest tylko przeciw temu ustępowi wyroku, który orzeka o wynagrodzeniu a pierwsza część wyroku odnosząca się do winy, przez zaniechanie rekursu stała się prawomocną sądzimy, że wyższe władze autonomiczne nie wchodząc w rozpoznanie pierwszej części wyroku całkiem snadnie bez przekroczenia granic swej kompetencji mogą i powinny rozpoznać drugą część tego wyroku i rekurs stanowczo załatwić, tak samo jak to uczynią władze rządowe, jeżeli rekurs odnosi się li do winy i kary, a nie jest skierowany przeciw tej części orzeczenia, które stanowi o wynagrodzeniu.

- III. Do trzeciej kategorii należą wypadki, w których orzeczenie odnosi się do winy i kary, a oraz do wynagrodzenia, rekurs zaś skierowany jest przeciw całej treści orzeczenia.

Zdaniem naszym powinny w takich wypadkach o winie i karze orzekać władze rządowe a następnie odstąpić sprawę władzom autonomicznym celem załatwienia drugiej części rekursu.

Wykazaliśmy bowiem, że obowiązek wynagrodzenia nie jest tak ściśle połączony z winą i karą, iżby stanowił składową część orzeczenia i nie mógłby osobno być rozpoznawany.

Kończąc na tem winniśmy jeszcze Świat. c. k. Namiestnictwu wyjaśnić, że wydanie okólnika z dnia 8. Marca 1872 do l. 1867 nie czekając na odpowiedź, jedynie w skutek pomyłki naszej Expedytury nastąpiło, która nie bacząc na uwagę na referacie domieszczonej, że ma zaniechać expedyceji okólnika i akta zwrócić do biura, wygotowała i rozesłała okólnik.

Faint, illegible text covering the page, likely bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several paragraphs, but the characters are too light and blurry to be transcribed accurately.

Alegat X.

Odpis okólnika c. k. Namiestnika z dnia 21. Listopada 1873, L. 58.147 wystosowanego do wszystkich P. P. c. k. Starostów.

Na zapytanie Wydziału krajowego co do kompetencji władz autonomicznych rozstrzygnięcia w wyższych instancjach rekursów przeciw orzeczeniom zwierzchności gmin wydawanym, na podstawie rozporządzenia minist. z d. 30. Stycznia 1860 N. 28 dz. p. p. oznajmiło c. - k. Namiestnictwo, iż postanowienia tego rozporządzenia w związku z postanowieniami §. 60 i 61 ust. gm. nie dopuszczają wątpliwości, że rekursy przeciw orzeczeniom o przestępstwach polowych, które wydają zwierzchności gmin na podstawie §. 27. lit. d. i §. 60 ust. gm. wyłącznie tylko c. k. Starostwa w drugiej instancji a w dalszej instancji Namiestnictwo rozstrzygać mają kompetencję a to i w tych wypadkach, jeżeli rekurs wymierzony jest tylko przeciw orzeczeniu zasądzającemu obwinionego na wynagrodzenie wyrządzonej szkody polowej a nie odwołuje się także od orzeczenia co do winy i kary na rekurenta nałożonej.

Orzeczenie bowiem wydane na podstawie rozp. min. z d. 30 Stycznia 1860 względem wynagrodzenia szkody polowej jest wynikiem i stanowi część nierozłączną orzeczenia karnego uznającego winę przestępstwa polowego i skazującego przestępcę na karę, te części orzeczenia stoją ze sobą w tak ścisłym związku, iż nie jest możebnym ocenić należycie zażaleń rekursów skierowanych przeciw zasądzeniu na wynagrodzenie szkody polowej nie wchodząc zarazem w rozbiór części rekursowanego orzeczenia dotyczącej winy i kary rekurenta i odwrotnie; dla tego też niemożebnymby nawet było przeprowadzenie postępowania, według którego rekurs, o ile dotyczy orzeczenia co do winy i kary miałyby rozstrzygać władza polityczna, o ile zaś dotyczy zasądzenia na odszkodowanie, władza autonomiczna.

Orzekać zaś względem pretensyi prawnych o wynagrodzenie szkody doznanej na majątku do gospodarstwa polowego należącym niezawisłe od śledztwa karnego względem przestępstwa polowego, nie są powołane ani zwierzchności gminne z mocy ustawy gminnej, ani władze polityczne powołane do karania przestępstw policyjnych.

Do takich pretensyi nie odnoszą się postanowienia rozporz. min. z d. 30. Stycznia 1860. N. 28 lecz tylko ogólne przepisy kodeksu cywilnego; a rozpoznawanie i rozstrzyganie takich sporów należy wyłącznie do kompetencji sędziego cywilnego.

Także w wypadkach przewidzianych w §. 27. rozp. min. z d. 30. Stycznia 1860 orzeczenie względem wynagrodzenia szkody przez właściciela bydła polegać musi na śledztwie karnym, i uznaniu winy przestępstwa czy to pastucha, któremu właściciel poruczył strzeżenie bydła czy też samego właściciela, który zawinił ustanowieniem niedostatecznego dozoru lub pozostawieniem bydła bez dozoru.

Pan Starosta zechce zatem w danych wypadkach zastosować ściśle powyż wyłożone przepisy ustaw, strzedz kompetencji władz politycznych §. 61. ust. gm. zawarowanej, a w danym razie postąpić według §. 105. ust. gm. względnie według §. 51 ustępu drugiego ustawy o reprezentacji powiatowej.

Odpis tego reskryptu udzieli Pan Wydziałowi powiatowemu dla wiadomości.

Wiederholungsfragen zu den Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie
von Prof. Dr. G. Hegel

1. Was ist die Bedeutung der Philosophie?
2. Wie ist die Philosophie entstanden?
3. Welche Aufgaben hat die Philosophie?
4. Was ist die Methode der Philosophie?
5. Wie ist die Philosophie zu verstehen?

6. Was ist die Bedeutung der Logik?
7. Wie ist die Logik entstanden?
8. Welche Aufgaben hat die Logik?
9. Was ist die Methode der Logik?
10. Wie ist die Logik zu verstehen?

Die Vorlesungen über die Philosophie von Prof. Dr. G. Hegel

Alegat Y.

Odpis odezwy Wydziału krajowego z dnia 29 Maja. 1874 do l. 20801 wystosowanej do świątecznego c. k. Sądu kraj. wyższego we Lwowie i Krakowie.

W myśl §. 27, lit. d. ustawy gminnej z 12 Sierpnia 1866. należy policya połowa do własnego zakresu działania gminy.

Przy wykonywaniu tej gałęzi policji miejscowej, kierują się władze autonomiczne postanowieniami ministeryalnego rozporządzenia z dnia 30 Stycznia 1860 d. p. p. l. 28. Lecz przy zastosowaniu tych postanowień w praktyce natrafia się na rozliczne trudności ze strony c. k. Sądów, albowiem niemal każde naruszenie gruntu, podciągają c. k. Sądy pod przepisy ces. patentu z 27 Października 1849, a uzasadnwszy tym sposobem swą kompetencyę, wdrażają i przeprowadzają długo trwające z kosztami połączone spory prowizoryalne.

Często zaś zdarza się, że lada targnięcie się na własność rolniczą, bywa poczytanem za złośliwe uszkodzenie cudzej własności, traktowane jako przestępstwo przewidziane w kodeksie karnym §. 468.

W §. 1. minister. rozporządzenia z dnia 30. Stycznia 1860, jest wypowiedzianem, co przez własność rolniczą rozumieć należy, a dalej czytamy w tym §cie: należy zatem policzyć do własności rolniczej grunta, role, łąki, ogrody, drzewa owocowe, plantacye wszelkiego rodzaju, prasownie, siennice, pastyki, budy polne, płoty, ogrodzenia, aleje, stawy rybne, przyrząd nawodniania i osuszania, groble, zakłady wodne, wodociągi, drogi, ścieżki, studnie polne i t. d., jako téż wszelkie nieuprzętnięte jeszcze owoce i plody, stogi siana, brogi zboża pozostawione w polu, sprzęty gospodarskie, bydło pociągowe i pasące, nawóz i t. p.

Otóż wszystkie te, bądź ruchome, bądź nieruchome rzeczy mogą być przedmiotem przestępstwa polowego, a ponieważ ministeryalne rozporządzenie z 30 Stycznia, bezsprzecznie miało na celu użytyć należytej opieki i ochrony rolnictwu przez szybkie i doraźne sądzenie przestępstw polowych i z tego powodu wyjęto je z pod kompetencyi c. k. Sądów i uproszczono całe postępowanie, mamy zaszczyt odnieść do św. c. k. wyższego Sądu z uprzejmą prośbą, aby zechciał polecić podwładnym sobie c. k. sądom ściśle przestrzeganie granic swej kompetencyi stosownie do postanowień wyżej wzmiankowanego rozporządzenia z 30 Stycznia 1860. r., które wydanym zostało przez ministerstwo spraw wewnętrznych i sprawiedliwości.

O postępowaniu w tym względzie powziętem, zechce nas Św. c. k. Sąd powiadomić.

D. j. w.

Alegat Z.

W załatwieniu sprawozdania z 3. Sierpnia b. r. L. 627, którego załączniki zwraca się, Wydział krajowy nie uwzględniając rekursu Meschulima Kupferberga, właściciela garbarni w Tyśmienicy, zatwierdza orzeczenie Wydziału powiatowego z 1. Lutego b. r. L. 92, którym polecono zwierzchności gminnej w Tyśmienicy, ażeby wzbroniła rekurentowi zanieczyszczania wody w rzęce Strymbie, tudzież orzeczenie z 20. Lutego 1872 L. 193, którym polecono zwierzchności gminnej, ażeby ściagnęła od rekurenta, nałożone na niego kary pieniężne w kwocie 30 złr. i czuwała nad tém, ażeby rekurent wywiózł odpadki garbiarskie na inne wskazane mu miejsce i postarał się przytem o inny kierunek odchodu dla nieczystości wyrzucanych z garbarni. Rekurent bowiem nie wykazał faktów, które by osłabić mogły uzasadnione i wyczerpujące motywa orzeczeń Wydziału powiatowego.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 15. Listopada 1872.

Alegat Z.

Im Namen Seiner Majestät der Kaisers. Das k. k. Reichsgericht hat nach der am 30. April 1874 gepflogenen öffentlichen Verhandlung, bei welcher gegenwärtig waren, als: Vorsitzender: der Präsident des Reichsgerichtes Dr. Karl Freiherr v. Krauss. — Stimmführer: Fürst Konstantin Czartoryski, Dr. Mathias Dollenz, Dr. Carl Habietinek, Dr. Moritz Heysler, Dr. Anton Freiherr von Hye-Glunek, Johann Kiechl, Thadeus Ritter v. Merkl, Dr. Rudolf von Ott, Johann Freiherr von Resti-Ferrari, Dr. Franz Freiherr von Scharschmid. — Schriftführer: Dr. Eduard Kanziani, über den mittelst. Eingabe des galiz. Landes-Ausschusses de pr. 20. Februar l. J. Z. 20/R. G. gestellten Antrag auf Entscheidung des Competenz-Conflictcs über die sowol von dem k. k. Ministerium des Innern (für die staatlichen Verwaltungsbörden) als von dem Landes-Ausschusse (für die autonomen Organe) in Anspruch genommene Berechtigung zur Entscheidung ob aus sanitätspolizeilichen Rücksichten die Abflüsse der Kupferberg'schen Gärberei zu Tysmienitz in Galizien in den Strymbafluß geleitet und Lohabfälle auf einem öffentlichen Platze gelagert werden dürfen; — nach Anhörung des Herrn Dr. Paul Ritter von Skwarczyński für den galizischen Landes-Ausschuß und des Herrn Ministerialrathes Dr. Moritz Ritter v. Schmerling für das k. k. Ministerium des Innern, betreffs der von dem galiz. Landesauschusse formulirten Petite, zu erkennen:

- 1) das k. k. Ministerium des Innern habe in seinen Entscheidungen vom 23. Juli 1873 Z. 812 und vom 29. November 1873 Z. 16697 seinen Wirkungsbereich überschritten; und
- 2) die von dem galiz. Landes-Ausschusse in dieser Angelegenheit vermögeli Entscheidung vom 11. November 1872 Z. 17265 angeordneten sanitätspolizeilichen Verfügungen haben aufrecht zu bestehen, — sich für incompetent zu erklären befunden, hinsichtlich des Antrags auf Entscheidung des obwaltenden Competenz-Conflictcs aber zu Recht erkannt: „Die Entscheidung über die Leitung der Abflüsse aus der Kupferberg'schen Gärberei zu Tysmienitz und über die Ablagerung der Lohabfälle dieser Gärberei auf einem öffentlichen Platze, steht den autonomen Organen in dem durch die §§. 27 lit. f. 101 und 106 (am Schlusse) des galizischen Gemeindegesetzes von 12. August 1866 Nr. 19 L. G. B. geordneten Instanzenzuge zu.“

Gründe: Die Incompetenz des k. k. Reichsgerichtes zur Fällung der von dem galizischen Landesauschusse sub 1 und 2 der Petits beantragten Aussprüche ergibt sich aus dem §. 33 des Gesetzes vom 18. April 1869 Nr. 44 R. G. B. über die Organisation des Reichsgerichtes und über das Verfahren vor demselben, wornach bei Competenz-Conflictcn das Erkenntniß, ohne das Innere der Sache zu berühren, sich lediglich auf die Entscheidung der Competenz-frage zu beschränken hat. Insofern aber sowohl im Contexte der Eingabe des galiz. Landes-Ausschusses (insbesondere Seite 6), als auch in der Rubrik derselben die Entscheidung des zwischen den staatlichen Behörden und den autonomen Organen in der vorliegenden Angelegenheit obwaltenden Competenz-Conflictcs beantragt ist, hat das Reichsgericht über denselben im Sinne des oben bezogenen Gesetzes zu entscheiden befunden. Dieses Erkenntniß beruht auf nachstehenden Erwägungen: Infolge §. 27 Abs. 2 und 5 des galizischen Gemeinde Gesetzes vom 12. August 1866 Nr. 19 L. G. B. gehören die Sorge für die Sicherheit der Person und des Eigenthumes, dann die Gesundheitspolizei zu dem selbstständigen Wirkungsbereiche der Gemeinde, die Handhabung der Ortspolizei in ihrem ganzen Umfange liegt nach §. 57 des galizischen Gemeindegesetzes dem Ortsvorsteher ob, gegen dessen Verfügungen der weitere Instanzenzug, insoferne es sich um Angelegenheiten des selbstständigen Wirkungsbereiches handelt, durch die §§. 101 und 106 geregelt ist. — Daß zu den der Gemeinde im selbstständigen Wirkungsbereiche zugewiesenen Gegenständen der Gesundheitspolizei auch die Handhabung der sanitätspolizeilichen Vorschriften in Bezug auf Straßen, Wege, Gassen, Plätze, Fluren, fließende und stehende Gewässer, Unrathskanäle und Senkgruben, dann in Bezug auf Trink und Nutzwasser gehöre, ist im §. 3 a. des Reichsgesetzes vom 30. April 1870 Z. 68 R. G. B., betreffend die Organisation des öffentlichen Sanitätsdienstes, ausdrücklich ausge-

sprochen und anerkannt. Zufolge dieser gesetzlichen Bestimmungen muß auch die Gemeinde Tysmienitz zur Entscheidung in Betreff der als sanitätswidrig gerügten Abflüsse und Kohablagerung aus der dortigen Kupferberg'schen Gärberei als berufen erkannt werden.

Das k. k. Ministerium des Innern erachtet jedoch im vorliegenden Falle eine beschränkende Ausnahme von der gesetzlichen Regel deshalb machen, und die Entscheidung über die gerügten Uebelstände für die Gewerbebehörde, nemlich die k. k. Bezirkshauptmannschaft Tlumacz in Anspruch nehmen zu sollen, weil die angeblichen sanitätswidrigen Uebelstände mit dem Betriebe einer solchen Gewerbe Unternehmung zusammenhängen, welche für ihre Betriebs Anlage einer Genehmigung bedürfte und weil diese Genehmigung durch die Gewerbe-Ordnung vom 20. Dezember 1859 Nr. 227 R. G. B. der Gewerbebehörde zugewiesen ist, welche nach §. 32 dieses Gesetzes die bei solchen Betriebsanlagen, allenfalls in betracht kommenden Uebelstände zu prüfen, und die etwa nöthigen Bedingungen und Beschränkungen vorzuschreiben, auch nach §. 36 bei der dießfälligen „commissionellen Verhandlung alle maafgebenden Umstände zu erheben, die vorgekommenen Einwendungen grundhäftig zu erörtern hat.

Allein diese gesetzlichen Verfügungen kommen nur dann und insoferne in Anwendung, wenn es sich um die Genehmigung einer erst zu errichtenden gewerblichen Betriebsanlage oder um „Aenderungen in der Beschaffenheit der Betriebsanlage oder in der Fabrikationsweise“ (§. 40) handelt. Sobald eine Betriebsanlage genehmiget und wirklich hergestellt ist, erscheint die Hestion der Gewerbebehörde geschlossen, ihre Einflußnahme auf die Würdigung polizeilicher Rücksichten ist beendet, und es steht ihr nach Maafgabe des IX. Hauptstückes der Gewerbe-Ordnung nur noch die Handhabung der Gewerbe Vorschriften, sowie die Untersuchung und Bestrafung der Uibertretungen der Vorschriften des Gewerbegesetzes zu.

Wenn sich aber aus dem Betriebe einer bereits bestehenden gewerblichen Betriebsanlage polizeiliche, insbesondere sanitätswidrige Uibelstände ergeben, so findet sich in der Gewerbe-Ordnung keine Bestimmung, zufolge welcher die Gewerbebehörde zu deren Erhebung, Würdigung und Abstellung berufen wäre, es muß daher die betreffende Amtshandlung um so mehr in den Wirkungskreis der zur Handhabung der Lokalpolizei im allgemeinen berufenen Organe fallen, als das galizische Gemeindegesetz vom 12. August 1866 und das Gesetz über die Organisation des Sanitätsdienstes vom 30. April 1870 später erschienen sind, als die Gewerbe-Ordnung vom 20. Dezember 1859, und in diesen späteren Gesetzen die Beschränkung des Wirkungskreises der Handhabung der Lokalpolizei durch die Gemeinde nicht wohl hätte mit Stillschweigen übergangen werden können, wenn eine solche in Betreff gewerblicher Betriebs-Anlagen auf Grund der Gewerbe-Ordnung in der von dem k. k. Ministerium des Innern behaupteten Ausdehnung bestände.

Allerdings ist es bei dem von dem k. k. Reichsgerichte anerkannten Umfange der gemeindlichen Wirksamkeit in Lokalpolizeisachen möglich, daß eine Collision dann eintreten könne, wenn die Gewerbebehörde eine Betriebs Anlage, als zulässig genehmiget hat, und die Gemeinde nach Errichtung der Antrage die aus deren Betriebe sich etwa ergebenden Uibelstände in den Bereich ihrer Exekution zieht, aber die bloße Möglichkeit einer solchen Collision darf das Reichsgericht, welches auf Grund der bestehenden Gesetze zu urtheilen hat, nicht bestimmen, bei der Entscheidung eines konkreten Kompetenz-Conflictes die zweifellosen Vorschriften der einschlägigen Gesetze außer Acht zu lassen, zumal da solche Collisionen bei umsichtiger Handhabung der §§. 31—36 der Gewerbe-Ordnung vom 20. Dezember 1859 nicht leicht eintreten können, und gegen etwaige Uibergriffe in Handhabung der Lokalpolizei die §§. 101—107 des galizischen Gemeindegesetzes hinreichende Abhilfsmittel an die Hand geben, während es sich andererseits nicht verkennen läßt, daß oft Umstände eintreten können, welche zur Beseitigung von Gefahren für die Sicherheit, für das Leben oder für die Gesundheit ein rascheres, nur durch das Organ der Lokalpolizei mögliches Einschreiten gegen polizeiliche Uibelstände aus einem genehmigten Gewerbebetriebe fördern können, als dieß bei dem auf der Gewerbe-Ordnung beruhenden Geschäftsgange möglich wäre, daß daher bei grundsätzlicher Beobachtung der von dem k. k. Reichsgerichte in dem vorliegenden konkreten Falle festgestellten Kompetenz die etwaigen Nachtheile einer möglichen Collision durch die schneller zu gewärtigende Einwirkung zum Schutze der wichtigsten Interessen der Lokalpolizei wohl aufgewogen würden.

Wien am 1. Mai 1874.

Das k. k. Reichsgericht.

Krauss m. p. Dr. Kanziani m. p.

W imieniu Jego Cesarskiej Mości.

C. k. Trybunał państwa po odbytej na dniu 30. Kwietnia 1874. rozprawie publicznej, przy której byli obecni jako:

Przewodniczący:

Prezydent Trybunału państwa Dr. Karol Baron Krauss,

Głosujący:

Konstanty książę Czartoryski, Dr. Maciej Dollenz, Dr. Karol Habietinek, Dr. Maurycy Heussler, Dr. Antoni Baron Hye-Glunek, Jan Kiechl, Tadeusz Merkl, Dr. Rudolf Ott, Jan Baron Resti-Ferrari, Dr. Franciszek Baron Scharschmid;

Trzymający pióro: Dr. Edward Kanziani.

Na wniosek przedstawiony w podaniu galicyjskiego Wydziału krajowego de pr. 20 Lutego b. r. L. 20. T. p. o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego z powodu, że zarówno c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych (w imieniu państwowych władz administracyjnych), jako też Wydział krajowy (w imieniu organów autonomicznych) sądzili się być uprawnionymi do orzekania, czy ze względów policyi zdrowia odpływy z garbarni Kupferbergów w Tyśmienicy w Galicyi — do rzeki Strymby spuszczanemi, a odpadki kory na placu publicznym składanemi być mogą, — wysłuchawszy p. Dra. Pawła Skwarczyńskiego w zastępstwie Wydziału krajowego i radcę ministeryalnego p. Dra. Maurycego Schmerlinga w zastępstwie c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, uznał się niekompetentnym do orzekania co do wniosku ujętego we formę przez Wydział krajowy przedstawioną: 1. że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych orzeczeniami z dnia 23. Lipca 1873 L. 812 i z dnia 29 Listopada 1873. L. 16697. przekroczyło swój zakres działania, a 2) postanowienia ze względów policyi zdrowia przez Wydział krajowy zarządzane orzeczeniem z dnia 11. Listopada 1872. L. 17265. w mocy swęj utrzymanemi być mają. — co do wniosku atoli o rozstrzygnięcie zachodzącego sporu kompetencyjnego zawyrokował, jak następuje:

„Rozstrzyganie co do kierunku odpływów z garbarni Kupferbergów w Tyśmienicy i co do składowania odpadków z tej garbarni na placu publicznym, wchodzi w zakres działania władz autonomicznych z zachowaniem toku instancyi przepisanych postanowieniami §§. 27 lit. f, 101 i 106 (przy końcu) galicyjskiej ustawy gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 l. 19. Dz. u. kr.

Powody:

Niekompetencya c. k. Trybunału państwa do wydania orzeczeń odpowiadających wnioskowi ujętym we formę przez Wydział krajowy pod 1 i 2 przedstawioną, wypływa z postanowienia §. 33. ustawy z dnia 18. Kwietnia 1869 l. 44 Dz. u. p. o organizacyi Trybunału państwa i o postępowaniu przed nim, wedle którego Trybunał państwa ograniczać się ma do rozstrzygnięcia kwestyi kompetencyi, nie wchodząc w samą istotę sprawy.

O ile zaś zarówno w toku podania galicyjskiego Wydziału krajowego (szczególnie na stronie 6), jak w napisie takowego, przedstawionym jest wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego, zachodzącego w niniejszej sprawie między władzami państwowymi, a organami autonomicznymi, uznał się Trybunał państwa powołany do rozstrzygnięcia tego sporu w myśl powyżej przytoczonej ustawy.

Orzeczenie samo opartem jest na następujących pobudkach:

Wedle §. 27 ust. 2 i 5 galicyjskiej ustawy gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866 l. 19; Dz. u. kr. należą czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia, niemniej policya zdrowia do własnego zakresu działania gminy; wykonywanie policyi miejscowej w całej objętości, jest w myśl §. 57, ust. gm. zadaniem naczelnika gminy, przeciw którego zarządzeniu — o ile odnoszą się do własnego zakresu działania — dalszy tok instancyi regulują postanowienia §§ 101 i 106.

Postanowienie §. 3. lit. a. ustawy państwowej z dnia 30 Kwietnia 1870 l. 68. Dz. u. p. o organizacyi publicznej służby zdrowia wypowiada i stanowi wyraźnie, że do spraw policyi zdrowia przekazanych gminie, w jej własnym zakresie działania należy także wykonywanie przepisów policyi zdro-

wia co do komunikacji, dróg, ulic, placów, pól, wód płynących i stojących, kanałów odpływowych i kloak, co do wody służącej do picia, lub do innego użytku.

Stosownie do tych przepisów ustawy uznaniem być musi, że gmina Tyśmienicka powołaną jest do stanowienia co do narzuconej szkodliwości dla zdrowia odpływów i odpadków tamtejszej garbarni Kupferbergów.

C. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych mniema jednak, że w obecnym wypadku zachodzi wyjątek z ogólnych postanowień ustawy i że rozstrzygnięcie podniesionych zarzutów należeć powinno do władzy przemysłowej, t. j. do c. k. Starostwa powiatowego w Tłumaczu, a to dla tego, że stan ten dla zdrowia szkodliwym być mający, połączonym jest z wykonywaniem takiego przedsiębiorstwa przemysłowego, które tylko za otrzymaniem przyzwolenia założonym być może, a dawanie takich przyzwoleń postanowieniami ustawy przemysłowej z dnia 20. Grudnia 1859 l. 227. Dz. u. p. przekazaniem jest władzy przemysłowej, która ma wedle §. 32 tej ustawy przy takich zakładach przemysłowych „zbadać możliwie zachodzące niedogodności i przepisać potrzebne warunki i ograniczenia,“ — a przy odnośnej, wedle §. 36. przedsiębrać się mającej „rozprawie komisyjnej rozpatrzyć wszelkie rozstrzygające okoliczności i wyczerpująco rozważyć podniesione zarzuty.“

Te postanowienia ustawy jednak tylko wtenczas i o tyle zastosowaniami być mogą, jeżeli danym być ma przyzwolenie na utworzenie takiego zakładu, albo też „na zmianę właściwej cechy zakładu przemysłowego lub sposobu produkcji“ (§. 40). Po udzieleniu przyzwolenia i rzeczywistym wystawieniu zakładu przemysłowego, ustaje działalność władzy przemysłowej, jej wpływ na ocenienie względów przemysłowych ukończonym jest i cała jej działalność ograniczoną jest wedle IX. rozdziału ustawy przemysłowej do przestrzegania przepisów przemysłowych, jako też dochodzenia i karania przekroczeń przeciw postanowieniom ustawy przemysłowej.

Gdy jednak z ruchu już istniejącego zakładu przemysłowego wypływają niedogodności policyjne w ogóle, mianowicie zaś dla zdrowia szkodliwe, nie zawiera ustawa przemysłowa postanowień, które by upoważniały władzę przemysłową do badania, oceniania, i usuwania takowych; dla tego też musi odnośna działalność należeć do zakresu organów w ogólności powołanych do sprawowania policyi miejscowej, — a to tem bardziej, gdy galicyjska ustawa gminna z 12. Sierpnia 1866 i ustawa o organizacji służby zdrowia z 30. Kwietnia 1870 później wydanymi zostały jak ustawa przemysłowa z dnia 20. Grudnia 1859 i w tych późniejszych ustawach ograniczenie zakresu działania co do sprawowania policyi miejscowej przez gminę, nie mogło by być milezeniem pominiętem, jeżeliby takowe na podstawie ustawy przemysłowej istnieć miało, co do zakładów przemysłowych w takiej rozciągłości, jak mniema c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych.

Przy uznanej przez Trybunał państwa rozciągłości zakresu działania gminy w sprawach policyi miejscowej, mogłaby wprawdzie powstać kolizya, jeżeli by władza przemysłowa dała przyzwolenie na utworzenie pewnego zakładu przemysłowego, gmina zaś po utworzeniu go niedogodności wypływające z ruchu tego zakładu podciągnęła pod swoją egzekutywę; możliwość takiej kolizyi nie może jednak nakłonić Trybunału państwa który, jedynie na podstawie istniejących ustaw wyrokować ma, ażeby przy rozstrzygnięciu przedłożonego sobie sporu kompetencyjnego, pominął niewątpliwe przepisy odnośnych ustaw — tem bardziej, gdy takie kolizye przy względnem zastosowaniu §§. 31 — 36 ustawy przemysłowej nie łatwo zajść mogą, a przeciw możliwym nadużyciom przy sprawowaniu policyi miejscowej §§. 101 — 107 galicyjskiej ustawy gminnej podają dostateczne środki zaradcze; z drugiej strony zaś zaprzeczyć się nie da, że częstokroć istnieć mogą okoliczności, wymagające ze względów bezpieczeństwa, życia lub zdrowia — raźniejszego wystąpienia organu policyi miejscowej przeciw niedogodnościom policyjnym, wypływającym z ruchu zakładu przemysłowego za przyzwoleniem utworzonego, aniżeli by to możliwem było przy przestrzeganiu toku rozprawy, przepisanej ustawą przemysłową, — dla tego też przy zasadniczem zastosowaniu kompetencyi — z powodu niniejszego szczegółowego wypadku przez Trybunał państwa ustanowionej, przeważa rażność w działaniu ku obronie najważniejszych interesów policyi miejscowej, możliwe niekorzyści zajść mogącej kolizyi.

We Wiedniu dnia 1. Maja 1874.

C. k. Trybunał państwa.

Alegat A.

Odpis rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 21⁷ 1874 l. 33472 wystosowanego do c. k. Starosty w Tłumaczu.

Wydział krajowy we Lwowie nie dzieląc zapatrywania, wypowiedzianego przez Wys. c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w reskrypcie z dnia 29. Listopada 1873 l. 16697 że wydawanie zarządzeń sanitarno policyjnych co do składania odpadków z garbarni Kupferbergów w Tyśmienicy i kierunku odpływu nieczystości z tej garbarni nie należy do zakresu działania władz autonomicznych, lecz że władze przemysłowe w zwykłym toku instancyi powołane są zbadać podniesione zarzuty i wydać stosowne rozporządzenia — przedstawił c. k. Trybunałowi Państwa we Wiedniu wnioski o rozstrzygnięcie zachodzącego w tym przedmiocie pomiędzy Wys. Ministerstwem spraw wewnętrznych a galic. Wydziałem krajowym sporu kompetencyjnego. — C. k. Trybunał Państwa orzekł uchwałą z dnia 1. Maja b. r. do l. 65 że rozstrzygnięcie co do kierunku odpływów z garbarni Kupferbergów w Tyśmienicy i co do składania odpadków z tej garbarni na placu publicznym wchodzi w zakres działania władz autonomicznych ze zachowaniem toku instancyi wskazanego §§. 27. f. 101 i 106 galic. ust. gmin. ponieważ według §. 27 ust. b i c teje ustawy, policya zdrowia należy do własnego zakresu działania gmin, a w §. 3. ust. państw. z dnia 30 Kwietnia 1870 Dz. pr. państw. N. 68 wyraźnie jest powiedzianem, że do własnego zakresu działania gmin należy wykonywanie przepisów sanitarno-policyjnych względem ulic, placów, kanałów, tudzież względem wody do picia i innych potrzeb.

Wprawdzie obowiązane są władze przemysłowe w myśl §. 32 i 36 ust. przem. oceniać w ogóle wszystkie ważniejsze okoliczności do projektowanego przedsiębiorstwa się odnoszące, a w szczególności względy sanitarno-policyjne, jednak przepisy te mają zastosowanie tylko wówczas, skoro chodzi o udzielenie zezwolenia na otworzenie nowych zakładów przemysłowych, lub na zmianę w stanie istniejących już zakładów fabrycznych (§. 40 ust. przem.). Jak tylko zezwolenie na otwarcie zakładu przemysłowego lub wprowadzenie zmiany w stanie takowego udzielonem zostało, ustaje wszelka dalsza ingerencya władzy przemysłowej na ocenienie względów sanitarno-policyjnych. Z tego powodu zaniechasz Pan przeprowadzenie orzeczenia c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 25. Listopada z r. l. 16697 intymowanego p. Staroście reskryptem tut. z 7. Grudnia z r. l. 61117, którym polecono systematycznie wykonania wydanych w tej sprawie orzeczeń władz autonomicznych. Zresztą rozumie się samo przez się, że jeżeliby zaszły zmiany w stanie pomienionej garbarni lub w sposobie fabrykacyi wtedy winienby być zastosowanym §. 40 ustawy przemysłowej. Zawiadamia się o tém p. Starostę wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 13. b. m. L. 7236 z oznajmieniem iż odpada obecnie zarządzona tutejszem rozporządzeniem tutejszem z dnia 7. Grudnia z r. l. 61117 rozprawa wedle przepisów ustawy przemysłowej, gdyby władze autonomiczne zażądały od pana wykonania wydanych we własnym zakresie działania zarządzeń sanitarno policyjnych w tej sprawie, obowiązkiem Pana będzie, zadaniu temu bezzwłocznie zadość uczynić, ściśle i z należytą energią przeprowadzić się mające wykonanie pomienionych zarządzeń władz autonomicznych, zaleca się panu c. k. Staroście tém usilniej, ile że przy panujących obecnie npałach względy policji zdrowia wymagają sumiennego przestrzegania i jak najściślejzego zastosowania dotyczących przepisów. Akta przedłożone

sprawozdaniem z dnia 14. Lutego b. r. l. 1631 tudzież bezpośrednio do Wys. c. k. Ministerstwa
spraw wewnątrz. wniesione zażalenie Abrahama Kupferberga doręczają się Panu, z poleceniem, abyś
załączniki tego zażalenia Kupferbergowi zwrócił.

D. j. w.

Alegat B.

Odpis przedstawienia Wydziału krajowego z dnia 24. Marca 1874 L. 4149 wystosowanego do Wysokiego c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświecenia we Wiedniu.

Excelencyo! Wciągu ostatniej sesji sejmowej, uczyniła była znaczna ilość posłów wniosek następującej treści: Wzywa się c. k. Rząd, aby poczynił stosowne kroki celem utworzenia osobnej drugiej szkoły realnej we Lwowie.“ Wniosek ten odesłanym był do komisji edukacyjnej, lecz dla braku czasu, pomimo, że komisja przygotowała już była sprawozdanie, nie przyszedł pod obrady wys. Sejm. Ze względu na ważność sprawy, w pomienionym wniosku poruszonej, poczytuje Wydział krajowy za swój obowiązek podnieść z własnej inicjatywy wyrażone przez wnioskodawców życzenie i zwraca się do Waszej Excelencyi z prośbą, ażebyś raczył wydać stosowne polecenia, zmierzające do jak najrychlejszego utworzenia drugiej szkoły realnej we Lwowie. Między powodami, które za utworzeniem tej szkoły przemawiają, zajmuje najcięższe miejsce przepełnienie szkoły dziś istniejącej. Przepełnienia takiego, przeciwnego wszelkim zasadom dobrego urządzenia szkoły, nie napotyka się w żadnym innym zakładzie i jeżeli liczba uczniów pomnażać się będzie nadal w tej samej progressyi, jak przez 6 lat ostatnich, natenczas dalsze przyjmowanie wszystkich uczniów, zgłaszających się do tej szkoły stałoby się niepodobieństwem, a tem samem, ograniczono by w sposób dotychczas niepraktykowany kształcenie się młodzieży w kierunku realnym. Jakiem jest to przepełnienie i progressya przyrostu, wskażą najlepiej następujące cyfry:

W roku 1868 liczyła dzisiejsza wyższa szkoła realna we Lwowie 393 uczniów, w roku 1869 416 uczniów, w roku 1870 590 uczniów, w roku 1871 812 uczniów, w roku 1872 896 uczniów, w roku 1873 1060 uczniów. O ile odmienną była w tym samym czasie liczba uczniów w innych szkołach realnych równego rzędu, przez c. k. Rząd utrzymywanych, pouczają następujące data wyjęte z urzędowych sprawozdań p. Ministra Wyznań i Oświecenia:

<i>W szkole realnej: było w r.</i>	1870	1871	1872	1873
1. we Wiedniu (Okr. III.)	267	336	308	294
2. we Wiedniu (Okr. VII.)	391	381	370	369
3. w Lincu	341	366	418	385
4. w Salcburgu	233	272	311	333
5. w Celowcu (Klagenfurt)	198	194	221	271
6. w Lublanie	251	243	302	350
7. w Gorycyi	189	197	214	235
8. w Insbruku	197	209	218	221
9. w Ołomuńcu	448	495	546	552
10. w Opawie	640	645	645	641

W jednem tylko Bernie były przed trzema laty, gdy liczba uczniów wzrosła na 1026, stosunki szkolne podobne do tutejszych, lecz już w następnym roku zaradzono złemu, gdyż utworzono prywatną szkołę tej samej kategorii, której p. Minister nadał prawo publiczności, a tem samem zniżono cyfrę

w rządowej szkole realnej na 810. Powodów tak znacznego przepelnienia Lwowskiej szkoły realnej nie trzeba szukać daleko; jest nim przede wszystkim ogólny brak szkół realnych w kraju. Gdy bowiem Czechy liczą 14 szkół realnych wyższych i 2 niższe, Morawa 6 szkół realnych wyższych i 5 niższych; Dolna Austria zaś 10 szkół wyższych i 3 niższe — posiada Galicya tylko 4 szkoły realne wyższe (licząc w to nie uzupełnione jeszcze szkoły w Jarosławiu i Stryju), a jedną niższą. Czechy zatem, z tą samą prawie ludnością mają więcej niż 3 razy tyle szkół co Galicya, Morawa w stosunku do swej ludności sześć razy, — Dolna Austria w stosunku do swej ludności ośm razy tyle szkół realnych co Galicya! Powyższe zestawienie, które można jeszcze dopełnić również niekorzystnym porównaniem z innymi krajami koronnymi, wystarcza już do wykazania przyczyn przepelnienia szkoły Lwowskiej; a nadto udowadnia, że pomimo dokonanego niedawno rozszerzenia szkół realnych Jarosławskiej i Stryjskiej, potrzeba zakładania dalszych szkół realnych w Galicyi staje się nagłą. Zachodzi obecnie pytanie, dlaczego w razie zakładania nowych szkół realnych — powinnyby przede wszystkim we Lwowie druga szkoła być urządzoną. Mogłoby się wydawać, iż powód przepelnienia istniejącej obecnie szkoły we Lwowie leży w tém, iż z całego kraju zbiega się tu młodzież, pragnąca się kształcić w kierunku realnym, że zatem otwarcie szkół realnych na prowincyi wpłynie na obniżenie cyfry uczniów szkoły Lwowskiej, i zakładanie nowej szkoły we Lwowie uczyni zbyt czynnym. Takie to miano nadzieje, gdy szkoły realne w Jarosławiu i Krakowie zostały otwarte, lecz cała rachuba okazała się niebawem płonną, Praktyka dowiodła, że mimo otwierania nowych zakładów na prowincyi liczba uczniów w szkole Lwowskiej bezustannie wzrasta, i że szkoły nowe, nie odciągając wcale uczniów szkole Lwowskiej znalazły niebawem same tytu uczniów, że są przepelnione, że zatem i wplywu regulującego liczbę uczniów, na szkołę tutejszą wywierać by nie mogły. Okazało się więc, że młodzież uczęszczająca do szkoły Lwowskiej jest przeważnie miejscową albo stosunkami rozlicznymi stale ze Lwowem związaną, że przeto liczba jej wskutek otwierania szkół realnych na prowincyi nie spadnie, lecz stale już utrzymywać się będzie. Dotychczas nie ograniczono wprawdzie wpisów i wszystką zgłaszającą się młodzież przyjmowano do szkoły; można by więc twierdzić, że skoro wszystka młodzież i tak naukę w jednej szkole pobiera, otwarcie drugiej, odrębnej szkoły staje się zbyt czynnym. Lecz właśnie w organizacyi i rozmiarach tej olbrzymiej szkoły, liczącej 23 klas, leży najcięższa przyczyna, dla której nowa, odrębna szkoła powinnyby być we Lwowie założoną. Chcąc ocenić wyczerpująco z tej właśnie strony sprawę drugiej szkoły realnej, musielibyśmy się zapuścić w ocenianie warunków nauczania i karności młodzieży w szkole dziś istniejącej, a tem samym przejść na pole nie zupełnie nam dostępne; najlepiej zaś władzom szkolnym znane. Uważamy jednak za konieczne podnieść, że wobec tak niekorzystnych warunków, w jakich się szkoła realna Lwowska znajduje, trudno się domagać dobrej karności i wszechstronnie odpowiednich wyników nauki i że możliwe braki da się tylko przez założenie drugiej szkoły usunąć. I to nasze zapatrywanie znachodzi uzasadnienie w cyfrach, które wykazują, że z wyjątkiem Berna, gdzie złemu po części już zaradzono i Krakowa, gdzie także na niezwykle rozrost szkoły się zanosi, nie masz zakładu w całej Monarchii, któryby z jednej strony liczył tak wiele klas czy oddziałów, z drugiej zaś strony wykazywał w gronie nauczycieli tak wielu początkujących zastępców nauczycieli, jak tutaj, a to nie tyle z powodu, jakoby brak był sił egzaminowanych, lecz dlatego, że mimo tak znacznego rozszerzenia szkoły, pozostawiono pierwotny etat nauczycieli stałych, na 7 klas jedynie obliczony. Wedle urzędowych wykazów p. Ministra Wyznań i Oświecenia za rok 1873, liczy:

Szkoła realna.	naucz. egzamin.	zastęp. i pobocz. naucz.	uczniów
w Spalato	6	7	76
w Roweredo	7	8	135
w Insbruku	14	5	221
w Gorycyi	11	8	235
w Wiedniu (Okr. III.)	15	8	294
w Celowcu	13	5	271
w Salcburgu	14	8	333

Szkoła realna.	naucz. egzamin.	zastęp. i pobocz. naucz.	uczniów
w Lublanie	11	11	350
w Wiedniu (Okr. VII.)	15	7	363
w Lincu	15	9	385
we Lwowie	11	41	1060

Nigdzie zatem niema tak niekorzystnego stosunku sił egzaminowanych do suplentów, a nawet w Bernie się to nie powtarza, gdyż tam spotykamy 17 nauczycieli egzaminowanych, obok 24 suplentów, t. j. półtora razy tyle suplentów co nauczycieli rzeczywistych, podczas gdy w szkole Lwowskiej liczba ich cztery razy liczbę nauczycieli przewyższa. Okoliczność ta musi oczywiście wpływać na stan i wyniki nauki, a mała liczba nauczycieli w ogóle utrudnia nadzór i utrzymanie należytej karności, gdyż łatwiej to niezawodnie da się osiągnąć n. p. w Spalato, gdzie na jednego nauczyciela 6 uczniów, lub w Roveredo, gdzie ich 9 przypada, niż w szkole Lwowskiej, gdzie na jednego nauczyciela 20 uczniów przypada, gdzie nadto niepraktykowana gdzieindziej liczba klas i rozrzucenie ich w różnych domach trudności nadzorowania tak bardzo pomnaża. Wypada nakoniec rozważyć, z jakich funduszków powinna być druga szkoła realna we Lwowie założoną i utrzymywaną. Otóż przekonanie Wydziału krajowego w tej mierze jest takie, że obowiązek ten ciąży jedynie na funduszu naukowym, a względnie na skarbie Państwa, i że nie mógłby, szczególnie w tej chwili, ani na gminę Lwów, ani na kraj być przeniesiony, gdyż ani gmina ani kraj nie ponosiły jeszcze nigdy tak znacznych ciężarów na cele oświaty jak te, któremi je obecnie obarczyła ustawa o szkołach ludowych w tym przekonaniu, że ani miasto, ani kraj nie mogą być do utrzymywania szkół średnich obowiązane, skutkiem czego jest to istnem niepodobieństwem, ażeby je na razie do jakichkolwiek ofiar na ten cel pociągano. Porównanie Galicyi z innemi krajami koronnemi wykazuje, że mimo uskutecznionego niedawno rozszerzenia szkół realnych w Jarosławiu, Krakowie i Stryju, nie tylko nie jest skarb państwa wydatkami na te cele zbytecznie przeciążony, lecz owszem, że kraj nasz jest jeszcze w tym względzie bardzo upośledzonym. Na poparcie tego twierdzenia zestawiamy tu daty, zaczerpnięte z urzędowego sprawozdania p. Ministra Wyznań i Oświecenia za rok 1873. I tak porównawszy z podatkami krajów koronnych, ciężące na skarbie Państwa koszta utrzymania rządowych szkół realnych, z których potrącamy kwoty, przez uczniów skarbowi Państwa w opłacie szkolnej zwracane, przekonamy się, że na każdy złoty podatków zwraca Państwo na ten cel: w Dalmacyi $3\frac{3}{10}$ cent. w Tyrolu $2\frac{8}{10}$ cent. w Salcburgu $2\frac{1}{10}$ cent. w Karyntyi $1\frac{3}{10}$ cent. w Krainie $1\frac{2}{10}$ cent. w Górnej Austrii $6\frac{6}{100}$ cent. w Galicyi $4\frac{6}{100}$ cent. t. j. że we wszystkich tych krajach wydaje skarb Państwa na szkoły realne w przecięciu cztery razy więcej niż w Galicyi. Trzeba tu jednak uwzględnić, iż wszystkie przytoczone tu kraje, wyjąwszy Dalmacyę, dzięki rozwiniętemu dzielniej przemysłowi, więcej mają siły podatkowej niż Galicya, że zatem porównanie wydatku na szkoły realne z cyfrą ludności tychże samych krajów, a zatem weźmiemy za podstawę stosunek o wiele właściwszy, natenczas okaże się, że z owych wydatków skarbu Państwa przypada na jednego mieszkańca: w Salcburgu $10\frac{2}{10}$ cent. w Karyntyi 5 cent. w Tyrolu $4\frac{7}{10}$ cent. w Dalmacyi $4\frac{6}{10}$ cent. w Krainie $3\frac{6}{10}$ cent. w Górnej Austrii $3\frac{5}{10}$ cent. w Galicyi zaś tylko $\frac{8}{10}$ cent. czyli że porównawszy wydatek Państwa na szkoły realne z liczbą mieszkańców, przekonamy się, że państwo dostarcza wyżej wymienionym krajom w przecięciu siedm razy więcej niż Galicyi. Dalsze komentowanie powyższych, tak wymownych liczb, okazuje się zbytecznem. Wykazują one dostatecznie, że obowiązek zakładania dalszych szkół realnych w Galicyi winien być na Państwo włożony, jeżeli Galicya i nadal nie ma być pod tym względem po macoszemu traktowaną. Oto są powody, które za utworzeniem drugiej szkoły realnej we Lwowie przemawiają, i na których Wydział krajowy prośbę swą o jak najrychlejsze założenie tej szkoły niniejszem opiera.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Alegat C₂

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z 31. Marca 1874. wystosowanego do wydziału powiatowego 1. w Kołomyi, 2. Tarnowie, 3. Tarnopolu, 4. Nowym Sączu, 5. Stanisławowie.

ad 1—5 Gminie miasta, ad 1. Kołomyi, ad 2. Tarnowa, ad 3. Tarnopola, ad 4. Nowego Sącza, ad 5. Stanisławowa ad 1—5 nadanem zostało prawo poboru opłaty kopytkowej z obowiązkiem utrzymania w dobrym stanie dróg i placów w obrębie miasta się znajdujących.

Celem przekonania się o ile gmina obowiązku tego dopełnia, zechce Wydział powiatowy zbadać i donieść Wydziałowi krajowemu najdalej do końca Czerwca b. r.

1. Jaka jest ilość dróg i placów w obrębie gminy i jaki jest w przybliżeniu koszt ich utrzymania w dobrym stanie?
2. Istotny stan dróg, bruków i placów gminnych?
3. Jaką kwotę roczną przeznaczają gmina na utrzymanie dróg, bruków i placów w ostatnim trzechleciu?
4. Jaki dochód roczny ma gmina z poboru kopytkowego?
5. Ilość dni i wartość robocizny przez gminę w myśl §. §. 12. i 16. ustawy drogowej w przeciągu jednego roku dostarczyć się mającej, licząc 6 dni na jedną rodzinę.
6. Składki pieniężne (dodatki gminne) uchwalone przez gminę w ostatnim trzechleciu na cele drogowe.

Daty te zechce Wydział powiatowy z jak największą dokładnością zebrać a co do stanu dróg, bruków i placów, jak również co do kosztów ich utrzymywania w dobrym stanie, zasięgnąć opinii Inżyniera ad 1. okręgu Stanisławowskiego, ad 2. okręgu Sądeckiego, ad 3. okręgu Tarnopolskiego, ad 4. okręgowego ad 1—5, który otrzymuje równocześnie polecenie, ażeby ad 1. 2. 3. przy najbliższej sposobności ad 1—5 rzecz zbadał.

D. u. s.

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z 31 Marca 1874 do l. 1146., wystosowanego do wszystkich Wydziałów powiatowych

Wydział powiatowy zechce zbadać stan dróg i placów, w obrębie *wszystkich gmin miejskich* tamtejszego powiatu i zdać Wydziałowi krajowemu sprawę *najdalej do 1. Września r. b.* wykazując przytem z możliwą dokładnością;

1. Ilość dróg i placów w obrębie każdej gminy miejskiej i prawdopodobny koszt ich utrzymania w dobrym stanie;
2. Istotny stan dróg i placów gminnych;
3. Wydatki roczne przez gminę (obszar dworski) w ostatnim trzechleciu na utrzymanie dróg i placów rzeczywiście poniesione;
4. Ilość dni i wartość robocizny przez gminę w myśl §§. 12. i 16 ustawy drogowej dostarczyć się mającej, licząc 6 dni na jedną rodzinę. (Wartość materiału drewnianego przez obszar dworski dostarczyć się mającego);
5. Składki pieniężne na cele drogowe w ostatnim trzechleciu w myśl §. 13. ustawy drogowej uchwalone. (Dodatki gminne na cele drogowe)

We Lwowie dnia 31 Marca 1874.

Alegat E₂

Odpis okólnika Wydziału krajowego z dnia 8. Lutego 1874 L. 20.016 wystosowanego do Wydziałów powiatowych z wyjątkiem Nowego Sącza.

Z powodu specjalnych wypadków, iż gminy miejskie naprawę i utrzymanie dróg gminnych z pominięciem użycia przepisanych ustawą drogową, prestacyi, wprost z funduszków gminnych przedsięwziąć zamierzyły, postanowił Wydział krajowy wskazać Wydziałowi powiatowemu zasady, na które co do wspomnianych wypadków w porozumieniu z ck. Namieśtnictwem się zgodził, a które na przyszłość w tym względzie normę stanowić mają. W tej mierze postanowiono zgodnie, iż przedewszystkiem:

- a) gmina obowiązana jest do robót drogowych użyć w myśl §. 88 ust. gm. prestacyi wskazanych §§. 11 do 16 ust. drog.;
 - b) że wolno gminie w szczególnych wypadkach na wydatki drogowe udzielać zaliczki z funduszków gminnych pod warunkiem zwrotu takowych od obowiązanych do prestacyi drogowych członków gminy;
 - c) iż w tym celu, jak również na wypadek, gdyby prestacye w naturze nie wystarczały, albo tego rodzaju roboty wykonane być miały, które prestacyami w naturze przeprowadzone być nie mogą—może gmina pewne kwoty na budowę i utrzymanie dróg w budżecie zamieszczać i w razie potrzeby użyć.
- O czem się Wydział powiatowy w celu zastosowania się w danym razie zawiadamia.

D. u. s.

Alegat F₂

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z dnia 5. Maja 1874. do l. 6313, wystosowanego do wszystkich Wydziałów powiatowych.

W celu usunięcia podniesionych wątpliwości w zastosowaniu okólnika Wydziału krajowego z d. 8. lutego 1874. l. 20.016 widzi się Wydział krajowy spowodowanym, na podstawie porozumienia z ck. Namiestnictwem dodatkowo uzupełnić ustęp a. i c. tegoż okólnika w tym kierunku, iż użycie pewnych kwot na naprawę i utrzymanie dróg w gminach miejskich i zamieszczanie takowych w budżecie gminy nastąpić może z mocy §. 72. ust. gm. także z pominięciem prestacyi drogowych, lecz jedynie w tym wypadku, jeżeli gmina z własnego majątku (§. 67 ust. gm.) rozporządzić może dochodem takim, który po pokryciu innych wydatków gminnych, wystarcza także na pokrycie wydatków na naprawę i utrzymanie dróg, bez potrzeby nakładania dodatków do podatków.

We Lwowie dnia 5. Maja 1874.

№	Opis drogi	Długość w km	Widoczność	Wartość	Uwagi
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Alegat G,

Należy do arkusza IV. sprawozdania o stanie dróg krajowych za r. 1873/4.

na drogach krajowych w r. 1874.

Z a r z ą d z o n o											
Naprawę mostów	Sprawienie poręczy		Tarasów kamiennych		Znaków drogow.	Tam wodnych	Robót rekonstr.	Naprawę szkód element.	Roboty pomniejs. we własn. zarządzie	Ogółem zarządzono robót	
	za złr.	szł. bic. za złr.	szł. b. za złr.	za złr.	za złr.	za złr.	za złr.	za złr.	za złr.	za złr.	
—	—	205	360	—	—	—	—	—	1000	10200	
1	370	320	530	—	—	—	170	800	20300		
10	—	300	570	—	—	—	590	360	8990		
—	1230	550	660	—	850	—	1900	1150	19250		
12	—	1191	960	—	—	—	—	1000	27360		
—	1570	728	830	120	1850	370	2330	190	800	11740	
8	—	85	100	15	190	—	—	320	—	3510	
2	1020	1280	1430	770	3100	1500	2340	700	670	22980	
3	240	235	330	30	670	—	—	340	800	8750	
3	600	330	410	—	—	—	—	3600	1300	18170	
9	80	15	30	—	—	200	1600	2040	200	9790	
—	1030	—	—	—	—	—	—	500	1770	21680	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	
1	400	150	330	—	—	—	—	800	800	6390	
16	20	320	740	—	—	230	5840	1000	1000	16550	
8	1060	80	180	—	—	—	—	1000	1000	14490	
4	1290	70	150	—	—	120	—	200	500	11200	
5	310	491	1130	—	—	—	—	600	1300	24560	
11	160	123	360	—	—	10	—	300	300	4480	
11	460	—	—	—	—	—	—	250	250	2890	
27	600	150	250	—	—	—	—	2000	2000	12600	
14	2770	170	460	—	—	—	—	2000	2000	25050	
5	550	170	600	—	—	—	—	500	500	7950	
—	600	390	1080	—	—	—	—	1000	1000	21080	
—	—	—	—	—	—	—	—	300	300	9190	
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8300	
2	700	—	—	21	270	—	—	300	300	9940	
7	50	—	—	—	—	290	200	400	400	13520	
1	200	—	—	—	—	—	—	200	200	4100	
—	20	—	—	—	—	40	6900	—	—	7310	
170	15240	7353	11490	956	6080	1280	3960	20270	8490	21700	382520

Alegat H 2**Odpis**

okólnika Wydziału krajowego z dnia 18. Marca 1874 L. 4593 wystósowanego do Pana Inżyniera okręgowego.

- 1) we Lwowie
- 2) w Stanisławowie
- 3) w Brzeżanach
- 4) w Zaleszczykach
- 5) w Przemyśle
- 6) w Krakowie
- 7) w Nowym Sączu
- 8) do Pana Stanisława Chruszczewskiego Inżyniera drogi Brzesko-Sandeckiej w Brzesku
- 9) do Pana Stanisława Pohowskiego Inżyniera drogi Dębicko-Nadbrzeżańskiej w Mielcu.

(pisać do wszystkich)

Pomiędzy robotami drogowymi dział robót prowadzonych we własnym zarządzie nie jest bez znaczenia. Rachunki jednak i wykazy tych robót ograniczają się zwykle tylko na dołączeniu list płacy, z których oprócz ilości użytego robotnika i poniesionego wydatku żadnych innych danych, ani zestawień wyprowadzić nie można.

Dla tego też dla uregulowania tego działu robót ustanowiliśmy nową formę postępowania, mianowicie:

- 1) Żądając kredytu na roboty we własnym zarządzie wykonać się mające, winien Inżynier za każdym razem wykazać ogółowo, gdzie i jakie zarządza roboty, na jakiej podstawie to czyni, w jaki sposób będą one prowadzone i kto będzie dopełniał wypłaty.
- 2) Przy końcu każdego kwartału winien Inżynier okręgowy złożyć rachunki ze wszystkich kwartałów, na załączonych przy niniejszym drukach, bez względu, czy kredyty te zostały w zupełności lub w części tylko wyczerpane. Wrazie zupełnego wyczerpania kredytu rachunek winien być w całości udowodniony, jeśli zaś tylko w części, to na zamieszczony wydatek częściowy winny być również dowody dołączone.

W wyjątkowych wypadkach, w których dowód częściowo poniesionego wydatku nie mógł by na razie być dostarczony, należy w rubryce: uwagi, zachodzące przeszkody zanotować, brakujące zaś dowody za usunięciem przeszkód uzupełnić.

- 3) W razie, gdyby przed upływem kwartału jaki kredyt był bliskim wyczerpania, a rozpoczęta robota nie była ukończona, winien Inżynier, nie czekając końca kwartału, równocześnie przy żądaniu nowego kredytu złożyć rachunek z poczynionych wydatków.
- 4) Do jednego rachunku nie należy mieszać różnych kredytów; w razie zaś gdyby z tego samego kredytu było składanych kilka rachunków należy zawsze uwidocznic w zestawieniu jaka z poprzedniego rachunku została jeszcze reszta do wyliczenia.
- 5) Listy płacy i wykazy robót wykonanych winny być dla każdego rodzaju robót oddzielnie formowane.
- 6) Rachunek sam winien być chronologicznie układany t. j. porządkiem czasu od chwili otworzenia kredytu aż do jego wyczerpania.

- 7) Za wierność i dokładność składanych rachunków odpowiedzialnym jest Inżynier okręgowy, dla tego też sam tylko go formuje i zaopatruje swym podpisem. Listy zaś płacy, wykazy robót i materiałów winny być według obowiązującej Instrukcyi przez Inżyniera Inspektora i konduktora podpisywane.
- 8) Po złożeniu rachunków z całego kredytu, Inżynier otrzyma od Wydziału krajowego absolutoryum.
- 9) Wobec powyższych przepisów znosi się polecenie składania wykazów miesięcznych o postępie robót we własnym zarządzie, który dotychczas przy wykazach szczegółowych postępu dostawy szutru były formowane. Oszczędzi to konduktorom drogowym niemało zajęcia kancelaryjnego, lecz Wydział krajowy wymaga, aby czas dotąd na pisanie poświęcany był sumiennie użyty do nadzoru drogi i na samejże drodze.
- 10) Wszelkie rachunki nie podług powyższych przepisów formowane i składane, zostaną zwrócone bez zatwierdzenia a za zwłokę czasu i wynikię ztąd następstwa Inżynier okręgowy będzie odpowiedzialnym.
- 11) Rozporządzenie niniejsze obowiązuje co do wszystkich kredytów na roboty we własnym zarządzie od początku r. 1874 utworzonych.
- 12) Załącza się przy niniejszym kilka druków na rachunki.

Lwów dnia 18. Marca 1874.

Expedycja 10.

do Wydziału powiatowego

10) w Chrzanowie	23) w Gródku
11) w Mielcu	24) w Stanisławowie
12) w Tarnobrzegu	25) w Tłumaczu
13) w Brzesku	26) w Horodence
14) w Nowym targu	27) w Kołomyi
15) w Gorlicach	28) w Śniatynie
16) w Nowym Sączu	29) w Brzeżanach
17) w Sanoku	30) w Tarnopolu
18) w Przemysłu	31) w Buczaczu
19) w Brzozowie	32) w Trembowli
20) w Jarosławiu	33) w Zaleszczykach
20) w Cieszanowie	34) w Czortkowie
21) w Rohatynie	35) w Borszczowie.
22) w Żółkwi	

Exp. 36.

Do Zarządu dróg krajowych w Powiecie Krakowskim na ręce W Pana Günthera w Krakowie
pisać do wszystkich

od Exp. 10 do 36 włącznie.

(Na odpisie Exp. I. z zamieszczeniem tylko do Inżyniera okręgowego i dodać).

Do wiadomości z załączeniem wzoru i z poleceniem zastosowania się, o ileby Wydział powiatowy bezpośrednio składał rachunki z robót prowadzonych we własnym zarządzie.

D. j. w.

Alegat I₂

Odpis okólnika Wydziału krajowego z d. 19 Lutego 1874. L. 2650 wystosowanego w sprawie zgartywania śniegów do wszystkich Wydziałów powiatowych.

W uzupełnieniu okólników z 8. Grudnia 1870. L. 16237 i 21 Grudnia 1873. L. 19777 wydanych w sprawie zgartywania śniegów rozporządza Wydział krajowy, co następuje:

1. Kredyty na zgartywanie śniegów asygnowane będą do dyspozycji i na żądanie tych Wydziałów powiatowych, które drogą zarządzają.
2. Jeżeli potrzeba kredytu jest nagłą, natenczas zażądać należy asygnacji drogą telegraficzną.
3. Konduktor oddziału obowiązany jest pod własną odpowiedzialnością czuwać nad tém, ażeby wskutek zasp śniegowych komunikacya na drodze, jego nadzorowi powierzony, zatamowana nie została — z drugiej zaś strony kierować się musi przy zarządzaniu i wykonywaniu niezbędnych robót odnośnych zasadą jak największej oszczędności, ażeby nie narażał funduszu krajowego na niepotrzebne wydatki, co tylko umiejętném i skrzętném użyciem robotników i przy ścisłym przestrzeganiu wskazówki zawartej w I. punkcie okólnika z 8. Grudnia 1870 L. 16237 da się osiągnąć.
4. Konduktor polecić ma drożnikom, ażeby o zaspie śniegowej grożącej przerwaniem komunikacyi natychmiast mu donosili.
5. Konduktor pilnuje, ażeby zgartywanie i sprzątywanie śniegów z dróg krajowych wewnątrz miejscowości, jak daleko sięgają domy, tudzież o ile droga styka się z obejściem dworskiem odbywało się wyłącznie kosztem osoby odnośnej lub dotyczącego obszaru dworskiego i w razie nieprzestrzegania tego obowiązku ze strony gmin lub obszarów dworskich donosi o tém władzom, czuwającym nad wykonywaniem przepisów o policji drogowej.
6. Gdyby mieszkańcy osad powołanych w myśl §. 21. ust. drog. do dostarczenia robotników za wynagrodzeniem przez Wydział krajowy ustanowioném, śniegów zgartywać nie chcieli a interwencya zwierzchności gminnej okazała się bezskuteczną, natenczas zażądać ma konduktor bezwzględnie pomocy ck. Starostwa.
7. Konduktor obowiązany jest rozumiary i koszt roboty przy zgartywaniu śniegów wykonać się mającej ocenić w przybliżeniu jednak o ile to na oko da się uczynić, ile być może najdokładniej i donieść o tém jeszcze przed rozpoczęciem robót inspektorowi lub tegoż zastępcy. W razach nadzwyczajnych, t. j. gdyby przywrócenie komunikacyi zatamowanej zaspami śniegowymi wymagało więcej, niż 200 robotników, a zatem połączone było z wydatkiem przeszło 40 zł. w. a. (licząc 20 ct. od 1 robotnika) lub gdyby roboty w przeciągu jednego miesiąca po sobie następujące kwotę 50 zł. w. a. wyczerpywały, natenczas obowiązany jest konduktor donieść o tym nadzwyczajnym wypadku natychmiast bezpośrednio Wydziałowi krajowemu drogą telegraficzną, a jeżeli nie ma w miejscu stacyi telegraficznej drogą zwykłej korespondencyi.
8. Wszystkie inne przepisy objęte okólnikami na wstępie powołanemi tak w przedkładaniu wykazów Wydziałom powiatowym jako też bezpośrednio Wydziałowi krajowemu pozostają w swej mocy. Do wykazów tych używać należy druków przeznaczonych do wykazywania postępu robót prowadzonych w zarządzie własnym.

Alegat J₂

Odpis do l. 20586

Rozporządzenia Wydziału krajowego z d. 29 Marca 1874. do l. 20587., 1873. wy-stosowanego do wszystkich inżynierów i 34 Wydziałów powiatowych

Exped. 1—6. — do p. Inżyniera okręgowego 1. we Lwowie. 2. w Przemyślu. 3. w Krakowie. 4. w Nowym Sączu. 5. w Stanisławowie. 6. w Brzeżanach. — *Exp. 7.* 7. do p. Stanisława Grzegorzewskiego. Inżyniera okręgowego w Zaleszczykach. — *Exp. 8.* 8. do p. Stanisława Pohowskiego, p. o. inżyniera drogi Dębicko-Nadbrzeżańskiej w Mielcu — *Exp. 9.* 9. do p. Stanisława Chrząszczewskiego p. o. Inżyniera drogi Słotwina Brzesko-Sandeckiej w Brzesku — *Exp. 10.* do p. Klimontowicza, p. o. Inżyniera drogi Grodzicko-Konieczniańskiej. —

(*Pisać do wszystkich*). Z powodu podniesionej przez jednego z Inżynierów okręgowych potrzeby unormowania ostrożności, pożądaných dla organów technicznych, celem umożliwienia kontroli dostawy i użycia kamienia koserwacyjnego na drogach krajowych, Wydział krajowy wydaje następujące normujące rozporządzenia:

1. Po otrzymaniu zatwierdzonych przez Wydział krajowy kosztorysów na dostawę kamienia, winien będzie konduktor złożyć Inżynierowi okręgowemu wykaz objaśniający, w jaki sposób przeznaczona na każdą ćwierć mili ilość kamienia ma w jej obrębie być rozłożona na pojedyncze setki, a to czy w równych odstępach, czy też ma być skoncentrowana, następnie, stosownie do tego rozkładu urządzi on dostawę, oznaczywszy palikami miejsca składowe.

2. Na tych drogach krajowych na których znaki ćwierciowe lub setkowe byłyby poniszczone, za nim sprawione zostaną znaki metryczne, należy ustawić jakiegokolwiek znaki prowizoryczne dla łatwiejszego orjentowania się przy kontrolowaniu dostawy. Znaki te mogą być drewniane lub kamienne, które każdy drożnik może w swej sekcji za wskazówką konduktora ustawić, a mały fundusz na ten cel niezbędny, może udzielić Inżynier okręgowy z funduszków wyznaczonych na roboty we własnym zarządzie. O potrzebie jednak i wysokości wydatku, winien Inżynier naprzód donieść Wydziałowi krajowemu.

3. Udzielanie zaliczek na dostawiony dla drogi kamień w myśl §. 7. Instrukcyi administracyjnej ma się i nadal odbywać na podstawie wykazów przez konduktorów formowanych. Zaliczki te jednakże winne być wydawane tylko na te ilości, które kontraktem są oznaczone, i to tylko na przyzmy posiadające wszelkie warunki kontraktem przepisane.

Dwa wypadki są tu możliwe:

a) albo dostawiony kamień składa się z szutru, który niepotrzebuje przetłuczenia, i w takim wypadku zaliczka może być udzieloną, jeżeli dostawione przyzmy posiadają należytą miarę i należyście są ustawione.

b) albo dostawiony materiał składa się z kamienia łamanego. Jeśli w tym drugim wypadku kontrakt wyraźnie nie opiewa tak, że można udzielać zaliczki i na kamień tylko wyłamany i dowieziony co niekiedy wyjątkowo ztąd przyzwolonem być musi; zaliczka może być udzieloną tylko wtenczas jeśli dostawione przyzmy mają należyte wymiary, należyście są przedłużone i ustawione.

W razach zaś, jeśli wyjątkowo kontraktem jest dozwolone udzielanie zaliczek i na kamień łamany, dostawione przyzmy winny być należyście ustawione i posiadać pełne wymiary, potrzebne do otrzymania należnej miary po przetłuczeniu, a oprócz tego należytość w okolicy praktykowana za przetłuczenie, winna być z zaliczki porącona.

4. Wykazy zaliczkowe przez konduktora sformowane, i w jednym exemplarzu Inżynierowi przesyłane, winny obejmować wyjaśnienie, na jakiego rodzaju kamień udzieloną została zaliczka i na jaką onego ilość wraz z dokładnem wykazaniem mili, ćwierci, setek i ilości odtrąconej kwoty, bądź z powodu

szczególonych warunków kontraktowych zstrzegających strącanie pewnych procentów, bądź też z powodu potrącenia należności za potłuczenie.

Zarządzenie rozsypania kamienia konserwacyjnego, należy do atrybucyi inżyniera okręgowego. On w tym względzie wydaje polecenia konduktorom, które ściśle wykonywane być powinny. Wolno je jednak wyjątkowo Inżynierowi, zostawić w tym względzie większe pole działania konduktorowi, wszakże wtedy cała odpowiedzialność spoczywa na Inżynierze.

6. Taki tylko kamień może być rozsypany, który poprzednio ostatecznie odebrany został.

7. O każdej mniejszej ilości rozsypanego szutru winien donosić konduktor Inżynierowi okręgowemu nazajutrz. Gdyby zaś była potrzeba rozsypania od razu większej ilości szutru, winien konduktor naprzód o tém zawiadomić Inżyniera.

8. Po upływie każdego częściowego terminu dostawy kamienia, winien Inżynier donieść Wydziałowi krajowemu, czy warunki kontraktu zostały dopełnione, a wrazie przeciwnym przedstawić powody wraz z swą opinią i wnioski.

9. Byłoby w ogóle bardzo pożądanem, aby kamień konserwacyjny nie bywał ryczałtem w pewnych porach roku rozsypany, lecz aby w miarę psucia się drogi, powstawania kolei i wyboji, bywał używany. — Zależy to naturalnie od stanu drogi, zaś od uznania Inżyniera ma być zawieszem, kiedy, gdzie i w jakiej ilości należy używać kamienia i odpowiednio do tego zarządzenia swoje stosować.

10. Konduktor, któryby udzielił zaliczkę na kamień nie złożony w pełnych wymiarach, lub gdyby rozsypał go bez wiedzy lub co gorzej, wbrew pisemnemu lub ustnemu poleceniu Inżyniera, pociągniętym będzie w każdym wypadku do surowej odpowiedzialności.

11. Rozporządzenie niniejsze ma być komunikowane wszystkim konduktorom drogowym.

12. Wszelkie spostrzeżenia i wnioski mogące polepszyć normowanie dostawy i użycia kamienia konserwacyjnego, a poparte na dotychczasowej praktyce, winni Inżynierowie okręgowi przedłożyć Wydziałowi krajowemu — (dodać do 7.)

Do rozporządzenia powyższego, przyczyniło się przedstawienie pańskie z dnia 26 Listopada r. z. l. 227. Z zawartych w niem uwag, Wydział krajowy odniósł przekonanie o dbałości pańskiej o dobro dróg i pomyślny obrót łożonych na nie funduszów.

Pochwalając tę dążność gorliwego urzędnika, wyrażamy panu za nią nasze uznanie.

Exp. 10. — do Wydziału powiatowego, 10) w Chrzanowie — 11) w Nowym Sączu — 12) w Gorlicach — 13) w Nowym Targu — 14) w Brzesku — 15) w Przemyślu — 16) w Cieszanowie — w Sanoku — 18) w Brzozowie — 19) w Mielcu — 20) w Tarnobrzegu — 21) w Gródku — 22) w Rohatynie — 23) w Żółkwi — 24) w Stanisławowie — 26) w Horodence — 27) w Tłumaczu — 28) w Kołomyi — 29) w Brzeżanach — 30) w Tarnopolu — 31) w Buczaczu — 32) w Trembowli — 33) w Czortkowie — 34) w Borszczowie — 35) w Zaleszczykach.

Exp. 36. — do W.Pana Günthera sprawiającego zarząd dróg krajowych. powiatu krakowskiego w Krakowie.

(pisać do wszystkich:)

(Na odpisie *Exp. I.* przy zachowaniu tytułu tylko; „do Inżyniera okręgowego“ dodać:)

Do wiadomości i zastosowania się z nadmienieniem: że z aktów kolaudacyjnych tak dostawy kamienia jak i robót budowlanych, mieliśmy sposobność niejednokrotnie przekonać się, iż do czynności tych delegowani bywają sekretarze lub nawet kanceliści Wydziałów powiatowych, używanie urzędników płatnych Wydziału pow. dla kontrolowania czynności urzędników krajowych, nie zgadza się z celem i z duchem instrukcyi administracyjnej. Ustanawiając ją mieliśmy na celu utworzenie kontroli obywatelskiej nad wszelkimi czynnościami płatnych organów naszych. W tym celu ustanowiona jest instytucya Inspektorów i delegatów drogowych. W obec tego nie można by nazwać kontrolą obywatelską, jeśli ją spełniają płatni urzędnicy Wydziałów powiatowych. Dlatego też w przyszłości zechce Wydział powiatowy unikać tego nienormalnego postępowania, w delegowaniu do odbiorów częściowych lub ostatecznych wszelkich robót i dostaw na drogach krajowych, zmuszeni bowiem [bylibyśmy nieuczłoniwie] uwzględniać partykularzy, wysyłanych do tych czynności urzędników Wydziałów powiatowych.

Lwów d. 29. Marca 1874.

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z dnia 16. lutego 1874 do l. 1885., wystosowanego do P. P. :

1. S. Grzegorzewskiego, inżyniera okręgowego w Zaleszczykach,
2. A. Brochockiego " " " Przemysłu,
3. H. Niewiadomskiego " " " Krakowie,
4. A. Rymaszewskiego " " " Nowym Sączu,
5. Pochowskiego, inżyniera drogi krajowej Dębicko-Nadbrzeżańskiej w Mielcu,
6. F. Bieńkowskiego, " okręgowego we Lwowie,
7. W. Zienkowicza " " w Brzeżanach,
8. A. Barancewicza " " w Stanisławowie.

Do wszystkich :

Z inicjatywy szefa departamentu drogowego w Wydziale krajowym, a na wniosek komisji budżetowej, Wysoki Sejm umieścił wyjątkowo w budżecie na rok 1874 kwotę przeznaczoną na jednorazowe zapomogi po 100 zł. dla konduktorów nienagannie swoje obowiązki pełniących. W skutek tego Wydział krajowy asygnuje równocześnie w kasach podatkowych wypłacających płace konduktorskie wspomniane zapomogi po 100 zł. płatne w miesięcznych ratach z góry począwszy od 1. stycznia 1874.

ad 1. dla konduktorów: Teodora Barkowa, Edwarda Dłuhasa, Wincentego Döllera i Wincentego Hryniewicza.

ad 2. dla konduktorów: Łukasza Podbielskiego, Bronisława Djakiewicza, Leonarda Borzęckiego i zastępcy Ludwika Przetockiego.

ad 3. dla konduktora Gustawa Reko w miesięcznych ratach z góry, począwszy od 1. stycznia 1874., a dla konduktora Stanisława Reichera całą kwotę jednorazowo.

ad 4. dla konduktorów: Walerego Goliana, Jakóba Kamińskiego, R. Rząsnickiego, zastępcy konduktora Henryka Klimuntowicza w miesięcznych ratach z góry, począwszy od 1. stycznia 1874., a dla konduktora Ferdynanda Baczyńskiego całą kwotę jednorazowo. — Co do konduktora Walerego Goliana Wydział krajowy w myśl relacji Pańskiej z dnia 8. lutego b. r. l. 55 zarządzi przeniesienie tegoż na stanowisko łatwiejsze a tem samem odpowiedniejsze jego wiekowi i siłom, skoro do tego nadarzy się sposobność.

ad 5. dla zastępców konduktorów: Wincentego Bieleckiego, Mieczysława Koreckiego i Stanisława Chrzęszczewskiego.

ad 6. dla konduktorów: Franciszka Geringa, Henryka Helfera i Franciszka Kuźmińskiego.

ad 7. dla konduktorów: Rafała Ulanowskiego, Jana Mierzwińskiego, Antoniego Łaskiewicza, Jana Skwarczyńskiego i Jana Bietkowskiego.

ad 8. dla konduktorów: Karola Riegera, Alexandra Cywińskiego, Józefa Filipeckiego, Zezona Rondewalda, Alojzego Hlawatego i Edmunda Szeliskiego. — Co do konduktora Alexandra Cywińskiego Wydział krajowy chcąc bezwzględnie zastosować następstwa nagany udzielonej mu reskryptem z dnia 16. lutego b. r. l. 20.262 powinien był właściwie zaliczyć go do kategorii konduktorów pominiętych przy rozdawaniu tej zapomogi. Powodując się w tym wypadku pobłażliwością usprawiedliwioną dotychczasowem nienagannem zachowaniem się p. Alexandra Cywińskiego, Wydział krajowy przypuszcza że konduktor ten zachęcony zostanie w ten sposób do gorliwszego i sumienniejszego pełnienia obowiązków.

Do wszystkich:

Zapomoga przyznana konduktorom jednorazowo na rok 1874 powinna być dla służby drogowej wymownym dowodem, że Wydział krajowy przejęty jest szczerą troskliwością o byt jej materyalny, za co słusznie wymagać może i będzie, ażeby wszystkie podwładne organa drogowe z nieugiętą sumiennością, należytą gorliwością i wyteżoną energią stały na straży całości i dobra funduszu krajowego. Dowody takiego pojmowania obowiązków złożyć może i powinien na każdym kroku każdy członek służby drogowej w swoim zakresie działalności, przede wszystkim dostarczając władzom przełożonym sumiennych i na faktycznym stanie rzeczy opartych dat o cenach materyałów, robocizny ciągłej i pieszej, bez czego każdy kosztorys już z góry staje się fałszywym dokumentem, narażającym fundusz krajowy na niesłychane straty i bez czego rezultat każdej administracji przy wszelkich pozorach legalności musi pozostać najgorszym, dalej dostarczając rozmiarów najakuratniejszych przy sporządzaniu kosztorysów, czuwając nad dokładnem wykonaniem robót, które przedsiębiorcom oddane zostały, albo przestrzegając jak największej oszczędności przy wykonywaniu robót we własnym zarządzie podjętych.

Nawet we wszystkich czynnościach pozornie drugorzędnej wagi, jak n. p. przy sprzedaży starych materyałów, przy rozgartywaniu zasp śnieżnych i t. d. służbowa gorliwość i czujność organów drogowych może i powinna ustrzedz fundusz krajowy od wielu niepotrzebnych a w całości wiele dotkliwych niedoborów i ciężarów. Co do wszelkich robót nadkosztorysowych nie tylko rzeczywiste wykonanie takowych, lecz i niunikniona potrzeba tak ich zarządzenia jak też ścisłego oznaczenia ich rozmiarów, musi być przy wszystkich kolaudacyach jak najskrupulatniej badaną. W ogóle miarą gorliwości służbowej i wydatności pracy nie będą dla Wydziału krajowego utarte formalności, które w złych rękach zawsze stać się mogą pozorami osłaniającemi liczne nadużycia. — W dotychczasowym zarządzie dróg krajowych Wydział krajowy niestety już nieraz przekonać się musiał, że akta i wykazy sporządzone wrzekomo w sposób zupełnie prawidłowy i odpowiadający przyjętym formom urzędowego toku spraw, a co więcej zaopatrzone nawet w podpisy organów kontrolujących, które niekiedy nadto wiele okazują zaufania i naocześnie nieśledzą przebiegu robót, że — powtarzamy, takie akta i wykazy same przez się nie zawsze i nie wszędzie dają pożądaną rękojmię funduszowi krajowemu.

Z tego powodu Wydział krajowy nie będzie bezwarunkowo polegał na pisemnych raportach i ich pozornej dokładności, lecz w razie przedstawiających się faktycznie niekorzystnych rezultatów, zasięgać będzie od osób poważnych i wiary godnych opinii nie tylko o specjalnym wypadku lecz w ogóle o dobrem imieniu na jakie w miejscu i w okolicy tak pod względem rzetelności jak i pod względem pracowitości odnośnie organa służby drogowej dotąd zasłużyć sobie potrafili. Osoby te powodowane obywatelską gorliwością o dobro publiczne a nadto patrząc z bliska na tok wszystkich spraw, będą mogły wystawić im bezstronne świadectwo, odpowiadające położonemu w nich zaufaniu.

Takie postępowanie pozwoli Wydziałowi krajowemu przekonać się sumiennie, którzy członkowie służby drogowej wzorowem pełnieniem obowiązków, zasłużyli sobie na uznanie, a którzy w interesie dobra publicznego i funduszu krajowego jak najprędzej zastąpieni być muszą i będą innymi odpowiedniejszymi kandydatami.

Zawiadamiając pisemnie wszystkich konduktorów o przyznanej im zapomogdzie zechcesz Pan razem powtórzyć im powyższe uwagi Wydziału krajowego, które wszyscy uważać powinni za dyrektywę w swoich czynnościach.

ad 2, 3, 4 i 8: Niniejszym reskryptem załatwioną zostaje

ad 2. relacya z dnia 22. grudnia 1873 l. 664 w sprawie udzielenia remuneracyi konduktorom: Ludwikowi Przetockiemu i Leonardowi Borzęckiemu.

ad 3. prośba konduktora Stanisława Reichera o zaliczkę wniesiona za pośrednictwem zarządu dróg krajowych w Krakowie.

ad 4. relacya z dnia 4. Intego b. r. l. 45 w sprawie udzielenia remuneracyi konduktorowi Ferdynandowi Baczyńskiemu.

ad 8. relacya z dnia 4. lutego b. r. l. 40 o prośbie konduktora Karola Riegera względem udzielenia mu zaliczki w kwocie 100 złr. w. a.

D. j. w.

Alegat L₂

Wykaz czynszów z myt na drogach krajowych za rok 1872, 1873 i 1874.

	Nazwa stacji	1872		1873		Wedle kontraktu dzierżawnego z r. 1874		
1	Babice i Przegini duchowna	1365	—	1365	—	1365	—	
2	Podzagórnia i Chelmek	1601	50 ¹ / ₂	1920	98	1400	—	
3	Mogiła, Bieńczyce i Przegorzały	5901	—	4844	95	4755	—	
4	Pomianowa, Gnojn. Łososina i Kurów	2922	79	2887	00 ¹ / ₂	3548	62	Zarząd wła- sny
5	Iwkowa	—	—	—	—	200	—	
6	Brzeźnica	1675	—	2105	—	2105	—	
7	Dąbie	1500	—	1000	—	1000	—	
8	Rzyski	2006	67	2007	—	2007	—	
9	Miechocin	—	—	96	57 ¹ / ₂	1112	30 ¹ / ₂	
10	Tuszów i Annapol	—	—	—	—	1758	01	
11	Dębno i Nowy Targ przy białym Dunajcu	4200	—	3281	97 ¹ / ₂	3425	—	
12	Klikuszowa (Obydowa)	1000	—	770	—	770	—	
13	Nowy Targ przy czarnym Dunajcu	1725	89	1261	—	1261	—	
14	Gródek	407	04	403	24	432	—	
15	Stary Sącz, Maszkowice i Łękica	4788	—	4788	—	4788	—	
16	Zabełcze	2204	—	2208	—	2208	—	
17	Szczawnica	—	—	475	31	900	—	
18	Konieczna	1050	50	1050	50	1050	50	
19	Bircza	2060	—	1866	—	1866	—	
20	Przemysł i Olszany	3030	96	4620	60	4620	60	
21	Olchowce	280	—	345	06 ¹ / ₂	351	60	
22	Tyrawa wołoska	317	50	404	—	404	—	
23	Dynów, Grabownica Newistka i Nozdrzec	4135	34	4610	25	4610	25	
24	Cieszanów, Bełzec, Płazów, Oleszyce i Wulka zapal.	10300	—	10300	—	10300	—	
25	Mostowe na Sanie pod Jarosławiem	6154	—	6154	—	6154	—	
26	Porzecze i Stawczany	3500	—	3200	—	3200	—	
27	Spilczyn i Repechów	1713	25	1249	73	1253	37	
28	Dawidów	1597	77	1813	63	1802	—	
29	Podkamień, Demianów i Zalipie	2951	42 ¹ / ₂	2666	84	2994	79	
30	Turyńka, Wielkie Mosty (mostowe) i Żółkiew	5526	97	5526	—	5526	—	
31	Wielkie Mosty (drogowe)	—	—	68	86 ¹ / ₂	620	—	
32	Halicz, Jamnica, Jezupol, Pobereże	5307	—	7411	09 ¹ / ₂	7411	—	
33	Ottynija i Odaje	2600	—	3148	42	3500	—	
34	Puhary	1172	—	940	—	940	—	
35	Niezwiska	1285	95	934	91 ¹ / ₂	1285	95	
36	Raszków i Serafince	2626	89	2800	—	2800	—	
37	Tłumacz i Miłowanie	5000	—	3600	—	3600	—	
38	Bohatyn i Rozhadów	2251	51	2260	—	2260	—	
39	Brzeżany, Kozowa i Horodyszcze	10276	—	10276	—	10276	—	
40	Białakarczma	630	50	560	—	560	—	
41	Podwołoczyska (Zadniestrzanka)	1580	—	6677	84	6400	—	
42	Smykowce	1717	17	2062	—	2062	—	
43	Zagrobela	4351	—	5171	—	5171	—	
44	Dobropol	1100	—	1057	25	1100	—	
45	Strusów	1175	42	1175	46	1175	42	
Do przeniesienia		115188	05	121363	49	123966	94 ¹ / ₂	

Nazwa stacyi		1872		1873		Wedle kontraktu dzierżawnego z r. 1874	
	Z przeniesienia	115188	05	121363	49	123966	94 $\frac{1}{2}$
46	Czortków, Dziuryn i Koszyłowce	2605	—	2466	66	2466	66
47	Buczacz	8000	—	8505	—	8505	—
48	Monasterzyska i Zaleszczyki	5050	—	5205	—	5205	—
49	Kopeczyńce (Husiatyn)	500	—	854	38	1025	50
50	Krogulec	305	—	266	70	320	—
51	Białokiernica	935	50	935	50	935	50
52	Dawidkowce	633	75	362	50	435	—
53	Kasperowce, Bedrykowce, Korolówka i Tiuste	2992	—	2772	97	2420	—
54	Iwanków	489	09	401	11	401	—
55	Borszczów	640	56	540	—	540	—
56	Kozaczówka i Babińce	777	36	777	36	777	36
57	Uście Biskupie	1340	—	1340	02	1340	—
Razem		139456	31	145790	69	150700	43 $\frac{1}{2}$
Po potrąceniu korelatywnych wydatków		999	58	2958	20 $\frac{1}{2}$		
pozostaje czysty dochód		138456	73	142832	48 $\frac{1}{2}$		
Zyski i straty		1518	10 $\frac{1}{2}$	463	72 $\frac{1}{2}$		
Kary za przestępstwa drogowe		207	53	119	88 $\frac{1}{2}$		

Lwów dnia 4. Lipca 1874.

Alegat L₂**Odpis**

wyvodu z referatu i Okólnika Wydziału krajowego z dnia 2. Kwietnia 1874, l. 5380 do Wydziałów powiatowych: 1) Chrzanów, 2) Mielec, 3) Przemyśl, 4) Cieszanów, 5) Jarosław, 6) Bóbrka, 7) Żółkiew, 8) Tarnopol, 9) Tłumacz, 10) Horodenka, 11) Trembowla.

Przypomnienie z urzędu. Zachodzi potrzeba wydać okólnik do Wydziałów powiatowych administrujących poborem opłat mytniczych, ażeby na przyszłość nie była bezkarnie dopuszczana dłuższa zaległość dzierżawna.

Wydziały powiatowe: 1) Borszczów, 2) Gorlice, 3) Złoczów, 4) Brzesko, 5) Nowy Sącz, 6) Rohatyn, otrzymały już w duchu obocznego okólnika rozporządzenie do l. W. 4548/74. — okólnik nie obejmuje tych Wydziałów powiatowych, gdzie z powodu tegorocznej zbiorowej dzierżawy, czynsze wnoszą się w ryczałtowej kwocie, wprost do kasy krajowej.

O k ó l n i k

Coroczne zamknięcie rachunków funduszu krajowego wykazuje mniejsze lub większe zaległości mytnicze, których wina prawie wyłącznie spada na najbliższy nadzór administracyjny Wydziałom powiatowym poruczony.

Warunki kontraktów dzierżawnych dają zupełne bezpieczeństwo o tyle, o ile środki przewidziane w §. 18. zastrzeżone, w właściwym czasie, a więc zaraz po dopuszczonej zwłoce czynszowej, stosowane będą. Jakkolwiek wedle dzienników kasowych za miesiąc Luty r. b. należność dzierżawna pod kierunkiem Wydziału powiatowego w całości uiszczoną została, dla zabezpieczenia się jednak na przyszłość, Wydział krajowy uważa za konieczne, wydać następującą instrukcję:

1. Każdego dzierżawcę myta krajowego zobowiąże Wydział powiatowy, ażeby w dniu 4. miesiąca, wykazał się w kancelaryi Wydziału pokwitowaniem c. k. kasy podatkowej, z opłaconego czynszu dzierżawnego w wysokości kontraktem oznaczonej;
2. Gdyby dzierżawca, na którymkolwiek terminie wykazu tego nie dostarczył, dowiadywać się należy drogą poufną w kasie o istniejącej zaległości mytniczej;
3. W trzy dni po dopuszczonej zaległości mytniczej uprzedzi Wydział powiatowy dzierżawcę, że jeżeli w terminie ośmiodniowym najdalej zaległości nie usunie, stacya mytnicza na koszt i rachunek jego w sekwestrację objętą zostanie;
4. Gdyby środek powyższy nie skutkował, zechce Wydział powiatowy bez najmniejszej dalszej zwłoki, zaprowadzić rzeczywiście sekwestrację dochodów mytniczych, a uprzedzając o tem Wydział krajowy, rozpisać równocześnie licytację na nowe wydzierżawienie z ceną wywołania ostatnim kontraktem zapewnioną.

W tym celu przesyłamy Wydziałowi powiatowemu na zapas sześć egzemplarzy protokołu, i 10 egzemplarzy ogłoszeń licytacyjnych.

W końcu, zwróci Wydział powiatowy uwagę właściwych referentów kancelaryjnych swojego powiatu na to, że straty z niezachowania niniejszej instrukcji powstałe, na winnych stosunkowo, w drodze właściwej, poszukiwane przez nas byćby musiały.

We Lwowie dnia 2. Kwietnia 1874.

Alegat M₂

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z 17. Marca 1874. do l. 2544. wystosowanego do Wydziału powiatowego: 1) Kraków, 2) Chrzanów, 3) Brzesko, 4) Nowy Sącz, 5) Nowy Targ, 6) Gorlice, 7) Mielec, 8) Ropczyce, 9) Pilzno, 10) Sanok, 11) Bircza, 12) Przemyśl, 13) Brzozów, 14) Cieszanów, 15) Jarosław, 16) Gródek, 17) Rohatyn, 18) Bóbrka, 19) Żółkiew, 20) Złoczów, 21) Brzeżany, 22) Stanisławów, 23) Skalat, 24) Tarnopol, 25) Tłumacz, 26) Horodenka, 27) Kołomyja, 28) Czortków, 29) Buczacz, 30) Trembowla, 31) Borszczów, 32) Zaleszczyki, 33) Husiatyn, 34) Tarnobrzeg.

do wszystkich.) Dzierżawcy myt przy drogach krajowych żalą się niejednokrotnie, że zamiast doznawać ze strony urzędów gminnych pomocy, w razie praktykowanych nadużyć przy bezprawnem objeżdżaniu rogatek mytniczych, przeciwnie, wystawiani są częstokroć w tych wypadkach, na liczne przykrości, i opozycję samych urzędów gminnych.

ad 22.) W ostatnich na przykład czasach, burmistrz miasta Halicza odpowiedzieć miał miejscowemu dzierżawcy myta drogowo-mostowego, że Haliczanie nie powinni ponosić opłaty w swoim mieście. *do wszystkich.*) Postępowanie takie, wprost przeciwne obowiązującym przepisom, narusza powagę władz autonomicznych w ogólności, przede wszystkim zaś naraża fundusz krajowy na straty, które w następstwie, pod formą wyższych dodatków do podatków, wetowane być muszą.

Uwolnienia od opłat mytniczych z całą dokładnością określone są w zbiorze przepisów i ustaw mytniczych; prócz tego, wiadomo jest powszechnie, że miejscowości rogatką zamknięte wolne są od wspomnianych opłat, tak we wszystkich czynnościach własnego gospodarstwa, jak również przy sprawowaniu obsługi religijnej. Co do tych zatem okoliczności, sporów przypuszczać nie podobna.

W innych razach, gdzie, bądź to okoliczni mieszkańcy, bądź też dalsi podróżni, w jakikolwiek sposób samowolnie unikają zastrzeżonej opłaty, obowiązane są Zwierzchności miejscowe tak powiatowe jak również i gminne do niesienia w zakresie swej władzy stosownej pomocy dzierżawcom, dzierżawcy zaś, pomocy takiej żądać mają prawo w myśl §§. 9. i 10. kontraktów dzierżawnych.

Wreszcie §§. 32. 33. i 34. ust. gm. daje podstawę do wymierzania kary na Zwierzchności gminne gdyby ktokolwiek poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków względem policji miejscowej, zaś §. 27. ustęp 6, i §. 57. tejże ustawy, wyraźnie oznaczają sposób sprawowania policji gminnej.

W szczególności, objeżdżanie rogatki, lub też przejechanie takowej bez opłaty myta, karaniem być ma według §§. 436 i 437. ustawy o przestępstwach defraudacyjnych.

Zważywszy przytoczone motywa zechce Wydział powiatowy pouczyć wszystkie urzęda gminne gdzie istnieją stacye krajowych opłat mytniczych, ażeby na przyszłość w miarę słusznych i usprawiedliwionych zażaleń, bądź samym dzierżawcom, bądź ich zastępcom lub poborcom, udzielały ze swej strony spiesznej pomocy, jak również ażeby wpływem i przykładem własnym, starały się o poszanowanie istniejących przepisów.

Spodziewamy się że Urzęda gminne, po bezstronnem ocenieniu obowiązków swoich, zechcą zrozumieć, że udawanie się w podobnych razach, o pomoc egzekucyjną do c. k. Władz politycznych, uważaniem być musi za środek ostateczny, do którego w ostatecznych tylko wypadkach uciekać by się należało.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

1891

Main body of faint, illegible text, likely the primary content of the document.

Second section of faint, illegible text, continuing the main content.

Third section of faint, illegible text, continuing the main content.

Fourth section of faint, illegible text, continuing the main content.

Faint text at the bottom of the page, possibly a footer or concluding remarks.

Alegat N₂

W y c i a g

z zatwierdzonych (przez Wydział krajowy) na rok 1874 budżetów szpitali powszechnych i publicznych w Galicyi (z wyjątkiem Lwowskiego i Krakowskiego).

Suma ogólna		Preliminarz potrzeb szczegółowych zlr. w. a.										Preliminarz dziennego wydatku na chorego		Taksa leczenia od głowy	U w a g i kto bezpośrednio zarządza, jakie są główne braki i potrzeby
Potrzeb	Pokrycia w roku 1874 zlr. w. a. zlr. w. a.	czynsz najmu	budowy i restauracje	żywność dla chorych	lekarstwa	bielizna i pościel	opał	kancelaryjne	wynagrodzenia i zasługi			za żywność	za leki	dorosłych dzieci	
									lekarzy i urzędników	slug	rozmaite inne				
9807	11015	—	—	3875	930	800	250	66	900	362	65	25	6	50/25 c.	Gmina. lekarz ordynujący Dr. med. rozszerzenie szpitala.
9842	11810	—	140	3127	893	300	310	60	760	826	200	21	6	50/30 c.	Gmina.
6160	6281	—	250	2176	473	300	300	75	780	860	96	23	6	"	Gmina. lepsze pomieszczenie szpitalu.
8181	9492	550	49	2500	450	300	160	64	1500	488	—	23	4	50/25 c.	" "
6163	6163	500	50	1317	439	300	270	65	720	708	—	15	5	50/30 c.	Gmina. budowa nowego szpitalu lub lepsze pomieszczenie chorych
8256	8308	—	298	2970	780	300	300	78	800	316	—	22 1/2	6	"	" "
28977	28977	—	2170	4250	1020	320	375	50	930	1070	—	25	6	"	Gmina. restauracja budynków przybocznych
4337 ⁸⁸	3804 ⁵²	—	281 ⁸⁸	1500	240	80	250	50	700	228	50	25	4	"	Wydział powiatowy w Podhajach podwyższenie taksy na 60 ct.
14243 ²⁴	19850 ^{44 1/2}	—	500	4451/80	1462 ⁹³	610	360	83	1190	475	365	19	7	"	Gmina. budowa nowego szpitalu.
														50/25 c.	Gmina.
														"	Gmina.
8510 ⁰³	11748 ^{47 1/2}	210	56	2500	650	300	200	71	550	225 ⁰⁵	110	25	6 1/2	60/30 c.	Gmina.
10590	12619	—	1000	2200	500	250	325	95	600	755	175	22	5	55/00 c.	Gmina.
2792	6371	300	30	675	187	—	200	25	560	220	—	20	6	45/25 c.	Gmina. adoptacja kupionego domu na szpital
21719	36201	—	7871	6300	1500	850	738	245	1570	1000	—	20	5	45/23 c.	Gmina restauracje
9919	16846	1250	80	3680	150	200	230	60	910	927	—	24	6 1/2	50/30 c.	Gmina. budowanie nowego szpitalu
8864	9250	—	710	3253	711	413	620	72	610	1251	—	21 1/4	4 1/2	"	Gmina. zużytkowanie niewykończonego gmachu szpitalnego.
25332	26700	300	270	6400	1600	100	1080	140	1140	1760	—	20	5	"	Komisya Instytutów chorych i ubogich
3466	3466	312	—	1062	200	80	180	40	330	390	112	21 1/3	11 1/3	50/25 c.	Gmina.
4147	4122	—	350	945	180	300	130	60	570	538	313	21	4	50/30 c.	Gmina.
7072	9761	—	195	3500	400	400	600	25	1148	432	—	25	5	50/25 c.	Wydział powiatowy
13038	13050	—	78	5377	607	140	314	30	1320	1029	—	20	10	50/30 c.	Gmina.

Etat osób i płac całej obsługi szpitalnej w złotych w. a.

Szpital powołany w mieście	lekarze		szpitala		drugi urzędnik	djarna	Konten- tacje rozmiało		Sługi		Koszt ogólny	U w a g a	
	ordynujący	pomocnik	płaca	dotatki mieszkanie wolne			stałe	zmienne	ilość	płace			koszt żywie- nia
1 Biała	500	—	400	—	—	—	*65	—	2	362	—	1827	* dla kapelanów
2 Bochnia	400	—	360	—	—	—	*200	—	6	480	356	1796	* za prowadzenie kasy i inne koszty administrac. zwraca się gminie 200 zł.
3 Brody	250	100	240	—	—	—	60	250	5	360	547	—	
4 Brzeżany	600	300	600	—	—	—	200	100	3	168	300	—	
5 Drohobycz	300	20	420	—	—	—	—	—	5	390	319	—	
6 Jasło	200	200	300	—	—	—	120	100	4	310	—	—	
7 Kofomyja	480	30	420	—	—	—	—	100	6	348	722	—	
8 Podhajce	300	—	360	—	—	—	—	—	4	228	365	—	
9 Przemysł	500	240	300	—	1	150	365	—	6	420	—	—	
10 Rzeszów	nie wpłynęło dotąd												
11 Sambor	nie wpłynęło dotąd												
12 Sanok	200	—	250	—	—	30	—	80	3	305 ⁷⁵ 189 ³⁰	—	—	* akuszorka 15 ⁷⁵ poslic guz na czas wykaszczaj pow. tęczy 20 zł.
13 Nowy Sącz	200	—	400	—	1	45	*100	30	4	375	380	1530	* gminie za prowadzenie kasy
14 Sainyja	200	—	300	—	1	—	—	—	3	222	—	—	
15 Stanisławów	500	300	400	—	—	300*	—	250*	6	1008	2000 ¹⁰⁰⁰ z wkł.	—	* kapelan 70 zł. emerytura 137 zł. 50 ct
16 Styrja	200	200	500	—	—	—	—	50	4	328	511	—	* dwóch dyurnistów wyjątkowo na rok jeden
17 Tarnopol	250	—	360	—	1	—	*303 300	200	7	576	638	—	
18 Tarnów	400	400	400	—	—	100*	100	400	6	420	400	—	* kontrolor.
19 Wadowice	210	—	120	—	—	—	—	112	2	174	215	831	
20 Zaleszczyki	250	20	300	—	1	—	—	—	4	270	268	—	
21 Złoczów	600	18	600	—	—	—	—	—	4	432	—	—	
22 Żółkiew	800	62	460	—	1	—	—	—	6	372	657	—	

W Y K A Z

stanu zaliczek udzielanych szpitalom z funduszu krajowego na rachunek należności
za kosza leczenia ubogich w czasie od 1. Września 1873 do 1. Sierpnia 1874.

L. P.	Nazwa szpitalu	Pozostałość z d. 1. Wrze śnia 1873		Zaasygno- wano w cza- sie od 1. Wrześ. 1873 do 1. Sierp. 1874		Szpital winien Razem		Wyrachował		Pozostaje do wyrachowania	
1	Szpital Biała	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	" Bochnia . . .	1000	—	—	—	1000	—	1000	—	—	—
4	" Brody . . .	—	—	1000	—	1000	—	600	—	400	—
5	" Brzeżany . . .	1350	—	2000	—	3350	—	1350	—	2000	—
6	" Drohobycz . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	" Jasło . . .	—	—	1200	—	1200	—	900	—	300	—
8	" Kołomyja . . .	600	—	800	—	1400	—	600	—	800	—
9	" Kraków św. Ła- zarza . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	" Kraków św. Du- cha . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	" Kraków kliniki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	" Lwów . . .	34960	90 1/2	10517	—	45477	90 1/2	23350	97	22126	93 1/2
13	" Przemyśl . . .	—	—	30 10	—	3000	—	—	—	3000	—
14	" Rzeszów . . .	4521	76	1520	—	6041	76	1314	—	4727	76
15	" Sambor . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	" Sanok . . .	3712	—	—	—	3712	—	476	—	3236	—
17	" Sącz Nowy . . .	1500	—	1000	—	2500	—	750	—	1750	—
18	" Sniatyn . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	" Stare miasto (przy Podhajc.)	41	—	—	—	41	—	41	—	—	—
20	" Stanisławów . . .	2000	—	—	—	2000	—	2000	—	—	—
21	" Stryj . . .	—	—	1000	—	1000	—	—	—	1000	—
22	" Suczawa . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	" Tarnopol . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	" Tarnów . . .	4600	—	10800	—	15400	—	8517	10	6882	90
25	" Wadowice . . .	700	—	—	—	700	—	500	—	200	—
26	" Zaleszczyki . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	" Złoczów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	" Żółkiew . . .	800	—	—	—	800	—	600	—	200	—
	Razem . . .	5578	66 1/2	32837		88622	6 1/2	41999	07	46623	59 1/2

Lwów dnia 6. Sierpnia 1874.

Alegat P.

W Y K A Z

o ruchu chorych we wszystkich pow. szpitalach za rok 1873.

W y -
statystyczny o ruchu chorych w galicyj-

Nazwa szpitala	Ilość łózek			S t a n e h o -																							
				Pozostało z końcem roku 1872			Przyjęto w ciągu r. 1873			Suma leczonych			U b y t e k														
													w y p u s z c z o n o									Umarło					
													wyleczonych			w polepszonym stanie			nieuleczonych								
męż.	kob.	raz.	męż.	kob.	raz.	męż.	kob.	raz.	męż.	kob.	raz.	męż.	kob.	raz.	męż.	kob.	raz.										
Sanok	35	19	9	28	223	139	362	242	148	390	216	133	349							26	15	41					
Bochnia	54	13	13	26	301	244	545	314	257	571	180	151	331	32	20	52	19	12	31	64	58	122					
Stryj	66	24	30	54	403	211	614	427	241	668	310	152	462	19	13	32	8	3	11	63	34	97					
Biała	50	30	21	51	221	129	350	251	150	401	171	121	292				1	2	3	49	6	55					
Tarnopol	70	23	12	35	347	249	596	370	261	631	283	209	492	15	6	21	8	2	10	41	20	61					
Śniatyn	24	4	3	7	100	71	171	104	74	178	95	69	164							7	3	10					
Kołomyja	69	21	17	38	166	155	321	187	172	359	145	133	278	11	6	17				23	18	41					
Wadowice	45	6	8	14	80	89	169	86	97	183	69	76	145	1	3	4	1		1	10	12	22					
Drohobycz	48	19	8	27	253	130	383	272	138	410	192	94	286				14	7	21	44	23	67					
Zaleszczyki	30	5	8	13	84	74	158	89	82	171	57	61	118	10	5	15	10		10	8	12	20					
Brzeżany	60	21	16	37	172	138	310	193	154	347	126	113	239	12	6	18	11	6	17	23	12	35					
Brody	63	10	16	26	217	203	420	227	219	446	173	160	333	8	10	18	3	2	5	30	33	63					
Żółkiew	64	3	11	14	172	89	261	175	100	275	94	56	150	13	3	16	5	2	7	10	28	38					
Rzeszów	80	13	31	44	309	254	563	322	285	607	223	210	433				27	19	46	59	43	102					
Przemyśl	72	43	27	70	586	485	1071	629	512	1141	535	456	991				4	6	10	90	50	140					
Stanisławów	125	38	49	87	584	400	984	622	449	1071	466	330	796	19	14	33	7	9	16	69	51	120					
Nowy Sącz	80	6	13	19	171	187	358	177	200	377	131	151	282	2	3	5	2		2	28	23	51					
Jasło	80	16	23	39	235	231	466	251	254	505	176	177	353	9	12	21	4	7	11	48	38	86					
Złoczów	60	21	19	40	328	132	460	349	151	500	264	129	393							39	10	49					
Sambar	45	26	27	53	298	242	540	324	269	593	240	200	440				17	11	28	55	44	99					
Tarnów	140	43	68	111	460	508	968	503	576	1079	407	441	848							56	64	120					
Staremiasto	40	¹⁵	^{Intego}	¹⁸⁷³	81	51	132	81	51	132	48	34	82	9	4	13	8	3	6	5	2	7					
Kraków																											
szpital św. Łazarza, oddział chorych	166	79	74	153	1206	1117	2323	1285	1191	2476	610	603	1213	217	161	378	170	158	328	220	196	416					
Św. Ducha oddział syfilit. i skórnych	100	33	32	65	388	382	770	421	414	835	350	342	692	20	17	37				4	2	6					
Lwów																											
oddział chorych	560	256	207	463	3062	2135	5197	3318	2342	5660	2064	1482	3546	414	210	624	203	217	420	364	288	652					
S u m a	1106	772	742	1514	10447	8485	18492	11219	8787	20006	7625	6083	13708	811	493	1304	517	466	983	1435	1085	2520					

Alegat R.

WYKAZ

**o ruchu chorych co do zakładów położnic i obłąkanych
we Lwowie i Krakowie.**

statystyczny o ruchu pielęgowanych w Krajowych zakładach położnic, podziur-
ków i obłąkanych we Lwowie i Krakowie za rok 1873.

Krajowe zakłady położnic		Kraków						Lwów							
		matki			dzieci			matki			dzieci				
		klasa			chłopcy	dziewcz.	razem	klasa			chłopcy	dziewcz.	częta	razem	
		I.	II.	III.				I.	II.	III.					
Ilość łóżek w zakładzie	Krakowskim	12.													
	Lwowskim	43.													
Z końcem roku 1872 pozostało				7	7	1	2	3			22	22	5	6	11
W roku 1873 przybyło				125	125	46	62	108			449	449	198	175	373
Razem				132	132	47	64	111			471	471	203	181	384
Wypuszczono				123	123	44	56	100			445	445	199	180	379
Ubytek:	Między temi takie, który nierodziły			6	6						15	15			
	Dzieci nieżywo urodzonych					2	4	6							
	Umarło			4	4						11	11			
	Dzieci po urodzeniu zmarłych					1	4	5							
	Między zmar. takie, które nierodził.														
	Z końcem roku 1873 pozostało			5	5						26	26	4	1	5
Sredni stan matek dziennie								28							
Ilość rodzących bliźniakami		2						2							
" " trojakami															
" porodów mnogich															
Porody:	Ilość porod. dnia jednego	najwyższa	3						5						
		najniższa													
		średnia	0.34						1.07						
Czas pielę- gowania:	Ogólna suma dni pielęgowania matek	3.810						10.222							
	Średni czas pielęgowania jednej matki — dni	23						21.70							
Taksa pielęgn. od osoby za 1 dzień		75 ct. III. kl.						I. kl. 3 zł. II. kl. 1 zł. 50 III. kl. 90 ct.							
Suma wszystkich wydatków w roku		4.822 zł.						7.367 zł. 56 1/2 ct.							
Rzeczywisty koszt utrzym. jednej położ. dzien.		1 zł. 26 1/2 ct.						0.80 ct.							

Zakłady obłąkanych:	Kraków			Lwów		
	mężczyz.	kobiet	razem	mężczyz.	kobiet	razem
Ilość łóżek	—	—	50	—	—	300
Z końcem roku 1872 pozostało chorych	17	24	41	156	170	326
W roku 1873 przybyło	46	37	83	151	138	289
R a z e m	63	61	124	307	308	615
Ubytek: Wypuszczono wyzdrowiałych	20	17	37	69	62	131
Nieuzdrowion. lub do innego zakładu oddanych	17	8	25	89	39	128
Umarło	12	9	21	48	32	80
Suma ubytku	49	34	83	206	133	339
Z końcem roku 1873 pozostało	14	27	41	101	175	276
Ustanowiona taksa pielęgnowania za osobę dzien.	98 ct.		(vide zakł. położeń.)			
Suma wszystkich wydatków	17.169 zł.		71.012 z. 39 1/2 c.			
Suma wszystkich dni leczenia	15.938		114.562			
Rzeczywisty koszt utrzym. jednego chor. dzien.	1 zł. 7 7/10 ct.		61 91/100			

Spis rzeczy

w tem Sprawozdaniu zawartych.

stronnic

I. Prośby do Najjaśniejszego Pana.

Adres dziękczynny za dar 10000 złr. udzielony na wspomnienie mieszkańców powodzią dotkniętych 1

II. Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

A. Sankcyonowane.	1--11
B. Niesankcyonowane.	11
C. Zawieszono w sankcyonowaniu	13

III. Sprawy specjalnie przekazane.

Petycja Rady powiatowej Tarnowskiej o odpisanie $\frac{3}{4}$ podatku gruntowego z powodu klęsk elementarnych	13
Petycja Michała Skrzyszowskiego o odpisanie podatku zarobkowego nałożonego na jego służbę	13
Petycja pogorzalców gminy Welesnicy o zapomogę	13
Petycja gmin Tyniec i Kostrze o uwolnienie od zwrotu zapomogi	13
Petycja niektórych gmin powiatu Brzeskiego o odpisanie podatków	13
Petycja gmin parafii Tropie o wzbronienie zużycia nader wielkiej ilości ziemniaków w gorzelniach	14
Petycja gminy Mutne o subwencję	14
W sprawie funduszków indemnizacyjnych	14
W sprawie uwolnienia urzędników gminnych od dodatków krajowych i indemnizacyjnych	14
W sprawie pożyczki krajowej z roku 1873.	14
Krajowe biuro statystyczne	20
W sprawie urządzenia szkoły Gospodarstwa leśnego	21
Subwencya w kwocie 7000 zł. w. a. przyznana szkole rolniczej w Czernichowie	21
Kwota 1000 złr. dla Muzeum przemysłowego w Krakowie	21
Sprawa zastosowania powszechnej ustawy górniczej do minerałów żywicznych	21
Sprawa przedłożenia projektu do ustawy o wykupnie prawa propinacyi	22
Zmiana terytoryalna jurysdykcji górniczej	22
Petycja reprezentacji powiatu jasielskiego o rozłożenie na cały kraj skradzionych z kasy powiatowej pieniędzy, pożyczonych na zapomogę	22
W sprawie petycyi p. Stan. Brandysa, o zniesienie ustawy, zezwalającej gminie Kalwaryi na pobór opłat od napojów gorących	23
W sprawie petycyi gminy Radymna, o pozwolenie na pobór dodatku do podatku konsumcyjnego od napojów gorących	23
Wniosek posła Szczepańskiego i petycje Wydziałów powiatowych jasielskiego i przemyskiego w sprawie przymusowej asekuracyi	23
W sprawie przyjęcia nauczycieli szkoły dublańskiej na etat funduszu krajowego, i wyjednanie subwencji dla tej szkoły u c. k. Rządu	24
W sprawie wniosku posła p. Bauma o wcieleniu niektórych obszarów dworskich do właściwej gminy	24

W sprawie wniosku posła Bartoszewskiego o zbadanie przyczyn zubożenia ludności rolniczej i przedłożenia na tej podstawie odpowiednich wniosków	24
W sprawie zbadania przedłożenia rządowego o Ust. wodnej, i przedłożenia odpowiednich wniosków	26
Wniosek p. Jędrzejewskiego w sprawie ograniczenia wolności obrotu własnością ziemską	26
Subwencya dla towarzystwa Proświty	27
Petycyja komitetu kościelnego w Nawaryi o subwencję na restaurację Ikonostazu	27
Subwencya dla PP. Benedyktynk ormiańskich we Lwowie	27
W sprawie założenia szkoły średniej w Sanoku	27
W przedmiocie odebrania w zarząd reprezentacyi krajowej archiwów aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie	28
W sprawie podniesienia kongruy na utrzymanie proboszczów i wikaryuszów	28
Teatr polski we Lwowie	28
Sprawa dotacyi członków kr. Rady szkolnej	30
Petycyja gminy Niepołomice o zasiłek na budowę szkoły ludowej	30
Petycyje gminy miasta Jarosławia o subwencję na budowę szkoły i miasta Tarnowa o pożyczkę 40.000 złr. na wykończenie gmachu szkolnego	31
Pożyczka 6.000 złr. dla księgarza pana Karola Wilda	31
W przedmiocie zaprowadzenia prawa polskiego i jego historii jako przedmiotu obowiązkowego dla Uniwersytetów we Lwowie i Krakowie	31
Petycyja gminy Międzybrodzie i innych o odbudowanie mostu nad Sołą	31
Petycyje różnych gmin i reprezentacyi powiatowych w sprawach drogowych	31
W sprawie dróg krajowych do zaniechania proponowanych	32
W sprawie ugody z Reprezentacją miasta Lwowa w celu unormowania stosunku gminy miasta do szpitalu powszechnego	32
Wykonanie uchwały Wys. Sejmu polecającej Wydziałowi krajow. przygotowanie wniosku w sprawie kosztów leczenia ubogich chorych	33
Sprawa nowego prosektoryum i trupiarni przy szpitalu powszechnym we Lwowie	33
Pokrycie nowym dachem i podwyższenie drugiego piętra gmachu lwowskiego szpitala	33
O projekcie budowy pralni i łazienek w Lwowskim szpitalu powszechnym	34
Sprawa emerytury D-ra Neuhausera	34
Sprawa oddania krakowskiego szpitalu powszechnego reprezentacyi miejskiej	34
Szpital dziecięcy św. Zofii we Lwowie	35
Pożyczka z funduszków krajowych w kwocie 10000 złr. dla Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie	35
Dotacya dla domu ubogich i sierót zostającego pod opieką Towarzystwa dobroczynności w Krakowie	35
Załatwienie petycyi miasta Krakowa o umorzenie z funduszków krajowych zaliczki 9064 złr. udzielonej przez c. k. Rząd na wydatki choleryczne w r. 1849.	36
Załatwienie petycyi Rady powiatowej Dąbrowskiej o zarządzenie środków zaradczych przeciw szerzeniu się cholery	36
W sprawie powiększenia liczby trybunałów sądowych I. instancyi	37
O zebraniu dat, odnoszących się do kradzieży koni, i o środkach zapobieżenia takowej	38
Petycyja gmin Żurawica i Małkowice o koszta szupasowe	39
Petycyja względem nadużyć notaryusza w Rudkach	39
Petycyja gmin i duchowieństwa powiatu Sądowego w Łące	39
Dalsze petycyje w sprawie nowych posterunków żandarmeryi	39

IV. Inne czynności Wydziału krajowego.

Zmiany w pomieszczeniu biur Wydziału krajowego	40
W sprawie urządzenia zakładów korekcyjnych	40
Szkody w ziemiołódach przez mróz wyrządzone jako powód opuszczenia podatków	41
W sprawie pożyczki zaciągniętej w r. 1846. i 1847. z gr. or. bukowińskiego funduszu religijnego, dla funduszu zapomóg poddańczych	42
W sprawie czuwania nad osiągnięciem skutku uchwały względem zniesienia brodzkiego wolnocelnego okręgu	42
Sprawa ułatwienia użytku z soli	42

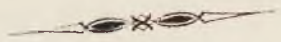
W sprawie wezwania Rządu, ażeby polecił znawcom bliżej zbadać stosunki geologiczne w Galicyi z górniczego stanowiska, i w odpowiednich miejscach przeprowadził na koszt państwa głębokie wiercenia	43
Subwencya dla muzeum przemysłowego we Lwowie	43
Subwencya dla Towarzystwa Tatrzańskiego	43
Szkoła kucia koni	44
Sprawa założenia szkoły weterynaryi	44
Bezpośrednia działalność Wydziału krajowego w sprawach gminnych i powiatowych	45
Sprawa bezpośredniego stykania się Wydziałów powiatowych z ludnością w powiatach	45
Wybory do rad powiatowych	46
Wypowiedzenie zdania, że ustawa o repr. pow. nie przypuszcza dalszego odwołania się od uchwał powziętych przez zgromadzenie wybranych członków Rady powiatowej co do uznania ważności wyboru	47
Winkulowanie obligacyj będących własnością gmin, i zakładów gminnych	47
Sprawa lasów gminnych	47
Egzekucya na majątki gminne	48
Sprawa gminnych kas pożyczkowych	48
Dodatki do podatków na utrzymanie szkół ludowych uchwalane przez Rady powiatowe w myśl §. 27. Ustawy szkolnej z dnia 2. Maja 1873 r.	48
Policya służbowa	48
Policya polowa	52
Spór o kompetencję rozstrzygania w sprawach policyi zdrowia, pomiędzy władzami autonomicznymi, a władzami rządowymi, rozstrzygnięty przez trybunał państwa na rzecz kompetencji władz auto- nomicznych	54
Zmiany w składzie reprezentacyi krajowej	55
Wydział krajowy	55
W sprawie zmiany etatu i płac urzędników i sług Wydziału krajowego	55
Stan sił pracujących w Wydziale krajowym	56
W sprawie dewinkulacyi renty państwowej	58
Zasilek dla profesora Dr. Nowickiego na wydawnictwo „Zoologii obrazowej dla wyższych klas szkół średnich“	58
Sprawa przeniesienia gimnazjum Jasielskiego na etat państwowy	58
W przedmiocie założenia drugiego gimnazjum we Lwowie z językiem wykładowym polskim	58
W sprawie reorganizacyi instytutu technicznego w Krakowie	58
Sprawy fundacyj stypendyjnych	59
Fundacye nowe	59
Fundacya imienia Najj. Pana Cesarza i Króla Franciszka Józefa I.	60
Fundacya Stanisława Borszy Drzewnickiego	60
Fundacya księdza Pitonia Jana	61
Fundacya Imienia Arcyksiężniczki Gizeli	61
Fundacya Agaty Langenhofenowej	61
Emila Torosiewicza zapis stypendyjny	62
Fundacya ś. p. Honoraty Tchorznickiej	62
Fundacya ś. p. Sabiny Korzelińskiej	62
Fundacya księdza Chełmeckiego Jana	62
Fundusz szkół ludowych z r. 1872	62
Pogląd na czynności Rady szkolnej krajowej	63
Fundusz szkolny krajowy	68
Sprawa drugiej szkoły realnej we Lwowie	69
Fundacya Stanisława hr. Skarbka	69
W sprawie drogi Wełdzirskiej	70
W sprawie mostu granicznego na Dunajcu pod Niedzią	71
W sprawie budowy dróg kosztem Rządu	72
Rachunki dróg krajowych z czasów konkurencyi	72

Drogi powiatowe		72
Drogi gminne		73
Drogi krajowe.	A. Stan dróg krajowych.	75
"	1) Długość dróg	75
"	2) Mosty. a) ilość	76
"	" b) Stan mostów	76
"	3) Pokład kamienny dróg	76
"	4) Rowy drogowe	76
"	5) Poręcze drogowe	76
"	6) Tarasy kamienne czyli mury podtrzymujące	77
"	7) Znaki drogowe i mostowe	77
	B. Roboty zarządzane	77
"	I. Roboty nowe	79
"	II. Roboty konserwacyjne	81
"	C. Roboty przygotowawcze	81
"	III. Roboty pomocnicze	84
"	D. Roboty na przyszłość.	84
"	a) Ustawy i rozporządzenia	84
"	b) Roboty większych rozmiarów	84
"	c) Środki pomocnicze	85
Zarząd dróg krajowych		85
Etat służby drogowej		85

Administracja myt krajowych.

Sprawy mytnicze.	a) Uwagi ogólne — doświadczenia licytacyjne	86
"	b) Nowo zaprowadzone myta przy drogach krajowych	87
"	c) Własny zarząd myt krajowych i sekwestracja dochodów mytniczych	88
"	d) Budowa domków mytniczych	89
"	e) Wzrost dochodów mytniczych	89
"	f) Zaległości dzierżawcze	89
"	g) Wypadki elementarne i straty ztąd powstałe, prawne wynagrodzenia kontraktowe	90
"	h) Środki zaradcze przeciw objężdżaniu rogatek i przenoszeniu zapór w dogodniejsze miejsca	91
W sprawie uregulowania szupaśnictwa		92
W sprawie terytoryjalnego podziału kraju na starostwa i sądy powiatowe — i odnośnych do tego petycji		92
W przedmiocie reformy ustawodawstwa o należnościach prawnych		92
O środkach przeciw samokalektwu żydów popisowych		93
Sprawy wojskowe i rekrutacyjne		93
o podwyższeniu cen podwodowych.		95
Galicyski fundusz dla inwalidów wojskowych z r. 1866.		91
Fundacya Niżankowicka dla inwalidów		94
Galicyski fundusz dla inwalidów wojskowych z r. 1813 do 1815		94
Fundacya Pelagii Russanowskiej		94
W sprawie nowych posterunków żandarmeryi		95
O pokrywaniu kosztów szupasowych		95
Najem domu Hoffmana przy ulicy Łyczakowskiej na filję szpitalną na dalsze dwa lata		96
Statuta dla szpitala powszechnego we Lwowie i dla Zakładu obłąkanych w Kulparkowie, tudzież etat dla jednego i drugiego		96
Instrukcyje dla szpitala powszechnego we Lwowie		96
Zakład obłąkanych w Kulparkowie.		98
Legat Adolfa Goschesa dla Zakładu obłąkanych we Lwowie		98
Sprawa funduszów szpitali św. Łazarza i św. Ducha w Krakowie		100
Ukończenie robót budowniczych przy szpitalu św. Łazarza w Krakowie		100

Kontrakt ze Siostrami Miłosierdzia względem pielęgnowania chorych, przy szpitalu św. Łazarza i św. Ducha	101
Krakowska klinika położnicza	101
Wykłady naukowe w szpitalach: Krakowskim i Lwowskim	101
Szpitale powszechne na prowincyi	102
Zaległości w zwrotach kosztów leczenia	104
Statystyka ruchu chorych	106
Podniesienie płacy Inspektora szpitali	105
Projekt do budowy własnego domu dla zakładu położnic we Lwowie	105
Zakłady podrzutek	106
Uregulowanie sprawy szczepienia ospy	107
Koszta leczenia ubogich przynależnych do cesarstwa Rosyjskiego tudzież do Alzacyi i Lotaryngii	108
Zamianowanie jednego członka krajowej Rady zdrowia	108


~~~~~  
Z drukarni Instytutu Stauropegiańskiego,  
*pod zarządem St. Huczkowskiego.*  
~~~~~